

mittam vobis a Patre meo Spiritum veritatis, qui ex Patre meo procedit, hic testificabitur de me (e), ostendit esse quem mitteret, et a quo mitteret. Deum tamen Patrem, et Deum Filium, et Deum Paracletum Spiritum, unius substantiæ et triniæ substantiæ ejus divinitatis fide nostra esse et manere debere, confiteri quoque pium et salutare est. Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem (f). Filius Dei non est filius hominis, Filius autem hominis Filius Dei est. Qui Filius Dei est, non est filius hominis; unigenitus enim Deus est. Qui vero Filius hominis est, primogenitus est, et propter susceptorem suum unigenitum Deum, et ipse unigenitus dicitur, quia in eo est unigenitus. Denique de primogenito apostolus Paulus sic ait: Qui est primogenitus ex mortuis in multis fratribus (g); quia per eum crediderunt. Non ergo natura unigeniti primogeniti, sed per societatem unigeniti Dei unigenitus est. Primogeniti autem natura est primogenitus, non causa

A societatis; quia nullus ex mortuis resurrexit ad immortalitatem, nisi ipse primus, et exemplum resurrectionis omnibus sequentibus dedit. Ideo apostolus Paulus dixit: *Qui est primogenitus ex mortuis. Idem iterum ad Romanos ait: Ut sit ipse primogenitus primatum tenens in multis fratribus (h). Quia unigenitus et primogenitus duæ naturæ sunt, divina et humana, sed una persona. Nam diversitas harum naturarum in elocutione Evangeliorum ostenditur. Fidei igitur nostræ non convenit, ut Jesus Christus mentiatur, quia ipse est veritas. Cum ergo ita sit, ipse de se dicit: Qui me misit mecum est, nec me derelinquit (i); et alio loco: Deus Deus meus, quare me dereliquisti (j)? Quia Deus hominem susceperat, et per mortem crucis relinquendus erat a Deo usque ad resurrectionem. Fidei ergo nostræ sic convenit, ut homo dicat ad Deum suum: Quare me dereliquisti? unigenitus autem Deus, qui inseparabilis est a Deo Patre, dicat: Qui me misit mecum est, nec me derelinquit.*

(e) Joan. xv, 26. (f) Rom. x, 10. (g) Coloss. I, 18. (h) Rom. viii, 29. (i) Joan. viii, 29. (j) Matth. xxvii, 46.

ANTE ANNUM CCCXCIV.

DIODORUS TARSENSIS EPISCOPUS.

NOTITIA

(FABRIC., *Bibliotheca Græca*, ed. Harles, tom. IX, p. 277.)

Diodorus, sive Theodorus, e monacho Antiocheno presbytero a Meletio, post Valentis mortem reverso ab exilio, constitutus a. C. 378, Tarsi episcopus et metropolitanus Ciliciæ (a); non diu post interfuit concilio Antiocheno sub extremum anni 379, et Constantinopolitano œcumenico 381, ubi Nectarium ordinavit episcopum. Maximam adversus ethnicos pariter et hæreticos constantiæ, zeli et industriæ laudem meruit adhuc presbyter; nam episcopatus ejus incidit in tempora Ecclesiæ pacatiora sub Theodosio M. Laudatus a S. Chrysostomo

C tum presbytero est, cum Antiochiam Diodorus episcopus invisisset circa a. 387, et Chrysostomum pro concione laudasset. Chrysostomi in Diodorum hunc duplex encomium apud Facundum iv, 2 (b) e quibus alterum Græce et Latine editum est ab Emerico Bigotio ad calcem Palladii *de Chrysostomi Vita*, Paris. 1680, 4. pag. 229-235 (c). Exstat et S. Epiphani ad eum epistola, qua librum *De gemmis* ipsi dicavit. Obiit plenus dierum ante a. 394, quo successor ejus Phalerius synodo Constantinopolitanæ subscripsit, ac fortasse jam anno 392 de-

(a) Vide Domni Antiocheni epistolam synodicam in *Diosiori laudem*, quam servavit Facundus viii, 5. Theodorum pro Diodoro vocat Photius cod. ccxxiii. Facundus iv, 2. Diodorum Tarsensem, Theodori Mopsuesteni magistrum, a Nestorianæ hæreseos ἐγκλήματ: defendere cupiens, laudat epistolam

Athanasii verum, quæ non ad illum, sed ad Diodorum Tyrium, scripta est.

(b) In *Defens. trium capitulor.* lib. iv, pag. 374 sq. ed. Sirmond. in Opp. tom. II Veron. HARL.

(c) Iterum a Montfaucon. id sua edit. Chrysostomi, tom. III, p. 747 sq. HARL.

cesserat, ut persuasum Tillemontio, qui de hoc A Diodoro tradit accurate tomo VIII *Memor.* [p. 558 sq. *Notes sur le Diodore de Tarse*, p. 802 sq. ed. Paris.]. Sunt interdum, qui confundant cum aliis Diodoris, sive Theodoris, ut Diodoro Tyrio (a) et Theodoro Mopsuesteno, a quibus est diligenter distinguendus (b). Sed nunc scripta ejus strictim percensere juvat.

1. Libri VIII, sive capita LIII, κατὰ εἰμαρμένης, *contra fatum*, illudque asserentes astronomos atque astrologos et hæreticos, Bardesanem aliosque. Ex hoc opere, quod memorat et Theodorus lector, apud Suidam Διόδωρος, atque Syriace superesse, Hebed Jesu auctor est, exstant ampla excerpta apud Photium cod. ccxxiii (c). Quod autem in hoc opere scripsit Diodorus pag. 358, τὸ τῶν Χριστιανῶν γένος πρὸ τετρακοσίων ἐτῶν τὴν ἀρχὴν ἐσχηκέναι, ἀθρόον δὲ πᾶσαν λαβεῖν τὴν οἰκουμένην, *Christianos cæpisse ante annos cccc, atque totam occupasse terram*, non præcise, sed cum aliqua latitudine accipiendum.

2. Singulare opus *adversus ethnicos* eorumque idola scripsisse, colligit Tillemontius ex Juliani imp. *epistola ad Photinum*, cujus magnam partem, Latine versam, refert Facundus iv, 2, p. 522, ubi inter alia de Diodoro, quem *Nazaræi magnum blasphema appellat*: *Iste enim malo communis utilitatis Athenas navigans et philosophans imprudenter, musicorum participatus est rationem, et rhetoris confectionibus odibilem adarmavit linguam adversus cælestes deos, usque adeo ignorans paganorum mysteria, omnemque miserabiliter imbibens, ut aiunt, degenerum et imperitorum ejus theologorum piscatorum errorem.* Videtur hoc esse, quod Theodorus lector apud Suidam memorat κατὰ Πλάτωνος περὶ Θεοῦ καὶ θεῶν. Mirum autem, quod ignorantiam sæcularium litterarum Diodoro objectat Hieronymus in *Catalogo*, cap. 419.

3. *Adversus Photinum* [v. supra, p. 226], *Malchionem, Sabellium et Marcellum Ancyranum*, de quo Theodoritus lib. ii *De hæreticis fabulis*, cap. ult.: Κατὰ τῶν τεττάρων τούτων συνέγραψεν ὁ θεῖος Διόδωρος ὁ τῶν Κιλικίων ἰθύνας μητρόπολιν, Θεὸν

(a) Vide Tillemont. tom. VIII, pag. 239, 561, 712 seq. [et de Theodoro Mopsuesteno infra, vol. IX, p. 453 sqq. vel ed.].

(b) Conf. Fabricium nostrum in *Delectu argumentor. et scriptor. pro veritate relig. Christianæ*, pag. 168 sq.; Du Pin in *Hist. eccles.* vol. II, p. 188; Caveum in *Histor. litter. SS. eccless.*, pag. 266 sq.; Schroeckh *Hist. eccl. Christ.* tom. X, p. 269 sqq. Diodorus Tarsensis, vir doctissimus et magister Chrysostomi, in indagando sacrorum oraculorum sensu historico, repudiatis allegoriis simplicem duntaxat interpretationem ad meliorem certioreque verborum intelligentiam sectatus est (v. Caveum l. c. præsertim I. A. Ernesti *Narrat. erit. De interpretat. prophetiar. Messianar. in Ecclesia Christiana*, pag. 498 sq. in opusc. theolog.). Neque tamen immunis erat ab erroribus, et in argumentis de Spiritu sancto Nestorianismo viam stravisse videbatur. Atque Nestorium habuit discipulum. In

προαιώνιον τὸν Χριστὸν ἀποδείξας, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἐνανθρωπήσαντα, καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων πραγματευσάμενον σωτηρίαν. Scripta cætera Diodori Theodoro lectori apud Suidam in Διόδωρος memorata sunt.

4. Χρονικὸν διορθούμενον τὸ σφάλμα Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου περὶ τῶν χρόνων, *Chronicon*, quo errata, ab Eusebio in libro de temporibus admissa, emendantur. [V. supra, vol. VII, p. 444.]

5. Περὶ τοῦ, εἰς Θεὸς ἐν Τριάδι, *De eo, quod sit unus Deus in Trinitate.* Adversus Arianos sive Eunomianos, adversus quos Diodori opus exstare apud Syros testatus est Hebed Jesu in *Catalogo scriptorum Chaldaicorum.*

6. Κατὰ Μελχισεδεκῶν, *Contra Melchisedecitas*, hæreticos, quibus, Theodotum Byz. et Hieracen secutis, Melchisedech erat Spiritus sanctus. Ex auctore *Prædestinati* cap. 34 cognoscimus, adversus Melchisedecitas scripsisse etiam Dionysium, Hierosolymorum episcopum, quemadmodum eosdem oppugnatos a Diadocho, Photices episcopo [de quo paulo ante plura sunt adnotata], constat ex Photii cod. cc.

7. Κατὰ Ἰουδαίων, *Contra Judæos.* Etiam hoc est inter ea Diodori scripta, quæ Syriace superesse Hebed Jesu scripsit. [V. supra, vol. VI, p. 747].

8. Περὶ νεκρῶν ἀναστάσεως, *De resurrectione mortuorum.*

9. Περὶ ψυχῆς, κατὰ διαφόρων περὶ αὐτῆς ἀρέσεων, *De anima, adversus varias de illa hæreticorum opiniones.*

10. Πρὸς Γρατιανὸν κεφάλαια, *Capita ad Gratianum imp.* Hujus Gratiani, Valentiniani et majoris Theodosii edictum, quo solos illos habere ecclesias permittunt, qui communicant Nectario Constantinopol., Timotheo Alex., Pelagio Laodiceæ et Diodoro Tarsi et totius concilii (κοινοῦ), sub vicario Asiæ constituti, apud Facundum iv, 2.

11. Περὶ σφαίρας καὶ τῶν ἐ' ζωνῶν καὶ τῆς ἐναντίας τῶν ἀστέρων πορείας; *De sphaera et quinque zonis et contrario astrorum motu.*

12. Περὶ τῆς Ἰππάρχου σφαίρας. *De sphaera Hipparchi*, Bithyni, qui, ut ait Plinius ii, 26, ausus,

libris tamen *contra fatum* nulla Nestorianismi de Christo vestigia deprehendebantur. Eidem Diodoro a Maturino Veyss. la Croze tribuuntur *quæstiones ad orthodoxos*, quæ inter Justini martyris opera recenseri solent. V. supra, vol. IV, p. 380 sq., ubi inter *Dio loros* etiam de nostro et de mem. quæstionibus sententiaque la Croze uberius disputatum est, et vol. VII, p. 65, sect. 40, not. v, atque infra, vol. X, pag. 525. vet. edit. Diodorus Tarsensis laudatur in scholiis Marcian. ad Homerum, teste Villoison in *Anecd. Gr.* II, p. 184, not. HARL.

(c) V. infra, vol. IX, p. 475. ed. vet. Hoc Photii caput, s. excerpta ex Diodori Tarsensis libris viii *contra fatum* una cum excerptis ex Jobi monachi libris ix *De œconomia Christi*, in cod. Photii ccxxiii separatim exstant in cod. Vindobon. Cæsareo ccx, nr. 44, testibus Nesselio in cat. codd. Cæs. part. 1, p. 309, et Lambecio V, p. 410, de cod. Cæs. cclxvi 14. HARL.

rem etiam Deo improbam; annumerare posteris A
stellas ac sidera ad nomen expungere, organis ex-
cogitatis, per quæ singularum loca atque magni-
tudines signaret.

13. Περὶ προνοίας, *De providentia*. Hic est, quem
Syriace adhuc superesse Hebed Jesu scripsit, Dio-
dori liber, quem vocat *Politicorum*. Vide Rich.
Simonis epistolas, Gallice editas III, 19, pag. 111.

14. Περὶ φύσεως καὶ ὕλης, ἐν ᾧ τί τό δίκαιόν
ἐστίν, *De natura et materia, in quo scripto tractatur
de eo quod justum est*.

15. Περὶ Θεοῦ καὶ ὕλης Ἑλληνικῆς πεπλασμένης
(al. minus bene πεπλανημένης), *De Deo et falsa
Græcorum materia*.

16. Ὅτι αἱ ἀόρατοι φύσεις οὐκ ἐκ τῶν στοιχείων
ἀλλ' ἐκ μηδενὸς μετὰ τῶν στοιχείων ἐδημιουργήθη- B
σαν. *Naturas invisibiles non ex elementis, sed una cum
cum elementis ex nihilo factas esse*.

17. Ἡρὸς Εὐφρόνιον φιλόσοφον, κατὰ πεῦσιν καὶ
ἀπόκρισιν, *Ad Euphronium philosophum, per interro-
gationem et responsionem*. Nescio, an hic sit liber
ille scriptus a Diodoro, adhuc presbytero, in quo
amœnitatem dialogorum Platoniorum desiderat
S. Basilius epistola 167. Meminit illius epistolæ
Basilius ad Diodorum etiam Facundus IV, 2, p. 513.

18. Κατὰ Ἀριστοτέλους περὶ σώματος οὐρανίου,
πῶς θερμὸς ὁ ἥλιος, κατὰ τῶν λεγόντων ζῶον τὸν
οὐρανόν, *Contra Aristotelem de corpore cælesti, et
quomodo sol sit calidus et contra eos qui cælum ani-
mal esse dicunt*.

19. Περὶ τοῦ πῶς αἰεὶ μὲν ὁ δημιουργὸς, οὐκ αἰεὶ δὲ C
τὰ δημιουργήματα, *De eo, quomodo opifex quidem
semper, opera vero ejus non semper perneant*.

20. Πῶς τὸ θέλειν καὶ τὸ μὴ θέλειν ἐπὶ Θεοῦ αἰ-
δίου ὄντος. *Quomodo velle et nolle sit in Deo æterno*.

21. Κατὰ Πορφύριου, Περὶ ζῶων καὶ θυσίων. *Con-
tra Porphyrium, de animalibus et sacrificiis*.

22. Κατὰ Μανιχαίων, *Contra Manichæos et Addæ,
Manichæi, μύδιον, libri xxv*. Phot. cod. LXXXV.
Meminit et Diodori inter Manichæorum adversarios
Theodoretus lib. I *Hæretic. fab.*, capite ult. Atque
Diodori contra Manichæos opus ferri apud Syros,
testatus est Hebed Jesu [Conf. supra, vol. VII, p.
326, et infra, vol. IX, p. 402 vet. edit. de Photii
cod. LXXXV.]

23. Περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διάφορα ἐπιχειρή-
ματα, *De Spiritu sancto varia argumenta*, Macedo-
nians, ut videtur, opposita (a). In his Nestorio
prælusisse Diodorum, notat Photius cod. CII, qui
illa in eodem volumine legit, quo Gelasii Cæsa-
riensis liber contra Eunomianos comprehensus fe-
rebatur. Duos magnos viros, Diodorum Tarsi et
Theodorum Mopsuestiæ episcopum adversus Aria-
nos et Macedonium et Appollinarem pugnas-
se, testatur etiam Leontius *De sectis*, pag. 448.

(a) Vid. infra, vol. IX, p. 407 vet. ed. de Photii
cod. CII et C. Gu. Fr. Walchii *Histor. hæresium*,
tom. III, p. 115. HARL.

(b) Confer Liberatum cap. 10, et Leontium Byz.

24. Ἡρὸς τοῦς Συνουσιαστὰς, *Adversus Synusiastas*,
quem titulum et Diodori nostri, et Theodori
Mopsuesteni, et Theodoti Antiocheni, et Cyrilli
Alex., adversus Apollinaristas scriptis fuisse præ-
positum, notat Sirmondus ad Facundi VIII, 4,
tom. II Opp., p. 655. Diodori ex libro primo *contra
Synusiastas* fragmenta leguntur apud Leontium
Byz. lib. III *contra Nestor. et Eutychem*, tom. IX
Bibl. Patrum edit. Lugd., pag. 704. Vide et Gar-
nerium ad Marium Mercatorem tom. II, pag. 317,
318. Ob hos libros, quos adhuc habent Syri, si
Catalogo Hebed Jesu fides, videtur potissimum Dio-
dorus male audisse post mortem (b) Nestorianis,
ad eum provocantibus: unde Cyrillus epist. ad
Succensum et Acacium eundem perstrinxit, et
singulari opere, quod hodie non exstat, Diodori et
Theodori loca oppugnanda sibi sumpsit, quæ vi-
cissim tueri conatus est in alio opere, itidem de-
perdito, Theodoretus. Quemadmodum Diodorum
ac Theodorum strenue defendit et multis Facun-
dus. Cæterum licet ambos, Diodorum Tarsensem
et Theodorum Mopsuestenum, condemnatos esse
in synodo quinta scribat Photius cod. XVIII, tamen
in synodi actis hoc non reperitur.

25. *Adversus Contensiosum* nescio quem, liber,
quem apud Syros exstare Hebed Jesu auctor est,
testatus præterea, composuisse Diodorum libros
sexaginta, quos combusserunt Arianis.

26. Præcipuus Diodori labor fuit, quo *plerosque
sacræ Scripturæ libros* interpretando, imitatus est
Eusebium Emesenum (c), atque ipse præivit
Joanni Chrysostomo atque Theodoro Mopsuesteno,
ita ut sensum litteralem et historiam potius, quam
ex recepto apud plerosque alios illis temporibus
more allegorias sectaretur, ψιλῶ τῷ γράμματι τῶν
θειῶν προσέχων Γραφῶν, τὰς θεωρίας αὐτῶν ἐκτρο-
πόμενος, ut est apud Socratem VI, 3, sive ut Soze-
menus VIII, 2, περὶ τὸ ῥητὸν τῶν λόγων τὰς ἐξηγή-
σεις ποιήσας, τὰς δὲ θεωρίας ἀποφεύγων. Specialim
memorantur ejus ἐρμηνεῖαι in *Pentateuchum*. Suid.
in Διόδωρος ex Theodoro lectore. In *Psalmos*, id. ;
in *IV Regnorum libros* ; Εἰς τὰ ζητούμενα τῶν Πα-
ραλειπομένων. In *Proverbia*, cui addidit disserta-
tionem *De differentia theoriæ atque allegoriæ*, sive
sensus mystici ab allegorico atque morali. Τίς δια-
φορὰ θεωρίας καὶ ἀλληγορίας. Suid. In *Ecclesia-
stem* ; In *Canticum canticorum* ; In *Prophetas* ; In
quatuor Evangelia ; In *Acta apostolorum*. Idem Sui-
das. In *Apostolum commentarii*. Hieron, cap. 119
De scriptoribus eccles. In *primam Epistolam Joannis*.
Suid. in Διόδ.

Fragmenta horum commentariorum frequentia
in Græcorum Patrum ad libros sacros catenis, in
quibus Diodori nomen frequentissimum est, sed et
cum Theodori Mopsuesteni haud raro confunditur

De sectis, p. 448 seq. ; Tillemontium tom. VIII,
565 seq.

(c) Hieron. c. 119 *De scriptor. eccles.*

nomine. FABR. Conf. supra, vol. VII, p. 640 sq., 643 sq., et codd. ibi memoratos aliosque. In Montfauc. *Bibl. Coislín.* mss. catenæ, quibus fragmenta Diodori Tarsensis intexta sunt, citantur pag. 41, 42, 187, 244, 245, 247, in primis notandus est pag. 137 cod. LXOX, qui complectitur Theodoretæ interpretationem in *Psalmos*, additis ad marginem scholiis, excerptis ex variis Patribus, etiam ex Diodoro Tarsensi, quoniam is aliquando appellatur hæreticus. HARL.

Diodori et Theodori Mopsuest. scripta Nestorianis curantibus in Armenorum, Persarum et Syrorum linguas conversa fuisse, auctor est Liberatus cap. 10 *Breviarii*.

Antiphonarum in Ecclesia usum ad Diodorum et Flavianum Antiochenum, velut auctores, refert Theodoritus lib. II *Hist.*, cap. 24, de quo consule Jo. Bonam *De divina psalmodia*, cap. 16, § 10, pag. 513.

Inter eos, quorum liturgiæ apud orientales feruntur, Diodorus quoque numeratur ab Abrahamo Ecchellensi, ad *Catalogum Hebed Jesu*, p. 134.

A Confer Jo. Bonam *Rerum liturg.* lib. I, cap. 9. Videtur tamen non Diodorus Tarsensis, sed Theodorus Mopsuestenus, intelligi. Illas liturgias e Greco conversas Syriace habent Maronitæ voluitque illas edere, qui Latine se vertisse testatur, Rich. Simon. tom. II *Bibl. selectæ*, pag. 173. Novissime has liturgias Latine vulgavit ex versione sua Eusebius Ranaudotus, in volumine posteriore *Collectionis liturgiarum orientalium*, Paris. 1716, 4, ubi inter alias Theodori Mopsuesteni quoque liturgia legitur.

B Pelagii perinde ut Nestorii præcursores fuisse Diodorum, Christianus Lupus in diss. ad synodum Ephesinam cap. 1 non dubitat, sed liber adversus dogma de peccato originis, lectus a Photio cod. CLXXVII, quo potissimum argumento Lupus utitur, non Diodori Tarsensis est, sed Theodori Mopsuesteni, ut notavit Rigberius sive Gerberonius in notis ad Marium Mercatorem, pag. 102.

In extremo judicio solum justos e vivis immutandos statuit. Vide Elmenhorstii notas ad Gennadium *De eccles. dogmatibus*, cap. 8.

NOTITIA ALTERA

(Leo ALLATIUS, *Diatriba de Theodoris*, num. LXVI. Apud Ang. MAI *Biblioth. nov. Patr.*, VI, 137.)

Theodorus Tarsensis (qui aliis Diodorus est [a]) Photio cod. CCXXIII cujus verba infra ponentur; Suidæ in Auxentio Mopsuesteno episcopo sub Constantino Magno, cujus frater Theodorus erat. Τοῦτου δὲ ἀδελφὸς νεώτερος Θεόδωρος ἦν, ἀνὴρ τῶν Ἀθηναίων παιδευθέντων, ὅς καὶ αὐτὸς χρόνον ὕστερον ἐπισκοπήν τῆς Ταρσοῦ Ἐκκλησίας ἔτυχε κληρωσάμενος. *Hujus frater erat junior Theodorus, vir qui inter alios Athenis studiis operam navavit, et post aliquod tempus Tarsensis Ecclesiæ episcopatum adeptus est.* Septima quoque synodus. act. VI, appellat Theodorum (ed. Labb. tom. VII, col. 421). Ἀναθεμάτισε Θεόδωρον τὸν καθηγητὴν Νεστορίου, Σεβήρον, καὶ τὰ ἐξῆς. *Anathemate feriit (quinta synodus) Theodorum præceptorem Nestorii, Severum, etc.*, licet ibi in margine reponatur Diodorus. Andreas Schottus in Photio Diodorum potius quam Theodorum appellare voluit, tum quod paulo post a Photio sic nominetur, tum quod Suidas Tarsensi huic episcopo καὶ ἀστρονόμῳ καὶ ἀστρολόγῳ καὶ εἰμαρμένῳ opus attribuat. Ego tamen inde colligo eundem utroque hoc nomine vocitatum, sed Diodorum invaluisse. « Hic et Flavianus (ut narrant Theodoretus *Hist.* lib. IV, cap. 25 et Nicephorus Callistus lib. XI, cap. 24) generosi veritatis athletæ, Meletio

C in exilium pulso, tanquam rupes quædam, fluctus irruentes fregerunt; et cura gregis suscepta, tum lupis sua fortitudine et sapientia restiterunt, tum ovibus convenientem curationem adhiberunt. Atque ubi a radicibus montis, in quos se receperant deturbati fuere, oves ad ripas vicini fluminis paverunt. Verum cum nec isto quidem in loco Christi hostis conventum illum Deum laudantium cogi pateretur, duo illi pastores admirabiles, divinis ovibus velut in gymnasium bellicum coactis, spiritale pabulum demonstrabant. Atque Diodorus, vir sapientissimus ac fortissimus perinde atque fluvius præaltus et pellucidus, tum animos fortitudinis rivulis irrigabat, tum adversarium blasphemias sinceræ doctrinæ undis penitus obruebat; qui generis splendorem pro nihilo reputans, ærumnas pro fidei defensione lubens perpessus est. Flavianus vero, etsi patriciis ortus, tamen solam pietatem nobilitatis loco numerans et tanquam palæstræ magister, magnum Diodorum velut athletam in omni certaminis genere exercitatissimum perunxit. Tandemque cum populus in sententia concordasset, a Meletio Tarsi episcopus creatur, curamque Cilicum in se suscepit. Plura in eundem sanctorum Patrum Athanasii, Petri, atque Timothei Alexandrinorum

(a) Hunc ipsemet vidi appellari modo Diodorum modo Theodorum, in mss. præsertim Syriacis ex Græco conversis; et quidem interdum in illis etiam

Joannis Cæsariensis, quorum fragmenta protulimus in *Nov. bibl. PP.* tom. IV. Itemque alibi. A. M.

antistitum, Basilii Cæsariensis, Joannis Constanti-
nopolitani, Eriphanii Cypri, episcoporum Ægyptio-
rum qui in exsilium relegati a Valente imperatore
fuerant, et concilii ccl sacerdotum, qui cum ipso
Diodoro Byzantii contra Macedonium convenerant,
elogia congressit Facundus Hermianensis lib. iv,
cap. 2.

Multa in sacra Biblia scripsit. Sozomenus lib. vii,
cap. 2, de Joanne Chrysostomo loquens: Ταύτης
δὲ τῆς φιλοσοφίας διδασκάλους ἔσχε τοὺς τότε προ-
εστῶτας τῶν τῆδε περιφανῶν ἀσκητηρίων, Καρτέ-
ριόν τε καὶ Διδώρον τὸν ἡγησάμενον τῆς ἐν Ταρσῷ
Ἐκκλησίας, ὃν ἐπυθόμην ἰδίῳν συγγραμμάτων πολ-
λὰς καταλιπεῖν βίβλους· περὶ δὲ τὸ ῥητὸν τῶν ἱερῶν
λόγων τὰς ἐξηγήσεις ποιήσασθαι, τὰς θεωρίας ἀποφεύ-
γοντα. « Atque hujus quidem philosophiæ magistros
« illos habuit, qui tum temporis ibi celebratus ascete-
« riis præsidebant. Carterium scilicet et Diodorum
« istum qui demum Tarsensis Ecclesiæ antistes fuit,
« quem equidem audiavi propriarum commentatio-
« num multos reliquisse libros: direxisse autem ad
« litteram sacræ Scripturæ interpretationes suas,
« aversatum speculationes (allegorias) universas. »
Socrates lib. vi, cap. 3: Τηνικαῦτα οὖν οὐτι σπουδαῖοι
περὶ τὴν ἀρετὴν γενόμενοι μαθητεύουσιν εἰς τὰ ἀσκητικὰ
Διδώρῳ, καὶ Καρτερίῳ, οἳ τινες τότε μὲν ἀσκητηρίῳ
πρόισταντο. Διδώρος δὲ αὐτῶν ὑστερον ἐπίσκοπος
Ταρσοῦ γενόμενος πολλὰ βιβλία συνέγραψε, ψιλῶ τῷ
γράμματι τῶν θείων προσέχων Γραφῶν, τὰς θεωρίας
αὐτῶν ἐκτρέπόμενος. « Isti igitur per id tempus per-
magno virtutis studio inflammati, monasticam disci-
« plinam didicerunt a Diodoro et Carterio, qui tum
« quidem monasterio præerant: postea alter illorum,
« nempe Diodorus, episcopus Tarsi constitutus, mul-
« tos libros conscripsit, nudæ sacrarum Scripturarum
« litteræ duntaxat attendens, et sensum et intelligen-
« tiam earum abstrusiolem (allegoricum) penitus fu-
« giens. » Paria habent Theodoretus, et Nicephorus
Callistus. Illius expositiones passim ubique in ca-
tenis ob expositionem Bibliorum contextis reperies.

Aliorum scriptorum catalogum ex Theodoro ana-
gnosta accuratissimum nobis Suidas conservavit:
Διδώρος μονάζων ἐν τοῖς χρόνοις Ἰουλιανοῦ, καὶ
Θυάλεντος ἐπισκοπήσας Ταρσῶν τῆς Κιλικίας· οὗτος
ἔγραψεν, ὡς φησὶ Θεόδωρος ἀναγνώστης ἐν τῇ Ἐκ-
κλησιαστικῇ ἱστορίᾳ, διάφορα εἰσι δὲ τὰδε ἐρ-
μηνεῖται εἰς τὴν Παλαιὰν πᾶσαν, Γένεσιν, Ἐξοδον,
καὶ ἔφεξῆς, καὶ εἰς Ψαλμοὺς, καὶ εἰς τὰς τέσσαρας
Βασιλείας, εἰς τὰ ζητούμενα τῶν Παραλειπομένων,
εἰς τὰς Παροιμίας, τὴν διαφοράν θεωρίας, καὶ ἀλληγο-
ρίας, εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν, εἰς τὸ Ἄσμα τῶν

ἄσμάτων, εἰς τοὺς προφήτας, Χρονικὸν διορθούμενον
τὸ σφάλμα Εὐσεβίου τοῦ Χαμφίλου περὶ τῶν Ἰβρόνων.
Εἰς τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια, εἰς τὰς Πράξεις τῶν ἀπο-
στόλων, εἰς τὴν Ἐπιστολὴν Ἰωάννου τοῦ εὐαγγελι-
στοῦ, Περὶ τοῦ, εἰς Θεὸς ἐν Τριάδι, Κατὰ Μελχισε-
δεκιτῶν, Κατὰ Ἰουδαίων, Περὶ νεκρῶν ἀναστάσεως,
Περὶ ψυχῆς κατὰ διαφόρων περὶ αὐτῆς αἰρέσεων,
Πρὸς Γρατιανὸν κεφάλαια, Κατὰ ἀστρονόμων, καὶ
ἀστρολόγων, καὶ εἰμαρμένης, Περὶ σφαίρας καὶ τῶν
ἑπτὰ ζωνῶν, καὶ τῆς ἐναντίας τῶν ἀστέρων πορείας,
Περὶ τῆς Ἰππάρχου σφαίρας, Περὶ προνοίας κατὰ
Πλάτωνος, Περὶ Θεοῦ καὶ θεῶν, Περὶ φύσεως καὶ
ὕλης, ἐν ᾧ τί τὸ δίκαιόν ἐστι, Περὶ Θεοῦ, καὶ ὕλης
ἐλληνικῆς πεπλανημένης, ὅτι αἱ ἀόρατοι φύσεις οὐκ
ἐκ τῶν στοιχείων, ἀλλ' ἐκ μηδενὸς μετὰ τῶν στοι-
χείων ἐδημιουργήθησαν, Πρὸς Εὐφρόνιον φιλόσοφον
κατὰ πῦσιν καὶ ἀπόκρισιν, Κατὰ Ἀριστοτέλους
περὶ σώματος οὐρανίου, Πῶς θερμὸς ὁ ἥλιος, Κατὰ
τῶν λεγόντων ζῶον τὸν οὐρανόν, Περὶ τοῦ, πῶς αἰεὶ
μὲν ὁ δημιουργὸς, οὐκ αἰεὶ δὲ τὰ δημιουργήματα, Πῶς
τὸ θέλειν, καὶ τὸ μὴ θέλειν ἐπὶ Θεοῦ ἀγίου ὄντος,
Κατὰ Πορφυρίου περὶ ζῶων καὶ θυσίων. « Diodorus
« monachus temporibus Juliani et Valentis, episco-
« pus Tarsi Ciliciæ, scripsit varia, ut Theodorus ana-
« gnostes in » Ecclesiastica historia « meminit, quæ
« sunt: interpretatio in totum Vetus Testamentum,
« Genesim, Exodum, et reliqua, in Psalmos (a), in
« quatuor libros Regum, in loca difficiliora Paralipo-
« menorum (b), in Proverbia. Quodnam sit discrimen
« contemplationis et allegoriæ, in Ecclesiasten, in
« Canticum canticorum, in prophetas Chronicon quo
« erratum Eusebii Pamphili de temporibus corrigi (c)
« in quatuor Evangelia, in Acta apostolorum, in Epi-
« stolam Joannis evangelistæ, Deum unum esse in
« Trinitate, Contra Melchisedecitas, Contra Judæos
« de resurrectione mortuorum, De anima contra di-
« versas de ea sectas, ad Gratianum capita, Contra
« astronomos et astrologos et fatum, De sphaera item
« ac de septem zonis, et de contrario astrorum cursu,
« De Hipparchi sphaera, De providentia contra Plato-
« nem De Deo et diis, De natura et materia, ubi tra-
« ctat quid justum sit, De Deo, et falsa Græcorum
« materia, Quod quæ sub aspectu non cadunt, ea non
« ex elementis, sed una cum elementis sint facta ex
« nihilo, Ad Euphronium philosophum per interroga-
« tionem et responsionem, Contra Aristotelem de cor-
« pore cælesti, Quomodo calidus sit sol, Contra eos
« qui animal dicunt esse cælum, Quomodo semper
« exstiterit opifex, opificium autem non semper, Quo-
« modo velle et nolle in sit æterno Deo, Contra Porphy-
« rium de animalibus et victimis. » Et partem eorum

(a) Diodori Tarsensis commentariorum in Psalmos reliquiæ exstant in Corderii catena, sed non nisi a psalmo lxxxi et deinceps. Nos vero in codice reginæ Suecæ XI, copiosas alias invenimus ejusdem operis reliquias, jam inde a psalmo xxxiv, quas typis commisimus. Plures alias coacervare ex aliis codicibus licuisset; sed interim hæc sufficiunt. A. M.

(b) Allatius Græcum ζητούμενα interpretabatur in ea quæ in Paralipomenis desiderantur, quod pace tanti viri non admitto. Τὰ ζητούμενα, et ζητήσεις, sunt potius quæstiones quæ fiunt de locis difficilioribus. A. M.

(c) Citatur interdum hoc Diodori opus a Georgio Syncello in Chronico.

Hebediesu episcopus Sobæ et Armeniæ cap. 18 (a). « Diodorus Tarsensis composuit libros numero sexaginta, quos Ariani combusserunt; remanseruntque, quos jam sum commemoraturus Liber de dispensatione, liber dissolutionis astrologiæ. Item alius contra Eunomianos; alius contra hæreticos; nec non aliter contra Judæos; et adversus Manichæos; et adversus Apollinarem. Demum expositio in partem Matthæi. »

Legit ipsius adversus fatum libros viii tribus et quinquaginta capitibus distinctos Photius cod. ccxxiii, et ex iis digniora in suam *Bibliothecam* copiosissime transtulit. Audiamus quæ de tanti viri studio atque ingenio in excerptorum principio tradit. Ἀνεγνώσθη βιβλίον Θεοδώρου ἐπισκόπου Ταρσοῦ κατὰ εἰμαρμένης ἐν λόγοις μὲν ὀκτώ, κεφαλαίοις δὲ τρισὶ καὶ πεντήκοντα· ἔστι μὲν οὖν ἐν τούτοις εὐσεβῶν ὁ ἀνὴρ, καὶ οὐδὲ περὶ τὴν δόξαν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἢ τῆ τοῦ Νεστορίου λύσσα διασπαράττει σφαλλόμενος· τοῖς δὲ ἐπιχειρήμασιν, ἔστι μὲν οἷς ὀρθῶς τε καὶ εὐφυῶς ἐπιβάλλει, διελέγχων τοὺς τὴν εἰμαρμένην δοξάζοντας· ἔστι δὲ που πρὸς μόνον τὸ φαινόμενον τὸν ἀγῶνα φέρει, καὶ μηδὲ σαφῶς τὸ τῶν ἐναντίων ἐξακριβῶν δόγμα· ὅθεν πολλάκις οὐκ ἐκείνοις, πρὸς οὓς ὁ πόλεμος, ἀλλ' ἐτέροις μᾶλλον δόξειεν ἂν διαμάχεσθαι· πλὴν ὅ γε εὐγνώμων κριτῆς οὐχ ὑπὲρ ὧν οὐκ εὐστόχως ἐνιαχοῦ φέρεται μωμῆσαιτο ἂν, ὑπὲρ ὧν δὲ σπουδάζει τῆς εἰμαρμένης πλάνην κατενεγκεῖν, καὶ ὡς οὐκ ἐν ὀλίγοις κατ' αὐτῆς εὐδοκιμεῖ, τὸν ἀνδρα τιμῆς καὶ χάριτος ἄξιον ἀνομολογεῖν ἔστι δίκαιον. « Lectum est Diodori episcopi Tarsensis opus » adversus fatum * libris viii, ac tribus supra quinquaginta capitibus distinctum, quibus in libris pius quidem est hic scriptor, neque in eam sectam de Dei Filio quem impia Nestorii rabies dissecuit, aberrando deflectit. Verum in argumentis, etsi quædam recte satis ac dextere adhibet, dum fati laudatores oppugnat; alias tamen neque satis clare, neque satis accurate adversariorum dogma persecutus, ea oppugnare aggreditur, quæ speciem duntaxat dogmatis præ se ferunt; ut proinde sæpenumero non cum illis, quibus cum certamen suscepit, sed cum aliis potius quibusdam pugnare videatur. Quamquam bene sentiens arbiter, non ob id quod minus feliciter alicubi hanc rem agat, reprehensum eum velit; cum ex eo saltem honor illi, et gratia merito debetur, quod non sine sua in multis laude, noxium de facto errorem opprimere molitur. » Et in fine excerptorum: Ἔστι δὲ τὴν φράσιν καθαρὸς τε καὶ εὐκρινῆς ὁ ἀνὴρ, τοῖς δὲ ἐνθυμήμασι, καὶ τῇ τῶν ἐπιχειρημάτων διαπλάσει, οἷον αὐτὸν κατὰ μέρος ἐν τῇ τῶν λόγων αὐτοῦ ὑπεδείξαμεν ἐκλογῇ. « Est autem in loquendo purus atque distinctus, ejusmodi enthymematis atque epichirematis efformandis, qualia ex parte jam in his illius operis excerptis indicavimus. »

Legit etiam ejusdem idem Photius de Spiritu sancto varia argumenta, cod. ciii. Ἐμπεριείχεται δὲ τῇ

δέλτω καὶ Διοδώρου Ταρσοῦ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος διάφορα ἐπιχειρήματα, ἐν οἷς καὶ τὴν Νεστορίου νόσον αὐτὸς ἐπιδείκνυται προσηρόωστῆκώς. « Continebantur hoc eodem libello varia argumenta Diodori Tarsensis de Spiritu sancto, quibus et Nestorii labe se jam inde contaminatum ostendit. »

Meminit ejusdem *librorum virginti quinque contra Manichæos, et argumentum explicat* cod. LXXXV. Καὶ τὸν Διοδώρον ἐν εἴκοσι καὶ πέντε βιβλίοις τὸν κατὰ Μανιχαίων ἀγῶνα ἀγωνισάμενον· ὅς διὰ μὲν τῶν πρώτων βιβλίων ἑπτὰ τὸ τοῦ Μανιχαίου ζῶν εὐαγγέλιον ἀνατρέπει· οὐ τυγχάνει δὲ ἐκείνου· ἀλλὰ ἀποτρέπει τὸ ὑπὸ Ἄδδα γεγραμμένον, ὃ καλεῖται Μόδιον· διὰ δὲ τῶν ἑφεξῆς τῆ τῶν γραφικῶν ῥητῶν, ἃ οἱ Μανιχαῖοι ἐξοικειοῦνται πρὸς τὸ σφίσι βεβουλευμένον, ἀνακαθαίρει χρῆσιν καὶ διασαφεῖ· καὶ ὁ μὲν Διοδώρος οὕτω. « Denique et Diodorum illum, qui libris quinque et viginti cum Manichæis certavit, quorum septem prioribus putat quidem Manichæorum evangelium vivum se refellere: at non assequitur; dum non illud, sed quod ab Adda scriptum erat, et Modium appellatur, evertit: reliquis deinde libris ea sacræ Scripturæ loca pure explanat, atque declarat quæ Manichæi ad ea, quæ animo concepissent, accommodare solebant. Et Diodori quidem tractatus ita se habet. » Item Nicephorus Callistus *Histor.* lib. vi, cap. 32: Κατὰ δὲ ταύτης τῆς αἵρέσεως γενναίως παρετάξαντο λόγοις Τίτος τε καὶ Διοδώρος, ὁ μὲν τὴν Βοστρονηῶν, Διοδώρος δὲ τὴν Κιλικίων ἰθύναις μητρόπολιν. « Adversus hanc hæresim strenue libris compositis depugnarunt Titus Bostræ, et Diodorus metropoleos Ciliciæ, episcopi. »

Leontius quoque Byzantius ejusdem libri κατὰ Συνουσιαστῶν, *adversus Synusiastas*, Apollinaristas scilicet, mentionem facit. Horum trium nulla mentio est apud Suidam in accurato illo hujus viri operum catalogo.

Quemadmodum et *commentariorum* ejusdem in Apostolum, quæ commemorat Hieronymus *De scriptoribus*. Omnium doctissime atque absolutissime virum hunc nobis Basilius repræsentavit, quare audiendus est in epistola 135 ad eundem nondum episcopum. Διοδώρῳ πρεσβυτέρῳ Ἀντιοχείας. Ἐν ἔτυχον τοῖς ἀποσταλαῖσι βιβλίοις παρὰ τῆς τιμιότητος σου· καὶ τῷ μὲν δευτέρῳ ὑπερήσθη οὐ διὰ τὴν βραχύτητα μόνον, ὡς εἶκος ἦν, τὸν ἀργῶς πρὸς πάντα καὶ ἀσθενῶς λοιπὸν διακαίμενον, ἀλλ' ὅτι πυκνὸν τε ἄμα ἔστι ταῖς ἐννοίαις, καὶ εὐκρινῶς ἐν αὐτῷ ἔχουσιν αἱ τε ἀντιθέσεις τῶν ὑπεναντίων, καὶ αἱ πρὸς αὐτὰς ἀπαντήσεις, καὶ τὸ τῆς λέξεως ἀπλοῦν καὶ ἀκατάσκευον, πρέπον ἔδοξέ μοι προηέσει Χριστιανοῦ, οὐ πρὸς ἐπίδειξιν μᾶλλον, ἢ κοινὴν ὠφέλειαν γράφοντος· τὸ δὲ πρότερον τὴν μὲν δύναμιν ἔχον τὴν αὐτὴν ἐν τοῖς πράγμασι, λέξει δὲ πολυτελεστέρα, καὶ σχήμασι ποικίλοις, καὶ διαλογικαῖς χάρισι κεκομψευμένον, πολλοῦ μοι ἐφάνη, καὶ χρόνου πρὸς τὸ

(a) Hunc quoque articulum Hebediesu de Diodoro, secundum Assemani meliorem lectionem recitabimus, qui Ecchellensem correxit. A. M.

ἐξελθεῖν, καὶ πόνου διανοίας πρὸς τὸ καὶ συλλέξαι τὰς ἐννοίας, καὶ παρακατασχεῖν αὐτὰς τῇ μνήμῃ δεόμενον· αἱ γὰρ ἐν τῷ μεταξὺ παρεμβαλλόμεναι διαβολαὶ τῶν ὑπεναντίων, καὶ σιτάσεις τῶν ἡμετέρων, εἴ καὶ γλυκύτητάς τινὰς ἐπεισάγειν δοκοῦσι διαλεκτικὰς τῷ συγγράμματι, ἀλλ' οὖν τῷ σχολῇ καὶ διατριβῇ ἐμποῖεν, διασπῶσι μὲν τὸ συνεχές τῆς ἐννοίας, καὶ τοῦ ἐναγωνίου δὲ λόγου τὸν τόνον ὑποχαυνοῦσιν. « Diodoro Antiochiæ presbytero. Accepi libros, quos reverentia tua misit; et secundo quidem summopere delectatus sum, non solum propter illius brevitatem, ut par erat usu venire ei, qui jam ad omnia segniter et ægre affectus est. sed et propterea, quod densus est simul et refertus sententiis, ac contrariorum objectiones, et responsiones illis subjectas haud confuse, sed recto ordine digestas habet. Et præterea dictionis in affectata, et in composita simplicitas decora mihi videbatur et conveniens professioni Christiani hominis, cujus est non ad ostentationem magis scribere quam ad publicam utilitatem. Prius vero volumen eamdem quidem in rebus facultatem habens, dictione vero, instructione et figuris dicendi variis, ac dialogi festivitate ornatus, multum mihi videbatur tum temporis ad perlegendum, tum laboris ad intelligendum poscere, ad hoc ut sensus et colligantur, et memoriæ mandentur. Calumniæ namque adversariorum, et defensiones nostrorum intersertæ, licet dialecticam quamdam suavitatem commentario afferre videantur, eo tamen quod tantum generant morarum, mentis intentionem confundunt ac convellunt, et sermonis quoque strenui vigorem remissum reddunt. » Nec longe abit Hieronymus « De vir. illust. cap. 419 : Diodorus Tarsensis epi-

(a) Omittebat *Emeseni* Allatius, quod tamen vocabulum etiam apud Facundum deesse annotavit Fabricius. Ssd adest in Sophronii Græca translatione A. M.

A « scopus, dum Antiochiæ esset presbyter, magis claruit. Exstant ejus in Apostolum commentaria, et multa alia, ad Eusebii magis Emeseni (a) characterem pertinentia cujus cum sensum secutus sit, eloquentiam imitari non potuit, propter ignorantiam sæcularium litterarum. » De eo plura leges apud Facundum. Adversus hunc Diodorum scripsit plures tractatus Apollinaris Laodicensis episcopus. In ecloga siquidem orthodoxorum dogmatum laudantur ipsius testimonia ex libro Πρὸς Διόδωρον (b): nec non ex altero ad Heraclium adversus Diodorum πρὸς Ἡράκλειον κατὰ Διοδώρου (c). Et alios quoque Patres contra hunc scripsisse verosimillimum est.

B Hunc tamen condemnatum fuisse in quinta synodo tradit Photius in *Bibl. cod. xviii*: Τὰ περὶ Διοδώρου Ταρσοῦ, καὶ Θεοδώρου τοῦ Μαψουεστίας καὶ αὐτοὶ ὁμοίως ἀναθεμάτισθησαν « De Diodoro Tarsensi, et Theodoro Mopsuesteno, qui et ipsi similiter anathemate icti sunt. » Et synodus septima act. 6, de quinta synodo (loc. cit.): Ἡρὸς τε ταύταις ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει συληθοῦσα τῶν ἑκατὸν ἐξήκοντα πέντε ἀγίων Πατέρων ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ τῆς θείας λήξεως, ἡ τις ἀναθεμάτισεν Ὀριγῆνην τὸν καὶ Ἀδαμάντιον, Εὐάγγριον, Δίδυμον, μετα τῶν ἐλληνικῶν αὐτῶν συγγραμμάτων, Θεόδωρον τὸν Μαψουεστίας, καὶ Θεόδωρον τὸν καθηγητὴν Νεστορίου, Σεβῆρον καὶ τὰ ἐξῆς. « Præterea ea quæ Constantinopoli convenit centum sexaginta quinque sanctorum Patrum sub Justiano divæ recordationis, quæ anathematizavit Origenem, qui et Adamantius dictus est, Evagrium Dydymum cum paganis scriptis eorum, atque Theodorum Mopsuestenum, et Theodorum præceptorem Nestorii, Severum, » etc.

(b) In editione nostra harum eclogarum (quas mss. habebat Allatius) Script. vet. VII, p. 17, 20. A. M.

(c) Tom. cit. p. 16. A. M.

EXCERPTUM

Ex domni Garnerii *Dissertatione de hæresi et libris Nestorti*, Mario Mercatori subjuncta,

Diodori Operum nihil admodum superest, præter sententias quasdam in catenis Græcis, atque etiam apud Mercatorem, Leontium, et in v synodo obvias: sed catenæ flores exhibent, alii venenum; illæ enim Scripturæ interpretem inducunt, isti Theodori et Nestorii magistrum.

Vir tamen ille tantus cum senuisset, incidit in errorem, dum Apollinaris hæresim inconsiderate insequitur; illius enim blasphemiam quam Theodorus postmodum Nestoriusque defenderunt nullam partem non asseruit, ut merito dictus sit Theodori parens, et Nestorii avus.

Docuit duos in Christo inesse filios Dei: eum qui ex Maria non esse Filium nisi adoptione seu gratia; Verbum neque duas habuisse natiuitates, neque natum ex Maria; Verbum non esse Christum, sed Christi dominum: Deum dici non posse passum seu crucifixum. Quibus sex propositionibus vel omnino, vel magnam partem, Nestorianismus continetur.

Ejusmodi errores inspexit operi quod πρὸς τοὺς Συνουσιαστὰς scripsit, id est, adversus Apollinarem, qui cum pugnet contra Photinum peccantem quasi per defectum in explicanda Verbi cum carne unione, peccavit ipse per excessum, et Verbum carne perinde confudit miscuitque, ac mens hominis per artus infusa miscetur corpore, quod agit atque informat. Opere isto potuit Diodorus agnosci, quis esset, nisi orbis oculos species pietatis pene fascinasset.

Scripsit autem adversus Apollinarem provecæ admodum ætatis. Nam abbas fuit magni nominis, cum ad eum venit Chrysostomus, vitæ monasticæ excolendæ, discendique studio, anno 376: ex abbate monachorum factus est Tarsi episcopus a Meletio jam senex anno 378; interfuit secundæ synodo anno 381; laudatus est pro concione præsens Antiochiæ a Chrysostomo, post annum 386, cum jam senio pene foret emortuus. Nondum tamen ea ætate scripserat, aut certe nondum opus vulgaverat anno 392, quo librum *De scriptoribus ecclesiasticis* Hieronymus absolvit, alioqui elucubrationis tam nobilis meminisset. Huic forte operi immortuus est, nam anno 394 successerat in ipsius sedem Phalerius, ut ex actis synodi Constantinopolitanæ, sub Nectario eodem anno habitæ, intelligitur.

Operis fragmenta exhibere operæ pretium est; sic enim fiet ut et fons Nestorianæ blasphemiae, aut certe rivus fonti vicinior aperiatur, et defendatur simul Cyrillus adversus Facundum Hermianensem Diodori patronum.

Sed priusquam exhibeantur, monere juvabit quæ apud veteres leguntur ex libris Theodori πρὸς τοὺς Συνουσιαστὰς excerpta, pertinere ad Diodorum, qui libros suos sic inscripsit cum Theodorus suis ejusdem argumenti titulum fecerit, *contra impium Apollinarem et Apollinaristas*. Et vero quæ Leontius, diligens in primis auctor, Diodoro tribuit, alii Theodoro adjudicant, ut ex consequentibus manifestum erit. Quanquam Leontius notat solitum Theodorum ex aliis atque ex ipso Samosateno mutuari plura iisdem verbis, quæ in sua transferret, *ut horum libri non scripti, sed transcripti videantur* (Lib. III *contra Eutychianos, sub finem*).

Diodori, ex libro primo contra Synusiastas.

Ad diligens cautumque dogmatum vos examen evehimus; laboramus propter vos, ne rationem Domino reddamus pro nostro silentio. Perfectus ante sæcula Filius perfectum eum qui ex David probatur assumpsit; Filius Dei filium David. Dices ergo mihi: Duos filios prædicas? Non dico duos filios David. Nunquid Deum Verbum Filium David asserui? Sed nec duos filios Dei secundum substantiam dico. Nunquid enim duos filios assero de Dei substantia genitos ante sæcula? Dico autem Dei Verbum habitasse in eo qui ex David semine comprobatur (*Apud Mercator. lib. III*).

Ejusdem, ex eodem libro.

Si quis velit abusive Filium Dei Deum Verbum Filium David nominare, propter Dei Verbi templum quod ex David est, nominet; et illum qui est ex semine David Filium Dei, gratia, non natura, appellet naturales patres non ignorans, neque ordinem subvertens neque eum qui incorporalis est etiam corpus dicens, et ante sæcula ex Deo, et ex David, et passum, et impassibile. Corpus non est incorporeale, quod est deorsum non est desursum, quod est ante sæcula non est ex semine David, quod passum est non est impassibile; nec enim ista ad eundem intellectum obvertuntur: quæ sunt corporis non sunt Dei Verbi, et quæ sunt Dei Verbi propria non habet corpus. Naturas confiteamur; et dispensationes non abnegetur (*In v synodo, collat. 5; apud Leont. lib. III contra Eutychianos*).

Ejusdem, ex eodem libro.

Gratia Filius, qui ex Maria est homo; natura autem, Deus Verbum: quod autem secundum gratiam non natura; et quod secundum naturam, non gratia: non duo filii. Sufficiat corpori, quod ex nobis est secundum gratiam filiatione, gloria, et immortalitas, quia templum Dei Verbi factum est. Non supra naturam elevetur, et Deus Verbum pro debita a nobis gratiarum actione non injuriatur. Et quæ est injuria, componere eum cum corpore, et putare indigere corporis ad perfectam filiationem? Nec ipse Deus Verbum vult se David filium esse, sed Dominum; corpus autem hoc vocari David filium, non solum non invidit, sed et propter hoc adfuit. Et convenit eos qui bene aspiciunt, quandoquidem naturales patres quærimus, neque Deum Verbum David vel Abrahæ filium nominare, sed factorem: neque corpus ante sæcula ex Patre, sed semen Abrahæ et David ex Maria natum.

Et post pauca.

Et quando erit quæstio de nativitatibus secundum naturam, ne Mariæ filius Deus Verbum existimetur mortalis enim mortalem generat, secundum natu-

A (1) Διοδώρου, ἐκ τοῦ κατὰ Συνουσιαστῶν λόγου α'.

Ἀσφαλιζέσθαι εἰς τὴν ἀκρίθειαν τῶν δογμάτων ὑμᾶς ἐνάγομεν. Τέλειος πρὸ αἰώνων ὁ Υἱὸς, τέλειον τὸν ἐκ Δαβὶδ ἀνέληφεν Υἱὸς Θεοῦ υἱὸν Δαβὶδ. Ἐρεῖς μοι Δύο οὖν Υἱοὺς κηρύττεις; Δύο υἱοὺς τοῦ Δαβὶδ οὐ λέγω, μὴ γὰρ εἶπον τὸν Θεὸν Λόγον υἱὸν Δαβὶδ· ἀλλ' οὐδὲ δύο Υἱοὺς τοῦ Θεοῦ κατ' οὐσίαν λέγω, μὴ γὰρ δύο φημί ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ οὐσίας, τὸν πρὸ αἰώνων Θεὸν Κόγον λέγων κατ' ἀκριθείαν ἐν τῷ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ.

B Τοῦ αὐτοῦ Διοδώρου, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Εἴ τις βούλοιο καταχρηστικῶς, καὶ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν Θεὸν Λόγον, Υἱὸν Δαβὶδ ὀνομάζειν, διὰ τὸν ἐκ Δαβὶδ τοῦ Θεοῦ Λόγον ναόν, ὀνομαζέτω καὶ τὸν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ χάριτι καὶ οὐ φύσει προσαγορευέτω, τοὺς φυσικοὺς πατέρας οὐκ ἀγνοῶν, οὐδὲ τὴν τάξιν ἀνατρέπων, οὐδὲ τὸν ἀσώματον λέγων καὶ πρὸ αἰώνων ἐκ Θεοῦ καὶ ἐκ Δαβὶδ, καὶ πεπονητότα καὶ ἀπαθῆ.

C Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Χάριτι Υἱὸς ὁ ἐκ Μαρίας ἄνθρωπος, φύσει δὲ ὁ Θεὸς Λόγος· τὸ μὲν χάριτι καὶ οὐ φύσει, τὸ δὲ φύσει καὶ οὐ χάριτι· ἀρκέσει τῷ ἐξ ἡμῶν σώματι, τὸ τῆς κατὰ χάριν υἰότητος, τὸ τῆς ἐξουσίας, τὸ τῆς ἀθανασίας· ὅτι ναὸς τοῦ Θεοῦ Λόγου γέγονεν, μὴ ὑπὲρ φύσιν ἀναγέσθω καὶ ὁ Θεὸς Λόγος ἀντὶ τῆς παρ' ἡμῶν ὀφειλομένης εὐχαριστίας μὴ ὑβρίζεσθω. Καὶ τίς ἡ ὑβρις τοῦ συντιθέναι αὐτὸν μετὰ τοῦ σώματος, καὶ δεῖσθαι νομίζειν εἰς τελείαν υἰότητα τοῦ σώματος; Οὐδὲ αὐτὸς ὁ Θεὸς Λόγος βούλεται ἑαυτὸν τοῦ Δαβὶδ εἶναι υἱόν, ἀλλὰ Κύριον· τὸ δὲ σῶμα καλεῖσθαι τοῦ Δαβὶδ υἱόν, οὐ μόνον οὐκ ἐφθόνησεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο παραγέγονεν.

Καὶ μεθ' ἕτερα.

Καὶ περὶ τῶν κατὰ φύσιν γεννήσεων ὅτι ἂν ἡ λόγος, μὴ τῆς Μαρίας υἱὸς ὁ Θεὸς Λόγος ὑποπτευέσθω· θνητὸς γὰρ θνητὸν γεννᾷ κατὰ φύσιν, καὶ σῶμα τὸ

(1) Græca edidit Angelo Mai *Spicil. Rom. tom. X, pag. 87.*

ὁμοούσιον· καὶ δύο γεννήσεις ὁ Θεὸς Λόγος οὐχ ὑπ- **A** ram et corpus, similem sibi. Duas natiuitates Deus
έμενε, τὴν μὲν πρὸ αἰώνων, τὴν δὲ ἐν ὑστέροις **V**erbum non sustinuit, unam quidem ante sæcula,
καιροῖς. alteram autem in posterioribus temporibus : sed
ex Patre quidem natura genitus est, templum vero, quod ex Maria natum est, ex ipso utero sibi
fabricavit.

Et paulo post : Cum vero de salutari dispensatione ratio movetur, Deus vocatur homo, non quod hoc
factus est, sed quod hoc assumpsit ; et homo Deus, non tanquam incircumscripibilis factus, nec ubique
existens ; corpus enim erat et post resurrectionem palpabile, et tale receptum est in cælum, et sic ve-
niet, sicut receptum est.

Ejusdem, ex eodem libro.

Sed si caro erat, inquit Apollinaris, quomodo sol radios avertit, et tenebræ occupaverunt
terram omnem, et terræ motus erant, et petrae disrumpebantur, et mortui surrexerunt ? Quid igitur di-
cunt, et de tenebris in Ægypto factis in temporibus Moysis, non per tres horas, sed per tres dies ? Quid
autem, propter alia per Mosem facta miracula, et quæ per Jesum Nave, qui solem stare fecit ? Quid de sole,
qui in temporibus Ezechiae regis, etiam contra naturam, retroversus est ? Et de Elisæi reliquiis, quæ mor-
tuum suscitaverunt ? Si enim Verbum Deum passum demonstrant quæ in cruce facta sunt, et propter
hominem non concedunt hæc facta esse, nonne quæ in temporibus Mosis, propter genus Abraham erant,
et quæ in temporibus Jesu Nave, et quæ in Ezechiae regis ? Quod si illa propter Judæorum populum mi-
rabiliter facta sunt, quomodo non magis, quæ in cruce facta sunt, propter Dei Verbi templum ?

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου δ'.

Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, δι' οὐδένα· φύσει γὰρ Υἱός· ἡ
σὰρξ Υἱός, διὰ τὸν Υἱόν· καὶ τί λέγω διὰ τὸν Υἱόν ;
δι' ἡμᾶς ἡ σὰρξ· καὶ μὴ νομίσητε βλάσφημον τὸ
ῥῆμά· ἀλλὰ ἀπαιτήσατε τὰς ἀποδείξεις. Εἰ μὴ
ἔπαισαν οἱ ἄνθρωποι, μὴ χρεῖα ἦν νόμου· Δικαίῃ
γὰρ νόμος οὐ κεῖται· εἰ μὴ ἐπέτειναν τὴν ἀμαρτίαν
οἱ ἐν νόμῳ, μὴ χρεῖα ἦν τῆς χάριτος. Ἐπειδὴ οὐκ
ἐδύνατο ὁ νόμος ἀποκτεῖναι τὴν ἀμαρτίαν, οὐχὶ δι'
ἡμᾶς ἔλαβεν ἵνα τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ
θανάτου ἀνακαλέσῃται, σταυρωθεὶς καὶ ἀποθανὼν
καὶ ἀναστὰς ; Εἰ μὴ ἀπάτη προκεχωρήκει, καὶ ἡ
ἀπόφασις τοῦ θανάτου καθ' ἡμῶν, τίς χρεῖα ἦν τῆς
οἰκονομίας ταύτης τοῦ σταυροῦ, τίς χρεῖα τῆς ἐνσω-
ματώσεως ; Οὐ δι' ἡμᾶς ἔλαβε τὴν σάρκα ;

B

Ejusdem, ex eodem libro.

Filius Dei propter nullum ; caro Filius propter
Filium, et quid dico, propter Filium ? Propter nos
caro, et ne existimetis blasphemum esse Verbum,
petite demonstrationes. Si homines non peccas-
sent, non opus fuisset lege : *Justo enim non est po-
sita lex.* Si non auxissent peccatum, qui erant in
lege, non opus fuisset gratia. An quia non poterat
lex peccatum occidere, non propter nos carnem
assumpsit, ut morti et sententiæ mortis remedium
afferret crucifixus, et mortuus, ac suscitatus ? Si
non fecisset progressum fallacia et sententia mor-
tis contra nos, quid opus erat ista Servatoris œco-
nomia ? Quid opus erat inducere corpus ? nonne
propter nos carnem accepit ?

Excerpta ex libro Diodori Tarsensis, cui titulus De fato, exstant in Bibliotheca Photiis cod. CCXXIII, quem vide ad annum 863.

FRAGMENTA EX CATENIS

IN GENESIN.

Ex Catena cui titulus : Σειρά ἐνός καὶ πεντήκοντα ὁπομηματιστῶν εἰς τὴν Ὀκιάτευχον καὶ τὰ
τῶν Βασιλειῶν, ἥδη πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα ἀξιῶσει μὲν τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ γαληνοτάτου ἡγε-
μόνος πάσης Οὐγκροβλαχίας Κυρίου Κυρίου Γρηγορίου Ἀλεξάνδρου Γρίκα· ἐπιμελεία δὲ Νικηφόρου
ἱερομονάχου τοῦ Θεοτόκου. Ἐν Λειψία τῆς Σαξονίας, ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τοῦ Βρεϊτκόφ Ἔτει. αφοβ'
(1772)

C AP. I, vers. 1. Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρα-
νὸν καὶ τὴν γῆν.
Διοδώρου. Τῶν βαρβάρων ὅσοι κατὰ τοὺς χρόνους
Μωσέως γέγονασι, καὶ μάλιστα φιλοσοφεῖν ἤθελον,
οὐρανὸν καὶ γῆν τῶν μεταξὺ πάντων αἰτιωμένων, ἐξ
ῶν τῶν μετὰ ταῦτα καὶ οἱ Ἕλλήνων ποιηταὶ πλείο-
νας τὰς τῆς ἀσεβείας ἀφορμὰς εἰλήφασιν, ἔδει τὸν
Μωσέα ὡς πόρρωτάτω τοὺς Ἰσραηλίτας ἀπαγαγόντα
τῆς ἐκείνων ἀσεβείας, ἀρχὴν ποιήσασθαί· δογμάτων
τῆς ἐκείνων πεπλανημένης ἀρχῆς ἀνατροπὴν. Ἐπει-
δὴ γὰρ γενετὰ μὲν ὠμολόγουν, τὸν δὲ ποιητὴν ἠγνό-
ουν, ἀρχόμενος, εὐθὺς Ἐν ἀρχῇ, φησὶν, ἐποίησεν

(1) Hæc fragmenta Græce tantum brevitatis gratia exhibemus. Edit.

Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Τὸ δὲ Ἐν ἀρχῇ ἅπαντα ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν διδάσκει σαφῶς, ὅτι τὰ λοιπὰ μετὰ ταῦτα γέγονεν. Εἰ γὰρ μὴ πεποιήται καὶ τὰ λοιπὰ στοιχεῖα καθάπερ τὰ πρῶτα, ὧν ἐμνημόνευσε, παρεῖλκε τὸ, Ἐν ἀρχῇ ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Τοῦ αὐτοῦ. Μετὰ τὰς ἀοράτους καὶ νοεράς οὐσίας οὐρανὸν ὁ Θεὸς κατασκευάζει εὐθὺς μετὰ τῆς γῆς, οὐ τὸν ὁρώμενον· δευτέρῳ γὰρ οὗτος ἡμέρα γίνεται· ἀλλὰ τὸν ἀνωτέρω, ὃν ὁ Δαβὶδ οὐρανὸν οὐρανοῦ καλεῖ (Ψαλ. cxiii, 16).

Vers. 2. Καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου.

Διοδώρου. Σκότους ἄνευ ἄρθρου ἐμνήσθη, ἀβύσσου δὲ μετὰ ἄρθρου. Καὶ σκότος γὰρ φησὶν ἐπάνω τῆς ἀβύσσου. Ἐπεὶ περὶ τὸ μὲν, ἀνυπόσταντον τὸ δὲ, οὐσιῶδες. Σκιὰ τὸ σκότος οὐρανοῦ καὶ γῆς· σωμάτων γὰρ οὕτω μεγίστων τὸ μέσον ἀνάγκη σκιαζέσθαι, καθάπερ οἶκον ἀθύρωτον. Καὶ μάτην οἱ αἰρετικοὶ νοητὸν σκότος ἐντεῦθεν ἐκλαμβάνουσιν. Οὐρανοῦ γὰρ καὶ γῆς μνημονεύσας ὁ Προφήτης καλυπτομένης ὑπὸ ὑδάτων, οὕτως ὑπὲρ τὰ ὕδατα τὸ σκότος εἶναι φησὶ. Τὸ (1) ἀπὸ τῶν σωμάτων σκότος οὐχ ἢ τῶν σωμάτων σκιά εἶρηται, ἀλλὰ νοητὸν τι, τουτέστιν ὁ διάβολος, τὸ, γεννηθῆτω φῶς, πῶς νοήσω; ἄρα τὸ ἀληθινόν; τὸν υἱόν; τί οὖν ἂν εἴποις; μετὰ τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν ἀβύσσον, καὶ τὸ νοητὸν σκότος τὸν διάβολον, ὁ Θεὸς Λόγος; καὶ τίς ἂν τοῦτο συγχωρήσειεν, ἕως ἂν τὸν νοῦν ἔχη;

Ibid. Καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος.

Διοδώρου. Τὰ ἀφ' ἐτέρας γλώττης εἰς ἐτέραν μεταγόμενα νοήματα, εἴ τις καὶ τῇ λέξει δουλεύειν, ἀφ' ἧς ἡρμηνεύεται, πειρῶτο, καὶ ταύτην μετάγειν, ἀποσφαλίσεται τῆς διανοίας. Ὡς γὰρ σφενδονίτης, ἢ τοξότης παρ' ἡμῶν μὲν διὰ μιᾶς λέξεως σημαίνεται, παρὰ Σύροις δὲ διὰ δύο· οὕτω καὶ τὸ ἐπεφέρετο, μία μὲν ἐστὶ λέξις παρ' Ἑβραίοις, παρ' ἡμῶν δὲ διὰ μιᾶς λέξεως οὐκ ἂν παρασταίη. Βούλεται γὰρ ἡ Ἑβραϊκὴ λέξις, ἢ τοῦ ἐπεφέρετο, σημαίνειν, ὅτι καθάπερ ὄρνις ὡς θάλλει ταῖς πτέρυξιν ἀπαλῶς ἐφαπτομένη εἰς τὸ ζωογονεῖν, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα ἐπεφέρετο τοῖς ὕδασι ζωοθαλποῦν. Εἰ δὲ τις ἀνεμὸν βούλοιτο λέγειν τὸ πνεῦμα, οὐχ ἁμαρτησεται. Συγγενῆς γὰρ τῶν ὑδάτων ὁ ἀνεμὸς, ἐκεῖθεν τε τὴν γένεσιν ἔχων καὶ τῇ φορᾷ κινῶν, καὶ διαμείβων τῶν ὑδάτων τὴν φύσιν. Θεοῦ δὲ λέγοιτο, ὡς ἔργον Θεοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ μέγα αὐτοῖς ἐδόκει διδόναι τὸ θάλλειν καὶ ζωογονεῖν τὸ ὕδωρ, Θεοῦ προσέθηκεν· ἵνα τὴν τοῦ γενομένου αἰτίαν τῶν τῶν ὄλων ποιητῆ ἐπιγράψῃ Ἐἴτε τὸν παράκλητον, τὸ ἅγιον Πνεῦμα δοίη τις εἶναι· τὸ ὑπὸ Μωσέως εἰρημένον, οὖν ἀποσφαλίσεται. Κοσμητικὸν γὰρ τῶν ὄντων τὸ πνεῦμα. Εἰ δὲ πνεῦμα Θεοῦ καὶ τὴν ἐνέργειαν λέγει· λέγεται γὰρ πνεῦμα καὶ ἡ ἐνέργεια· οὐκ ἔσται ἀπόβλητον. Καὶ γὰρ ὁ Θεὸς τῶν Μωσεῖ προστάσει, ἐκλέξασθαι πρεσβυτέρους Ἑβδομήκοντα, τοῦ Μωσαϊκοῦ πνεύματος μέρος ὑποσλήμενος αὐτοῖς μεταδώσειν· ὃ ἦν ἡ χάρις.

(1) Ἰσ. Εἰ τὸ ἀπὸ τῶν σωμάτων σκότος.

Vers. 14. Καὶ ἔστωσαν εἰς σημεῖα, καὶ εἰς καιροὺς, καὶ εἰς ἡμέρας, καὶ εἰς ἑνιαυτούς.

Διοδώρου. Ζητητέον πῶς εἰς σημεῖα ἥλιος, καὶ σελήνη, καὶ ἀστέρες ἐκτίσθησαν. Ἴσως οὖν εἰς σημεῖα φησὶν, ὡς ὅταν ἴσταται μὲν ὁ ἥλιος, καὶ ἡ σελήνη ἐπὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ· ἐπὶ δὲ Ἡσαΐου καὶ ἀναποδίζει. Ἀστὴρ δὲ φαίνεται μάγισ, τὴν κατὰ σάρκα τοῦ Ἰησοῦ γέννησιν εὐαγγελιζόμενος. Ἔυροι δ' ἂν τις καὶ τινὰς τῶν ἀστέρων κατὰ καιροὺς φαινομένους κακῶν, ἢ ἀγαθῶν μνηστήας.

Vers. 17. Καὶ ἔθετο αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνεσθαι ἐπὶ τῆς γῆς.

Διοδώρου. Μηδεὶς δὲ σκοῦων, καὶ ἔθετο αὐτοὺς ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνεσθαι ἐπὶ τῆς γῆς, συμπεπῆχθαι τὸν ἥλιον, καὶ τὴν σελήνην, καὶ τοὺς ἀστέρας ἐν τῷ οὐρανῷ νομιζέτω, δόγμα τῆ Ἐκκλησίᾳ ἐθνικῶν ἐπεισάγων, καὶ κινεῖσθαι τὸν οὐρανὸν οἰόμενος, φέροντα τὰ ἐκεῖθεν λάμποντα. Καὶ γὰρ τὸν Ἀδὰμ πλάσας ἔθετο ἐν τῷ παραδείσῳ, οὐχὶ πῆξας, ἀλλὰ τὴν αὐτόθι δίαίταν καὶ αὐτῷ ὀρίσας. Ὅθεν χρῆ νοεῖν, ὅτι καθάπερ ἐπὶ γῆς ἄνθρωπος, οὕτως ἐν τῷ οὐρανῷ οἱ φωστῆρες, οὐ πεπηγότες, ἀλλ' ὀδεύοντες ἄνω πορεύειν· ἵνα τοῖς κάτω φαίνωσιν, ὁλόκληρον εἰς ἡμᾶς τὸ φῶς πέμποντες.

Vers. 22. Καὶ εὐλόγησεν αὐτὰ ὁ Θεὸς, λέγων· Αὐξάνεσθε, καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὰ ὕδατα τὰ ἐν ταῖς θαλάσσαις· καὶ τὰ πετεινὰ πληθυνέσθωσαν ἐπὶ τῆς γῆς.

Διοδώρου. Ἴσως ἐπειδὴ τὰ μὲν, εἰ καὶ ζῆ, ἀλλὰ ζωτὴν ἀναίσθητον· τὰ δὲ, αἰσθητικὴν τε καὶ φαντασιαστικὴν ἐπιβουλεύοντα ἀλλήλοις, διὰ τῆς αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε φωνῆς, τὴν ἀσφάλειαν ἐκάστῳ παρέσχεν· ὥστε μηδὲν γένος ἀσθενέστερον ἐκλείπειν, ὑπὸ τοῦ δυνατωτέρου καταναλισκόμενον. Καὶ ἄλλως δὲ τὸ πᾶλλον ἐγγύτερον ἀνθρώπων κατὰ τὴν σωματικὴν ζωτὴν ἔδει πλέον χόρτου τε καὶ ξύλων τιμηθῆναι, καὶ τὰ ἐσθλόντα τῶν ἐσθιομένων.

Vers. 26. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς, Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν.

Διοδώρου. Τινὲς κατ' εἰκόνα Θεοῦ τὸν ἄνθρωπον ἐνόμισαν κατὰ τὸ τῆς ψυχῆς ἀόρατον. Καὶ οὐ συνῆκαν, ὅτι καὶ ἄγγελος ἀόρατος, καὶ δαίμων ἀόρατος· πρὸς οὓς ἀναγκαῖον εἰπεῖν τοσοῦτον, ὅτι καὶ τὸ ἄρβεν ἐν ἀνθρώποις, καὶ τὸ θῆλυ κατὰ τε τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν τῆς αὐτῆς ἐῴηκε φύσεως. Τί δὲ ποτε οὖν ὁ Παῦλος τὸν μὲν ἄνδρα εἰκόνα τοῦ Θεοῦ λέγει, οὐκ ἔτι δὲ καὶ τὴν γυναῖκα, εἶπερ κατὰ τὸν τῆς ψυχῆς λόγον εἰκὼν Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος; λέγει γὰρ, Ἀνὴρ μὲν γὰρ εἰκὼν καὶ δόξα Θεοῦ ὑπάρχων, οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν· γυνὴ δὲ δόξα ἀνδρός ἔστιν (I Κορ. xi, 7). Εἰ τοίνυν εἰκὼν Θεοῦ ὁ μὴ ὀφείλων καλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν, δῆλον ὅτι ἡ καλυπτομένη οὐκ εἰκὼν Θεοῦ, τῆς αὐτῆς ψυχῆς ὑπάρχουσα. Πῶς οὖν Θεοῦ εἰκὼν ὁ ἄνθρωπος; κατὰ τὸ ἀρχικόν, κατὰ τὸ ἐξουσιαστικόν, καὶ μάρτυς αὐτῆ τοῦ Θεοῦ ἢ φωνή, ἢ λέγουσα· Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, καὶ καθ' ὁμοίωσιν· καὶ τὸν

τρόπον ἐπάγουσα, καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ σῶν θηρίων τῆς γῆς, καὶ τὰ ἐξῆς. Ὡσπερ οὖν ὁ Θεὸς τῶν ὄλων, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος τῶν ἐπιγείων βασιλεύει. Τί οὖν οὐκ ἀρχει καὶ ἡ γυνὴ τῶν προειρημένων; ἀλλὰ κεφαλὴν ἔχει τὸν ἄνδρα, τῶν ἄλλων κρατοῦσα. Ἀνὴρ δὲ οὐχ ὑποτέτακται τῇ γυναικί. Διὸ δὴ καλῶς ὁ μακάριος Παῦλος τὸν ἄνδρα μόνον εἰκόνα Θεοῦ φησὶν εἶναι καὶ δόξαν, τὴν δὲ γυναῖκα τοῦ ἀνδρὸς δόξαν.

CAP. II, vers. 7. Καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν.

Διοδώρου. Ὑπέλαβον ἔνιοι κακῶς, τὸ ἐμφύσημα τοῦ Θεοῦ γεγενῆσθαι ψυχὴν τὴν ἀθάνατον, τοῦ Μωσέως οὐκ εἰρηκότος, ὅτι τὸ ἐμφύσημα γέγονε ψυχὴ, ἀλλ' ὅτι Θεὸς μὲν ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, ἐγένετο (1) ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ὡς τῆς πνοῆς τῆς ζωτικῆς, τῆς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἀδάμ ἐμφυσθῆσθαι τε καὶ ἐμπνευσθῆσθαι, τὸν ἄνθρωπον ἀπεργασαμένης ζῶον λογικόν, ἔκτε θνητοῦ σώματος καὶ ψυχῆς ἀθανάτου συνεστός. Ἐπειδὴ γὰρ πνεῦμα ἢ ψυχὴ, φύσις ἀόρατος, ἐμφύσημα θεῖον δημιουργικὸν αὐτῆς εἶναι φησιν, ὡς πού καὶ τῶν ὀρατῶν χεῖρα Θεοῦ. Ἀοράτου μὲν γὰρ ἐμφυσήματος ὀνόματι, τῆς ἀοράτου τὴν κτίσιν γενέσθαι φησὶν ὁ Μωσῆς. Ὀρατοῦ δὲ μέλους προσηγορία, τουτέστι τῆς χειρὸς, πολλάκις τὰ ὀρατὰ δεδημιουργῆσθαι φασὶν οἱ προφῆται. Δεῖ δὲ μὴ ἀγνοεῖν, ὡς τὰ μὲν ἄλλα πάντα προστάττεται γενέσθαι ἀπὸ γῆς, καὶ γένεσιν εἴληφεν ὁ μοντιμι ζωντ. (2) προῆλθεν ἀπὸ γῆς. Ἀνθρώπου δὲ πρῶτον μὲν τὸ σωματικὸν ὄργανον κατασκευάσθη, μετὰ δὲ τοῦτο καὶ ὁ τεχνίτης δημιουργηθεὶς, ἐπεισῆχθη καὶ δεῦτερον τοῦ χείρονος τὸ κρεῖττον, ἵνα μὴ καταφορῆ τῆς σαρκὸς, μηδὲ μέγα φρονῆ ἐπὶ τῷ τῆς οὐκείας φύσεως ἐξαιρέτῳ. Ὁ τοίνυν ἄνθρωπος ἐγένετο εἰς ψυχὴν ζῶσαν.

Διοδώρου. Τοῖς μὲν γὰρ ἀλόγοις ἀπὸ τῆς εἰσπνοῆς τοῦ κατὰ τὸν ἀέρα πνεύματος ἐψυχῶσθαι, ἐδόθη τὸ ζῆν· τῷ δὲ, ἐξ αὐτῆς τῆς ἀθανάτου καὶ διαφερούσης οὐσίας. Ἐνεφύσησε γὰρ ὁ Θεὸς εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς πνοὴν ζῶσαν. Καὶ τοῖς μὲν, δουλεύειν καὶ ἀρχεσθαι προσετάγη· τῷ δὲ, ἀρχειν καὶ δεσπόζειν.

Τοῦ αὐτοῦ. Οὐκ εἶπε δὲ, ὅτι ἐγένετο ἡ σὰρξ εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ἀλλ' ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν, τῇ τοῦ ἀνθρώπου χρησάμενος ὀνομασίᾳ, ἢ κοινὴ γέ ἐστι τοῦ συναμφοτέρου. Καὶ ταύτην μὲν εἰρηκῶς, δι' ὄλου τὸ συναμφοτέρον ἐδήλου. Τῇ διαιρέσει δὲ τῆς ποιήσεως διακρίνας τὰς φύσεις, καὶ τῷ μὲν ἔπλασε χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, τὴν σὰρκα δηλώσας· τῷ δὲ ἐνεφύσησε πνοὴν ζωῆς, τὴν ψυχὴν ἐμφήνας· εἶτα κατὰ κοινῶς πάλιν ἐπήγαγε, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν.

Vers. 8. Καὶ ἐφύττεσε Κύριος ὁ Θεὸς παράδει-

σον ἐν Ἐδέμ κατὰ ἀνατολάς, καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε.

Διοδώρου. Ἐδέμ οἱ μὲν τὸν παράδεισον εἶναι φασιν· οἱ δὲ, τὸν τόπον πάντα, ἐν ᾧ καὶ ὁ παράδεισος ἦν, ὅθεν καὶ Ἀδὰμ ἐπλάσθη. Καὶ Ἀδὰμ ἐκ τοῦ ἀπὸ τῆς γῆς ἐν Ἐδέμ γεγενῆσθαι προσηγορεύθη. Ἐδὼμ γὰρ τὸ πύρρον, ὡς πού καὶ ὁ Ἡραῦ, πυρᾶς φακῆς πεπρακῶς αὐτοῦ τὰ πρωτοτόκια, τὴν προσηγορίαν εἴληφε· καὶ τοῦτο μᾶλλον ἀληθές.

Vers. 23. Καὶ εἶπεν Ἀδὰμ, Τοῦτο νῦν ὅσπουν ἐκ τῶν ὀστέων μου, καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς μου, ἡ αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη.

Διοδώρου. Τοῦτο νῦν ὅσπουν ἐκ τῶν ὀστέων μου, καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς μου· αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη. Ἐκ πολλῶν μὲν ἔστιν ἰδεῖν πολλῆς χάριτος γέμοντα τὸν Ἀδὰμ, οὐκ ἤκιστα δὲ καὶ ἐκ τούτων. Τῆς γὰρ γυναικὸς πλαττομένης ἐξ αὐτοῦ, οὐκ εἶδε. Πῶς γὰρ ὑπνῶν; ὑπὸ δὲ τοῦ Θεοῦ αὐτῷ προσενεχθεῖσαν, ἐπέγνω, προφητικώτερον εἰπὼν, ὡς οὐκ ἔτι ἡ γυνὴ τὸν αὐτὸν τρόπον γενήσεται ἐξ ἀνδρὸς, ὡσπερ ἡ Εὐὰ ἐξ αὐτοῦ. Τοῦτο γὰρ φησὶ νῦν ὅσπουν ἐκ τῶν ὀστέων μου. Νῦν μόνον τοῦτο γεγονός, ὡς καὶ Σύμμαχος, καὶ Θεοδοτίων ἤρμηνευσαν. Τοῦτο ἄπαξ ὅσπουν ἐκ τῶν ὀστέων. Τὰ γὰρ ἄλλα πάντα ἐξ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, καὶ τοῦ νόμου τοῦ γαμικου. Διὰ τί δὲ ἐκ πλευρᾶς; ἵνα μὴ μόνον πάντων τῶν ἐν τῷ βίῳ νομιζομένων καλῶν, ἀλλ' ἤδη καὶ πατρὸς καὶ μητρὸς προτιμῶσιν ἀλλήλους εἰς σὰρκα μίαν ἐνούμενοι· τὸ μὲντοι αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη, οὐ δοκεῖ τινα σῶζειν ἀκολουθίαν. Εἰ γὰρ ἐπειδὴ πλευρὰ τοῦ Ἀδάμ ἢ Εὐὰ, διὰ τοῦτο γυνή, αἱ μετὰ ταῦτα γυναῖκες ἄρα οὐκ εἰσὶν ἐκ τῶν ἀνδρῶν. Ἀλλὰ παρὰ τοὺς ἐρμηνεύσαντας τὸ σφάλμα φασὶ γεγενῆσθαι. Μὴ γὰρ εἰρηκέναι τὴν Γραφὴν γυνή, ἀλλ' ἢ ἄνθρωπος. Ἴσα μὲν γὰρ ὀνομάζει τὸν ἄνθρωπον, δασυτάτη προφορᾷ τῆς φωνῆς χρωμένῃ, ἴσα δὲ τὴν Εὐὰν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ τοῦτό μοι δοκεῖ μᾶλλον ἔχειν ἀκολουθίαν.

CAP. III, vers. 2 (vulg. 1). Ὁ δὲ ὄφις ἦν φρονιμώτατος πάντων τῶν θηρίων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν ἐποίησε Κύριος ὁ Θεός.

Διοδώρου. Φρόνιμον νῦν οὐ τὸν συνετὸν λέγει, ἀλλὰ τὸ πρὸς ἀπάτην ἐπιτήδειον ὄργανον. Ὡσπερ ἀγαθὸν ἔθος ἡμῖν μὲν λέγειν τὸν ἄνδρα, αἱ δὲ Βασιλεῖαι (I Βασ. ix, 2), ἀγαθὸν Σαοῦλ εἶναι λέγουσιν, οὐ τὴν προαίρεσιν, ἀλλὰ τὸ σωματικὸν τῆς ἡλικίας μέγεθος, ἐκδᾶσα· τὸ ἔθος τῆς προσηγορίας· οὕτω καὶ Μωσῆς ἔφη φρόνιμον τὸν ὄφιν.

Ibid. Καὶ εἶπεν ὁ ὄφις τῇ γυναικί· Τί ὅτι εἶπε Κύριος ὁ Θεός, οὐ μὴ φάγητε ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ;

Διοδώρου. (3) Ἀλογος ὢν ὁ ὄφις, πῶς διελέχθη τῇ Εὐᾷ; Ὅργανον ἦν αὐτὸς τοῦ τῆς ἀληθείας ἐχθροῦ. Καὶ τοῦτο δεδήλωκεν ὁ Κύριος ἐν τοῖς θεῖοις Εὐαγγελίοις. Εἰρηκῶς γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις, Ὑμεῖς ἐκ τοῦ

(1) Ἀνάγν. ἐγένετο δέ.

(2) Ἰσ. ὁμότιμον, καὶ ζῶντα.

(3) Ἡ ἐν Παρισ. ἐκδ. Θεοδωρίτου, ὡσαύτως καὶ ἡ ἐν Χάλῃ.

πατρός ὑμῶν τοῦ διαβόλου εὐτε, ἐπηγαγεν, ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἐστὶν ἀπ' ἀρχῆς (Ἰωάν. viii, 44). Οὗτος τοίνυν διὰ τοῦ ὄφους διελέχθη τῇ Εὐφ. Ἐπειδὴ γὰρ τῶν πάντων ἀλόγων παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων τὴν ἡγεμονίαν εἰλήφεισαν, δι' ἐνός αὐτῆ τῶν ὑπερκίων τὴν παγίδα προσήνεγκε, πιθανωτέραν οὕτω τὴν ἀπάτην κατασκευάζων. Ὅτι δὲ καὶ αὐτὸν τὸν διὰ τοῦ ὄφους ἐνεργήσαντα, ὄφιν ἢ θεία προσαγορεύει Γραφή, μάρτυς Ἰσαίας ὁ προφήτης βοῶν, Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐπάξει ὁ Θεὸς τὴν μάχαιραν αὐτοῦ τὴν ἀγίαν, τὴν μεγάλην, καὶ τὴν ἰσχυρὰν ἐπὶ τὸν δράκοντα, τὸν ὄφιν τὸν σκολιὸν τὸν ἰσχυρὸν, ἐπὶ τὸν δράκοντα, τὸν ὄφιν τὸν φεύγοντα, τὸν ἐν τῇ θαλάσῃ (Ἠσα. xxvii, 1). Καὶ ὁ Κύριος δὲ τοῖς ἱεροῖς εἶρηκε μαθηταῖς· Ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν· ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφρων, καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἔχθρου.

Τοῦ αὐτοῦ. Καὶ εἶπεν ὁ ὄφεις τῇ γυναικί. Τί ὅτι εἶπεν ὁ Θεός, οὐ μὴ φάγητε ἀπὸ παντός ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ; Τίνος φησὶν ἕνεκεν ἐκελεύσθητε παρὰ τοῦ Θεοῦ μηδενὸς γεύσασθαι τῶν ἐν τῷ παραδείσῳ ξύλων; ὡς δὴ λεν ἐντεῦθεν εἶναι, ὅτι οὐ μετέσχον βρώσεως ἐτέρας οἱ περὶ τὸν Ἀδὰμ. Εἰ γὰρ βεβρωκότες ἦσαν, πάντως ἂν καὶ εἶδεν αὐτοὺς ἐσθίοντας ὁ διάβολος. Ἐσθίοντας δὲ ἰδὼν, οὐκ ἂν εἶπε τίνος ἕνεκεν ἐκελεύσθητε μηδενὸς ἐσθίειν. Ἀλλ' εὐδὴλον μὲν, ὅτι οὐπω βεβρωκείσαν. Τί δὲ βούλεται ἢ τοῦ διαβόλου ἐρώτησις, ἀναγκαῖον εἶπαι. Τὸ μὲν οὖν ὅτι νόμον εἰλήφεισαν τινὰ οἱ περὶ τὸν Ἀδὰμ, ἠπίστατο ὡς εἰκός, ἐξ ὧν ἅπαντα εἶδε τὰ λογικά τε καὶ ἄλογα, εἴτε ὀρατά, εἴτε ἀόρατα ὑπὸ νόμον ὄντα τινά, καθὼς ὁ πεποιθὼς ἐβουλήθη. Ἠγνόει μόντοι τὸν νόμον. Οὐ γὰρ ἂν εἰδὼς αὐτὸν τὸ ἐναντίον εἶπεν, ἵνα εὐθύς ἐαυτὸν ἀπίθανον πρὸς τὴν ἀπάτην ἐργάσεται, ὡς καὶ τὸν νόμον ἄγνοῶν. Ἐκ δὲ τῶν φαινομένων τότε τεκμηράμενος, τὴν οἰκίαν ἐκπληροῦν μοχθηρίαν πειρᾶται. Εὐδὴλον γὰρ, ὅτι μὴ διὰ φωνῆς αἰσθητῆς δέδωκε τῷ Ἀδὰμ τὴν ἐντολὴν ὁ Θεός, ἀλλ' ὥστε ἐντυπῶσαι μὲν αὐτῷ κατὰ τὴν οἰκίαν ἐνέργειαν τὴν τε γνῶσιν τοῦ νόμου καὶ τὴν ἀκοήν. Δεξιόμενον δὲ ἐκείνον τὴν ἐντολὴν διακαῖσθαι ὡσανεὶ ἀλοῆ τὸ πρόσταγμα δεδεγμένον. Ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν προφητῶν ὁ Θεός ἐποίει. Ἐντεῦθεν οὐδὲ τῷ διαβόλῳ τὸ δοθὲν νόμιμον δὴλον ὑπῆρχεν· ὡς εἶγε κατὰ νόμον ἀνθρώπων ἐνάρθρω τῇ φωνῇ διαλεχθεὶς ὁ Θεός αὐτῷ δεδώκει τὴν ἐντολὴν, ἤκουσεν ἂν ταύτης κάκεινος, ἅτε τὰς ἀνθρωπίνας εἰδέναί φωνὰς οἶός τε ὦν. Νῦν δὲ ὡς μὲν ὑπὸ τινὰ νόμον πάντως ἐστὶν, ἐκ πάντων ἐτεκμήρατο τῶν γεγονότων ὑπὸ νόμους. Τὸν δὲ νόμον αὐτὸν ὅς τις ποτέ ἐστίν οὐκ εἰδὼς, ἐξ οὐπερ αὐτοὺς μετατρέψαι ἐβούλετο, στοχασμοῖς τισι τοῖς δοθείσι νόμοις ἐπιχειρεῖν πειρᾶται. Πάντα μὲν γὰρ τὰ ἄλογα ζῶα νεμόμενα κατὰ γῆν ἐώρα· ἐπειδὴ φύσις αὐτοῖς ἐφισμένοις, εὐθύς πρὸς τροφήν ἐπειγέσθαι· οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀδὰμ βεβρωκείσαν οὐδέπω. Οὕτω τοὺς ἀνθρώπους τάξαντος τοῦ Θεοῦ, ὥστε μὴ παραπλησίως αἰεὶ τοῖς ἀλόγοις πρὸς βρώσιν ὀρμᾶν. Καιρὸν δὲ τινὰ ὠρισμένον εἶδε-

Α ναί τούτου, εἰ δεῖ μένειν ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἐθελοῖεν λογισμῶν, καὶ μὴ δίκην ἀλόγων τῇ γαστρὶ προσανέχειν. Ἐπειδὴ τοίνυν οὐπω διὰ ταύτην οἱ περὶ τὸν Ἀδὰμ βεβρωκείσαν τὴν αἰτίαν, ἅτε τοῦ ἐπείγοντος αὐτοὺς πρὸς τὴν βρώσιν οὐκ ἐπιστάμενος καιροῦ, θεωρήσας ὁ διάβολος πάντα μὲν ἐσθίοντα τὰ ζῶα, μόνους δὲ ἐκείνους μεταλαμβάνοντας οὐδενός· οὐκ ἐπιστάμενος οἶαν πρὸς τὰ ἄλογα τοῖς ἀνθρώποις καὶ κατὰ τοῦτο δέδωκεν ὁ Θεός τὴν διαφορὰν, φήθη νόμῳ παντελῶς αὐτοὺς κεκωλύσθαι τῆς βρώσεως. Εἴρετο τοίνυν τὴν Εὐφ, τίς ἢ αἰτία, δι' ἣν μόνους ὑμᾶς ἐκέλευσε μὴ ἐσθίειν;

Vers. 8. Καὶ διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν δύο, καὶ ἔγνωσαν ὅτι γυμνοὶ ἦσαν.

Διοδώρου. Καὶ διηνοίχθησαν, φησὶν, οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν δύο. Ἐντεῦθεν ἔνιοι τῶν αἰρετικῶν εὐεργέτην εἶναί φασι τὸν ὄφιν, εἰσιγησάμενον τοῦ ξύλου φαγεῖν· ὃ καὶ διήνοιξεν αὐτῶν τὰς ὄψεις τῆς διανοίας, καὶ γνῶσιν ἐνέθηκε καλοῦ καὶ πονηροῦ. Οὐ γὰρ ὀκνοῦσι διαβάλλειν μὲν τὸν Θεόν, ἐπαινεῖν δὲ τὸν διάβολον, φάσκοντες, ὅσον ἐφθόνησεν αὐτοῖς ὁ Θεός, τοσοῦτον μετέδωκεν αὐτοῖς ὁ ὄφεις· ἀγνοοῦντες, ὅτι τὸ διανοίχθηναι τοὺς ὀφθαλμοὺς, οὐ πάντως ἐπὶ καλῷ γέγονε. Τί γὰρ παρέσχεν αὐτοῖς ἢ τῶν ὀφθαλμῶν διάνοιξις; ἢ γνῶναι ὅτι γυμνοὶ ἐτύχχανον, καὶ αἰσχύνεσθαι ἐπὶ τῷ πράγματι. Πῶς γὰρ ἠσθάνοντο τῆς γυμνότητος, μὴ τῆς παρακοῆς αὐτοῖς τὴν φύσιν εἰς θνητότητα μεταβαλοῦσης, καθάπερ ὁ Θεός ἠπειλήσεν; οἶα γὰρ τὰ τῆς φύσεως, τοιαῦτα καὶ τὰ τῆς προαιρέσεως. Οὐ τὸ αὐτὸ τοῖς ἰχθύσι βούλημα, καὶ τοῖς χερσαίοις, οὐδ' ἄπερ τοῖς σαρχοδόροις δοκεῖ, ταῦτα καὶ τοῖς χλοηφάγοις τῶν ζώων. Καὶ μὴν σάρκες πάντα, καὶ πολλὰ ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλὰ τῆς κατασκευῆς διάφορον παρέσχεν αὐτοῖς καὶ τοῦ φρονεῖν τὴν διαφορὰν. Οὕτως ἐπιθυμία μὲν γάμου τοῖς ἀνθρώποις καὶ βρώσεως, θάλψεως καὶ ψύξεως, ἀμφιάσεως τε καὶ γυμνώσεως· οὐδενός δὲ τούτων χρεία τοῖς ἀγγέλοις. Εἰ τοίνυν πρὸς τὴν τῆς φύσεως ἐναλλαγὴν παρήλλακται καὶ τὰ τοῦ φρονήματος, οὐδὲν ἀπεικός τοὺς περὶ τὸν Ἀδὰμ πρὸ τῆς παρακοῆς ἀναισθητῶς ἔχειν τῆς γυμνότητος· ἐπειδὴ μὴ χρεία τοῖς ἀθανάτοις περιβολῆς, κἂν σώματι ἢ (1)· οὐδὲ γὰρ τοὺς ἀνισταμένους τῶν ἱματίων εἰσέρχεται πόθος ἢ γάμου, ἢ τινος τῶν ἐν τῷ θνητῷ σώματι· μετὰ δέ γε τὴν παρακοῆν εἰς ἔννοιαν ἐλθεῖν τῆς γυμνότητος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ αἰσχυνοῦσθαι, τῶν λογισμῶν αὐτοῖς, ὡς ἔφην, συµμεταβληθέντων τῇ φύσει, καὶ πρὸς τὴν θνητότητα κατενεχθέντων. Τοῦτο προειδὼν ὁ διάβολος· ἀσώματος γὰρ ὦν τὴν φύσιν, λεπτοτέραν ἔχει καὶ τὴν διάνοιαν, καὶ πολλῶν τῶν θνητῶν ἀνθρώπων ὀξυτέραν· ὅπερ τοῖς περὶ τὸν Ἀδὰμ συμβήσεται παρακούσασι, λέγω δὴ τὸ γενέσθαι αὐτοῖς θνητὸν τὸ φρόνημα τῇ πρὸς τὸ χειρὸν ἀπὸ τῆς παρακοῆς τροπῇ, τῇ ἀπάτῃ περιτίθῃσιν ἀπαγγελίας ἀξίωμα, λέγων, ἢ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγησθε ἀπ' αὐτοῦ, διανοίχθησονται ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοί, κτ.

Vers. 22. Καὶ ἐποίησε Κύριος ὁ Θεός τῷ Ἀδὰμ

(1) Ἰς. οὔσι.

καὶ τῆ γυναικὶ αὐτοῦ χιτῶνας δερματίνους, καὶ ἐνέ-
δυσεν αὐτούς.

Διοδώρου. Ἐνιοὶ τὴν σάρκα φασὶν εἶναι τοὺς χι-
τῶνας τοὺς δερματίνους, κακῶς νοοῦντες. Πρὸ γὰρ
τούτου φησὶν ὁ Μωϋσῆς· Καὶ ἐπλασεν ὁ Θεὸς τὸν
ἄνθρωπον χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς· νυνὶ δὲ ἐπειδὴ τὴν
γύμνωσιν συνιέντες, καὶ αἰδεσθέντες ἐπ' αὐτῇ φύλλα
συκῆς ἐφόρασαν, δίδωσιν αὐτοῖς ὁ Θεὸς χιτῶνας ἐκ
τῶν ἀρρήτων αὐτοῦ θησαυρῶν κατασκευάσας. Οὐδὲ
γὰρ δεῖ ζητεῖν ὄθεν, ἀλλ' ὅτι ἐποίησε, δείξας ὅτι
χρῆζει τὸ θνητὸν τῆς φύσεως τῆς ἀπὸ τῶν ἱματίων
βοηθείας.

CAP. V, vers. 4. Ἐγένοντο δὲ αἱ ἡμέραι Ἀδὰμ,
eis., usque ad vers 20 : Καὶ ἐγένοντο πᾶσαι αἱ
ἡμέραι Ἰάρεδ δύω καὶ ἐξήκοντα ἔτη καὶ ἐννακόσια·
καὶ ἀπέθανε.

Διοδώρου. Εἰ ὁ Ἀδὰμ ἐκ γῆς, καὶ ἡ Εὐὰ ἐκ τῆς
τούτου πλευρᾶς, καὶ οἱ υἱοὶ καὶ αἱ θυγατέρες ἐξ
ἐκτέρων, πόθεν οἱ ἐξῆς ἄνθρωποι ; Ἡ δὲ ἄλλοι, ὅτι
τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων συνελθόντων. Εἰ δὲ τις
ζητοῖ, πῶς ἐν τῷ νόμῳ ἀπαγορεύει γάμους ἀδελφῶν
καὶ θείων, καὶ ὅπως τῶν ἐγγυτέρων, ἴστω· ὅτι τοῦ
ἐκ γῆς γενέσθαι τοὺς μέλλοντας γάμῳ ζεύγυσθαι
τοῦ ἐξ ἑνὸς εἶναι πολὺ κρεῖττον, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς
καὶ τὰς ἀδελφὰς ἀντὶ γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν ἀλλήλοις
συνέρχεσθαι βαρύτερον εἶναι νομίζονται. Εἰ γὰρ καὶ
ἐξ ἑνὸς ὄντες, εἴτα εἰς μακροτέρας γενεὰς ταῖς δια-
δοχαῖς ἐκταθέντες, ἀλλοτρίους ἀλλήλων ἑαυτοὺς λογι-
ζόμενοι, οἱ (1) μὲν ἐξ ἄλλων ἐτύγχανον, ἐκ δὲ γῆς
ἅπαντες, πόσῳ μᾶλλον ἑαυτῶν ἠλλοτριώθημεν ; ὥστε
εἰ καὶ βαρὺ τὸ τῆς ἀδελφογαμίας, ἀλλὰ καὶ τὸ πολὺ
βάρος ἀνεῖλε τὸ ἀλλοτρίους νομίζειν ἀλλήλων τοὺς
ἄνθρωπους. Εἰ δὲ λέγοι τις, πῶς οὖν αἰτιώμεθα πα-
τέρας, καὶ ὅσους γυναῖκας ἔχουσι· τὰς μητέρας, καὶ
ἀδελφὰς, ἴστω· ὡς τοῦ Θεοῦ τὴν μὲν ἀρχὴν τὴν
ἀδελφομιξίαν συγχωρήσαντος, δι' ἣν εἰρήκαμεν αἰ-
τίαν· μετὰ δὲ ταῦτα βουληθέντος, τῶν ἀνθρώπων
ἤδη πολλῶν γεγονότων, μὴ μόνον ἀπὸ τῆς συγγε-
νεῖας τῆς ἐγγυτέρας, καὶ ὅσοι γυναῖκας ἔχουσι, λέγω-
τὴν ὁμόνοιαν εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀγχιστείας· καὶ
πατέρας μὲν καὶ μητέρας, θείους τε καὶ ἀδελφοὺς,
υἱοὺς τε καὶ υἱῶν υἱοὺς, καὶ ἀνεψιούς τὴν ἀπὸ τῆς
ἐγγύτητος διάθεσιν ἔχειν· τοὺς δὲ ἀπὸ τοῦ πόρρω γε-
γενῆσθαι ταῖς διαδοχαῖς, καὶ εἰς μακροτέρας ἐκτα-
θῆναι· διαδοχὰς, ἀλλοτρίους ὑπειλημμένους, αὐθις διὰ
τῶν γάμων εἰς ὁμόνοιαν σφίγγεσθαι, καὶ συγγενείας
συγγενείαις συνάπτεσθαι. Ταῦτα τοῦ Θεοῦ οἰκονομή-
σαντος, ἄτοπον τὸ ἀδελφοὺς ἀδελφαῖς ὁμιλεῖν, καὶ
τὰς τοιαύτας γίνεσθαι συναφείας. Ἀρκούσης γὰρ
τῆς διαθέσεως ἀπὸ τῆς συγγενείας, περιττὸν προσ-
τιθέναι καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ γάμου, καὶ μὴ τὴν ἐτέρωθεν
ὁμόνοιαν σφίγγεσθαι ταῖς ἐπιγαμίαις· μήτε ἔχειν
τὴν αὐτὴν ἀδελφὴν καὶ γαμετήν. Ἀρκεῖ γὰρ εἰς διά-
θεσιν ἀδελφῆ. Καὶ γυνὴ μὴ στενέ... ὑπὸ τὸ πλάτος
τῆς διαθέσεως. Τοῖς αὐτοῖς οὖν εἰς πάντα χρώμε-
νος (2), τοὺς μὲν, διὰ τὴν ἐγγύτητα τῆς διαδοχῆς

τιμᾶσθαι· τοὺς δὲ, διὰ τὸ τῆς ἀγχιστείας ἀναγκ-
καῖον.

CAP. VI, vers. 4. Οἱ δὲ γίγαντες ἦσαν ἐπὶ τῆς
γῆς ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις. Καὶ μετ' ἐκεῖνο, ὡς
ἂν εἰσπορευόντο οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὰς θυγατέρας
τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐγεννώσαν αὐτοῖς· ἐκεῖνοι
ἦσαν οἱ γίγαντες οἱ ἀπ' αἰῶνος, οἱ ἄνθρωποι οἱ
ὀνομαστοί.

Διοδώρου. Οὐ μᾶτην προστίθησιν ὁ Μωϋσῆς τὸ,
Οἱ δὲ γίγαντες τότε ἦσαν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀλλ' ἐπει-
δὴ ὀργισθεὶς ὁ Θεὸς τότε, εἶρηκεν ὅτι, οὐ μὴ κα-
ταμείνη τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τού-
τοις, τουτέστι τὸ ζωτικὸν πνεῦμα, διὰ τὸ εἶναι αὐ-
τοὺς οὐχ ἁμαρτωλοὺς, ἀλλ' ἁμαρτίαν· τοῦτο γὰρ
ἔστι, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας· καὶ ὅτι ἔσται τὰ
ἔτη αὐτῶν ἑκατὸν εἴκοσι. Ἦν δὲ τιμωρία τοὺς ἐννα-
κόσια καὶ πενήκοντα ἔτη βιοῦντας εἰς ἑκατὸν εἴ-
κοσι περιγραφῆναι. Δεικνύς, ὅτι τιμωρία ἦν τὰ
ἑκατὸν εἴκοσι ἔτη καταλειπόμενα τῆς ζωῆς, τοῖς, ὡς
ἔφην, ἐννακόσια καὶ πενήκοντα ἔτη ζωῆς, ἐπήγα-
γεν οἱ δὲ γίγαντες τότε ἦσαν ἐπὶ τῆς γῆς, τουτ-
ἔστιν οἱ πολλὰ ἔτη βιοῦντες. Φησὶ γοῦν, ἐκεῖνοι
ἦσαν οἱ γίγαντες οἱ ἀπ' αἰῶνος ἄνθρωποι οἱ ὀνο-
μαστοί· δηλαδή οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ οἱ πρὸς τὰς θυγατέ-
ρας τῶν ἀνθρώπων εἰσπορευόμενοι· ἔκτε αὐτῶν γεν-
νῶντες υἱοὺς, οὐκ ἔτι τῷ Θεῷ· ὥστε αὐτοὺς ἐξ αὐ-
τοῦ ὀνομάζεσθαι, ἢ ἐκεῖνου υἱοὺς λέγεσθαι· ἀλλ'
ἑαυτοῖς ἐγέννων ἄνθρωποι ἄνθρωπους θνητὰ καὶ ἐπίκληρα
φρονούντας.

Vers. 6. Καὶ ἐνεθυμήθη ὁ Θεὸς, ὅτι ἐποίησε τὸν
ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ διενόηθη.

Διοδώρου. Καὶ ἐνεθυμήθη, φησὶν, ὅτι ἐποίησεν
ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς· ἢ κατὰ Ἀκύ-
λαν, καὶ μετεμελήθη ὁ Θεὸς, ὅτι ἐποίησε τὸν ἄν-
θρωπον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ διεπονθήθη πρὸς καρδίαν
αὐτοῦ. Μεταμέλεια ἀνθρώπων μὲν, πάθος Θεοῦ δὲ,
ἔργον. Ἐπεὶ καὶ θυμὸς μὲν ἀνθρώπων, ταραχὴ ψυ-
χῆς Θεοῦ δὲ, παιδεία κατὰ τῶν ἐπταικότων. Οὕτω
καὶ μεταμέλεια· ἐφ' ἡμῶν μὲν, μετάγνωσις, οἷα θνη-
τῶν εἰς κατάγνωσιν ἑαυτῶν, ἐφ' οἷς κακῶς ἢ ἐνεθυ-
μήθημεν, ἢ ἐπράξαμεν· ἐπὶ δὲ Θεοῦ, μετάθεσις οἰ-
κονομίας εἰς ἕτερον τρόπον. Ὁ γὰρ ἡμεῖς πάσχοντες
πρῶτον εἰς ἔργον ἐρχόμεθα, τοῦτο ἐπὶ Θεοῦ μόνον τὸ
ἔργον λέγεται. Οἷον θυμωθέντες ἡμεῖς, κολάζομεν
Θεοῦ δὲ τὸ παιδεύειν, θυμὸς ὠνόμασται. Μεταμελη-
θέντες ἡμεῖς, καὶ ἀποστάντες ἐκεῖνων, ἐφ' οἷς μετα-
νοοῦμεν, ἐρχόμεθα ἐφ' ἑκάτερον, ὃ κρεῖττον εἶναι νο-
μίζομεν. Οὕτω Θεοῦ τὸ ἀπὸ οἰκονομίας εἰς οἰκονο-
μίαν συμφερόντως μεταβαίνειν, μεταμέλεια κέκλη-
ται. Ἐπειδὴ καὶ χεῖρ ἐφ' ἡμῶν μὲν, τὸ μέλος· ἐπὶ
Θεοῦ δὲ, ἡ πρᾶξις λέγεται. Ἐπειδὴ γὰρ ἀόρατος ὁ
Δεσπότης, ἡ δὲ διάνοια ἡμῶν σώματι συγκραθεῖσα,
ἐξ ὧν οἶδεν ἀκούειν χωρεῖ τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ,
ταῖς τῶν ἡμετέρων μελῶν προσηγορίαις ὀνομάζει·
συνιέναι ἡμᾶς θέλουσα ὃ περὶ Θεοῦ βούλεται λέγειν.
Χεῖρὶ κτίζομεν ἡμεῖς. Τὸ τοίνυν δημιουργικὸν τοῦ
Θεοῦ χεῖρα καλεῖ. Αὐτίκα καὶ οἱ μάγοι τὴν σκνίπα

(1) Ἰσ. εἰ οἱ μὲν.

(2) Ἰσ. χρωμένους.

ἐκ τῆς γῆς ἐξαγαγεῖν οὐ δυναθέντες, καθάπερ Μωϋσῆς, φησὶ, δάκτυλος Θεοῦ ἐστὶ τούτο, εἶπον (Ἐξόδ. viii, 19). Τίς δ' ἂν εἶποι τὸ Μωϋσέως ἔργον, δάκτυλον εἶναι τῆς τοῦ Θεοῦ φύσεως; καὶ δύναμις αὐτοῦ, ἣ κατιονόμασται, οὐχ ἢ ἐν ἕξει αὐτοῦ· πῶς γὰρ οἶόν τε; ἀλλ' ἢ τὸ δυνατόν τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἐκυτῆς ἀτελίᾳ δεικνύουσα. Καὶ πόδες, ἡ παρουσία, ἐπειδὴ ποσὶ περαγινόμεθα οὐ ἐὰν δοκῇ· καὶ στόμα, τὸ πρόσταγμα, διὰ τὸ τῷ στόματι φθέγγεσθαι τοὺς ἀνθρώπους. Οὕτω καὶ ὀργὴ Θεοῦ ἢ παιδεία αὐτοῦ, ἢ κατὰ τῶν ἐπτακότων λέγεται τῷ Μωϋσῆ, τοῦ λαοῦ μοσχοποιήσαντος· καὶ νῦν ἕασόν με, καὶ θυμωθεὶς ὀργῇ ἀπολέσω αὐτούς (Ἐξόδ. xxxii, 10). Θυμὸς δὲ Θεοῦ καὶ βασιλείως οὐκ ἀναμένει τὴν παρὰ ἀνθρώπου συγχώρησιν, ἵνα γένηται θυμὸς· ἀλλ' ἀφ' οὐπερ ἂν γένηται τὸ ἄτοπον, κινεῖται. Λέγει δὲ καὶ πρὸς τὸν Ἀαρὼν (Ἀριθ. xvi, 46, 48)· Λάβε τὸ θυμιατήριον, καὶ δράμε ἐν μέσῳ τῶν τεθνηκότων, καὶ τῶν ἐτι ζώντων. Ἐξῆλθε γὰρ ἡ ὀργὴ Κυρίου, καὶ ἤρκεται θραύειν τὸν λαόν· τὴν πτώσιν αὐτὴν, καὶ τὴν κόλασιν ὀργὴν καλῶν. Ὁμοίως ἀρα καὶ ὅταν μεταβολὴ τις τῶν οἰκονομιῶν τοῦ Θεοῦ γένηται, μεταμέλειαν αὐτὴν ὀνομάζει ἡ θεία Γραφή. Ταύτην τοῦ Θεοῦ τὴν μεταμέλειαν εἰδὼς, οὐ πάθος αὐτοῦ ὁ Προφήτης, ἀλλ' οἰκονομιῶν ἐναλλαγὴν· δεικνυμένων αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος πληγῶν τῶν κατὰ τοῦ Ἰσραήλ, νῦν μὲν ἐρύτιθης, νῦν δὲ κάμπης, καὶ βρούχου καὶ κάμπης, καὶ τῶν τοιούτων· καθ' ἕκαστον τούτων ἐδόξα, Μετανόησον, Κύριε (Ἀμ. vii, 3, 6), ἐπὶ τούτῳ οὐκ ἐλέγχων τὸν Θεόν, ὡς κακῶς ποιοῦντα, καὶ παρακαλῶν αὐτὸν πρὸς μετάνοιαν παρακληθῆναι, τῆς παιδείας δὲ μεταβολὴν εἰς τὸ κρεῖττον γενέσθαι παρακαλῶν.

CAP. VIII, vers. 20. Καὶ ἠκοδόμησε Νῶε θυσιαστήριον τῷ Θεῷ· καὶ ἔλαβεν ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν τῶν καθαρῶν, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν πετεινῶν τῶν καθαρῶν, καὶ ἀνήνεγκεν αὐτῷ ὀλοκαρπώσεις ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον.

Διοδώρου. Συνεχώρησεν ὁ Θεὸς προσάγειν θυσίας καὶ τοῖς περὶ τὸν Ἀβελ πρότερον, καὶ τοῖς περὶ τὸν Νῶε, μετὰ τὸν κατακλυσμὸν· καὶ τοῦ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ ὕστερον καὶ πρῶτον ἐδέξατο τὰς θυσίας, προειδὼς ἦξειν καιρὸν, καθ' ὃν χρεῖα καὶ αὐτῷ θύειν γενήσεται, ἀφιστῶν τοὺς Ἰσραηλίτας τοῦ προσάγειν τοῖς εἰδώλοις θυσίας. Ὡς ἂν εἰδότες Ἰουδαῖοι, ὅτι τὸ θύειν Θεῷ ἐκ πατέρων ἐστὶν, ἐτοιμότερον τὸ πρᾶγμα δέξονται, λέγω δὴ τὸ τῷ Θεῷ θύειν.

CAP. IX, vers. 3. Καὶ πᾶν ἔρπετόν, ὃ ἐστὶ ζῶν, ὑμῖν ἔσται εἰς βρῶσιν· ὡς λάχανα χόρτου δέδωκα ὑμῖν τὰ πάντα.

Διοδώρου. Ὅτι χρησίμως ἡμᾶς τὸ κρεωφαγεῖν ἐπέτρεψεν, ἢ ἐκθασίς ἐδειξε. Προσκυνεῖται γὰρ καὶ μετὰ τὴν Χριστοῦ χάριν πολλὰ τῶν ἀλόγων. Οὐκοῦν πάντα ἂν προσεκυνήθη, μὴ προλαβούσης τῆς κρεωφαγίας.

(1) Νοητέον, ἔτει.

A Vers. 26. Καὶ εἶπεν, Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Σήμ· καὶ ἔσται Χαναάν παῖς αὐτοῦ.

Διοδώρου. Διὰ τί δὲ μόνον ἐπὶ τοῦ Σήμ τὸ, εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Σήμ, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰάφεθ; καὶ μὴν κοινῇ τῶν δύο ἢ εἰς τὸν πατέρα τιμή. Ἀλλὰ τὸ ἐκ τοῦ Σήμ σπέρμα πιστὸν ἦδει ἐσόμενον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸν Ἀβραάμ καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ, καὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν τὸ κατὰ σάρκα. Δῆλον οὖν, ὅτι προρρήσεις ἦσαν τοῦ Νῶε τὰ λεγόμενα ἐν σχήματι· εὐλογίας, καὶ κατάρας. Καὶ γὰρ Πέρσαις, καὶ Ῥωμαίοις ἐδούλευσε καὶ δουλεύει τὸ σπέρμα Χαναάν, αὐτῷ δὲ οὐδεὶς.

Vers. 27. Ηλιατόναι ὁ Θεὸς τῷ Ἰάφεθ, καὶ κατοικήσάτω ἐν τοῖς οἴκοις τοῦ Σήμ· καὶ γεννηθήτω Χαναάν παῖς αὐτοῦ.

B Διοδώρου. Ηλιατόναι ὁ Θεὸς τῷ Ἰάφεθ, καὶ κατοικήσάτω ἐν τοῖς σκηνώμασι Σήμ· καὶ γεννηθήτω Χαναάν παῖς αὐτοῦ· ἢ κατὰ τὸν Ἀκόλαν, δούλος δούλων ἔστω Χαναάν παῖς τοῦ Σήμ, ἢ τοῦ Ἰάφεθ, διὰ τὴν ἀμαρτίαν. Καὶ Χάμ οὐ δέχεται τὴν κατάραν, διὰ τὸ γύλογοῦσθαι τὴν ἀρχὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Τί δήποτε, καὶ κατοικήσάτω ὁ Ἰάφεθ ἐν τοῖς σκηνώμασι τοῦ Σήμ εἴρηται; ὀφῆς, ὅτι πάντα προφητεία ἦν διὰ προφάσεως τινος, ἢ ἀνευ προφάσεως φανερωμένη; καὶ γὰρ μετὰ ταῦτα Μαδαΐ, τουτέστιν ὁ Μηδός, τοῦ Ἰάφεθ ὢν υἱός, τὸ κάλλιστον τῶν τοῦ Σήμ οἰκήσεων κατέσχε, τὴν Μηδίαν, μέρος οὐκ ἐλάχιστον τῆς τῶν Περσῶν γῆς.

CAP. XI, vers. 17. Καὶ ἔζησεν Ἐβερ, μετὰ τὸ γεννηθῆσαι αὐτὸν τὸν Φαλὲκ, ἑβδομήκοντα καὶ διακόσια ἔτη, καὶ ἐγέννησεν υἱοὺς καὶ θυγατέρας· καὶ ἀπέθανε. Καὶ ἔζησε Φαλὲκ τριακόνη καὶ ἑκατὸν ἔτη, καὶ ἐγέννησε τὸν Ῥαγαῦ.

Διοδώρου. Ἐβερ μετὰ τὸ γεννηθῆσαι αὐτὸν τὸν Φαλὲκ ἔζησεν ἔτη σο'. Ὁ δὲ Φαλὲκ ρλδ' (1). Τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς ἔτεκε τὸν Ῥαγαῦ· ἐπὶ δὲ τοῦ Φαλὲκ γέγονεν ἡ πυργοποιία. Δῆλον, ὅτι καὶ ὁ Ἐβερ τότε περιῆν, καὶ μετὰ πλείονα ἔτη τῆς πυργοποιίας ἀνεχώρησε τοῦ βίου. Οὐκοῦν ἢ Ἑβραῖα φωνὴ ἀπὸ τοῦ Ἐβερ ὠνόμασται. Οὐ ἢ γλῶσσα διεφυλάχθη, πάντων τῶν ἄλλων εἰς διαφόρους μερισθέντων φωνάς, διὰ τὸ μὴ συμφωνῆσαι τοῖς ἄλλοις ἴσως εἰς τὸ τῆς πυργοποιίας τόλμημα.

Vers. 32. Καὶ ἐγένοντο πᾶσαι αἱ ἡμέραι Θάρρά ἐν Χαββάν πέντε καὶ διακόσια ἔτη· καὶ ἀπέθανε Θάρρά ἐν Χαββάν.

D Διοδώρου. Εἰ ὁ πατὴρ τοῦ Ἀβραμ ὀρμῶν εἰς τὴν Παλαιστίνην, ἀπέθανεν ἐν Χαββάν, πῶς ὁ Θεὸς φαίνεται τῷ Ἀβραμ λέγων. Ἐξελεθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ πορεύου εἰς τὴν γῆν, ἣν ἂν σοι δείξω, ὡς ἀγνοοῦντι ὅποι χρεὶ ἀπελθεῖν αὐτόν; Ἀλλὰ τὴν ἀμφιβολίαν ὁ μακάριος λύει Στέφανος λέγων (Πραξ. vii, 2). Ὁ Θεὸς ὤφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀβραάμ, πρὶν ἢ κατοικῆσαι αὐτὸν ἐν Χαββάν. Ἐξ οὗ δῆλον, ὅτι Θάρρά διὰ τὴν γεγενημένην ἐν Βαβυλῶνι τῷ Ἀβραμ ὀπτασίαν ὀρμᾶ μετὰ τοῦ γένους κατοικῆσαι τὴν Παλαιστίνην· ἀλλ'

ἔπειδὴ θέλημα Θεοῦ ἦν, μόνον τὸν Ἀβραάμ, καὶ τοὺς ἄλλοις ἐξ αὐτοῦ γεννωμένους κληρονομήσει τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, κατέφησεν ἐν Χαβρᾶν ὁ Θάβρα. καὶ μετὰ τὴν τούτου τελευταίαν οἱ λοιποὶ πάντες. Ὁ δὲ Ἀβραάμ ἔτι τοῦ πατρὸς, οἶμαι, ζῶντος, δευτέρως καταξιούται κλήσεως, τῆς εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Ὡς περὶ γὰρ τὸ, ἐξέλθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, οὕτω καὶ τὸ, ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου εἶρηκεν, εἶνα ὁ πατήρ τῆς Ἐκκλησίας Ἀβραάμ κάκεινο πληρώσῃ, τὸ, ὁ φιλῶν πατέρα, ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος (Ματθ. x, 37). Εἴ δέ τις λέγει μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς ἐκ τῆς Χαβρᾶν ἐξεληλυθέναι τὸν Ἀβραάμ, ἄλυτον εὐρήσει τὸ ζητούμενον ἐν τῷ μερὶ τῶν ἐτῶν τοῦ Ἀβραάμ, ὡς περὶ ἤδη ἐπεσημηνάμεθα. Ὅτι δὲ μόνον αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐβούλετο κληρονόμον τῆς γῆς γενέσθαι, διδάσκει σαφῶς τὰ κατὰ τὸν χωρισμὸν τοῦ Λώτ.

CAP. XII, vers. 13. Παραγενόμενος δὲ τις τῶν ἀνατιθέντων, ἀπήγγειλεν Ἀβραμ τῷ περάτῃ αὐτοῦ δὲ κατέφησεν πρὸς τῆ Μαμβρῆ Ἀμορραίου τοῦ ἀδελφοῦ Ἐρχῶλ, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ Ἀνῶν· οἱ ἦσαν συνωμόται τοῦ Ἀβραμ.

Διοδώρου. Τὰ ἐπέκεινα τοῦ Ἰορδάνου διηγησάμενος ὁ Μωϋσῆς, τουτέστι τὸν πόλεμον, ὃν ἐπολέμησαν Πέρσαι πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῶν Σοδομιτῶν καὶ Γομόρρων, τότε περάτην καλεῖ τὸν Ἀβραάμ, ὡς ἀνὴρ πέραν οἰκοῦντα τοῦ Ἰορδάνου. Ἐπάγει γὰρ αὐτὸς δὲ κατέφησεν πρὸς τῆ Δρυὶ τῆ Μαμβρῆ, δεικνύς διὰ τὴν περάτης ὠνομάσθη νῦν.

CAP. XVII, vers. 14. Καὶ ἄρσην, ὃς οὐ περιτμηθήσεται τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας αὐτοῦ τῆ ἡμέρᾳ τῆ ὀγδόῃ, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ γένους αὐτῆς· ὅτι τὴν διαθήκην μου διεσκέδασε.

Διοδώρου. Καὶ ἀπερίτμητος, φησὶν, ἄρσην, ὃς οὐ περιτμηθήσεται τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας αὐτοῦ τῆ ἡμέρᾳ τῆ ὀγδόῃ, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ γένους αὐτῆς· ὅτι τὴν διαθήκην μου διεσκέδασαν. Οὐκ ἔπειδὴ τὸ ἔργον τῆς περιτομῆς ἀναγκαῖον, ἀλλ' ὅτι ἡ διαθήκη ἀθετεῖται τοῦ σημείου, δι' οὗ ἐγνωρίζετο, μὴ πληρουμένου. Τί οὖν ὁ μὴ περιτμηθεὶς ἐξολοθρευθήσεται; καὶ πῶς τὸ βρέφος; τῶν γὰρ πατέρων ἐστὶ τὸ περιτεμεῖν τῆ ἡμέρᾳ τῆ ὀγδόῃ. Ἀλλ' ὁ Σύρος οὕτως ἔχει· πᾶς ὃς οὐ περιτέμνεται ἐξολοθρευθήσεται· καὶ ὁ Ἰβραῖος, πᾶς ὁ μὴ περιτέμνων. Εἴ δὲ αὕτη Θεοῦ ἀπόφασις, καὶ πῶς οὐκ ἔδεισαν οἱ ἐξεληθόντες ἐξ Αἰγύπτου ἐν μ' ἔτεσι· μὴ περιτέμνοντες τοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ τεχθέντας; ἢ πῶς ξύλα μὲν τις συλλέξας ἐν Σαββάτῳ, λιθάζεται· καὶ ὁ λαὸς ὁ γογγύσας πίπτει καὶ κατὰ μέρος ἀφανίζεται, οὐκ ἐμέμφθη δὲ ὁ (1) περιτμηθεὶς; Ἡ δὲ ἄρα, ὅτι ἀπὸ περιτομῆς ἐβούλετο γνωρίζεσθαι τοὺς οἰκείους, τοὺς ἐν μέσῳ ἀκροβύστων τότε τυγχάνοντας. Μετὰ ταῦτα δὲ ἐν ἐρήμῳ γενομένους, καὶ τοῦ σημείου οὐ χρεῖαν ἔχοντας (πάντες γὰρ ἐτύχανον οἰκίσαι τοῦ Θεοῦ), οὐκ ἀπήτησε τὸ σημεῖον τῆς διαθήκης. Αὐτίκα δὲ μετὰ

ταῦτα ὁδηγηθέντας εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ λοιπὸν τοῖς ἔθνεσιν ἐπιμιγνυμένους, πάλιν ἀπαιτεῖ τὴν περιτομήν. Ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν πίστιν στάσεως οὐκ ἐγνωρίζοντο, καθάπερ ἄλογα ἀπὸ κυτῆρος αὐτοὺς ἐκ τῆς περιτομῆς ἐβούλετο γινώσκεισθαι. Ἴνα ἡ περιτομὴ τῆς σαρκὸς δεικνύῃ τὸ τῶν Ἰουδαίων ἐξαίρετον. Ὁ τῆς προαιρέσεως ἦν μεγίστη κατηγορία.

CAP. XXI, vers. 9. Ἰδοῦσα δὲ Σάρρα τὸν υἱὸν Ἀγαρ τῆς Αἰγυπτίας, ὃς ἐγένετο τῷ Ἀβραάμ, καί ζωντα μετὰ Ἰσαὰκ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς.

Διοδώρου. Τισὶν ἔδοξε, πονηρὸν ὄντα τὸν Ἰσμαήλ, κρίσει Θεοῦ ἀποβεβλήσθαι. Διὰ γοῦν τοῦτο μηδὲν εἰληφέναι παρὰ τοῦ πατρὸς· καὶ μάρτυς ὁ Παῦλος λέγως. Ἀλλ' ὡς περὶ τότε ὁ κατὰ σάρκα ἐδίωκε τὸν κατὰ πνεῦμα (Γαλ. iv, 29). Ὡς τε καὶ ἡ Σάρρα οὐκ ἀπλῶς παίζοντα θεασαμένη τὸν Ἰσμαήλ μετὰ τοῦ Ἰσαὰκ ἐκινήθη, εἰ καὶ ἀπλούστερον λέγει αὐτὸ ὁ Μωϋσῆς. Οὕτω καὶ ὁ Ἀβεννήρ, καὶ Ἰωάβ ἀντεπαρετάξαντο. Ὁ μὲν, ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ Σαούλ· ὁ δὲ, ὑπὲρ Δαβίδ. Παιξάτωσιν, φησὶ, τὰ παιδία ἔμπροσθεν ἡμῶν (II Βατ. ii, 14), ἀντὶ τοῦ μαχεσάσθωσαν. Οὕτω, τὸ παῖξαι καὶ ἐπὶ μάχης λαμβάνειν εἶωθεν ἡ Γραφή· καὶ ἐμπαῖξαι, τὸ βίβη συγκαθευδῆσαι.

Vers. 14. Ἀνέστη δὲ Ἀβραάμ τῷ πρωῖ, καὶ ἔλαθεν ἄρτους καὶ ἀσκὸν ὕδατος, καὶ ἔδωκεν Ἀγαρ, καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῆς καὶ τὸ παιδίον, καὶ ἀπέστειλεν αὐτήν.

Διοδώρου. Σὺ δὲ ἀκούων, ὅτι ἐπέθηκεν ἐπὶ τῶν ὤμων τῆς Ἀγαρ ὁ Ἀβραάμ τὸν ἀσκὸν τοῦ ὕδατος, καὶ τοὺς ἄρτους, καὶ τὸ παιδίον, μὴ νόμιζε τὸ παιδίον ἐπιτεκαθηκέναι τοῖς ὤμοις τῆς μητρὸς· καὶ γὰρ ἦν ἡδὲ πεντεκαίδεκαετής· ἀλλ' ἄκουε τῆς ἀκολουθίας λεγούσης. Ἀνέστη δὲ Ἀβραάμ τῷ πρωῖ, καὶ ἔλαθεν ἄρτους, καὶ ἀσκὸν ὕδατος, καὶ ἔδωκεν Ἀγαρ, καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῆς· καὶ τὸ παιδίον, οὐκ ἐπέθηκεν, ἀλλ' ἔδωκεν. Ἐκείνῳ γὰρ συνάπτεται τὸ, ἔδωκε καὶ τὸ παιδίον, οὐχὶ τῷ, ἐπέθηκεν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῆς. Τάχα δὲ ὅπερ καὶ ἀληθέστερόν ἐστιν, οἱ κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον πεντεκαίδεκαετείς, βρέφη ἐτύχανον, οἷς τεσσαρακονταετῆς καὶ πεντηκονταετῆς χρόνος τῆς ἡλικίας ἤκμαζεν εἰς τὸν τοῦ γάμου καιρὸν. Λάβε γὰρ μοι τὴν ἀναλογίαν ὅλης τῆς ζωῆς, καὶ τοῦ κατὰ τὸν καιρὸν γάμου, καὶ οὐ θαυμάσεις, εἰ ὁ πεντεκαίδεκαετής ἔτι βρέφος ἦν, τοῖς ὤμοις τῆς γεννησάσης ἐπιτεθέμενος.

CAP. XXII, vers. 1. Καὶ ἐγένετο μετὰ τὰ ῥήματα ταῦτα ἐπείραζεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀβραάμ.

Διοδώρου. Μέλλων Μωϋσῆς ἱστορεῖν, ὅτι ἤτησεν ὁ Θεὸς θυσιασθῆναι αὐτῷ τὸν Ἰσαὰκ, ἵνα μὴ ὑποπτεύσῃς ἀνθρώπου θυσίαν αὐτὸν ὀρέγεσθαι, εὐθὺς ἀναγνοῦς, διὰ τοῦτο φησιν, ἐπείραζεν, ἀντὶ τοῦ οὐκ ἀληθῶς ἦν, ἀλλὰ δοκιμον δεικνύς αὐτοῦ τὴν πίστιν.

Vers. 2. Καὶ πορευθεὶς εἰς τὴν γῆν τὴν ὑψηλὴν, ἀνένεγκε αὐτὸν εἰς ὄλοκάρπωσιν ὑφ' ἐν τῶν ὄρέων, ὧν ἂν σοι εἶπω.

Διοδώρου. Ἐπισημήνασθαι δὲ χρῆ, ὅτι πολλάκις

(1) Ὁ μὴ περιτμηθεὶς τῆ ἐννοίᾳ κατάλληλον.

πρὸ τούτου τῷ Ἀβραάμ θυσίαν προσαγορεύοι, οὐδέποτε ὁ Θεὸς τόπον τῆς θυσίας ὑπέδειξε, ἢ νῦν. Πορεύθητι γὰρ, φησὶν, εἰς τὴν γῆν τὴν ὑψηλὴν, καὶ ἀνένεγκε αὐτὸν εἰς ὀλοκάρπωσιν ὅφ' ἐν τῶν ὀρέων, ὧν ἂν σοι εἴπω. Μήποτε οὖν ἐκεῖνον ὑπέδειξε τὸν τόπον, ἐνθα καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ἐσταυρώθη; ἐπεὶ καὶ τύπος τοῦ πάθους αὐτοῦ ὁ Ἰσαάκ. Καὶ γὰρ τῇ γῆ τῶν Φυλισταίων τὰ ὄρια παράκειται τῶν Ἱεροσολύμων.

Vers. 14. Καὶ εἶπε, Μὴ ἐπιβάλης τὴν χειρὰ σου ἐπὶ τὸ παιδάριον, μηδὲ ποιήσης αὐτὸ μηδὲν· νῦν γὰρ ἔγνω, ὅτι φοβῆ τὸν Θεὸν σὺ· καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ.

Διοδώρου, Λέγει νῦν ἔγνω, ὡς τὸ καταβάς ὑψομαι, εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν συντελοῦνται (Γεν. xviii, 21), τὸ περὶ Σοδόμων εἰρημένον. Ὡς περὶ γὰρ ἐκεῖ οὐκ ἄγνοιον εἰσάγει Θεοῦ, ἀλλὰ δικῆς ἀκρίθειαν· πῶς γὰρ ἂν κατῆλθεν, εἰ μὴ ἀμικτωλὸς ἦδει; Οὕτω νῦν καὶ τὸ, ἔγνω, ἀντὶ τοῦ, νῦν ἔδειξας, ἢ ἐγνώρισας, ὅτι σὺ φοβῆ τὸν Θεόν. Δοκεῖ δὲ τισι, μὴ τὸν Θεόν, ἀλλ' ἄγγελον εἰρηκένα· τὸ, νῦν ἔγνω· ὡς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μὲν φθεγγόμενον, ὁμολογοῦντα δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἄνοιαν, καὶ ἐκ τῶν ἔργων γνωρίσαντα τὴν τοῦ Ἀβραάμ πίστιν. Ἄλλοι δὲ φασὶ τὸ, νῦν ἔγνω ἐν τῇ Ἑβραϊδὶ ἐπαμφοτερίζειν. Καὶ τοῦτο γὰρ σημαίνειν ἅμα, καὶ ὅτι νῦν ἐγνώρισας, ἀντὶ τοῦ πᾶσιν ἔδειξας, καὶ ἐποίησας φανερόν.

Vers. 13. Καὶ ἀναβλέψας Ἀβραάμ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, εἶδε καὶ ἰδοὺ κριὸς εἰς κατεχόμενος ἐν φυτῷ Σαβὲκ ἐκ τῶν κεράτων. Καὶ ἐπορεύθη Ἀβραάμ, καὶ ἔλαβε τὸν κριόν, καὶ ἀνένεγκεν αὐτὸν εἰς ὀλοκάρπωσιν ἀντὶ Ἰσαάκ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.

Διοδώρου. Τὸ, ἐν φυτῷ, οὐκ ἔχει ὁ Σύρος, μόνον δὲ τὸ Σαβὲκ. Τοῦτο δὲ τὸ ὄνομα τοῦ φυτοῦ εἶναι νομίζω. Τοῖς δὲ Ἑβραίοις δοκεῖ τὸ Σαβὲκ ἄφεισιν σημαίνειν. Καὶ τοῦτο δὲ τοῦ μυστηρίου τοῦ σταυροῦ δηλωτικὸν ἂν εἴη.

CAR. XXIV, vers. 2. Καὶ εἶπεν Ἀβραάμ τῷ παιδί αὐτοῦ τῷ πρεσβυτέρῳ τῆς οἰκίας αὐτοῦ τῷ ἀρχοντι πάντων τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ· Θεὸς τὴν χειρὰ σου ὑπὸ τὸν μηρόν μου.

Διοδώρου. Τινὲς φασὶ, τὸν Σύρον καὶ τὸν Ἑβραῖον μὴ οὕτως ἔχειν τὸ, θεὸς τὴν χειρὰ σου ἐπὶ τὸν μηρόν μου, ἀλλ' εἰς αὐτὸ τὸ παιδογόγον ὄργανον· ἐπειδὴ τῆς διαδοχῆς ἢ εὐλογία τὸ, Αὐξάνεσθε, ἦν, καὶ πληθύνεσθε (Γεν. i, 28). Ὑπηρετεῖτο δὲ τῇ εὐλογίᾳ τὸ ὄργανον τὸ παιδοποιεῖν. Τοῦτο δὲ καὶ τὸ σημεῖον τῆς διαθήκης ἐδέξατο, τὸ ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ Ἀβρααμίου μέλλειν σαρκοῦσθαι τὸν Θεόν. Δικαίῳ δὲ καὶ σώφρονι οὐδὲν ἀσχημοῦ μέλας, ἀδίκῳ δὲ προ πάντων ἢ ψυχῇ.

CAR. XXV, vers. 22. Ἐσκίρτων δὲ τὰ παιδιά ἐν αὐτῇ· εἶπε δὲ· Εἰ οὕτω μοι μέλλει γίνεσθαι, ἵνα τί μοι τοῦτο; Ἐπορεύθη δὲ πυθέσθαι παρὰ Κυρίου.

A Διοδώρου. Ἐπορεύθη δὲ Ῥεβέκκα καὶ πυθέσθαι παρὰ Κυρίου, ἢ πάντως ἐπειδὴ τοῖς γνησίως προσευχομένοις ἀναχωρεῖν καὶ συλλέγειν τὴν διάνοιαν εἰς τὸ τυχεῖν τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας. Τινὲς δὲ φασὶ πρὸς τὸν Μελχισεδὲκ ἀπεληλυθέναι αὐτὴν, στοχασμῷ μᾶλλον ἢ ἀληθείᾳ χρώμενοι.

Vers. 26. Καὶ μετὰ τοῦτο ἐξῆλθεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἐπειλημμένη τῆς πτέρνης αὐτοῦ· καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ἰακώβ. Ἰσαάκ δὲ ἦν ἐτῶν ἐξήκοντα, ὅτε ἔτεκεν αὐτοὺς Ῥεβέκκα.

Διοδώρου. Διὰ τί τῆς πτέρνης τοῦ Ἰσαῦ ἐπειλημμένης, ὁ Ἰακώβ τίκεται; Τοῦ Θεοῦ δεικνύοντος, ὅτι κρείττων τοῦ ἀδελφοῦ φανεῖς ἐν ταῖς τῆς εὐσεβείας ἀγῶσι, τὰ τῆς πρωτοτοκίας λήφεται βραβεῖα. Καὶ παλλίων μὲν, ἔξισι τῆς γαστροῦ· εἶχετο γὰρ τῆς πτέρνης· εἰς δὲ τοὺς αὐθαίρετοι ἀγῶνας προσελθὼν, εἴληψε τῆς τιμῆς τοὺς στεφάνους. Καὶ μετ' ὀλίγα. Λάθοι δ' ἂν τις τὸ πρᾶγμα τύπον Ἰουδαίων τε καὶ Χριστιανῶν· ὡς περὶ τούτου ὁ Ἀπόστολος τὰ κατὰ τὸν Ἰσραὴλ, καὶ τὸν Ἰσαάκ. Προσκρούει γὰρ ὁ πρεσβύτερος πανταχοῦ, καὶ ἐκβάλλεται· ὁ δὲ νέος εὐδοκίμει, καὶ κληρονόμος γίνεται.

Vers. 33. Καὶ εἶπεν Ἰακώβ· Ὁμοσὸν μοι σήμερον. Καὶ ὤμοσεν αὐτῷ· ἀπέδοτο δὲ Ἰσαῦ τὰ πρωτοτόκια τῷ Ἰακώβ.

Διοδώρου. Ἀνάξιος ἦν τῶν πρωτοτοκίων ὁ Ἰσαῦ, βίον ἀγριώτερον ζῶν, καὶ λυπῶν τοὺς γεννήσαντας. Οἱ Ἰουδαῖοι φασὶ πρωτότοκον εἶναι τὸν Ἰακώβ. Πρωτός γὰρ ἐκ κοιλίας πλάττεται ὁ δεύτερος γεννώμενος.

C CAR. XXVII, vers. 41. Καὶ ἐνεκότε Ἰσαῦ Ἰακώβ περὶ τῆς εὐλογίας, ἧς εὐλόγησεν αὐτὸν Ἰσαάκ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Εἶπε δὲ Ἰσαῦ ἐν τῇ διανοίᾳ, Ἐγγισάτωσαν αἱ ἡμέραι τοῦ πένθους τοῦ πατρός μου, ἵνα ἀποκτείνω Ἰακώβ τὸν ἀδελφόν μου.

Διοδώρου. Εἰ ἐν τῇ διανοίᾳ ὁ Ἰσαῦ ἠπειλήσε, πῶς ἀπηγγέλη τῇ Ῥεβέκκᾳ; Εἰ μὴ τοῦτο βούλεται λέγειν, ὅτι ἐκρίνευ ἀνελεῖν τὸν ἀδελφόν, καὶ εἶπεν ἐν τῇ διανοίᾳ, ἀντὶ τοῦ ὤρισεν· οὐκ ἐν τῇ τοῦ θυμοῦ ὀξύτητι φθεγξάμενος, μετεβλήθη· ἀλλ' ἐπὶ τῆς καρδίας ἔσχε τὴν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ μῆνιν. Ἦς τὴν ἐπιμονὴν ἢ μήτηρ θεασαμένη, τὸν εὐλογηθέντα υἱὸν ἀσφαλίζεται.

CAR. XXXII, vers. 29. Ἠρώτησε δὲ Ἰακώβ, καὶ εἶπεν· Ἀπάγγειλόν μοι τὸ ὄνομα. Καὶ εἶπεν· Ἰνα τί τοῦτο ἐρωτᾷς σὺ τὸ ὄνομά μου; (1) καὶ εὐλόγησεν αὐτὸν ἐκεῖ.

Διοδώρου. Καὶ εἶπεν Ἰακώβ· Ἀνάγγειλόν μοι τί ὄνομά σοι; καὶ εἶπεν· Ἰνα τί τοῦτο ἐρωτᾷς; καὶ τοῦτό ἐστι θαυμαστόν. Καλῶς ὁ Κύριος εἰς ἑαυτὸν λέγεσθαί φησι τὸ, Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστόν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῆ (Ψαλ. viii, 1). Οὐ γὰρ ἂν ἀγγέλου θαυμαστόν εἴη τὸ ὄνομα, ἀλλ' ἢ Υἱοῦ Θεοῦ· ὅτι Θεὸς καὶ Ἰησοῦς, ὅτι τοῦ κόσμου Σωτήρ.

(1) Ὁ ἐστὶ θαυμαστόν πρόσκειται ἐν ταῖς τοῦ Ἀλδοῦ ἐκδόσιν.

CAP. XXXVI. vers. 24. Καὶ οὗτοι υἱοὶ Σεβεγῶν· Ἄϊδ· καὶ Ἄνὰ· Οὗτός ἐστιν Ἄνὰ, ὅς εὑρε τὸν Ἰαμεὶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὅτε ἔνεμε τὰ ὑποζύγια Σεβεγῶν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

Διοδώρου. Ὁ Σύρος καὶ ὁ Ἑβραῖος τὸν Ἰαμεὶν ὕδωρ βούλονται λέγειν· ἀντὶ τοῦ, εὑρε πηγὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ. Οἱ δὲ ἐρμηνεύσαντες αὐτὴν πως τὴν λέξιν τὴν Ἑβραϊκὴν τεθείκασι.

CAP. XXXVII. Vers. 1. Κατήνεγκαν δὲ Ἰωσήφ φόγον πονηρὸν πρὸς Ἰσραὴλ τὸν πατέρα αὐτῶν.

Διοδώρου. Κατήνεγκαν δὲ φόγον πονηρὸν Ἰωσήφ πρὸς τὸν πατέρα αὐτῶν.

CAP. XXXVIII, vers. 8. Εἶπε δὲ Ἰούδας πρὸς Αὐνάν· Εἰσελθε πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου, καὶ ἐπιγάμωρευσον αὐτήν, καὶ ἀνάστησον σπέρμα τῷ ἀδελφῷ σου.

Διοδώρου. Τοῦτο καὶ διὰ Μωϋσέως ὁ Θεὸς ὕστερον προστάττει. Μήποτε οὖν ἤδη ἐδέδωκε τὸν νόμον τοῦνον; λέγει γὰρ καὶ τῷ Ἀδραάμ διαλεγόμενος αὐτῷ· Ἦδειν γὰρ ὅτι συντάξει τοῖς τέκνοις αὐτοῦ Ἀδραάμ, καὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ μετ' αὐτόν· καὶ φυλάξουσι τὰς ὁδοὺς Κυρίου τοῦ Θεοῦ, δικαιοσύνην ποιεῖν καὶ κρίσιν (Γεν. xviii, 19). Τὸ δὲ ἀνιστῆν σπέρμα τῷ ἀδελφῷ, τοῖς πενθοῦσι· παρέσχε παραμυθίαν, ὅτε οὐπω ἐδέδωκε τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως φανερά ἢ ἐπαγγελία.

Vers. 18. Ὁ δὲ εἶπε· Τίνα τὸν ἀρραβῶνά σοι δώσω; Ἡ δὲ εἶπε, Τὸν δακτύλιόν σου, καὶ τὸν ὀρμίσκον, καὶ τὴν ράβδον τὴν ἐν νῆι χειρὶ σου. Καὶ ἔδωκεν αὐτῇ· καὶ εἰσῆλθε πρὸς αὐτήν· καὶ ἐν γαστρὶ ἔλαβεν ἐξ αὐτοῦ.

Διοδώρου. Τὸν ὀρμίσκον, ὃν δέδωκεν ὁ Ἰούδας τῇ Θάμαρ, ὁ Σύρος ὠράριον λέγεσθαι φησι, καὶ οὐχ ὀρμίσκον· Σύμμαχος δὲ, στρεπτόν ἐγχειρίδιον.

Vers. 27-30. Ἐγενετο δὲ ἡνίκα ἔτικτε, καὶ τῇ δὲ ἦν δίδυμα ἐν γαστρὶ αὐτῆς. Καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ζαρά.

Διοδώρου. Τῆς Θάμαρ τὰ δίδυμα τικτούσης, τοῦ τε Ζαρά τὴν χεῖρα προεξαγαγόντος, ἐν τῷ δακτύλῳ ῥάμμα κοκκινόν ἔδησεν ἢ μαῖα, τίνος ἔνεκεν; Ἐπειδὴ συμβαίνει τὰ δίδυμα τὴν ὁμοιότητα ἀπαραλλάκτως ἔχειν, ἵνα γινώσκηται ἐν τοῖς τεχθεῖσιν ὁ πρωτότοκος. Ἐπειδὴ δὲ συστείλαντος τοῦ Ζαρά τὴν χεῖρα, Φαρὲς προεξῆλθεν, ὡσπερ διὰ φραγμοῦ τοῦ Ζαρά διαβαίνων, φησὶ πρὸς τὸν Ζαρά ἢ μαῖα. Τί διεκόπη διὰ σὲ φραγμός; εἰ δὲ καὶ πρὸς τὸν Φαρὲς, τὸν ὡσπερ φραγμῷ τῷ ἀδελφῷ χρησάμενον, καὶ τοῦτον διακόψαντα, εἴρηται, τὴν αὐτὴν ἔχει ἐννοίαν. Ὁ δὲ Σύρος καὶ ὁ Ἑβραῖος φησι, Τί διεκόπη ἐπὶ σὲ διακοπή; ὁ μᾶλλον ἂν εἰκότως τῷ Ζαρά λέγοιτο. Δεῖ δὲ ἐπιστημῆνασθαι, ὅτι ἢ μὲν φύσις, τὸν Ζαρά πρωτόκτονον ἐποίει προεξενεγκόντα τὴν χεῖρα· ὁ δὲ Θεὸς, τῷ Φαρὲς παρέσχε τὸ ἀξίωμα. Ἰξ οὖν ὁ Δαβὶδ, καὶ τὸ βασιλικὸν γένος, καὶ τὸ κατὰ σάρκα ὁ Κύριος.

CAP. XXXIX, vers. 2. Καὶ ἦν Κύριος μετὰ Ἰωσήφ· καὶ ἦν ἀνὴρ ἐπιτυγχάνων· καὶ ἐγένετο ἐν τῷ οἴκῳ παρά τῳ κυρίῳ τῷ Αἴγυπτίῳ.

Διοδώρου. Ἦν γὰρ, φησὶν, ἀνὴρ ἐπιτυγχάνων, ἢ κατα τὸν Σύρον, κατευοδούμενος. Οὐ γὰρ μόνον

ὡς σοφὸς ἐπέβαλε τοῖς αἰνιγμασιν, ἀλλὰ καὶ οἷα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὁδηγούμενος.

CAP. XLVII, vers. 31. Εἶπε δὲ αὐτῷ, Ὁμοσόν μοι. Καὶ ὠμοσεν αὐτῷ. Καὶ προσεκύνησεν Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ράβδου αὐτοῦ.

Διοδώρου. Ῥάβδον μὲν ὁ Ἰακώβ εἶχεν, οἷα δὲ γέρων, Πρότερον δὲ αὐτὸς ὁ Ἰακώβ γέρων ὢν, καὶ δυσκινήτως ἔχων, τοῦ ἄκρου τῆς ράβδου ἀψάμενος, κατεφίλησεν αὐτὸ τῆς ράβδου τὸ μέρος, οὗ ἤψατο· ἢ ὁ Ἰωσήφ προσκυνήσας τῷ πατρὶ, ἤψατο τοῦ ἄκρου τῆς ράβδου διὰ τὸ πολὺ κατακύψαι ἕως τῆς γῆς, φανερώς οὐκ εἴρηκεν· ἢ τῷ Θεῷ προσκυνήσας ὁ Ἰακώβ, τοῦ ἄκρου τῆς ράβδου ἤψατο διὰ τὸ γῆρας· ὡς καὶ ὁ Δαβὶδ, τοῦ Σολομῶντος βασιλεύσαντος, εὐχαριστῶν, ἐπὶ τῆς κλίνης, ἐφ' ἧς ἔκειτο, τῷ Θεῷ προσεκύνησεν.

CAP. XLIX, vers. 3. Ῥουδίμ πρωτότοκός μου, σὺ ἰσχύς μου, ἀρχὴ τέκνων μου, σκληρὸς φέρεσθαι, καὶ σκληρὸς ἀθάρης.

Διοδώρου. Ὁ Σύρος ἔχει, Ῥουδίμ πρωτότοκός μου, ἢ δύναμις μου, καὶ ἢ ἀρχὴ τῆς ἰσχύος· ἐπλανήτης ὡς ὕδωρ, μὴ παραμείνης, ἀντὶ τοῦ μὴ ζήσης, εἰ τῆς ἀπολασίας ὁ φόνος χειρὸν.

Vers. 4. Ἐξύβρισας ὡς ὕδωρ, μὴ ἐκζέσης.

Διοδώρου. Πάντες οἱ ἀδελφοί, πλὴν τοῦ Ῥουδίμ, μικροῦ μὲν ἀνελόντες τὸν Ἰωσήφ, φιλανθρωπῶς δὲ ἀποδεχόμενοι, πῶς οὐ δέχονται τὴν κατάραν; Τοῦτο πρόρρησις ἐστὶ· μᾶλλον ἐν κατάρας σχήματι. Ἄλλ' ἔὰν πρόρρησις, πῶς οὐκ ἐκβαίνει τὸ ἔργον; ζῆ γὰρ ἢ φυλὴ Ῥουδίμ, καὶ κληρονομεῖ τὴν γῆν πρώτη τῶν ἄλλων φυλῶν. Ἰσως οὖν, ἐπειδὴ Μωϋσῆς καὶ αὐτὸς περὶ τὴν τελευταίαν προλέγων περὶ τῶν φυλῶν, Ζήτω, φησὶ, Ῥουδίμ, καὶ μὴ ἀποθανέτω (Δευτ. xxiii, 6), ἀντὶ τοῦ μὴ ὑποκείσθω τῇ κατάρα τοῦ πατρὸς τῇ λεγούσῃ, Μὴ ζήση. Ἐδεῖ μὲν γὰρ τὸν πατέρα ἀδικηθέντα εἰς κοίτην, καταρᾶσθαι τῷ παιδί, φοβοῦντα τοὺς ἐξῆς. Ἐδεῖ δὲ τὸν Μωσῆα τὸν παρανόμου κοίτης ἔνεκεν καταρᾶθέντα, τῆς κατάρας ἀπαλλάξαι διὰ τὴν εἰς τὸν Ἰωσήφ φειδώ. Ἄλλ' ἔρεῖ τις, εἰ ἢ κατάρα τοῦ Ἰακώβ οὐ προχωρεῖ κατὰ τοῦ Ῥουδίμ, πῶς λέγει, Συνάχθητε ἵνα ἀπαγγείλω ὑμῖν τί ἀπαντήσεται ὑμῖν; τοῦτο γὰρ ψευδοπροφήτου μᾶλλον ἐστίν. Ἄλλ' ἐροῦμεν τῷ ταῦτα λέγοντι, ὅτι καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸς, Τρεῖς ἔτι ἡμέραι, λέγων, καὶ Νικευὴ κατατραφήσεται (Ἰων. iii, 4), διὰ τῆς καθ' ὧν ἠπείλησε μετανοίας ἀνακαλεῖται τὴν ἀπόφασιν, ὡς καὶ διὰ Μωϋσέως τὴν τοῦ Ἰακώβ κατὰ τοῦ Ῥουδίμ κατάραν.

Vers. 9. Ἰούδα, σὲ αἰνέσαισαν οἱ ἀδελφοί σου· αἱ χεῖρές σου ἐπὶ νώτου τῶν ἐχθρῶν σου· προσκυνήσουσί σοι υἱοὶ τοῦ πατρὸς σου.

Διοδώρου. Ἰούδα, σὲ αἰνέσαισαν οἱ ἀδελφοί σου, καὶ τὰ ἐξῆς. Ὡσπερ τῷ Ῥουδίμ καὶ τῷ Συμεῶν καὶ τῷ Λευὶ προλέγων, οὐκ αὐτοῖς τὰ συμβησόμενα, ἀλλὰ ταῖς ἐξ αὐτῶν φυλαῖς προαφορεύει· οὕτω καὶ τοῦ Ἰούδα τὴν φυλὴν, Ἰούδα ὀνομάζει, τὴν ἐκ τοῦ Ἰούδα· οὐ περὶ τοῦ Κυρίου λέγων νῦν, ὡς τινες οἴονται, ἀλλὰ τῆς βασιλευούσης τῶν ἄλλων φυλῆς.

Vers. 10. Οὐκ ἐκλείψει ἀρχὼν ἐξ Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ ἀπόκειται· καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν.

Διοδώρου. Ἄχρι τούτου περὶ τῆς φυλῆς εἰπὼν, ἄντεῦθεν ἕτερον ἕτερόν τι βούλεται λέγειν. Οὐκ ἐκλείψει γὰρ, φησὶν, ἄρχων ἐξ Ἰούδα, καὶ τὰ ἐξῆς. Ἄλλος γὰρ ἄρα Ἰούδας, ἄλλοι δὲ οἱ ἄρχοντες οἱ ἐκ τοῦ Ἰούδα καὶ ἕτερος ἡ προσδοκία τῶν ἐθνῶν, οὐ ἐλθόντος, ἐπέλιπον οἱ ἄρχοντες οἱ ἐξ Ἰούδα. Τίς οὖν ὁ Ἰούδας; ἡ φυλή. Τίνες δὲ οἱ ἄρχοντες; οἱ βασιλεῖς. Τίς ἡ προσδοκία τῶν ἐθνῶν; ὁ Κύριος. Τί οὖν, ἕως τῆς τοῦ Σωτῆρος παρουσίας βασιλεῖς ἦσαν οἱ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα; ἀλλ' οὐδεὶς φαίνεται τῶν Ἰσραηλιτῶν ἄρχεας μετὰ τὸν Ζοροβάβελ ἐκ φυλῆς Ἰούδα. Πρὸ γὰρ τοῦ Κυρίου φανερώτατα οἱ ἀπὸ Μωδεῖμ τῆς κώμης Ἀσαμιωναῖοι τῆς Λευϊτικῆς φυλῆς τυγχάνοντες, ἤρξαν τούτου λαοῦ, καὶ τελευταῖον ἐβασίλευσαν. Πῶς οὖν σωθήσεται τὸ, Οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὃ ἀπίσκειται, εἰ μὴ οὕτω νοηθεῖ; ὅτι ἐξ Ἰακώβ οὐκ ἐκλείψει ἄρχων, τουτέστιν ἡ φυλή ἄρχουσα καὶ κρατοῦσα, καὶ μείζων τῶν ἄλλων οὕσα, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος. Ὅτι δὲ τὴν φυλὴν, ἄρχοντα λέγει ὁ Μωϋσῆς, ἀλλ' οὐ τοὺς ἐν αὐτῇ βασιλεύσαντας, μαρτυρεῖ ὁ Ἀκύλας, σκῆπτρον εἰρηκῶς, ἀντὶ τοῦ, ἄρχων. Σκῆπτρον δὲ ἡ φυλὴ ὀνομάζεται. Καὶ γὰρ ἀληθῶς τὸ κατὰ τῶν ἄλλων ἀξίωμα διετέλεσεν ἔχουσα ἡ φυλὴ Ἰούδα τὸν πλείονα χρόνον, καὶ τὸν ναὸν ἔχουσα, καὶ τὴν κιβωτὸν, καὶ κᾶσαν τὴν λατρείαν, ἕως ἀπειθήσασα τῷ Κυρίῳ, σὺν ταῖς ἄλλαις ἡγχαλωτίσθη ὑπὸ Ῥωμαίων.

Vers. 11. Δεσμύων πρὸς ἄμπελον τὸν πῶλον αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ ἔλικι τῆς ἀμπέλου τὸν πῶλον τῆς ὄνου αὐτοῦ.

Διοδώρου. Τινὲς φασιν, ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἀπέστειλε τοὺς μαθητάς τὸν πῶλον ἀγανεῖν, ἐφ' οὗ καθίσας εἰσηλθὲν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, προλέγεσθαι ταῦτα παρὰ τοῦ Ἰακώβ. ἕτεροι δὲ, ὅπερ καὶ ἀληθεστερον κατὰ τὴν ἀκολουθίαν εἶναι δοκεῖ τοῖς πολλοῖς, ὅτι ἄμπελος ὁ Ἰσραήλ· ὁ γὰρ ἀμπελῶν Κυρίου Σαβῶθ, οἶκος τοῦ Ἰσραήλ ἐστίν (Ἦσ. v, 7)· ὄνος δὲ καὶ πῶλος, οἱ τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις ὁμοιωθέντες. Τὰ γὰρ ἔθνη συνῆψεν ὁ Κύριος τῷ ἀμπελῶνι, καὶ προσέδησε τῷ Ἰσραήλ, ἕτεροι δὲ λέγουσι, τὸ δυνατόν τῆς τοῦ Σωτῆρος διδαχῆς εἰς τὸ ἥμερον ἀγούσης τὸ ἐν ἀνθρώποις ἄγριον προλέγεσθαι, καὶ τὸ ἐγκρατὲς τῶν διδασκομένων. Οὐχ οἷόν τε γὰρ πῶλον ἀμπελῶν προσδεσμευθέντα μὴ λυμῆνασθαι τῇ σταφυλῇ. Ἄλλ' ὁ Σωτῆρ, φησὶ, προσδήσει τῇ ἀμπελῶν τὸν πῶλον, οὕτως ἡμερώσας αὐτοῦ τὰ σκιρτήματα, καὶ τὰς τῆς γαστρὸς ἀλόγους ὀρμὰς, ὡς μηδὲν βλάπτεσθαι τὴν ἄμπελον ἐξ αὐτοῦ. Ὅμοιον τῷ, Οὐκ ἐρίσει, οὐδὲ κραυγάζει,

οὐδὲ ἀκουσθήσεται ἐν ταῖς πλατείαις ἡ φωνὴ αὐτοῦ. Κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει, καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει (Ἦσ. xlii, 2, 3). Ὡσπερ οὖν αὐτὸς ταῦτα, οὕτω καὶ οἱ πρότερον μὲν κτηνώδεις, ὑπὸ δὲ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως φωτισθέντες, δεσμευθέντες πρὸς ἄμπελον, οὐ βλάψουσι. Ταῦτα ἡμεῖς οὐ διίσχυριζόμεθα, ἀλλὰ τὸ φανὲν κρεῖττον τοῖς ἐντυγχάνουσι καταλείψομεν· εἰδέναι μέντοι αὐτοὺς ἀξιοῦντες, ὅτι τοῦ ἀλληγορικοῦ τὸ ἱστορικὸν πλεῖστον ὅσον προτιμῶμεν.

Ibid. Πλουεῖ ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ.

Διοδώρου. Οὐ μόνον, φησὶ, τοὺς κτηνώδεις ἡμερώσοι, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἐναντίων, τάναντια δυνήσονται. Αἷμα σταφυλῆς βάπτει τὰ ἱμάτια. Τούτῳ τῷ αἵματι τῷ βάπτοντι καὶ σπιλοῦντι πλουεῖ, φησὶ, τὴν στολὴν αὐτοῦ. Ὡσπερ πληρῶς τῷ τυφλοῦντι τοὺς ὄφθαλμοὺς τῷ ἐκ γενετῆς τυφλῷ καὶ θάνατον τὸν ἑαυτοῦ, οὐ προσθήκην παρέσχεν, ἀλλ' ἀναίρεσιν τῷ θανάτῳ. Εἰ δὲ τινες αἷμα μὲν σταφυλῆς εἰς τὸ τοῦ Σωτῆρος αἷμα καὶ μυστήρια λάβοιεν, τὴν δὲ περιβολὴν εἰς τὴν σάρκα, δεκτοὶ ἂν εἶεν εὐσεβείας ἕνεκα.

Vers. 16. Δὴν κρινεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὡσεὶ, καὶ μία φυλὴν ἐν Ἰσραήλ.

Διοδώρου. Τοῦτο καὶ τὴν ὀλίγωσιν τῆς φυλῆς δηλοῖ καὶ τὸ δυνατόν. Οὐ γὰρ εἶπεν, ἐπιδώσει ὡσεὶ καὶ μιὰ φυλὴ, ἀλλὰ κρινεῖ καὶ ταῦτα πλήθει πλεῖστον ὅσον ἐλαττωμένῃς.

Vers. 17, 18. Καὶ γενηθήτω Δὴν ὄφεις ἐφ' ὁδοὺς ἐγκαθήμενος ἐπὶ τρίβου, δάκνων πτέρναν ἵππου· καὶ πεσεῖται ἡ ἵππεὺς εἰς τὰ ὀπίσω. Τὴν σωτηρίαν περιμμένων Κυρίου.

Διοδώρου. Καὶ γενηθήτω Δὴν ὄφεις ἐφ' ὁδοῦ, ἐγκαθήμενος ἐπὶ τρίβου, καὶ τὰ ἐξῆς Ἐνὶ δρευσέ ποτὲ ἡ Δὴν φυλὴ τοῖς τὴν πόλιν Λάϊσαν οἰκοῦσι, καὶ ἐπιστάντες ἀθρόως, πάντας μὲν ἀνεῖλον, αὐτοὶ δὲ τὴν πόλιν ᾤκησαν, ἦν καὶ τῷ ὀνόματι τῆς φυλῆς Δὴν κεκλήκασιν. Ὅπερ προλέγει ὁ Ἰακώβ, ὄφει παραβάλλων δάκνοντι πτέρναν ἵππου· κεῖται γὰρ ἡ Δὴν εὐχάτη πάσης τῆς γῆς αὐτῶν· καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῆς πρὸ τούτου, ἵππεϊ πεπτωκότι οὐκ ἐπὶ πρόσωπον, ὥστε ταχέως ἀναστῆναι, ἀλλ' εἰς τὰ ὀπίσω. Ὅν, πολέμου παρόντος, ἀναστῆναι τῶν ἀδυνάτων· πλην εἰ μὴ ὁ πάντα δυνάμενος Θεὸς βοηθήσῃ. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ, τὴν σωτηρίαν περιμμένων παρὰ Κυρίου. Οὐκ ἐπειδὴ ἔμελλον τυγχάνειν Θεοῦ βοηθοῦ, ἀλλ' οὕτω πίπτειν, ὡς τὴν τοῦ σώματος καὶ τῆς ἀναιρέσεως ἀπαλλαγὴν, μόνῃς δεῖσθαι τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας.

FRAGMENTA IN EXODUM

Ex eadem Catena.

CAP. I, vers. 19. Εἶπαν δὲ αἱ μαῖαι τῷ Φαραῶ, οὐχ ὡς αἱ γυναῖκες Αἴγυπτου, αἱ Ἑβραῖαι· τί-

κτουσι γὰρ πρὶν ἢ εἰσελθεῖν εἰς αὐτὰς τὰς μαῖας. καὶ ἔτικτον.

Διοδώρου. Ἡ τῶν Ἑβδομήκοντα ἐρμηνεία τὴν ταχυτητα δοκεῖ σημαίνειν τῶν Ἑβραίων γυναικῶν, τὴν κατὰ τὸ τίκειν, φθάνουσαν τὴν παρουσίαν τῶν μαιῶν ἢ δὲ τοῦ Συμμάχου καὶ Θεοδοτίωνος, ὅτι αἱ γυναῖκες τῶν Ἑβραίων ἴσασιν τὴν μαιευτικὴν ἐπιστήμην, καὶ τῆς τῶν μαιῶν παρουσίας οὐ χρῆζονται. Διὸ δὴ αὐταῖς προχωρεῖ καὶ τὸ ζωογονεῖν τοὺς ἀββένους.

CAP. III, vers. 5. Καὶ εἶπε· Μὴ ἐγγίσῃς ὧδε, λῦσαι τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου· ὁ γὰρ τόπος, ἐν ᾧ σὺ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστίν.

Διοδώρου. Τινὲς τὸ, λῦσαι τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου, φασὶ πρὸς Μωσαῖα, ἵνα μὴ τὴν γυναῖκα λαβῶν, κατέλθῃ εἰς Αἴγυπτον, μέλλων τὸν λαὸν ἀναγεῖν, τὸ ἐξῆς ἀναγινώσκοντες, τὸ, ὁ γὰρ τόπος, ἐν ᾧ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστίν. Ἄλλ' οὐκ ἐπειδὴ ὁ τόπος γῆ ἁγία ἦν, διὰ τοῦτο οὐκ ἐχρῆν λαβεῖν τὴν γυναῖκα σπεύδοντα εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἄλλοι δὲ φασιν, ὅτι ἐπειδὴ τὸ ὑπόδημα ἐκ δερμάτων κατεσκευάσται, νομοθετεῖν δὲ τοῖς ἱερεῦσιν ἔμελλεν ὁ ἀρχιερεὺς Μωσῆς, μὴ μετὰ τοιούτων ὑποδημάτων λειτουργεῖν τῷ Θεῷ ἐν τῇ σκηνῇ, λαλῶν τότε τῷ Μωϋσῆ ὁ Θεός, ἤδη τὸν νόμον αὐτῷ δίδωσι προλαβῶν· οὐκ ἐνθυμηθέντες, ὅτι καὶ πολλὰ ἕτερα τοὺς ἱερεῖς δεῖ ποιεῖν, πολλῶ τούτου ἀναγκαιότερα, ἀπερ ἐχρῆν πρότερον Μωσαῖα προσταχθῆναι ποιεῖν. Καὶ τὸ μείζον, ὅτι τοῦτο αὐτὸ, τὸ λῦσαι τὸ ὑπόδημα, καὶ Ἰησοῦ τῷ τοῦ Ναυὶ φησὶ Μιχαὴλ ὁ ἀρχιστράτηγος. Καὶ οὐκ ἂν εἶποι τις τοῦτο εἰρησθαι τῷ Ἰησοῦ, ἐπειδὴ γυναῖκα ἐπέφερετο εἰς Αἴγυπτον· ὅθεν ἐχρῆν ἐξαγαγεῖν τὸν λαόν· ἢ ὅτι τοιαῦτα νομοθετεῖν ἔμελλεν. Ἰσχυροὶ ἡμῖν τὴν αἰτίαν εἰπεῖν. Εὐλογημένος εἶ, φησὶ, καὶ εὐλογεῖς καὶ ἀγιαῖεις τὸν τόπον, οὗ ἐὰν ἐπιθαίνῃς, ἱερεὺς ὢν, καὶ πνευματοφόρος. Αὖσον οὖν τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου, ἵνα γυμνοῖς τοῖς ποσὶν ἀγιάσης τὴν γῆν, ἐν ᾗ ἕστηκας· καὶ ὡσπερ ἵνα χρίσης τὸν τόπον, ἐν ᾧ μετ' οὐ πολὺ λαλήσω τῷ λαῷ, οὗ ἱερεὺς ἔσῃ, ἐκ μέσου πυρός. Ταύτη τῇ διανοίᾳ καὶ τῷ Ἰησοῦ ὁ ἀρχιστράτηγος εἶπε, Αὖσον τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου (Ἰησ. ν, 16). Ἄφ' οὗ γὰρ, φησὶν, ἐπέθηκες τῆς γῆς, ἣν ὁ Θεὸς ἐπιγγείλατο τῷ Ἰσραὴλ, πεπλήρωσαι πνεύματος. Γυμνοῖς τοῖς ποσὶν ἀγιάσον τὴν γῆν.

CAP. VI, vers. 21. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωϋσῆν· Πορευομένου σου καὶ ἀποστρέφοντος εἰς Αἴγυπτον, ὄρα πάντα τὰ τέρατα ἃ ἔδωκα ἐν ταῖς χερσὶ σου, ποιήσεις αὐτὰ ἐναντίον Φαραῶ· ἐγὼ δὲ σκληρυνῶ τὴν καρδίαν Φαραῶ, καὶ οὐ μὴ ἐξαποστείλῃ τὸν λαόν.

Διοδώρου. Πῶς νοητέον, ὅτι ἐγὼ σκληρυνῶ τὴν καρδίαν Φαραῶ; Ἀπὸ παραινέσεως ἤρξατο ὁ Θεός· εἶτα ὡς ἠπειθεῖ ὁ Φαραῶ, μετρίας αὐτῷ ἐπήγε πληγὰς. Οὕτως οὖν, καὶ οὐχ ἑτέρως σκληρύνει, τῷ φείδεσθαι, καὶ Μωσαῖως εὐχομένου, τὰς πληγὰς ἀποστρέφειν. Ἐδὲι γὰρ καὶ Μωσαῖα παρκαλοῦντα, τὸν Φαραῶ πείθεσθαι· καὶ τὸν Θεὸν ἀλοῦειν Μωσαῖως, καὶ δεικνύνα· ὅτι μέγιστός ἐστι Προφήτης ὑπὸ Θεοῦ ἀ-

εσταλμένος. Ὁ μάλιστα τὸν Φαραῶ σκληρότερον ἐποίησε. Οἱ γὰρ ἀπειθεῖς παιδευόμενοι μὲν, ἐνδιδόασιν· ἀπαλλαττόμενοι δὲ, σκληροὶ μένουσι, καὶ τῆς σκληρότητος ἀτίος ὁ ἐνδιδούς. Κακία τοίνυν καὶ σκληρότητι ἐσκληρυνε τὴν καρδίαν Φαραῶ ὁ Θεός· ἄλλὰ καὶ τὸ λέγειν τὸν Θεόν, Ἄπόλυσον τὸν λαόν μου ἵνα μοι λατρεύσῃ (Ἐξόδ. ν, 1), σκληρόν ἐποίησε τὸν Φαραῶ, καὶ ὀργιλώτερον, καὶ πολὺ πλεον τὸ τῶν πληγῶν μὴ συναπολαύειν τοὺς Ἰσραηλίτας. Ἄλλ' οὐ διὰ τοῦτο τὸν Θεὸν ἐχρῆν ἀπὸ μεγίστων ἀρξασθαι πληγῶν, ἵνα μὴ σκληρὸς αὐτὸς νομισθῆ. Κρεῖττον γὰρ διὰ χρηστότητα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀπειθὲς δειχθῆναι τοῦ Φαραῶ, ἢ δι' ἀποτομίαν, ἐλεεῖσθαι μὲν τὸν Φαραῶ, διαβάλλεσθαι δὲ τὸν Θεόν, ὅτι μὴ ἀπο χρηστότητος ἤρξατο.

VERS. 24. Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἐν τῷ καταλύματι συνήτησεν αὐτῷ ἄγγελος· καὶ ἐζήτει ἀποκτεῖναι αὐτόν.

Διοδώρου. Οὐχ ὀρῶ πῶς ὁ Ἄγγελος ἀνελεῖν ἐβούλετο τὸν Μωσαῖα, ἢ κατὰ τοὺς ἄλλους ἐρμηνευτὰς, ὁ Κύριος (1), προειδὼς ὅσα δι' αὐτοῦ ποιήσει θάματα κατ' Αἴγυπτον, καὶ κατὰ τὴν ἔρημον πᾶσαν· πλὴν εἰ μὴ τις, ὅπερ ἀληθὲς ἐστίν· εἶποι· ὅτι ὁ μὲν Μωσῆς ἐνόμισε τὸν Θεὸν ὠργίσθαι αὐτῷ, ἐπειδὴ τὸν λαὸν ἀμελητῆ προσταχθεὶς ἀναγαγεῖν, καὶ γυναῖκα καὶ τέκνα ἀπέφερετο εἰς Αἴγυπτον. Διὸ δὴ καὶ ἀπέπεμψεν αὐτῷ τὰ φίλτατα πρὸς τὸν πενθερόν. Ἡ δὲ Σεπφώρα, ἐπειδὴ τὰ παιδιά Μωσαῖως ἀπερίτμητα ἦν, ᾤθη τὸν Θεὸν αὐτῷ διὰ τοῦτο ὀργισθῆναι. Ἐβεβαίωσε δὲ αὐτὴν τὴν ὑπόψιν, τὸ τὸν ἄγγελον ἀκούσαντα, ὅτι· Ἔστη τὸ αἷμα τῆς περιτομῆς τοῦ παιδίου τοῦ περιτμηθέντος, ἀναχωρῆσαι. Ἐγὼ δὲ, εἰ τοῦτο ἦν ἀληθὲς, λέγω δὴ ὅπερ ὑπετόπασεν ἡ γυνή, ἀπορῶ τί δὴ ποτε ὁ Ἄγγελος ἀνεχώρησε, μὴ καὶ τοῦ ἑτέρου παιδίου περιτμηθέντος; διὰ τί δὲ Μωσῆς, εἰ διὰ τὸ ἀπερίτμητα εἶναι τὰ παιδιά περὶ τὸ ζῆν ἐκινδύνευσε, τοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ τεχθέντας ἀπερίτμητους κατέλιπεν; ὡστε εἰ καὶ ἡ Σεπφώρα, διὰ τὸ ἀπερίτμητα αὐτῶν μεμενηκέναι τὰ παιδιά, ᾤθη τὸν Θεὸν αὐτοῖς ὠργίσθαι· καὶ ὁ Μωσῆς ἐπειδὴ τὴν γυναῖκα ἔχων καὶ τὰ παιδιά κάτεισιν εἰς Αἴγυπτον, καὶ διὰ τοῦτο ἀπέπεμψε τὴν γυναῖκα. Ἄλλὰ φανερόν, ὅτι τὸν Μωσαῖα δεδοικότα τὸν Φαραῶ, ὡς καὶ ἀντιπεῖν τῷ Θεῷ πέμποντι αὐτόν· τὸ τελευταῖον δὲ ἤξαντα φοβεῖ ὁ Ἄγγελος, ὡς καὶ αὐτίκα ἀναιρήσων, ἵνα ἔχων ἐν νῷ τὸν ἀπὸ τῆς ἀοράτου δυνάμεως κίνδυνον, κραταιονέρω φόβῳ καὶ μείζονι τὸν ἀπὸ τοῦ Φαραῶ φόβον ἐξώσῃται. Οὐ θαυμαστόν δὲ, εἰ ταύτην μὲν τὴν αἰτίαν ἐσιώπησεν ὁ Ἄγγελος, τοῦ δὴθεν ἀνελεῖν ἐθέλειν τὸν Προφήτην, πρόφασιν δὲ τῆς ἀναχωρήσεως ἐλήψε τὸ ῥῆμα τῆς Σεπφώρας. Τοιοῦτον γὰρ τοι καὶ τῷ Βαλαὰμ ἄγγελος ποιεῖ. Τὸ μὲν πρῶτον, κωλύων αὐτόν ἀπελθεῖν καλούμενον ὑπὸ τοῦ Βαλαὰμ· ὡς δὲ ἐπέμεινεν ἐπειγόμενος ἐξορμησῆναι, τοῦτο μὲν συγχωρήσας, κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν φοβῶν αὐτόν, ξίφος ἄμθησας ἐγειρεν εἰς ἀναίρεσιν τοῦ μά-

(1) Κατὰ γε Σύμμυχον καὶ Θεοδοτίωνα. Αὐτοὶ γὰρ, Κύριος ἀντὶ τοῦ, Ἄγγελος, ἐξέδωκαν. Ὁ δὲ Ἀκύλας, Θεός.

τεως· οὐχ ἵνα ἀνέλθῃ, ἀλλ' ἵνα φοβήσῃ, καὶ τῶν τοῦ Βαλὰκ τιμῶν καταφρονῆσαι παρασκευασθῇ, καὶ τὸ δοκῶν τῷ Θεῷ προτιμήσῃ. Καὶ τοῦτο μὲν οἰκονομεῖ, φησί δὲ τῷ Βαλαάμ, "Ὅτι εἰ μὴ ἐξέκλινεν ἡ ὄνος, σὲ μὲν ἂν ἐξεκέντησα (Ἄριθ. χχii, 23), τὴν δὲ ὄνον περιποιησάμην. Ὡσπερ τοίνυν ἐνταῦθα τῆς ὄνου τὴν ἐκκλησίαν, πρόφασιν εἶργχε τοῦ μηκέτι ἀνηρχικέναι δοκεῖν, τὸ δὲ ἀληθὲς ἀπειλή ἦν τὸ γινόμενον καὶ κατάπληξις, δι' ἣν αἰτίαν εἰρήκαμεν· οὕτω καὶ τὸν Μωσέα παραγεγονώς ὁ Κύριος φοβῆσαι, ὡς ἱκανῶς εἶχεν αὐτῷ τὰ τῆς οἰκονομίας, τῆς ἀναχωρήσεως εἴληψε πρόφασιν, τὴν φωνὴν τῆς Σεπφώρας, εἰπούσης, ἔστω τὸ αἷμα τῆς περιτομῆς τοῦ παιδίου.

CAR. VI, vers. 5. Καὶ ὤφθη πρὸς Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, Θεὸς ὢν αὐτῶν· καὶ τὸ ὄνομά μου Κύριος οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς.

Διοδώρου. Ἔστι τὰ τέσσαρα τοῦ ὀνόματος γράμματα ταῦτα, Ἰῶθ, Ἀλῆρ, Ὀῦ, Ἀνε. Τοῦ δὲ αἰεὶ ζῆν, καὶ αἰδῖον εἶνα· Θεὸν, σημαντικὸν ὄνομα τοῦτο. Τοίνυν φησί, τὸ ὄνομα τοῦτο, οὐδὲ τοῖς περὶ τὸν Ἀβραάμ ἀπεκάλυψα, ἀλλὰ σοὶ πάντως που. Ἐπειδὴ μὴ ἦν καιρὸς εἰπεῖν τοῖς πατριάρχαις τὸ ὄνομα, ὃ ἐχώριζε τὸν Θεὸν τῶν εἰδώλων. Ἐπειδὴ γὰρ καὶ δαίμονες θεοὶ καὶ κύριοι ὀνομάσθησαν ὑπὸ τῶν θεραπευόντων αὐτούς, τὸ τετράγραμμον ὄνομα ἔδωκεν ὁ Θεὸς τὸ τότε ἀνεκφραστον τοῖς πιστοῖς.

CAR. XX, vers. 5. Ἐγὼ γὰρ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου. Θεὸς ζηλωτῆς, ἀποδιδούς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, ἐπὶ τρίτην καὶ τετάρτην γενεάν τοῖς μισοῦσί με.

Διοδώρου. Πῶς τοῦτο τὸ ζήτημα λύσωμεν; Ὁ Ἰσραὴλ τετάρτη γενεᾶ ἐξῆλθεν ἐξ Αἰγύπτου· τὴν δὲ εἰδωλολατρείαν ἀπὸ τρίτης γενεᾶς ἤρξαντο νοσεῖν. Ἐπειδὴ δὲ ἔμελλον μοσχοποιεῖν ἐν τῇ ἐρήμῳ, προαπειλεῖ καὶ μαρτύρεται, μονονουχί λέγων· Εἰδωλολατρήσατε ἐν Αἰγύπτῳ, τῆς μὲν ἐπιμιξίας ὑμᾶς ἀπειτούσης, τῆς δὲ ἀντισπώσης ὑμᾶς ὠφελείας οὐκ ούσης. Νῦν ἐχωρίσθητε τῶν πλανώντων, ἐθεάσασθε θαύματα κατ' Αἰγυπτίων. Εἰ οὖν καὶ μετὰ ταῦτα εἰδωλολατρήσατε, τὰς τῶν πατέρων ὑμῶν ἁμαρτίας ὑμῖν ἐταγάγω, οὐ τὰς τιμωρίας. Οὐδὲ γὰρ ὦν ἡμαρτον ἐκαίνοι ἠέκας ἐκτίσατε· ἀλλὰ μετὰ τσαύτην εὐεργεσίαν τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένοντες, δικαίαν ὀφέξετέ δίκην· ἐπεὶ μηδὲ χρῆ συγγνώμην ὑμῖν, ὡς ἐκαίνοις. Οὐκ οὖν τὸ, ἀποδιδούς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, οὐ γενικῆς ἐστὶ νομοθεσίας, ἀλλὰ μερικῆς, τοῖς ἐξεληθοῦσιν ἐκ τῆς Αἰγύπτου ῥηθείσης τε καὶ ἐπαχθεισης. Τὸ δὲ, ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με, γενικῆς τε καὶ διηνεκοῦς ἐστὶ τοῖς ἀγαπῶσιν, οὐ τοῖς μισοῦσιν, ὃν ἠγάπησαν οἱ πατέρες. Ὡστε καὶ ἡ ἁμαρτία τῶν πατέρων ἀποδίδεται τοῖς τέκνοις τοῖς διαδεξαμένοις αὐτήν, καὶ τὸ παρὰ Θεοῦ

(1) Προσθετέον ἴσ. ὡδε τὸ, μνησθητι τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων, καὶ τὰ ἐξῆς τὰ περὶ τοῦ σαββάτου, τὰ ἐν τῷ κ' τῆς Ἐξόδ. κεφ. Ἐν αὐτῷ γὰρ παρὰ τῷ κώδ. τὸ δε τὸ ὑπόμνημα οὐ πάνυ προσφύως κεῖται, καθάπερ καὶ ἀλλαχοῦ ἄλλα, ἅπερ εἰς τοὺς ἰδίους μετετέθησαν τόπους.

(2) Οἶμαι δὲ καὶ τὴν τῶν σαββάτων ἑορτὴν μὴ

ἔλεος τοῖς υἱοῖς τῶν ἠγαπητότων αὐτῶν, ὡς καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν.

CAR. XXI, vers. 22. Ἐὰν δὲ μάχωνται δύο ἄνδρες, καὶ πατάξωσι γυναῖκα ἐν γαστρὶ ἔχουσαν, καὶ ἐξέλθῃ τὸ παιδίον αὐτῆς μὴ ἐξεικονισμένον, ἐπιζήμιον ζημιωθήσεται· καθότι ἂν ἐπιβάλλῃ ὁ ἀνὴρ τῆς γυναικός· καὶ δώσει μετὰ ἀξιώματος. Ἐὰν δὲ ἐξεικονισμένον ᾖ, δώσει ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς.

Διοδώρου. Ἐὰν γὰρ, φησὶν, ἐξαμβλώσῃ ἡ γυνή, καὶ μὴ ἀποθάνῃ, ἕως ζημίας ἵσταται ὁ κίνδυνος τῷ αἰτίῳ· ἐὰν δὲ τελευτήσῃ, ἕως θανάτου· ἐὰν δὲ ὀφθαλμὸν ἀποβάλλῃ, καὶ συνόλως εἰπεῖν, ὅπερ ἂν ἀπὸ τῆς μάχης ἢ ἐξαμβλώσεως πάθῃ, τὸ αὐτὸ καὶ ὁ αἴτιος. Ἐὰν δὲ περὶ τοῦ βρέφους ὁ λόγος ᾖ, καὶ τοῦ τὸν αἴτιον τῆς ἐξαμβλώσεως ὑφίστασθαι ἢ καὶ τὸ βρέφος, οὐχ ὅρῳ πῶς τραῦμα ἔξει τὸ ἀμβλωθρίδιον. Μὴ ποτε οὖν καὶ ὑπὲρ ὧν πάσχει τὸ βρέφος, καὶ ὑπὲρ ὧν ἡ μήτηρ ὑφίσταται, κελεύει ὁ Θεὸς τὸν πληξαντα κολασθῆναι ἐκεῖνα, ἢ τὸ βρέφος πέπονθεν, ἢ ἡ κύουσα; Διὰ τί δὲ ἂν ἢ ἐξεικονισμένον, δώσει ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς; ἢ πάντως ὡς τοῦ βρέφους τότε δεχομένου ψυχὴν, ὅταν ἐξεικονισθῇ.

CAR. XXXI, vers. 16. Καὶ φυλάξουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὰ σαββάτα, ποιεῖν αὐτὰ εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν. Διαθήκη αἰώνιος ἐμοὶ καὶ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, σημεῖόν ἐστιν αἰώνιον· ὅτι ἐν ἕξ ἡμέραις ἐποίησε Κύριος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἐπαύσατο, καὶ κατέπαυσε.

Διοδώρου. Ταῦτα καὶ ἀνωτέρω ἐκ μέσου τοῦ πυρὸς ἔφη πρὸς τὸν λαὸν ὁ Θεός. (1) Ἐν δὲ τῷ Δευτερονομίῳ, διὰ τοῦτο, φησί, φυλάξῃ τὸ σάββατον, ἵνα ἀναπαύσῃται ὁ παῖς σου, καὶ ἡ παιδίσκη σου, ὁ βοῦς σου, καὶ τὸ ὑποζύγιόν σου (Δευτ. v, 14). Πῶς οὖν οἱ ἔθνικοι (2) Κρονικοὺς ὀνομάζουσι τοὺς Ἰουδαίους, τὰ τοῦ Κρόνου μυστήρια τὸν Μωσέα φάσκοντες αὐτοῖς παραδεδωκέναι, τὴν τε περιτομὴν καὶ τὸ σάββατον; οὐ γὰρ διὰ τὸ ἐν ἕξ ἡμέραις πεποιῆσθαι τότε τὸ πᾶν, καὶ τῇ ἑβδόμῃ τὸν Θεὸν παύσασθαι τοῦ δημιουργεῖν, χαίρει τὸ σάββατον ὁ Κρόνος κατ' αὐτούς, οὐδ' ἵνα τῶν μόχθων ἀνάπαυαν λαμβάνωσιν οἱ οἰκέται, καὶ τὰ ὑποζύγια. Τί δήποτε οὖν, φησί, τὸ Σάββατον δέδωκε, καὶ οὐ τὴν Κυριακὴν; ἀλλ' εἰ καὶ ταύτην ἀπονενεμήκει ὁ Θεός, πάντως ἂν εἶπον, ἡλίψῃ χαίροντα τὸν Μωσέα, δεδωκέναι τὴν Κυριακὴν. Πλίου γὰρ αὐτὴν φασὶν εἶναι Ἑλληνες· Καὶ ὅλως τῆς ἑβδομάδος ἐκάστην ἡμέραν ἀφορίζουσι τινι τῶν παρ' αὐτοῖς λεγομένων θεῶν. Καὶ πάντως ἂν ἐκεῖνοι τῷ λεγομένῳ Θεῷ τὸν Μωσέα προσκεῖσθαι ἐνόμισαν, οὐ τὴν ἡμέραν οἰκείαν εἶναι νομίζουσι. Τί οὖν; οὐκ ἔδει τοὺς τῷ Θεῷ δουλεύοντας ἑορτῆς ἡμέραν ἔχειν, διὰ τὴν τῶν ἀσεβῶν ἀγνωμοσύνην; καὶ πῶς οὐκ

παντάπασιν ἀπροσδιόνυσον εἶναι. Σάββους γὰρ καὶ νῦν ἔτι πολλοὶ τοὺς Βάκχους καλοῦσι· Πλούταρχ. ἐν τῷ ε' Προβλ. τοῦ δ' τῶν Συμποσιακ. βιβλ. ἐλλειπέως δὲ τὸ τοιοῦτον πρόβλημα· καὶ μήποτε ἐν αὐταῖς ταῖς ἐλλείψεσι, καὶ τὸν Κρόνον τοὺς Ἰουδαίους τιμᾶν ὁ αὐτός φησι.

ἀτοπον τοῦτο ; φασὶ δὲ, ἀλλὰ καὶ περιτομὴν ἔχουσιν οἱ Ἰουδαῖοι. Καὶ αὕτη δὲ τῷ Κρόνῳ προσήκει. Πρῶτον μὲν οὐ συνορῶσιν, ἥτι ἐκτέμνει ὁ Κρόνος· οὐ γὰρ περιτέμνει, ἀλλ' ἀνακόπτει, ἀπεκνίαν μὲν προξενῶν ὑπεναντίως τῷ Θεῷ, λέγοντι, Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε (Γεν. 1, 28), ὃ πληροῦται διὰ τῶν παιδογόνων ὀργάνων· εἰς δὲ ἀρρένομιξίας ἄγων αὐτοὺς, ἀποστερεῖ τοῦ κατὰ φύσιν· ἔπειτα δὲ ἀγνοοῦσιν, ὅτι οὐ Μωϋσῆς νομοθετεῖ τὴν περιτομὴν, ἀλλὰ τῷ Ἀβραάμ ὁ Θεὸς δίδωσι πρὸ τεττάρων ἢ πέντε γενεῶν τῆς Μωϋσέως νομοθεσίας· Ἀβραάμ τῷ ἀπὸ Περσίδος ἤκοντι, ἔνθα Κρόνου οὐδεμίαν μνήμη τυγχάνει. Ἐδει δὲ αὐτοὺς συνιέναι, ὅτι ἐπὶ περιτομῆν καὶ σάββατον τιμᾶ Μωϋσῆς διὰ τὸν Κρόνον, πολλῶν μᾶλλον ἔδει κηρύσσειν αὐτὸν ἐκεῖνον, καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ μυθευομένους γεγενῆσθαι θεοὺς. Εἰ δὲ τὸ ἐναντίον, καὶ ἀναιρεῖ βωῶν· Κύριος ὁ Θεὸς σου εἰς ἐστὶ (Δευτ. vi, 4)· καὶ, Οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἕτεροι· καὶ, Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλόν· καὶ πάλιν, Οὐ ποιήσεις παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς κάτω (Ἐξῆδ. xx, 3, 4)· καὶ μαχόμενος τῷ θυμῷ τοῦ πολυτέχνου καὶ πολυδόρου Κρόνου, πῶς τὸ σάββατον καὶ τὴν περιτομὴν τιμᾶ δι' ἐκεῖνον, ὃν οὔτε εἶναι φησι, πάσαις ταῖς τῶν ἔθνικῶν δόξαις ἐναντιούμενος ;

CAP. XXXII, vers. 4. Καὶ ἐδέξατο ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν, καὶ ἔπλασεν αὐτὸ ἐν γραφίδι· καὶ ἐποίησεν αὐτὸ μόσχον χωνευτόν.

Διοδώρου. Τί δήποτε τῷ λαῷ κοινωνήσας Ἀαρῶν

(1) Ἰσ. ἐπιμόνων, ἢ ἐπιμενόντων.

τῆς μοσχοποιίας, οὐ μείζονα κόλασιν ὑπέσχε μᾶλλον, ὡς καὶ ἀδελφὸς ὢν Μωϋσέως, καὶ τῶν θαυμάτων, τῶν διὰ Μωϋσέως ὑπηρέτης ; Ἡ δὲ δὴλον ὅτι τῆς μὲν ἀσεβείας τὸν λαὸν οὐκ ἀπεδέξατο, πολλὴν δὲ καὶ ἄλογον ἰδὼν τὴν ὀρμὴν, ἐπιμένων (1) αὐτῶν καὶ παρακελευομένων χωνεῦσαι καὶ ποιῆσαι θεοὺς, δεῖσας μὴ ποτε αὐτὸς παραιτήσεται, ἐφ' (2) ἕτερον ἔλθοιεν ἄρχοντα, καὶ ὁδηγὸν αὐτοῖς τῆς ἀσεβείας, οὕτω τε τὰ πάντα συγχύσεως πληρωθεῖ· δοκεῖ μὲν αὐτοῖς συντεθεῖσθαι, μελλήσεις δὲ καὶ ὑπερθέσεις ἐπινοεῖν, καὶ τὸ τελευταῖον τῶν γυναικῶν τὰ ἐνώτια σφῶς ἀπαιτεῖ. Φιλόκοσμον γὰρ τὸ γυναικῶν γένος, οὐκ εὐκόλως τῶν εἰς τοῦτο συντελούντων ἀποστερούμενον. Ὡς δὲ καὶ τούτων προετιμᾶτο ἡ ἀσέβεια, καὶ τὰ ἐνώτια ἐν χερσὶν εἶχεν ὁ Ἀαρῶν, χωνεύει μὲν τὸν μόσχον, καὶ γλύφει γραφίδι, καὶ τέως ἂ βούλονται ποιεῖ, τρίτον τὸν χρόνον, ἕως παραγένηται Μωϋσῆς, καὶ πάντα διορθωθεῖ. Τῇ δὲ ἐξῆς θυσιαστήριον οἰκοδομεῖ τῷ Θεῷ, καὶ θυσίαν προσάγει, ὅτι τὸν μόσχον βικασθεῖς ἐποίησε. Σαφέστερον γοῦν Μωϋσῆς μετὰ ταῦτα λέγει τοῖς Ἰσραηλίταις, ὅτι ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, καθ' ὃν ἐμοσχοποίησατο, κούχημ ὑπὲρ Ἀαρῶν τοῦ ἀδελφοῦ μου, ἵνα μὴ ἀποθάνῃ (Δευτ. ix, 20) Πρὸ δὲ τούτου τὸ μέγιστον, προσρῶν ὁ Θεὸς τοὺς ἐξ αὐτοῦ ἁγίους, τὸν Σαμουὴλ, τὸν Ἡλίαν, τὸν Ἰησοῦν, τὸν Ἰωσεδὲκ, Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν, καὶ ἄλλους μυρίους, ἐτήρησε τὸν Ἀαρῶν τῇ ἱερωσύνῃ διὰ τοὺς ἐξ αὐτοῦ.

(2) Καὶ ἐφ' ἕτερον, ὀρθότερ.

FRAGMENTA IN DEUTERONOMIUM

(Ex eadem Catena Nicephori.)

CAS. I, vers. 1. Οὗτοι οἱ λόγοι οὓς ἐλάγησε Μωϋσῆς, κ. τ. λ.

Διοδώρου. Τὸ προοίμιον διδάσκει τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐλέχθη· πέραν γὰρ φησὶ, τοῦ Ἰορδάνου ἐν τῇ ἐρήμῳ πρὸς δυσμαῖς πλησίον τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης· Ἀκόλας δὲ καὶ Σύμμαχος, ἐν τῇ σμαλῇ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης· οὕτω γὰρ καλεῖται τὰ μεταξὺ πεδία τῶν τῆς Ἀραβίας καὶ Ἰουδαίας ὁρέων· ἐπισημαίνεται δὲ καὶ τὸν χρόνον.

Vers. 5. Ἐν τῷ πέραν τοῦ Ἰορδάνου ἐν γῆ Μωᾶβ, ἤρξατο Μωϋσῆς διασαφῆσαι τὸν νόμον τοῦτον, λέγων.

Διοδώρου. Ἐπειδὴ ὁ μὲν Θεὸς τὴν δύναμιν ἀπεκάλυπτεν, ὁ δὲ Προφήτης τῇ ἑαυτοῦ γλώττῃ ἐκέχρητο πρὸς παράστασιν τῶν δεδηλωμένων, διασάφησιν λέ-

γει τὴν προφητικὴν φωνήν, οἷα παριστῶσαν τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐρημένα.

CAP. XXXIII, vers. 6. Ζήτω Ρουβὶμ, καὶ μὴ ἀποθανέτω, καὶ ἔστω πολὺς ἐν ἀριθμῷ.

Διοδώρου. Ἐπειδὴ Ἰακώβ ἀποθνησκῶν κατηράσατο τῷ Ρουβὶμ, λέγων· Ὡς ὕδωρ μὴ ἐκξέσῃς· ζήσεις (Γεν. xlix, 4)· ὁ Μωϋσῆς εὐλογῶν, φησὶ· Ζήτω Ρουβὶμ, καὶ μὴ ἀποθανέτω. Ἀμφότερα δὲ καλῶς. Ὅτε γὰρ πατήρ καταράται· αὐτῷ ὡς τῇ παλλακῇ συνελθόντι, τοὺς ἐξῆς παιδεύων καὶ φοβῶν· καὶ Μωϋσῆς δικαίως εὐλογεῖ μετὰ ταῦτα, ἐπειδὴ μόνος ἐφείσατο τοῦ Ἰωσήφ, ὅτε ἀνελεῖν αὐτὸν ἐβούλοντο οἱ ἄλλοι ἀδελφοὶ αὐτοῦ· Ἀτοπον δὲ τὴν, κατάραν μὲν προχωρῆσαι κατὰ ἡμαρτηκότος, εὐλογίαν δὲ μὴ δοθῆναι κατορθώσατι.

FRAGMENTA IN LIBRUM JUDICUM

(Ex eadem Catena, tom. II.)

CAP. XV, vers. 14. Καὶ ἦλθον ἕως Σιαγόνας· καὶ οἱ ἀλλόφυλοι ἠλάλαξαν, καὶ ἔδραμον εἰς συνάντησιν αὐτοῦ. Καὶ ἦλατο (1) Πνεῦμα Κυρίου· καὶ ἐγενήθη τὰ καλώδια τὰ ἐπὶ ταῖς βραχίουσιν αὐτοῦ ὡσεὶ στίππυον δ' ἐξεκαύθη ἐν πυρὶ· καὶ ἐτάκῃσαν οἱ δεσμοὶ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ.

Διοδώρου. Σημειωτέον, ὅτι οὐκ ἔτι ἡ θεία Γραφή μετὰ τὴν πορνείαν ἐν τοῖς παρ' αὐτοῦ κατωρθωμένοις ἐφθέγγετο τὸ, ἦλατο ἐπ' αὐτὸν Πνεῦμα Κυρίου. Οὕτω γὰρ τὸ τῆς πορνείας ἀμάρτημα περὶ τὸ σῶμα, ὡς περὶ Θεοῦ ναὸν ἀμαρτάνηται (2), κατὰ

(1) Ἐπ' αὐτὸν ἐκδόσ.

τὸν θεῖον Ἀπόστολον. Καὶ μετ' ὀλίγα. Εἰ δὲ μετὰ τὸ πορνεῦσαι τὸν Σαμψῶν, τότε κατεύθυνεν ἐπ' αὐτὸν Πνεῦμα Κυρίου, ἢ ὅτε τὴν τρίτην ἠγάγετο γυναῖκα, ἢ καὶ προδέδωκεν αὐτὸν εἰς θάνατον, τοῦτο καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς θείας Γραφῆς δεικνύντων τῶν αἰρετικῶν· τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐ συνοικεῖ καθάπερ ἡ ψυχὴ τοῖς σώμασιν· ἀλλὰ πάρεστι μὲν ὡς ἀπερίγραφον, ἐνεργεῖ δὲ ὅσα βούλεται. Τοῦτο προγινώσκον τοῦ Σαμψῶν τὴν ἀγριότητα, καὶ οἴνου καὶ σταφίδος αὐτὸν ἀπέχεσθαι προστάττει· μήποντε τῇ μανίᾳ τῆς ψυχῆς συκραθῆ ὁ οἶνος, καὶ κατὰ τῶν ὁμοφύλων αὐτὸν ἐγείρη.

(2) Ἀμαρτάνεται, ὀρθότερ.

FRAGMENTA IN REGUM PRIMUM

(Ex eadem Catena, tom. II.)

CAP. III, vers. 4, 5. Καὶ ἐκάλεσε Κύριος. Σαμουήλ, Σαμουήλ. Καὶ εἶπεν· Ἴδου ἐγώ. Καὶ ἔδραμε πρὸς Ἡλὶ, καὶ εἶπεν· Ἴδου ἐγώ, ὅτι κέκληκάς με. Καὶ εἶπεν· Οὐ κέκληκά σε, ἀνάστρεφε, καὶ κάθουδε. Καὶ ἀνέστρεψε, καὶ ἐκάθουδε.

Διοδώρου. Τίνος δὲ χάριν ὑπὸ Θεοῦ καλούμενος Σαμουήλ, ἀπῆει πρὸς Ἡλὶ, οἰόμενος ὑπ' αὐτοῦ καλεῖσθαι; Ἐπειδὴ ἔμελλεν ὁ Θεὸς τῷ Ἡλὶ κακὰ προλέγειν διὰ τοῦ Σαμουήλ, ἵνα μὴ νομισθῆ πλάσαι ὁ Σαμουήλ τὴν ἀποκάλυψιν, ὥκονόμεν ὁ Θεὸς, ἐκεῖνον οἰηθέντα ὑπὸ Ἡλὶ καλεῖσθαι πρὸς αὐτὸν ἀπιέναι· ἵνα ὅταν ὁ μὲν Ἡλὶ νοήσῃ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐστὶν ὁ καλῶν τὸν Σαμουήλ, ἐκεῖνος δὲ μετὰ ταῦτα τὰ ὑπὸ Θεοῦ

(1) Ἐκ τοῦ, ὀρθότερ.

διαγγέλλει, μὴ ὑποπτουθῆ ὡς πλάσμενος τὴν ἀποκάλυψιν· ἀλλὰ πιστευθῆ, ὅτι ἀληθῶς ὁ Θεὸς ἀποκάλυψιν ἀνήγγειλε.

CAP. IX, vers. 9. Καὶ ἔμπροσθεν Ἰσραὴλ τάδε ἔλεγον ἕκαστος ἐν τῷ πορεύεσθαι ἐπερωτᾶν τὸν Θεόν· Δεῦρο πορευθῶμεν πρὸς τὸν Βλέποντα· ὅτι τὸν προφήτην ἐκάλει ὁ λαὸς ἔμπροσθεν, ὁ Βλέπων.

Διοδώρου. Ἐκ τούτων δείκνυται, ὅτι ἅπερ τῶν προφητῶν ἕκαστος τὰ ἐν τοῖς κατ' αὐτῶν χρόνοις ἔγραψαν, ταῦτα οἱ μετὰ ταῦτα συναγαγόντες προσέθηκαν, τὸ (1) ὅτι οἱ ἔμπροσθεν, Βλέποντα τὸν Προφήτην ἐκάλουν.

FRAGMENTA IN PSALMOS

A PSAL. LI MD LXXIV (1).

(MAI, Bibliotheca nova, Patrum, tom. VI, p. 248.)

PSAL. LI, vers. 1, in titulo. Διοδώρου. Καὶ συνέσεως δὲ τῆς ἐκ Θεοῦ δεῖται ἢ τῶν ἐμφορομένων

(1) Supra, in adnot. ad Allatii *Diatribam de Theodoro*, vel potius *Diodoro*, promissimus scholia ejus inedita a psalmo xxxiv usque ad lxxxi in lu-

λόγων διάνοια. Τίνα δὲ ἔδει τὴν εἰς τοσαύτης τραγωδίας πρόφασιν παρασχεῖν, ἢ τὸν νομέα τῶν ἀλόγων

cem efferre. Nunc vero, coarctato consilio, a psalmo tantum LI ad LXXIV scholia exscripsimus, ne alios atque alios codices pervolutare cogere mur. Etenim

βώων, ἀγελάρχης γὰρ ἦν ἡμιόνων. Ὁ γοῦν Δαβὶδ, συνείς τὴν πολλὴν αὐτοῦ κακίαν, ἢ τὸν κινήσαντα ἐν αὐτῷ τὸν φθόνον διάβολον, ὡς πρὸς παρόντα τὰς λέξεις ἐφθέγγετο τοῦ ψαλμοῦ.

Vers. 4. Τὸ ὄνομα τὸ ἡμέρα ἐνταῦθα φανέρωσιν δηλοῖ ἢ ὅλον τὸν χρόνον καθ' ὃν ἀνομεῖ.

Vers. 6. Καταποντισμοῦ δὲ ῥήματά ἐστι τὰ τιμωρίαν φέροντα τοῦ καταποντισμοῦ σημαίνοντος κόλασιν· ὡς καὶ τοῦ ἀφρονος δὲ Χεὶλ, καταποντιοῦσιν αὐτόν. Καὶ Δωὴκ οὖν ὁ Ἰδουμαῖος, ἀληθῶς γήϊνος ἐρμηνευόμενος, ἀεὶ κλονούμενος, τῷ ἀδέσβιας εἶναι· εἰς σάλον γὰρ ὁ Δωὴκ ἐκλαμβάνεται, διαβολὴν ἐργασάμενος κατὰ θεραπευτῶν Θεοῦ· ἠγάπησε γλῶσσαν δουλίαν, καὶ σὺν αὐτῇ ῥήματα καταποντίζοντα αὐτόν. Δηλοῖ δὲ τὸ Εὐαγγέλιον καταποντισμὸν εἶναι τὴν κόλασιν, λέγον· Τῷ σκηνδαλίζοντι ἕνα τῶν μικρῶν τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ συμφέρει καταποντισθῆναι ἐν τῷ πελαγεὶ τῆς θαλάσσης περικεισόμενον μύλον ὄνικόν περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ (Matth. XVIII, 6).

Vers. 7. Διὰ τὸ ἠγαπηκέναι τὰ βλαβερά εἰς τέλος, τουτέστι παντελῶς, καθελεῖ σε· οὐ καλῶς οἰκοδομηθέντα, ἀλλὰ κακῶς φυτευθέντα ἐκτεῖλαι ὁ φάσκων· Πᾶσα φυτεία ἦν οὐκ ἐρύτευσεν ὁ Πατήρ μου ὁ οὐράνιος ἐκρίζωθήσεται (Matth. xv, 13). Ἀλλὰ καὶ τοῦ ἱεροῦ σκηνώματος μεταναστεῦσαι ποιήσει, ἐκβάλλων καὶ φυγαδεύων ἐκ τῆς σκηνῆς, τῆς τοὺς ἱερεῖς διαβέβληκας, καὶ εἰς θάνατον ἠγάγεας· ἔτι μὴν καὶ τὸ ῥίζωμα σου ἐκ γῆς ζώντων· εἴ γὰρ καὶ Ἰδουμαῖος ἦς, ἀλλὰ προσγλύτευσας τῷ Ἰσραὴλ διὰ τῆς τοῦ νόμου κατηχήσεως· ἐν τῷ σκηνώματι καὶ τῇ τῶν ζώντων γῆ πεφύτευτο· εἴ γὰρ μὴ εἶχε σέβας πρὸς τὸν τοῦ Ἰσραὴλ Θεόν, οὐδ' ἂν ἐν τῷ ἱερῷ ἐνοχλούμενος ἤρχετο. Τὰ δὲ πρὸς τοῦτον λεγόμενα, ἀρμόσει πρὸς πάντας τοὺς ἀπὸ τῆς εὐσεβείας μεταπίπτοντας.

Vers. 8. Ὅτ' ἂν μεταπίπτοντας τῆς ἀρετῆς εἰς κακίαν ἴδωσί τινας, φόβον λαμβάνουσι, μὴ τὰ αὐτὰ πάθοιεν. Οὗτοι δὲ καὶ ἐπικερτομήσαιεν κατὰ τοῦ ἀλόγους, ὡς ἐπ' αὐτῷ γελαῖν ἐροῦντες· Οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔθετο τὸν Θεὸν βοηθὸν αὐτοῦ· εἴ γὰρ ἂν, οὐ διέδαλε τοὺς δούλους καὶ θεράποντας αὐτοῦ· συμβαλεῖς τούτοις τὸ, Ὁ ὕμης ἀθετῶν, ἐμὲ ἀθετεῖ.

Vers. 9. Δέον τὸν Θεὸν βοηθὸν ἐπικαλεῖσθαι, ἥττον τούτου φροντίσας, ἤλπισεν ἐπὶ τῷ πλήθει οὐ εἶχεν προσκαίρου πλοῦτου· ἦν γὰρ τῶν ἐπιτεταγμένων βασιλικῆν ὑπηρεσίαν· ἐνεδυναμούτο γοῦν ἐν τῇ ματαιότητι αὐτοῦ ἢ εἶχεν, ἀγόνων καὶ στεῖρων ζώων τυγχάνων ἡγούμενος. Καὶ τάχα πᾶς πλοῦτῶν ἐν κακίᾳ ψευδωνύμφῳ γνώσει, ἐν τῷ μεγαλοφρονεῖν ἐπὶ τούτοις, ἐπελπίζει ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ τυφλοῦ πλοῦτου· ἀλλὰ καὶ ἐνδυναμούσθαι νομίζει ἄρχων ἀγόνους, καὶ στεῖρωσιν πρὸς πᾶν ἀγαθὸν ἐχουσῶν ψυχῶν· καὶ αἱ τῆς ψυχῆς δὲ αὐτοῦ δυνάμεις, στερωθεῖσαι πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀλήθειαν, ἡμίονοι εἶεν, ὧν ἐφειστή-

καὶ τοῦ Σαοὺλ τοῦ πονηροῦ βασιλέως· ὁ γὰρ Σαοὺλ τοῦ πονηροῦ πνεύματος τύπον φέρει· ἀρξάντος τοῦ Ἰσραὴλ τότε ἐπόντος. Οὐκ ἔχομεν βασιλέα· καὶ γὰρ ὁ πάλαι λαὸς ἐξουθενώσας τὸν Θεὸν βασιλεύοντα αὐτοῦ, ἤτησε τὸν Σαοὺλ ἀρχοντα αὐτῷ δοθῆναι.

Vers 10. Μετὰ τὸ κατεπειν τοῦ ἐν κακίᾳ κωλυμένου, περὶ τῆς ἰδίας διαθέσεως ἐρεῖ· Ὡς ἐλαία κατάκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ καρπὸν φέρουσα, λυτήριον πόνων, ἀλεξιητικὸν νόσων, θραπευτικὸν καὶ αὐξητικὸν φωτός· ὁ γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ διὰ πίστεως φυτευθεὶς, ἀρετὴν φέρει ἀλέξουσας τὰς ἐκ παθῶν καὶ ἀμαρτημάτων νόσους, καὶ τοὺς ἐπ' αὐταῖς λύουσας πόνους, καὶ τρέφουσας τὸ φῶς τῆς γνώσεως· ὅτι οὗτος ἐλεημοσύνας καρποφόρησας, ἐλπίζει ἐπὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, εἰδὼς ὅτι οἱ ἐλεῆμονες ἐλεηθήσονται· ἔχει δὲ τὴν ἐλπίδα οὐκ ἐφ' ἕνα αἰῶνα, ἀλλ' εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, παραβαλλόμενος ἀειθαλεῖ καὶ πολυκάρπῳ φυτῷ ἐν οἴκῳ Θεοῦ πεφυτευμένῳ.

Vers. 11. Εὐχαριστίαν διὰ τοῦ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Θεῷ δηλοῖ ἐπὶ τῷ πεποιθηκέναι αὐτόν ἴσως ἢ ἠτήσατο, ἢ ἂν προτέθειτο· προθέμενος γὰρ ἦν φυγεῖν τὸν Σαοὺλ· Ἀλλὰ καὶ ἔτι ὑπομενῶ, φησί, τὸ ὄνομά σου ἔστ' ἂν αὐτοῦ τύχω· ὅτι χρηστὸν, καὶ ἀγαθότητός ἐστι πλήρες τῶν ὀπίων σου· οἱ γὰρ ὀσιότητα κατορθώσαντες, τῆς χρηστότητος τοῦ ὀνόματός σου αἰσθῆσονται.

PSAL. LII, vers. 2. Ἀφρονὰ ἠγητέον λέγεσθαι τὸν φρονήσεως θείας στερούμενον· φαίνεται γὰρ οὗτος περὶ οὗ ὁ λόγος, μὴ σώζων κοινήν φρένα· εἰδὼς γὰρ πάσῃ ψυχῇ ἔννοιαν Θεοῦ βεβλημένην, ἀθεότητα ἀπαζόμενος, οὐδενὶ ἄλλῳ εἰ μὴ τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ εἶπεν μὴ εἶναι Θεόν· καὶ οὕτως ὁ ἄφρων διάβολος οὐ τῇ ἀλλοτρῖα ἑαυτοῦ καρδίᾳ, αὕτη δ' ἐστὶν ἡ ἀνακειμένη Θεῷ, ἀλλὰ τῇ ἐξ αὐτοῦ διὰ τὸ ἀμαρτάνειν γεγενημένη εἶπεν μὴ εἶναι Θεόν. — Πάντων ἀμαρτανόντων, ἢ καὶ αὐτῶν δοκούντων τὸ ἀγαθὸν ποιεῖν, οὐ κυρίως καὶ ἀληθῶς ποιούντων· ἀλλ' ἵνα κἂν τύπον αὐτοῦ λάβωσιν δι' ἐσόπτρου καὶ αἰνίγματος αὐτὸ ποιούντων.

Vers. 3. Ὁ παρῶν στίχος προνοητὴν εἰσάγει τὸν Θεὸν οὐ τῶν κατ' οὐρανὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπὶ γῆς· ἐξ οὐρανοῦ γοῦν ἐφορᾶν προνοητικῶς τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων εἴρηται, οὐκ ἐξωθεν κατὰ τὸ σῶμα μόνον ἐπιβλέπων αὐτούς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ κρυπτόν τῆς καρδίας· ἐπιβλέπει γοῦν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδοι εἴ ἐστὶν ὁ διὰ τοῦ τὸ καλὸν ποιεῖν συνιών, καὶ διὰ τοῦ ἐξετάζειν τὴν ἀλήθειαν ἐκζητῶν τὸν Θεόν· ἀνθρωπίνως δὲ καὶ ἀφ' ὧν ἴσμεν, εἴρηται τὸ διακρύπτειν αὐτόν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ τοῦ ἰδεῖν εἴ ἐστὶν συνιών· μεγάλη γὰρ, ἴν' οὕτως εἶπω, προβολὴ βλέψεως τοῦ πάντων κρυπτοῦ γνώσιν ἔχειν.

Vers. 4. Καὶ ἐκ τῆς προκειμένης λέξεως μαθητόμενος κατὰ παράδειγμα νόμου τὴν ἀμαρτίαν συνίστασθαι· ὅφ' ἀκολουθῆ μὴ εἶναι τινα φύσει πονηρόν·

in hoc certe spatio viginti quatuor psalmodum, nihil prorsus Tarsensis nostri apud Corderii *Catenam* legitur. Diodori nomen nos primo tantum

fragmento præponimus; idem tamen nomen in codice ad singula fragmenta repetitur. MAI.

παντες γὰρ ἐξέκλιναν· αὕτη δὲ ἡ ἐκκλησις, ἀμαρτία ἐστὶν, ἀποτυχία οὐσα τῆς εὐθείας ὁδοῦ· ἅμα δὲ καὶ ἠχρειώθησαν οἱ ἐκκλίνοντες, ἀχρεῖον λέγων ἢ τὴν ἐπικράτησιν τῶν παθῶν, ἢ τὴν ἄγνοιαν τοῦ μὴ νοῦντος συγχεομένου τῷ μετιέναι ἐξ ἐτέρων εἰς ἕτερα πράγματα· τῷ μὴ κεκρατηκέναι ἐνὸς οὗ τὴν ἐπιστήμην ἔχει· πάντων οὖν ἐκκλινόντων, εἰκότως εἴρηται τὸ, Οὐκ ἔστι ποιῶν ἀγαθόν, καθ' ἐκάτερον τῶν προειρημένων· τὸ, ἕως ἐνὸς προκείμενον δηλοῖ ἦτοι μηδὲ ἓνα εἶναι τὸ ἀγαθὸν ποιῶντα, ἢ τὸν μηδὲ ἐν ἀγαθὸν ποιῶντα.

Vers. 5. Ἐπει εἰς κακότεχνον ψυχὴν οὐκ εἰσελεύσεται σοφία, οὐ γινώσκονται ἅ δεῖ εἰδέναι· κατὰ θεῖαν γινώσκουσιν· οὐ γὰρ κατὰ πεῦσιν, ἀλλὰ κατὰ ἀπόφασιν ἀναγνωστέον.

Vers. 7. Ἡ γὰρ ἀμαρτία ἐστὶν ἡ αἰχμαλωτίζουσα τοὺς ποιῶντας αὐτήν· ἀφέσεως δὲ ἀμαρτημάτων δωρουμένης, εὐφραίνεται ὁ Ἰσραὴλ, καὶ ἀγαλλιᾶται ὁ Ἰακώβ, τοῖς χαίρουσιν ἐν οὐρανοῖς παραπλησίως ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρτωλῶ μετανοοῦντι.

PSAL. LIII, vers. 3. Παρακαλεῖ δὲ μὴ ἄλλοις κριταῖς, ἀλλὰ τῇ δυνάμει τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ εἰς ἐξέτασιν παραδοθῆναι· οἶδεν γὰρ συγγνώμης τευξόμενος ἐφ' οἷς παρεῖδεν· ἐκδικίαν δὲ γενησομένην κατὰ τῶν αὐτὸν πορθούντων ματαίως.

Vers. 4. Δέεται ὅπως (μὴ) ἀπρόσδεκτος ἢ προσευχῇ αὐτοῦ γενήσεται, καὶ ἵνα λάβοι τὰ περὶ ὧν ἠύξατο· ἀλλὰ καὶ ὡς ἐγγὺς Θεοῦ διὰ καλῶν ἔργων γεγενημένος, Ἐνώτισε, ἔφη, τὰ ῥήματα τοῦ στόματός μου· οὐδεὶς ἄργον προφερόμενος ῥῆμα, ἢ αἰσχροῦν, ἢ ἕτερόν τι κακὸν φθεγγόμενος, θέλει τὸν Θεὸν ἐνωτίσασθαι αὐτοῦ τὰ ῥήματα, ἀλλὰ μόνος καὶ πᾶς ὁ ἀληθὴς καὶ εὐσεβὴς λαλῶν.

Vers. 5. Ἄλλοτρίους φησὶ τοὺς ἐναντίαν προαίρεσιν τοῖς σπουδαίοις ἔχοντας, κραταιοὺς δὲ τοὺς πονηροὺς δαίμονας· καὶ φησὶν· Ἐπεὶ οὐ προέθεντο τὸν Θεὸν ἐναντίον αὐτῶν, ἀποστραφέντες αὐτόν, καὶ νῶτα αὐτῷ δεδωκότες, ἐπανεστήσαν τῷ δικαίῳ, καὶ ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

Vers. 6. Θεὸν βοηθὸν ἔχειν ὁμολογεῖ τάχα τὸν Χατέρα καὶ Κύριον ἀντιλαμβόμενον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἵνα εἶπῃ τὸν υἱόν· Ἀποστρέφει τὰ κακὰ τοῖς ἐχθροῖς μου· ἅ γὰρ ἐπαγαγεῖν μοι βεβούληνται· κακωτικὰ, ταῦτα πρὸς αὐτοὺς ἀποστρέφει, τοῦ Κυρίου κρίναντος οὕτω. Συνάδει τούτῳ τὸ, Ποήσατε αὐτῷ ὃν τρόπον ἐπονηρεύσατο ποιῆσαι τῷ πλησίον. Καὶ τοὺς δὲ ψεύστας ὄντας διελέγχουσα ἡ τοῦ Θεοῦ, ἀληθὴς ἀλοθρεύει, εἰ τοιοῦτοί εἰσιν· οὐ γὰρ ἀναιρεθῆναι καθάπαξ αὐτοὺς, ἀλλ' εἰ τοιοῦτοί εἰσιν, ὁ ἅγιος εὐχεται.

PSAL. LIV, vers. 2. Προσευχὴν ἀναφέρων Θεῷ, παρακαλεῖ αὐτόν ἐγγίσει αὐτῷ, ὅπως εἰς τὰ ἴδια ὦτα δεξήται ἢ προστηγγίσει προσευχὴν· ἐνωτίζεται γὰρ ὁ ἐγγὺς ὧν τοῦ λέγοντος, εἰς τὰ ὦτα δεχόμενος τὸν λόγον, καὶ ἐπεὶ δέομαι ὧν οὐκ ἄλλοθεν θάρσῳ τὰ λείποντά μοι ἀναπληρωθῆναι· ἢ ἐκ σοῦ μὴ ὑπερίδης τὴν ὑπὲρ ὧν δέομαι παράκλησιν· πρόσθε δέ μοι ἐπαίροντι ὀσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ

Α κοσμίως, καὶ εἰσάκουσον τῶν λόγων ὧν ἐκ καθαρᾶς συνειδήσεως ἀναπέμπω.

Vers. 4. Εὐνάται ὁ ἐχθρὸς ὁ αὐτὸς εἶναι τῷ ἀμαρτωλῷ σχέσει μόνῃ τῆς διαφορᾶς οὐσίας. Θλίβοντος οὖν τοῦ ἀμαρτωλοῦ, δι' ὧν πράττει κακῶς, καὶ ἄθεα φθεγγόμενου τοῦ ἐχθροῦ τῆς ἀληθείας, ἐλυπήθη ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ μου, καὶ ἐταράχθη. Ἡ ἀδολεσχία ἐνταῦθα τὴν εὐχὴν σημαίνει, ὡς καὶ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Βασιλειῶν τῆς Ἄννας λεγούσης· Ἐκ πλῆθους ἀδολεσχίας μου ἐκτέτακα ἕως νῦν (I Reg. 1, 16)· περὶ γὰρ τῆς προσευχῆς ἑαυτῆς τοῦτο λέγει. Ὁ ἅγιος οὖν φησὶ, τὸν ἐχθρὸν ὑπερήφανα φθεγγόμενον καὶ θλίβοντα τὸν ἀμαρτωλὸν ὄρων, πρὸς τὸν Θεὸν δι' εὐχῆς ἀδολεσχῶν· Ἐλυπήθη, τοὺς ὁμοουσίους καὶ ὁμογενεῖς μοι ὄρων εἰς βάθος κακίας πεσόντας· ὡς καὶ ταραχθῆναι ἐπὶ τῷ τρεπτῷ τῆς φύσεως· μή πως ἄρα κἀγὼ ταύτην τὴν τροπὴν ὑποστῶ. Τάχα δὲ καὶ κηδεμονικώτατα λυπεῖται καὶ ταραττεται, ὄρων τοὺς φαύλους παραπτύοντας, ὡς εἰ τις πατὴρ λυποῖτο ἐπὶ μανέντι υἱῷ· καὶ γὰρ τὸν ψαλμὸν τοῦτον ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἀπαγγέλλουσί τινες εἰρησθαι, ᾧ καὶ ἀρμόζει περὶ τῶν βλαπτομένων λυπεῖσθαι.

Vers. 6. Τῆς φύσεως τῆς ἀνθρωπίνης ἐνυπάρχον ἐχούσης τὸ παθητικὸν ὁ θυμικὸν ἐπιθυμητικὸν τινες καλοῦσι· κἄν κατ' ἀρετὴν τις προκόπη, οὐκ ἀφανιζομένου τοῦ παθητικοῦ, συμβαίνει ἐν τῇ λεγομένῃ προπαθείᾳ γενέσθαι· ἀμέλει γοῦν καὶ τὸ προκείμενον πρόσωπον πορθούμενον ὑπὸ φωνῶν ἐχθροῦ καὶ θλίψεως ἀμαρτωλοῦ ἀναρρίπιζόμενον, ἔσχεν τὸ ἐνυπάρχον παθητικὸν, ὡς φοβηθῆναι καὶ τρόμφῳ ὑποπεσεῖν καὶ καλυφθῆναι ὑπὸ τοῦ τῆς ἀπορίας σκότους· τὴν γὰρ σκοτοδινίαν ἐνταῦθα σημαίνει, ἢ σκότος φωνῆ· πολλῶν δὲ τῶν περιστηκῶτων αὐτὸν θλιβερῶν τυγχανόντων, εὐχεται δοθῆναι αὐτῷ τὰς τοῦ πνεύματος νοήσεις μετεωριζούσας καὶ ἐπαυρούσας, πτέρυγας περιστερᾶς ἀλληγορικότερον ὀνομαζομένας· αὐτὰ δὲ αἱ πτέρυγες πετασθῆναι ποιῶσιν εἰς ὕψος, ὡς καταπαύσαντα ἐκεῖ τὸν ἀναπτάντα ἀμεριμνῶς τοῦ λοιποῦ διάγειν, σάββατιζόντα τὰ τρυφερά καὶ εὐλογημένα σάββατα τοῦ Θεοῦ.

Vers. 10. Ἡ ἐπὶ κακῷ συμφωνία δεινὸν, καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου μέγα ἀγαθὸν ἢ τῶν ἐπὶ κακῷ συμφωνησάντων διάλυσις· καὶ οἱ ὁμονοήσαντες γοῦν ἐπὶ τῇ πυργοποιίᾳ τῷ ἔχειν φωνὴν μίαν καὶ χεῖλος ἐν πάντας, ἐνεποδίσθησαν μεγίστη δυσσεβείᾳ συσθεθέντες, ὡς μηκέτι ὁμοφωνίαν ἔχειν· ὁ γὰρ ἐκ συμφωνίας ποιῶντες ἀσεβεῖν ἔμελλον, τοῦτο οὐκ ἐποίησαν τῶν γλωσσῶν αὐτῶν καταδιαίρεθαισῶν· καὶ ἐνταῦθα γοῦν ὁ εὐχόμενος βούλεται καταδιαίρεθῆναι τὰς γλώσσας τῶν ὁμοφωνησάντων κατ' αὐτοῦ· καταποντιζομένων τῶν γλωσσῶν, τουτέστιν ἀφανῶν γινόμενων· καὶ πρὸ τούτου δὲ εἴρηται κόλασιν σημαίνειν τὸ καταποντίζεσθαι. Καὶ Παῦλος γοῦν εἰδὼς συμφέρειν ποτὲ τὴν πρὸς ἑαυτοὺς τῶν φαύλων διαφωνίαν, ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν ἀπολογούμενος συνέκρουσε Φαρισαίους καὶ Σαδδουκαίους. — Τοῦτο ἀναφέρεσθαι δύνανται ἐπὶ τὸ, Ἴδου ἐμάκρυνα φυγαδεύων, καὶ ἠύλισθην ἐν τῇ ἐρήμῳ· διὰ μέσου εἰρημένων τῶν

δύο στίχων, ἀπὸ τοῦ, Προσεδεχόμεν τὸν Θεὸν τὸν σῶζόντά με, ἕως τοῦ, Καταδίελε τὰς γλώσσας αὐτῶν· ἴν' ἦ τὸ λεγόμενον τοιοῦτον· Ἐπεὶ ἐν τῇ νομιζομένῃ Θεοῦ πόλει· τῇ Ἱερουσαλὴμ εἶδον ἀνομίαν καὶ ἀντιλογίαν ἀνομοῦντων καὶ ἀντιλεγόντων τῇ ἀληθείᾳ, ἐμάκρυνα φυγαδεύων ἀπ' αὐτῆς· ὥστε γενομένοι ἐν τῇ ἀπὸ ἐθνῶν Ἐκκλησίᾳ, ἐρήμῳ καλουμένοι, ἀλλισθῆναι ἐν αὐτῇ διαναπαυόμενον, καὶ διανυκτερεύοντα ἐν τοῖς πιστεύουσι.

Vers. 14. Τὸ, γνωστὲ μου. Γινωσκόμενε ὑπ' ἐμοῦ, ὅς ἐπὶ τὸ αὐτῷ ἐγλύκανάς μοι ἐδέσματα, ἅμα τοῖς λοιποῖς μαθηταῖς τρέφων με τοῖς καλοῖς ἔργοις.

Vers. 16. Ἐλεγέ τις τῶν παλαιῶν, ζῶντας εἰς ἄδου κατέρχεσθαι μόνους τοὺς κατήχησιν τῶν θείων παιδευμάτων ἔχοντας· ὁ γὰρ ἄγευστος τῶν τῆς ζωῆς λόγων, νεκρός· οἱ οὕτω ζῶντες, εἰς ἄδου κατέρχονται· οὐ γὰρ οἷόν τε ζῶντας τὸ κοινὸν ζῆν εἰς ἄδην κατέρχεσθαι, τῷ μὴ πεφυκέναι· γίνεσθαι σῶμα ἐκεῖ, μεθ' οὗ τις τὴν κοινὴν ζωὴν ἔχει. Ἐπεὶ οὖν ὁ Ἰουδαῖος καὶ πᾶς ὁ τῶν Ἰουδαίων λαὸς κατήχησιν εἶχον τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, θανάτου ἐπ' αὐτοὺς ἐρχομένου, τῇ ἀμαρτίᾳ ζῶντες εἰς ἄδην κατέρχονται· ἀκολουθῶς δὲ καὶ ὁ ἐπιφερόμενος λέγεται στίχος· Ὅτι πονηρία ἐν ταῖς παροικίαις αὐτῶν, ἐν μέσῳ αὐτῶν. Εἰ γὰρ καὶ πεῖραν ἔσχον τῶν ζωοποιῶν Γραφῶν, οὐ κατώκησαν, ἀλλὰ παρῴκησαν ἐν αὐταῖς, τῷ πονηρίας ἔχειν ἐν μέσῳ ἑαυτῶν, τουτέστι τῷ ἡγεμονικῷ· ἐν μέσῳ γὰρ εἶναι λέγεται τοῦ ὅλου ζώου.

Vers. 17. Τῶν κατὰ τοῦ Σωτῆρος τολμηθησομένων τοιοῦτων ὄντων, ἐγὼ πρὸς τὸν Θεὸν ἐκέκραξα, καὶ ἔσχον εἰσακουσμένην ὑπὸ Κυρίου τὴν φωνήν μου. Μόνος γὰρ εἰσακούεται ὑπὸ Κυρίου ὁ πρὸς τὸν Θεὸν κεκραγώς· οὐ γὰρ πᾶς κράζων, πρὸς Θεὸν βοᾷ. Περὶ Σοδομιτῶν γέγραπται, Φωνὴ Σοδόμων καὶ Γομόρρας πεπλήθυνται (Gen. XVIII, 20), οὐ πρὸς Θεὸν κεκραγόντων.

Vers. 18. Ἐσπέρας ὅτ' ἂν δύνει μοι τὰ τῆς σκιᾶς, καὶ τὸ σεμνυνόμενον φῶς τῶν εὐσεβῶν, ἀνατέλλει δέ μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος ὡς ἐν πρώτῃ με ποιῆσαι· οὐ ἀκμάσαντος ἐν τῷ μεσημβρινῷ γενόμενος, διτηγήσομαι τὰ τῆς προειρημένης ἐσπέρας, καὶ προαπηγελμένου πρώτ' καὶ τῆς προειρημένης μεσημβρίας· ἀπαγγέλλοντος δέ μου ταῦτα, εἰσακούσεται ὁ Θεὸς τῆς φωνῆς μου, καὶ θορυβεῖν αὐτὴν ἐβελόντων.

Vers. 19. Ὅτι πολλοὶ ἐγένοντο πρὸς ἐμέ· οὐ γὰρ βραχεῖς τινες ἦσαν οὗτοι οἱ θορυβεῖν ἐβελόντες μου τὴν ψυχὴν· ὡς ὁ Θεὸς τιπαινῶσει τῆς ἐμῆς κραυγῆς ἐπακούσας· Ταῦτα μὲν οὖν ὡς τοῦ προφήτου ἐξ οἴκειου προσώπου τὰς προκειμένας φωνὰς προενηνεγμένου. Εἰ δ' ἐξ αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ταῦτα λέγοιτο· ἐπειδήπερ καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐλάβετο. Εἰ ἐχθρὸς ἀνειδήσέν με, ὑπῆνεγκα ἄν, καὶ τὰ ἐξῆς, ἀκολουθῶς καὶ ταῦτα φῆσειεν ὁ Σωτῆρ.

Vers. 23. Τῷ δικαίῳ οὐ διδοὺς σάλον ὁ Θεὸς, τοὺς βεβηλώσαντας τὴν διαθήκην αὐτοῦ κατάξει εἰς φρέαρ διαφθορᾶς, ἐναντίως ἔχον τοῖς φρέασιν, ἀφ' ὧν πίνειν ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν προστάττει ὁ λόγος.

Vers. 24. Ἐπεὶ ἐν τῷ βίῳ οἱ ἀσεβεῖς διαμένοντες ἀμετανόητοφ προαιρέσει πολλὰ κακὰ δρῶσι, φειδόμε-

νος αὐτῶν, ὅπως μεσοῦσης τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἀρπαγῶσι τοῦ βίου, ἵνα ὑπὲρ ὀλίγων ἀμαρτημάτων καὶ μὴ πολλῶν τιμωρηθῶσιν· Τούτων δὲ, φησὶν, οὕτω διακειμένων, ἐγὼ τὴν προσδοκίαν καὶ ἐλπίδα ἐπὶ σὲ ἔχω, Κύριε.

PSAL. LI, vers. 3. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐν τῇ παραβολῇ τῶν ζιζανίων ὁ τούτων σπορεὺς πονηρὸς ἀνθρώπος ὁ διάβολος ἐρμηνεύεται, ἐπίστησον εἰ καὶ περὶ αὐτοῦ ῥηθεῖη τὰ προκειμένα· τινὲς τὸ, ἀπὸ ὕψους ἡμέρας, συνάπτουσιν, καὶ οὕτως ἐξηγοῦνται.

Vers. 8. Τοὺς εἰς κακίαν πεσόντας σῶζει Θεὸς δωρεάν, οὐδὲν παρ' αὐτῶν δεχόμενος· Ἰδοὺ γὰρ ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν ἐπράθητε, καὶ οὐ μετὰ ἀργυρίου λυτρωθήσεσθε (Isa. LII, 3)· οὐκ ἐξ ἔργων, ἀλλὰ χάριτι σώζων· τὸ γοῦν, ὑπὲρ τοῦ μηδ' ἐνός, σημαίνει· μὴ ὑπὲρ τινος διδομένου αὐτῷ τὴν σωτηρίαν αὐτοῖς παρέχειν.

Vers. 9. Παρῴκησιζομένῳ πρὸς Θεὸν ἡ φωνή. Ὁ γὰρ ζῶν μὴ τῇ ἀμαρτίᾳ, ἀλλὰ τῷ Θεῷ, δι' αὐτῶν τῶν ἔργων φανερὰν τῷ Θεῷ ποιεῖ τὴν ζωὴν ἑαυτοῦ, ἐξαγγέλλων αὐτὴν διαθέσει καὶ πράξει.

Vers. 11. Τὸ ἐπὶ τῷ Θεῷ καὶ διὰ Θεὸν προφερόμενον ῥῆμα αἰνετόν ἐστιν· ὡσαύτως καὶ ὁ λόγος· ἔτσι δὲ ἐκ παραλλήλου κατὰ τοῦ αὐτοῦ τὸ ῥῆμα καὶ τὸν λόγον κατηγορεῖ· ἢ ἐπ' ἄλλου καὶ ἄλλου τίθεται τὰς τοιαύτας κατηγορίας.

Vers. 13. Ἐρόβυσσος δὲ τοὺς πόδας ἀπὸ ὀλισθήματος, ὑποδήσας αὐτοὺς ὑπόδημα, μετεωρίζων καὶ ἄνω τῆς γῆς ποιῶν· Ἐγὼ γὰρ, φησὶν ὁ Θεός, ὑπέδησά σε ὑάκινθον. Ὁ δὲ ὑάκινθος μιμούμενος τὸ σῶμα τοῦ ουρανοῦ, δηλοῖ τὴν ψυχὴν οὐρανίῳ χρωμένῃν ὑπόδηματι, οὐκ ἄλλῳ τυγχάνοντι· τῆς τοῦ ὑποδεδεμένου. Ἀκολουθεῖ τὸ, ἐξ ὀλισθήματος, τοῦ περὶ τὴν ὕλην ἐρρόβυσθαι· τοὺς πόδας αὐτοῦ. — Ῥύεται τις ἀπὸ τῶν προειρημένων ἐπιβλαβῶν ἐπὶ τῷ εὐχρηστῆσαι τῷ Θεῷ, ζῶντα καὶ πεφωτισμένον· ὁ γὰρ εὐαρεστῶν Θεῷ ἐν φωτὶ ζώντων, τοῦτο ποιεῖ· ζῆ δὲ καὶ πεφωτισται πᾶς μετέχων Θεοῦ· αὐτὸς γὰρ ζωὴ ὢν, φῶς ἐστι τῶν ἀνθρώπων· κατὰ τὸ, Καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων (Joan. I, 4).

PSAL. LVI, vers. 3. Οὐ μάτην δὲ τὸν Ὑψιστον εἶπεν· ἐπεὶ γὰρ ἡ ἀνομία ἐρπηστική καὶ χαμαιπετής ἐστιν, ὁ ταύτης ἀπαλλακτικῶν, πρὸς τὸν Ὑψιστον βοᾷ, ἵν' εἰς ὕψος αἰρόμενος τῇ βοῇ, μακρὰν ἀπὸ τοῦ βλαβεροῦ θηρὸς γένηται.

Vers 4. Ὁ ἀποσταλεῖς ἐξ ουρανοῦ ἐπὶ τὸ σῶσαι, ὁ Κύριός ἐστιν φάσκων, Καταβέβηκα ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ (Joan. VI, 38)· τοῦτον γὰρ, ὄντα Λόγον αὐτοῦ ἐξαπέστειλεν ὁ Θεός, καὶ ἰάσατο τοὺς τετρωμένους ἦγον ἐκ τῶν διαφθορῶν αὐτῶν, ὡς φησιν ἐτέρωθι αὐτοῦ ὁ Δαβὶδ. — Οἱ πρὸ τούτου διὰ τοῦ ἐξευτελίξειν καταπατοῦντές με, εἰς ὄνειδος ἐδόθησαν, Θεοῦ ἀποστείλαντος ἐξ οὐρανοῦ ὅπως σωθῶ· ἑωρακότες γὰρ τὸν τοῦ Θεοῦ Ἰῶν φροντίσαντα τῆς σωτηρίας μου, ἀσχημονοῦντας αὐτοὺς καὶ ὄνειδιζομένους εἶδον, καταπατήσαντας ὃν ὁ Θεὸς ἔσωσεν. — Ἐν τῷ προάγοντι στίχῳ εἰπὼν, Ἐξαπέστειλεν ἐξ οὐρανοῦ, οὐκ εἰρηκώς· τὸ ἀποσταλὲν ἐξ οὐρανοῦ, νῦν ἐρμηνεύει τὸ καὶ ἀκήθειά ἐστιν τοῦτο ῥυομενον τὴν ψυχὴν αὐ-

τοῦ γενομένην μεταξύ ἐχθρῶν τῶν καταπατησάντων· οὗτοι δὲ εἰσιν διὰ τὸ ἄγριον καὶ ὁμόθυμον σκύμνοι· οὐχ ἕτερον δὲ κατ' οὐσίαν τῆς ἀληθείας τὸ ἔλεος· ἀμφοτέρω γὰρ ὁ Σωτὴρ.

Vers. 5. Εἰ καὶ ἐταράχθην καταπατούμενος ὑπὸ ἐχθρῶν καὶ θαμβούμενος, τῶν σκύμων με λαβόντων, ἀλλ' οὐ παρέμεινεν ἡ ταραχή· ἐκοιμήθην γὰρ τεταραγμένος, γρηγορῶν ἔμεινα, ἀλλ' ἐκοιμήθην ἀποβελών τὴν ταραχὴν.

PSAL. LVII, vers. 4. Ἐποίημεν οὖν καὶ ἄλλην εἶναι γέννησιν· οἱ τεχθέντες γὰρ ἀπὸ φαύλης διδασκαλίας, ἀπ' αὐτῆς τῆς γαστρὸς τῆς αὐτοῦς τεκούσης, εἶχον καὶ τὸ πεπλανῆσθαι, καὶ τὸ ψευδῆ λελακέναι.

Vers. 7. Τοῦτο δὲ αὐτοῖ, ὁ Θεὸς ποιεῖ εὐεργετῶν· ἵνα μὴ κατεσθίοντες τοὺς ὑπὸ σφῶν ἀπατωμένους ἀνθρώπους, ὑπερβαλλούση τιμωρίᾳ ὑπεύθυνοι γένωνται· Καὶ τὰς μύλας γοῦν αὐτῶν συνέθλασεν ὅπως μὴ δάκνωσιν μηδὲ κατεσθίωσιν· ὡσπερ δὲ τὸ διαπορευόμενον διὰ τινος πόρου ὕδωρ οὐ παραμένον ἀλλὰ διασκεδαννόμενον ἐξουδενεῖται, οὕτω καὶ οὗτοι ἐξουδενισθήσονται, οὐδὲν βέβαιον καὶ παράμουνον ἔχοντες, ἀλλ' ὕδαρῃ καὶ ὕγρον βίον προσκαίρως ὑποδεξάμενοι.

PSAL. LVIII, vers. 2. Ἐνὸς τοῦ Σαοὺλ διώκοντος, ἐκ πλειόνων ἐχθρῶν ἐξαιρεθῆναι εὐχεται· μήποτε οὖν τοὺς συμπνέοντας τῷ Σαοὺλ δορυφόρους, ἢ τοὺς ἐνεργοῦντας εἰς αὐτὸν ἀλητηρίους δαίμονας καθ' ἑαυτοῦ, πληθυντικῶς ἐχθροὺς εἰπὼν, ῥυσθῆναι ἐξ αὐτῶν εὐχεται, καὶ λυτρωθῆναι ἐκ τούτων ἐπανισταμένων ἐπ' αὐτὸν παρακαλεῖ· εὐχόμενος τάχα γενέσθαι ἐπιδημίαν τοῦ ἐλευσομένου λύτρον δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀντὶ πολλῶν.

Vers. 5. Εὖ δὲ καὶ τὸ, ἔδραμον, εἶπεν· τελέσαντος γὰρ τὸν δρόμον ἢ φωνή· ὡς γὰρ οὐ ταυτὸν τὸ πράττειν καὶ πεπραχέναι, οὕτως οὐ ταυτὸν τὸ τρέχειν καὶ τὸ δεδραμηκέναι. Παῦλος ἀμφοτέρων διδάσκαλος, ὅτε μὲν λέγων, Οὕτως τρέχω, ὡς οὐκ ἀδήλως (I Cor. ix, 26)· ὅτε δὲ, Τὸν δρόμον τετέλεκα (II Tim. iv, 7), τοῦ τὸν δρόμον τελέσαντος, οὐκέτι τρέχοντος.

Vers. 6. Τῶν προειρημένων ἐχθρῶν ἐμμενόντων τῇ κατ' ἐμοῦ σπουδῇ, ἐξεγερθεὶς συνάντησον εἰς τὸ βοηθᾶσαί μοι, μηκέτι μακροθυμῶν ἐπ' αὐτοῖς· παρακαλῶ δὲ, ἐξεγερθέντα εἰς συνάντησίν μου ἰδεῖν ὡς οὐ κατ' ἐμὴν πρόφασιν κατ' ἐμοῦ φονῶσιν ἀμαρτόντος εἰς αὐτούς· οὔτε ἡ ἀνομία μου, οὔτε ἡ ἀμαρτία μου ἐξεκαλέσαστο αὐτούς, ἀλλὰ τὸ φθονερὸν αὐτῶν πάθος λυπηθέντας ἐπὶ εὐκλείᾳ ἡμετέρᾳ. — Τῇ περὶ αὐτοῦ εὐχῇ συμπαραλαμβάνει τὴν περὶ πάντων τῶν ἐθνῶν ἀξίωσιν, φιλάνθρωπος ἅμα καὶ προφήτης ὑπάρχων· Προγνοὺς γὰρ προφητικῶς τὴν τῶν ἐθνῶν κλῆσιν, παρακαλεῖ Κύριον τὸν Θεὸν τῶν θείων δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἰσραὴλ Θεὸν, προσέχοντα ἐπισκέψασαι τὰ ἔθνη, ὅπως λάσθῃται αὐτὰ διάγοντα κακῶς διὰ εἰδωλολατρείαν καὶ δαιμόνων θεραπείαν. Γίνεται δὲ ἡ ἐπισκοπὴ τῶν ἐθνῶν, ἀποσταλέντος τοῦ θείου Λόγου ἐπὶ τῷ πάντας ἰάσασθαι καὶ σῶσαι· ἐκ τῶν καταλαβουσῶν διαφθορῶν· ἰατρὸς γοῦν τῶν ψυχῶν τοὺς συντετριμμένους τῇ καρδίᾳ ἰώμενος. Δυνάμεων δὲ Θεὸν αὐτὸν ἀποκαλεῖ, καὶ Κύριον λογικῶν [καὶ] ἀλό-

γων ζῶων καὶ στρατευμάτων οὐρανίων· Ὡς δὲ τούτων τῶν δυνάμεων Θεός, οὕτω καὶ τῶν διορατικῶν ἀνθρώπων, Ἰσραὴλ καλουμένων Ἑβραίων φωνῇ, Θεός ἐστιν.

Vers. 10. Τὸ κράτος μου πρὸς σὲ φυλάξω. Οὐ σφετερίσασθαι αὐτῷ προαιρούμενος, ἀλλ' ἐκδεχόμενος παρὰ σοῦ αὐτὸ λαβεῖν· θαρσῶ γὰρ τῇ περὶ τούτου βεβαιώσει, γνοὺς πείρα πολλάκις, ὅτι καὶ Θεὸς ἀντιλήπτωρ μου τυγχάνει· κἂν γὰρ μὴ ἐξ ἡμετέρας δυνάμεως ἀξίως λαβεῖν τὸ βασιλεύειν, ἀλλὰ γε τὸ σὸν ἔλεος προφθάσαν με δείξει μοι ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου, ὡς αὐτοὶ μὲν παιδευθήσονται κολάσει ὑποπεσόντες, ἐγὼ δὲ τὴν βασιλείαν λήψομαι παρὰ σοῦ.

Vers. 12. Πρὸς ἱστορίαν, τοὺς προκειμένους ἐχθροὺς ἐπιτιμηθῆναι τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' οὐκ ἀποθανεῖν ἀξιοῖ· οἶδας γὰρ ὅτι εἰ μὲν ὄντες φαῦλοι ἀποθάνοιεν, λήθην ἔξουσι τοῦ θείου νόμου· διατραπισθέντες δὲ τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει εἰς αἰχμαλωσίαν παραδοθέντες στενάξουσιν πρὸς Θεὸν, πείραν κακώσεως ἐσχληκότες. Βούλεται δὲ αὐτοὺς καὶ καταχθῆναι ἀπὸ ὕψους τῆν ἔχουσιν ὑπερηφανείας, ποιῶντος αὐτὸ τοῦ ὑπερασπίζοντος Κυρίου, τοῦ τὴν δέησιν ἀναφέροντος.

PSAL. LIX, vers. 6. Τίς ἢ σημείωσις ἧς δίδωσιν ὁ Θεός, ἢ ὁ φωτισμὸς καθ' ὃν δυνατὸν διάκρισιν ἔχειν πνευμάτων, καὶ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ; Ταύτης γὰρ τῆς γνώσεως ὑπαρξάσης, φεύγομεν ἀπὸ τῶν χειρόνων, μακρὰν κακοῦ ἔργου καὶ πνεύματος πονηροῦ γινόμενοι· δίδεται δὲ οὐ τοῖς τυχοῦσιν, ἀλλὰ τοῖς κατὰ Θεὸν εὐσεβοῦσι σημείωσις.

Vers. 8. Θεὸς λαλεῖ ἐν παντὶ μετέχοντι ἀγιότητος· οὕτως γοῦν καὶ ἐν Παύλῳ, ἀγίῳ ὄντι, ἐλάλει Χριστὸς, καὶ ἐν παντὶ προφήτῃ. Εἰ δὲ περὶ τοῦ Πατρὸς ἐκλαμβάνεται ἡ φωνή, ἅγιος ἐν ᾧ λαλεῖ, Σωτὴρ εἴη· συμφώνως τῷ, Ὁ Πατὴρ ὁ μένων ἐν ἐμοί, ποιεῖ τὰ ἔργα (Joan. xv, 10)· καὶ Ἐντολὴν δέδωκέν μοι ὁ Πατὴρ, τί εἴπω καὶ τί λαλήσω (Joan. xii, 49)· ἀρμόζει ταῦτα τῇ οἰκονομίᾳ.

PSAL. LX, vers. 3. Πέτραν σημαίνεσθαι ἐκδεξώμεθα βέουσαν πνευματικὸν πόμον, τὸν Χριστόν· ὁ ἐν ταύτῃ τῇ πέτρᾳ καὶ δικαιοσύνη καὶ ἁγιάσος), μετῶχει γὰρ σοφία καὶ δικαιοσύνη καὶ ἁγιάσμος), μετωρίζεται κατὰ τὸν νοῦν ὑμνούμενος ὑπὸ Θεοῦ.

Vers. 7. Ὁ τυχὼν τῶν ἐρμηνευμένων δωρεῶν, βασιλεύς τίς ἐστιν, καθ' ὃ σημαινόμενον εἴρηται περὶ τῶν θεοσεβῶν, ὡς ἦσαν βασιλεῖον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον (I Petr. ii, 9). Τῷ οὕτω γενομένῳ βασιλεῖ ἔτη ὑπὸ τοῦ Κυρίου προστίθεται, ἡμέρας ἀγομένης· δεῖ γὰρ ἐκ προλαβούσης φωτεινῆς καταστάσεως εἰς ἑτέραν ὡσαύτως ἔχουσαν μετάδασιν γίνεσθαι, ὡς ἐκ τούτων ἡμερῶν ὀνομαζομένων συμπληροῦσθαι τὰ ἔτη τὰ αἰώνια.

Vers. 9. Ἐπεὶ ὦν ἠξίωσα παρα σοῦ τέτευχα, εὐχαρίστως οὕτω γεγονώς ψαλῶ τῷ ὀνόματί σου, ὕμνων δι' ἔργων νοημάτων τε καὶ λόγων ἀγαθῶν τὴν ἐπ' ἐμοί κληθεῖσάν σου προσηγορίαν καὶ πρὸς τοῦτο ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἅ τὴν ἡμέραν ἀποδώσω, ὡσπερ ὁ Ἰακώβ φησιν· Ἐάν' ὁμοῦ μοι ὁ Θεὸς ἄρτον φαγεῖν (Gen. xxviii, 20), καὶ τὰ ἐξῆς.

PSAL. LXI, vers. 11. Ἐάν δοκῇ ῥέειν καὶ μειοῦσθαι ὁ πλοῦτος τοῦ μὴ ἀρπάζοντος καὶ μὴ ἀδινούντος, οὐ δεῖ προστιθέναι τῇ καρδίᾳ, ἵνα μὴ δόξει λυπεῖσθαι τῶν χρημάτων μειουμένων.

PSAL. LXII, vers. 2. Ἐάν τις τὰ τῆς νυκτός καὶ σκότους ἔργα πράττει, πῶς ἂν λέγοιτο εὐλόγως, ὀρθρίζω, μὴ ἐνστάντος αὐτῷ τοῦ ὀρθρου; Κατορθοῦται γὰρ τοῦτο τῷ γενομένῳ ἐκτός ἀγνοίας καὶ κακίας ὡς φάναι, Ἡ νύξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἠγγικεν (Rom. xiii, 12)· τούτῳ συνάδει καὶ τὸ, Ἐκ νυκτός ὀρθρίζει τὸ πνεῦμά μου πρὸς σέ, ὁ Θεός. — Ὁ ἐκ τῆς κακίας καὶ ἀγνοίας ἔρημος ἐστὶ τούτων ὧν δὲ καὶ τῆς τῶν παθῶν ὑγρότητος ἐκτός, ἀνυδρος ὑπάρχει, ὡς ἄβατος εἶναι ἤδη τοῖς χείροσιν, διὰ τὸ μὴ εὐρίσκεσθαι ἐν αὐτῷ τόπον διαβόλου· ἐν τῇ ἐκατέρως ἐρμηνευθείσῃ ἐρήμῳ καὶ ἀβάτῳ καὶ ἀνύδρῳ γῆ τυγχάνων τις, ὀφθῆναι ἐν τῷ ἀγίῳ, πόθῳ διψᾷ ψυχὴ πρὸς τὸν Θεόν, ἐπακολουθούσης καὶ τῆς σαρκὸς κατὰ τὸ ἐφικτὸν, ἰδεῖν τὴν δύναμιν καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ· δύνამεις δὲ καὶ δόξα τοῦ Πατρὸς ὁ μονογενῆς Υἱὸς ὁ Χριστός.

Vers. 4. Ἄρα μὴ τὸ λεγόμενον ἐνταῦθα ἔλεος, οὐχ ἕτερόν ἐστι τοῦ Θεοῦ Λόγου; περὶ οὗ γέγραπται· Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ τὴν ἀληθειαν αὐτοῦ (Psal lvi, 4).

Vers. 6. Ἐμφορηθεὶς ἤδη τῆς θείας ἐστίας, καὶ ἔτι ἐμφορηθῆσεσθαι προσδοκῶν, οὕτως εἶπεν. Ὡσεὶ στέατος καὶ πίότητος ἐμπλησθεὶς ἡ ψυχὴ μου· καὶ ἐπεὶ ἀεὶ ὁ ταύτης τῆς δοχείας μεταλαμβάνων πεινᾷ, διὰ τὸ τῆς ὀρέξεως τοῦ νοῦ ἀκόρεστον, ἐμπλησθεὶς, εἶπεν, οὐκ, ἐνεπλήσθη, ἡ ψυχὴ μου· καίπερ ἤδη δαφιλιῶς μετεληφώς τῆς εὐφροσύνης, χρηστηρίως ἀγαλλιᾷ, τῷ ὀρέξαντι τὴν τροφήν λέγων· Καὶ Χεὶλη ἀγαλλιᾶσεως αἰνέσει τὸ ὄνομά σου.

Vers. 9. Τὸ κολληθῆναι ἡ ψυχὴ σου (1), τὸ ἠνώθη δηλοῖ ἡ φωνή· οὕτω γὰρ ἀκουστέον καὶ τοῦ, Ἀποστουροῦντες τὸ πονηρὸν, κολλωμένοι τῷ ἀγαθῷ (Rom. xii, 9)· καὶ τὸ, Κολλώμενος τῷ Κυρίῳ, ἐν πνεῦμά ἐστι (I Cor. vi, 17). Ὁμολογεῖ οὖν κεκολληθῆσθαι ὀπίσω τοῦ Θεοῦ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀντιλαμβάνομένης τῆς Θεοῦ δεξιᾶς· αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ μονογενῆς Θεοῦ δύναμις, ἧς ἀντιλαμβανομένης καὶ κρατούσης ἀσφαλῶς, εἰς μάτην ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν τοῦ ταῦτα λέγοντος, οἱ ἐπικείμενοι ὄρατοὶ καὶ ἀόρατοὶ ἐχθροὶ, οὐ δυνάμενοι ἀρπάσαι τὸν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ φρουρούμενον.

Vers. 10. Συμφώνως τῷ εἰσελεύσεσθαι τοὺς φαύλους εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς, τὸ, Ἀποστραφήτωσαν οἱ ἀμαρτωλοὶ εἰς τὸν ἄδην (Psal. ix, 18), πάντα τὰ ἔθνη τὰ ἐπιλανθανόμενα τοῦ Θεοῦ· εἰσελθόντα δὲ κολάσει παραδοθήσονται σημειομένη ὄνοματι τῆς ῥομφαίας. Χεῖρες τῆς ῥομφαίας ταύτης, ἦτοι οὐς ἐνεργεῖ πόνους καὶ πικρία ἐστίν· ἢ οἱ ὑπηρετοῦντες αὐτῇ, σκευὴ ὀργῆς ἐν ἑτέροις ὀνομαζόμενοι.

A Μερίδες ἀλωπέκων ἔσονται (Psal. lxii, 11), τούτῃ ἐστὶ πονηρῶν δυνάμεων, διὰ τὸ πανούργον καὶ κακοῦτες, ἀλώπεκες ὀνομαζόμενοι.

Vers. 12. Ἐπαινεῖται δὲ καὶ ὁ ὀμνῶν ἐπὶ τῷ Θεῷ εὐφραίναντι τὸν βασιλέα.

PSAL. LXIII, vers. 2. Ἐξω δὲ ποιεῖ φόβου Θεός, οὐ πάντως ἀνατρέπων καὶ καταβάλλων τὸν ἀντικείμενον, ἀλλ' ἀνδρείαν ὀρέγων τῷ προσευχομένῳ.

Vers. 6. Λοχῶντες, φησὶν, ἐξαίφνης ἐπίασιν, οὐ δειμαίνοντες τὸν ἐφορῶντα Θεόν. Πλὴν εἰ καὶ οὕτι πονηρῶς εἰσὶ παρεσκευασμένοι, ἀλλ' ὁ εὐεργέτης Θεὸς τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν δίδωσι σημείωσιν τοῦ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τόξου· ὅπερ εἴρηται τυγχάνει πράγμα πικρὸν, τοῦτο δὲ ἐστὶ πᾶν κακίας εἶδος καὶ ἀσεβῆς δόγμα· τοῦτο ἐκτείναντες οἷα τόξον ἀπ' αὐτοῦ βάλλουσιν, ἀναλογίαν ἔχων· τὰ βέλη πρὸς τὰ πεπωρωμένα τοῦ ἐχθροῦ βέλη.

Vers. 7. Ἐκλειπόντων ἐρευνᾶν ἐξερευνήσεις, διὰ τὸ σφόδρα ἐξερευνηκέναι τὴν ἀνομίαν, ὡς καὶ λόγον ἑαυτοῖς κραταιῶσαι πονηρὸν, καὶ παγίδας κρύψαι ἐν τοῖς διηγήμασιν αὐτῶν, ἐφ' οἷς σὺν πολλῇ κομφεῖᾳ ἐσπουδασμένοις σεμνύονται, ὡς ἀλύτους ἔχειν λόγους, ὡς μὴ φορᾶται τινα τὴν ἀπάτην· προσελεύσεται αὐτοῖς ἄνθρωπος ἀληθινός, σώζων τὸ κατ' εἰκόνα, καὶ τὸ εἶναι διηρηρωμένος λόγιος· καὶ βαθεῖαν καρδίαν, τούτῃστι νόησιν ἔχων βαθεῖαν, ὡς ὑψωθῆναι τὸν Θεόν, δραττομενον τῶν σοφῶν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν· οὕτω γοῦν καὶ διὰ Παύλου τοῦ ἀποστόλου Ἐλόμαν τὸν μάγον, φανερώσας αὐτοῦ τὸν δόλον καὶ τὴν πανουργίαν· πῶς γὰρ οὐχ ὑψοῦται Θεός, δι' ἀγίων ἀνδρῶν, τῆς πλάνης λυομένης τῶν ἀπατεώων;

Vers. 8. Ὡσπερ τὰ πεμπόμενα νηπίων βέλη, οὐδὲ μέχρις ἀμυχῆς πλήττει τιτρώσκοντα, οὕτω καὶ οἱ τῶν παρεσκευασμένων σοφιστῶν ἐντεινάντω πράγμα πικρὸν τὰ βέλη· καὶ αἱ γλῶσσαι δὲ αὐτῶν ἠσθένησαν, τούτῃστιν οἱ λόγοι, ὡς μηδὲ κατὰ ποσὸν βλαβεῖν δύνασθαι, τὸν ἀναλαμβάνοντα τὸν τῆς πίστεως θυρεόν· Τοῦτο οἱ ἄνθρωποι θεωροῦντες, οἱ πάλαι δεινότητα ἑαυτοῖς μαρτυροῦντες, οὐκέτι μένοντες ἐν αἷς ἔσλον ὑπὸ τῶν σοφιστῶν ἠπατημέναις δόξαις, φόβον ἐσληκότες διὰ τὸ τοιοῦτοις ἀσεβῆσι δόγμασιν συγκαταθεῖσθαι· μαθόντες γὰρ ἦσαν παρ' αὐτῶν, ὡς οὐκ εἴη πρόνοια· ὡς ἐκ ταυτοματου φέρονται τὰ πάντα, καὶ πρὸς ἄλλων ἀπατεώων ἕτεροι συναρπαγέντες, φύσει ἀγαθοὺς καὶ κακοὺς ἀνθρώπους παρεδέξαντο· καὶ προσέτι ὡς εἰμαρμένης (2) πρυτανευούσης· τούτων κλονηθειῶν τῶν ψευδοδοξίων ἐν τῷ πράττεσθαι αὐτοῦς, ἀληθῆ φανέρωσιν ἔσχον, ὡς εἶπ. Θεὸς ποιητῆς τῶν ὄλων καὶ προνοητῆς· ἀνήγγειλον γοῦν τὰ τῆς προνοίας ἔργα, καὶ τὰ κτίσματα αὐτοῦ συνῆκαν, καὶ τὸν προνοούμενον ἔγνωσαν, ἐκ τοῦ μεγέθους καὶ κάλλους αὐτῶν ἀναλόγως τὸν Δημιουργὸν θεωρήσαντες.

(1) Forte legendum: τὸ, ἐκολληθῆ ἡ ψυχὴ μου ὀπίσω σου. EDIT.

(2) Scripserat Diodorus adversus fatum, εἰμαρμένην, teste Suida, sive potius Theodoro lectore,

apud Allatium supra; quod magnum fuisse opus, id est libris octo constans, dicit Photius in Bibliotheca, cod. ccxxiii. MAL.

Vers. 11. Ἐλεγχομένης τῆς πλάνης, ὁ δίκαιος εὐφρανθήσεται ἐπὶ τῷ Θεῷ, ὁρῶν τοὺς πάλαι πλανωμένους ἀνθρώπους ἀναγγέλλοντας τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, καὶ σύνοιαν ἔχοντας τῶν ποιημάτων αὐτοῦ· καὶ πρὸς τούτῳ ἐτι μᾶλλον ἐλπίζει ἐπὶ τῷ Κυρίῳ ἐν ᾧ ἠύφρανθη, ὡς λοιπὸν ἐπανεῖσθαι μόνους τοὺς εὐθείαν ἔχοντας καρδίαν ἐπὶ πρακτικῷ καὶ θεωρητικῷ βίῳ.

PSAL. LXIV, vers. 5. Ὁ εκλεγείς δι' ἀγιότητα, ἐάν ἐπιμένη τῇ ἐκλογῇ, προσλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὡς μετοικισθέντα αὐτὸν τοῦ περὶ γῆν τόπου κατασκηνῶσαι ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ ἐκλεξαμένου· περὶ ὧν εἴρηται, Εἰσελθετε εἰς τὰς αὐλάς αὐτοῦ ἐν ὕμνοις (Psal. xciv, 8). Ὁ πιστεύων τὴν σὴν δικαιοσύνην, καὶ ἔργων ἀγαθῶν πληρωθεὶς, ἔχει τὸν Κύριον ἐν ἑαυτῷ· εἴρηται γὰρ διὰ τῆς πίστεως κατοικεῖν τὸν Χριστὸν εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον· οὕτως ὁ Κύριος πρὸς τὸν τηροῦντα τὸν λόγον αὐτοῦ μετὰ τοῦ Πατρὸς ἐρχόμενος μονὴν ποιεῖται· ὥστε ναὸς ἅγιος, ὁ ἀνθρωπὸς ἐστίν· γέγραπται γάρ· Οὐκ ᾔδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστὲ, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν (I Cor. iii, 16) ;

Vers. 10. Οὐκέτι γὰρ μόνοις ἡμῖν τὴν πνευματικὴν ἀρδίαν προσφέρεις, ἀλλὰ πᾶσαν εἰς κόρον ἀρδεύεις τὴν οἰκουμένην· ἐπλήθυνας γὰρ τοῦ πλουτίσαι αὐτὴν ὑετὸν πνευματικὸν διδούς, πρῶτον μὲν διὰ τῆς παλαιᾶς, ὕψιμον δὲ διὰ τῆς καινῆς Διαθήκης, δι' ὧν μεθυθεῖσα ἡ ἀλλογορουμένη γῆ ψυχῆς ἀνθρώπου, αὐτὴ ἐπλουτίσθη παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει καὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, πληθύνοντος αὐτὰ τοῦ Θεοῦ.

Vers. 11. Εὐφραίνεται ἀνατέλλουσα ἡ γῆ ἐν ταῖς σταγόσιν ταῖς ἐπ' αὐτῆς ἐρχομέναις· εἰσὶ δὲ αὗται αἱ τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν λέξεις καὶ νοήματα.

Vers. 14. Ὁ Νυμφίος ἐν τῷ Ἄσματι τῶν ἄσμάτων φησὶ, οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ Σωτήρ· Ἐγὼ ἄνθος τοῦ πεδίου, κρίνον τῶν κοιλάδων (Cant. ii, 1) Ὁ δὲ λέγει, νόησιν ἔχει τοιαύτην· Ἐγὼ γέγονα ἄνθος τοῦ περὶ γῆν τόπου διὰ τὸ χθαμαλὸν πεδίον ὠνομασμένου, ἐν ἀρχὴν καρποφορίας ἀνθρώποι λάθωσι· γέγονα δὲ καὶ ταῖς κοιλάσι, ταῖς ἐν ᾗδου ψυχαῖς, κρίνον, νεκρότητα ἀναδεξάμενος· ὁ γεγονὼς τῶν κοιλάδων κρίνον, καὶ κόκκος ἐστὶ σίτου, ὡς αὐτὸς εἶπεν. Ἀμήν ἀμήν λέγω ὑμῖν, ἐάν δὲ πεσὼν ἀποθάνῃ, πλείονα καρπὸν φέρει (Joan. xii, 25). Ἐπεὶ οὖν πεσὼν ὁ κόκκος διὰ τοῦ σταυροῦ εἰς τὴν γῆν, μέχρι τῆς καρδίας αὐτῆς ἐφθασεν, καρπὸν πλείονα ποιήσας· πάντων οὖν τῶν εὐπαθόντων μεγαλοφώνως δοξολογούντων τὸν τῶν ἀγαθῶν αἴτιον.

PSAL. LXV, vers. 3. Τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημήσαντος, τέλος ἀπειλήσεν ἡ τοῦ νόμου σκιά· ὅθεν οὐ ποὺ δέξεται ἐτι ἐν τῷ ναῷ τῷ ἐν Ἱεροσολύμοις τελεῖσθαι ἡ Θεοῦ προσκύνησις, γινομένη ἤδη ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ, ὡς μὴ κωλύεσθαι τὸν Θεοῦ προσκυνητὴν ἐν παντὶ [τόπῳ] τοῦτο ποιεῖν· προσκυνήσους γὰρ αὐτῷ ἕκαστος ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ πραγμάτων κατάλληλα τῷ προσκυνεῖν Θεῷ· ὅθεν ἅμα εἴρηται, Προσκυνήσάτωσάν σοι, καὶ ψαλάτωσάν σοι· ποιῶσι δὲ τοῦτο ἀμέμπτως, ἐπικληθείσης αὐτοῖς τῆς σῆς προσηγο-

ρίας· ὅθεν ἀναγκαίως ἐπενήνεκται, τὸ, Ψαλάτωσαν τῷ ὀνόματί σου, Ὑψιστε.

Vers. 6. Γενόμενος ἔργῳ καὶ διαθέσει ἔνθα ἡ θάλασσα καὶ ὁ ποταμὸς εἰς ξηρὰν μετεστράφη, ὡς ποδὶ λοιπὸν διαβαίνειν ἀκωλύτως ὁδεύοντας ἀπὸ κακίας καὶ ἀσεβείας εἰς ἀρετὴν καὶ εὐσεβείαν, εὐφραυνόμεθα ἐν τῷ ποιήσαντι τὰ δυσχερῆ εὐμαρῆ, Θεοῦ βασιλινῶς δεσπόζοντος τοῦ αἰῶνος καὶ τῶν ἐν αὐτῷ· ὡς ἐξαίρεθαι ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῷ πονηρίας τοὺς πιστεύσαντας, κατὰ τὸ λεχθὲν, ὅπως ἐξελεῖται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστηκότος αἰῶνος πονηροῦ (Galat. i, 4).

Vers. 7. Εἰ δὲ καὶ πᾶσαν τὴν ἐναντίαν δύναμιν παραπικραίνοντας εἴπησ, οὐκ ἂν ἀμάρτης· ἠπέλουν γὰρ τοῖς ἀφισταμένοις ἔθνεσιν· θάρσος τοίνυν καὶ εὐθυμίαν ἐμποιῶν τοῖς πιστεύουσιν ἀπὸ ἐθνῶν, φόβον δὲ τοῖς ἀπειλοῦσιν αὐτοῖς, ὁ λόγος φησίν· Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἐπιβλέπουσιν, φρουροῦντες αὐτοὺς ἀδελφεῖς· ὅθεν οἱ παραπικραίνόμενοι μὴ ὑφουσθαι ἐν ἑαυτοῖς, ὡς δυνάμενοι ἀπολέσαι τοὺς τῷ Εὐαγγελίῳ προσερχομένους.

Vers. 9. Οὐ δίδονται εἰς σάλον οἱ πόδες τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, ὅτ' ἂν τις ἰδρυνθῇ ἐπὶ τὸν ἀξόραγῃ καὶ ἰσχυρότατον τοῦ Θεοῦ λόγον· ὡς χαριστηρίως εἶπειν, Ἔστησας ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου.

Vers. 12. Διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν (Act. xiv, 21)· ἀλλ' εἰ καὶ ἐπεδίβασας ἀνθρώπους ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν, ἀλλ' οὖν θαρρόμεν δι' ὑπομονῆς μετεωρήσασιν αὐτὰς, κατασπυμένων ἀπ' αὐτῶν τῶν ἐπικειμένων πολεμίων ἀνθρώπων. Σημαίνει ἐνταῦθα τὸ τῆς κεφαλῆς ὄνομα, ὡς καὶ ἐν ἑτέροις Γραφαῖς, τὸ ἡγεμονικόν· ὡς ἐν τῷ, Εὐλογία Κυρίου ἐπὶ κεφαλὴν δικαίου· καὶ, Τοῦ σοφοῦ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐν κεφαλῇ αὐτοῦ (Eccle. ii, 14). Τῶν δὲ ἐχθρῶν θλίβειν με θελόντων, ὀπίσω μου αὐτοὺς ἐρρίψας, παρασκευάσας με συντόμως τρέλειν· διὸ καὶ σπεύδοντες καταλαμβάνειν με, ὀπίσω μένουσιν αἰε!, ὁξέως μου τρέχοντος συνεργεῖα σῆ· ὅθεν ἐπὶ τοῦ νώτου ἔχω τὰς θλίψεις, οὐδ' ὅλως ἰδεῖν αὐτὰς βουλόμενος· οὐ γὰρ στρέφομαι πρὸς αὐτὰς, πόνου ἢ ὀλιγωρίας ἐλκυσάντων. Διήλθωμεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος· ἵνα εἴποι τὰ περιστατικὰ ἱκανὰ ὄντα πυρῶσαι καὶ θερμῶς κινήσαι ψυχὴν, ῥηθείη πῦρ, καθ' ἑτέραν δὲ ἐπίνοιαν καὶ ὕδωρ λεγόμενα, διὰ τὸ βυθίζειν καὶ ἀποπνίγειν τοὺς μὴ γενναίως αὐτὰ φέροντας· ὁ ταῦτα διεληλυθὼς συνεργεῖα Θεοῦ, ἐξέρχεται εἰς ἀναψυχὴν, ἐλπίζων τὰς ἐπ' αὐτοῖς ἀμοιβὰς.

Vers. 13 Ἦτοι τὰς κατὰ νόμον θυσίας πρὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίας, ἡ πνευματικᾶς· εἰσερχόμενος εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ· οὗτος δ' ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία, ἐν ὀλοκαυτώμασι τελείας καὶ ὀλοκλήρους ἀρετὰς ἐξ ὅλων ἱερουργῶν.

Vers. 17. Ἄνευ γλώττης καὶ προφορᾶς αὐτῆς, κατὰ τὸ σιωπώμενον ἐν διανοίᾳ ὕψωσα.

Vers. 18. Εἰ τῇ καρδίᾳ μου ἀδικίαν ἐθεώρουν, μὴ εἰσακουσάτω Κύριος. Εἰς τοῦτο λήψει τὸ λεγόμενον ὑπὸ Παύλου, Οὐδὲν ἑμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι (I Cor. iv, 4), τῷ ἐγγω-

ρείν Θεὸν ὄραν ἔμοι ἀδικίαν, κὰν ἤ ἐμοῦ καρδία **A** καὶ καρπὸν εὐσεβείας φέρειν, ἐν παντὶ τόπῳ προσ-
μὴ θεωρεῖ αὐτήν, εἰς τοῦτο παραλήψει· καὶ τὸ Παρά-
πτωμα τίς συνήσει; ἀπὸ τῶν κρυφίων μου καθάρισον
με *Psal.* κxviii, 13).

Vers. 19. Ἰπῆρκται δέ μοι τοῦτο, οὐ τοσοῦτον
διὰ τὸ ἀναμάρτητόν μου, ὅσον διὰ τὸ ἔλεος αὐτοῦ, ὃ
οὐκ ἀπέστησέ μου· ἀφισταμένου τοῦ θεϊκοῦ ἐλέου
ἀπὸ τοῦ μὴ εἰσακουομένου, διὰ τὸ μὴ ἀγαθὰ αἰπαῖσθαι.
ἀλλὰ τὰ ἀνθρώποις φιλτατα καὶ ἡδέα.

PSAL. LXVI, vers. 2. Οἰκτιρμῶν καὶ εὐλογιῶν
πληροῦνται οἱ ἄνθρωποι, ἐπιφαίνοντας τὸ πρόσωπον
τοῦ παντῶν δημιουργοῦ· ὅς ἂν ἐπιδημήσει ὁ χαρα-
κτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, ἄνθρωπος γεγονώς, καὶ
ἐμφανίσει ἑαυτὸν τοῖς ἀξίοις· ἢ φησι περὶ τοῦ τη-
ροῦντος τὰς ἐντολάς αὐτοῦ. Ἐμφανήσω αὐτῷ ἐμυ-
τόν. Τούτου ὑπάρξαντος, ἐπεὶ εἰκὼν ἐστὶ τοῦ Θεοῦ **B**
τοῦ ἀοράτου ὁ ταῦτα λέγων, ὁ αὐτῷ προσδῶλλον νῆφ
καθαρῶ, ὄρα τὸν Πατέρα· Ὁ ἐμὲ γὰρ, φησίν, ἐώρακώς,
ἐώρακα τὸν Πατέρα (*Joan.* xiv, 9). Τῷ τρόπῳ τούτῳ
τοῦ θεϊκοῦ προσώπου ἐπιφανέντος, οἰκτεῖρονται οἱ
εὐεργετούμενοί, καὶ, εὐλογοῦνται πάσῃ εὐλογία
πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
Ephes. i, 3).

Vers. 3. Ἐπιφαφέντος σου τὸ πρόσωπον, γινώ-
σκεται ἡ ὁδὸς ἢ πρὸς σὲ ἄγουσα τὸν Πατέρα· τίς
δὲ αὕτη; ἢ ὁ εἰπὼν, Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς, καὶ οὐδεὶς
ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ (*Joan.* xiv, 6).
Συμφώνως δὲ τὸ γνωσθῆναι ἐν τῇ γῆ τὴν ὁδὸν τοῦ
Θεοῦ καὶ, τὸ σωτήριον αὐτοῦ, οὐ γ' ἕτερον ὄν τῆς ὁδοῦ,
γνωσθίσεται ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν· πληρωθέντος τοῦ, **C**
"Ὁφεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ (*Luc.*
iii, 6)· ὀνατὸν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ γνωρίζομένην ἐν τῇ γῆ
τὰς ἐντολάς αὐτοῦ λαβεῖν κατὰ τὸ, Ὁδὸν ἐντολῶν
σου ἔδραμον (*Psal.* cxviii, 32). Σωτήριον ἀρμονίως
ταύτῃ τῇ ὁδῷ γνωσθὲν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν ἡ σωτηρία
ἐστὶν ἣν ἐλήλυθε παρασχεῖν.

Vers. 4. Παλαι ἑνὸς λαοῦ, τοῦ τῶν Ἑβραίων, ἐξ-
ομολογουμένου τῷ λέγοντι Θεῷ· Ἐγὼ εἰμι ὁ ἐξαλεί-
φω τὰς ἁμαρτίας σου *Isa.* xliii, 25)· διὸ λέγε
πρῶτος τὰς ἁμαρτίας σου, ἐξαγορεύων αὐτὰς μετα-
νοίας τρόπῳ, ἵνα δικαιοθῆς· τοῦτο τοῦ λαοῦ πρό-
σωπον φέρων ὁ ἅγιος τῷ Θεῷ φησι· Τὴν ἀνομίαν
μὴ ἐγνώρισα καὶ τὴν ἁμαρτίαν μου οὐκ ἐκάλυ-
ψα (*Psal.* xxxi, 5). Ἄφ οὐ δὲ ἡ ἐπιδημία τοῦ Σωτη-
ρος, πάντες οἱ ἀπὸ τῶν πιστευόντων ἔθνῶν συμπλη-
ρούμενοι λαοὶ ἐπὶ μετάνοιαν κλήρουνται ἐπὶ τῷ, ἐξ-
ομολογησάμενός Θεῷ, ἀφέσεως ἁμαρτιῶν τυχεῖν· ση-
μαίνει δὲ τὸ ἐξομολογεῖσθαι καὶ τὸ εὐχαριστεῖν.

Vers. 5. Γνωσθείσης τῆς ὁδοῦ ἐν τῇ γῆ, καὶ τοῦ
σωτηρίου τοῦ Θεοῦ ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, ἐλευθερω-
θέντα πάσης κακίας καὶ πολυθέου ἀπάτης, τὰ ἔθνη
εὐφραίνεται κατορθοῦντα ἠθικὴν ἀρετὴν, καὶ ἀγαλ-
λιᾶται λαβόντα Θεοῦ γινώσιν· μαθόντα καὶ ὡς ἐν εὐ-
θύτητι κρινεῖ λαούς· καὶ ὁδηγήσει ἔθνη ἐν τῇ γῆ
ὁ Κύριος.

Vers. 6. Πῶς γὰρ οὐκ ἔμελλεν πᾶσα ἡ γῆ, τούτ-
ἐστιν οἱ ἐπ' αὐτῆς ἄνθρωποι, αἰνέσεως πληροῦσθαι,

καὶ καρπὸν εὐσεβείας φέρειν, ἐν παντὶ τόπῳ προσ-
αγομένου θυμιάματος καὶ θυσίας καθαρὰς ἐν τοῖς
ἔθνεσιν τοῦ μεγαλύνειν τὸν ὄνομα τοῦ Κυρίου, κατὰ τὸ
φερόμενον ἐν ἐνὶ τῶν ἰβ' προφητιῶν.

PSAL. LXVII, vers. 2. Προσευχὴ ἐστὶν ἀναπεμπο-
μένη βήμασιν προστακτικαῖς ἐξενεχθεῖσα· ἀντὶ γὰρ
τοῦ ἀναστῆναι· τὸ ἀναστήτω· καὶ ἀντὶ τοῦ φύγειν,
φυγέτωσαν ἐγράφη· συνεχέστατα γὰρ ἐν ταῖς Γρα-
φαῖς εὐρίσκεται τοῦτο τὸ εἶδος, λέγω δὲ ἀντὶ εὐκτι-
κῶς, προστακτικῶς λεγόμενα· δυνατόν εἶπειν ἐχθροὺς
σκορπισθησομένους τοὺς περὶ τὴν γινώσιν τῆς ἀλη-
θείας ἀσεβοῦντας, μισοῦντας δὲ Θεὸν καὶ φεύγοντας
ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, τοὺς περὶ πρακτικὴν κακίαν
ἔχοντας· εἰ γὰρ ὁ ἀγαπῶν αὐτὸν τηρεῖ τὰς ἐντολάς
αὐτοῦ, ὁ μὴ τηρῶν αὐτὰς οὐκ ἀγαπᾷ τὸν Θεόν. Ῥη-
θήσῃ ταῦτα εὐχῆς τροπὴν πρὸς τὸν Πατέρα, ὅτε τοῦ
Χριστοῦ παθόντος καὶ ἐτι ἐν τῷ μνημείῳ κειμένου
τοῦ σώματος, αὐτοῦ τε συλεύοντος τὸν ἄδην, συν-
ήγοντο οἱ Ἰουδαῖοι ἅμα τοῖς πληροῦσιν αὐτοὺς ἀλινη-
ριοῖς δαίμοσιν, καὶ ταῖς ἄλλαις πονηραῖς δυνάμεσιν·
Ἀναστήτω ὁ Θεός, ὁ εἰς θάνατον κατελθὼν ἢ ἄνθρω-
πος γέγονεν, ἵνα διασκορπισθῶσιν οἱ κατ' αὐτοῦ
συναχθέντες· τότε γὰρ καὶ οἱ μισοῦντες αὐτὸν, ἀν-
τιβλέψαι αὐτῷ μὴ δυνάμενοι· ἐκ νεκρῶν ἀναστάντι,
φεύζονται ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ.

Vers. 5. Ὁδοποιήσατε τῷ ἐρχομένῳ μετὰ Κυρια-
κῆς προσηγορίας, κατὰ Μωϋσῆ καὶ τοὺς προφήτας
ἐπὶ τῷ ἐπιθῆναι ἐπὶ δυσμᾶς, ἐνθα ἐκβέδληται ἐκ τοῦ
κατὰ ἀνατολὰς πεφυτευμένου παραδείσου Ἀδὰμ, ἐπὶ
τῷ εἰς ἀνατολὰς πάλιν αὐτὸν εἰσαγαγεῖν· ὅπερ καὶ
πεποιήκεν εἰπὼν τῷ μετανουῶντι ληστῇ· Σήμερον
μετ' ἐμοῦ ἔσθι ἐν τῷ παραδείσῳ (*Luc.* xxiii, 43).

Vers. 6. Εὐθυμοποιῶν ὁ λόγος τοὺς καταπονουμέ-
νους ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, εἰς ἀγαλλίαςιν αὐτοὺς προτρέ-
πει διὰ δείξεως τοῦ προστάτου καὶ ἐπικούρου αὐτῶν
ἐσομένου, ὃς πατὴρ τῶν ὄρφανῶν καὶ κριτὴς τῶν χη-
ρῶν ἐστίν. Ὅθεν σπουδῆ ὑμῖν γενέσθω ἀγαλλιᾶσθαι
ἐνώπιον αὐτοῦ· ὅταν μάλιστα καταλιπόντες τὸν πρό-
τερον πατέρα γεννήσαντα κατὰ κακίαν, καὶ τὸν πρῶ-
τον ἄνδρα ἀνόμιως συνοινοῦντα, ὄρφανοὶ ἀπ' ἐκείνου
γένησθε· πατέρα γὰρ ἔξετε τὸν Θεόν. Τόπος ἅγιος
αὐτοῦ τυγχάνει ἦτοι ἡ Ἐκκλησία ἢ ἡγιασμένη ὑπὸ
Χριστοῦ, ἢ ὁ καθεὶς τῶν πεπιστευκότων· ἀληθῆ γὰρ
ἀμφοτέρω· τόπος δὲ ἅγιος αὐτοῦ καὶ ὁ ἀνείληφεν ἔμ-
ψυχον σῶμα καὶ λογικόν.

Vers. 14. Τούτων τῶν δύο κλήρων κοιμᾶται τις
ἀναμέσον ἑνός. Θεοῦ εἶναι αὐτὰς συγκατατιθέμενος,
ὡς διαστέλλειν τὸ πνεῦμα ἀπὸ τοῦ γράμματος, οὐ-
τως κοιμηθεῖς τις μεταξὺ τῶν κλήρων, πτεροῦται κα-
τὰ τὸ ἅγιον Πνεῦμα νοῶν· καὶ ἐπειδὴ τὰς πτέρυγας
ταύτης τῆς περιστερᾶς οὔσας νοήσεις ἐπαιρούσας τὴν
ἐπτερωμένην ψυχὴν· καὶ ἐκ τῶν θείων λογίων μαρ-
τυρεῖσθαι ἃ εἴρηται, ἀργύριον πεπυρωμένον ὑπάρ-
χειν· περιτηρυρωμένα εἰσὶν, τῶν μεταφρένων τῆς
περιστερᾶς χλωρότητι χρυσοῦ συνερμωσμένων· πολ-
λαχοῦ τῶν θείων Γραφῶν τὸ χρυσοῖον ἐπὶ ἀκραιφνε-
στάτου νοῦ λαμβάνεται· ἔχει δὲ χλωρότητα τὸ χρυ-

σίον, σημαίνουσιν τὴν ζωὴν αὐτοῦ· σύμβολον γὰρ ζώντων φυτῶν τὸ χρῆμα τοῦτο.

Vers. 16. Κυρίως ὄρος Θεοῦ ὁ Σωτὴρ ὑπαρχει· ο τοίνυν Θεὸς Λόγος, σωφία τε καὶ ζωὴ καὶ ἁγιασμός ὑπάρχων, πῶν ἐστίν, οὐκ ἔζωθεν δεχόμενον πίστιν, ἀλλὰ παρέχων αὐτὴν τοῖς μετέχουσιν αὐτοῦ.

Vers. 19. Αἱ προκείμεναι φωναὶ παρὰ τοῦ χοροῦ τῶν ἁγίων εἰρηναίαι, ἀναθάντι διὰ τοῦ σταυροῦ εἰς ὕψος, κάκειθεν αἰχμαλωτεύσαντι τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἐλευθεροῦντι αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ὠμότητος αὐτοῦ τῆς τυραννικῆς.

Vers. 20. Τοσοῦτων εὐεργεσιῶν γενομένων ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ὡς ἐκ τῶν προειρημένων δηλοῦνται, πῶς οὐκ ἔμελλον εὐλογεῖν τὸν Κύριον; καὶ εὐλογεῖν γε, οὐ ποτὲ μὲν, ποτὲ δὲ οὐ, ἀλλὰ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν τῇ εὐλογίᾳ καταμίσξαντες εὐχὴν, αἰτοῦνται κατατετακθῆσθαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ τὰς σωτηρίας ὀρέγοντος. Εὐλογητός δὲ ἐστίν, οὐ τῷ δεχέσθαι εὐλογίαν, ἀλλὰ τῷ διδόναι ταύτην· ὡς γὰρ ἀγαθὸς ἐστίν, οὐ γινόμενος, ἀλλὰ ποιῶν ἀγαθοὺς· καὶ ἅγιος, ἁγιάζων, οὐχ ἁγιαζόμενος.

Vers. 21. Εἰ μὲν περὶ τοῦ κοινοῦ θανάτου λέγεται τὰ προκείμενα, μυρία εἰσὶν ὁδοὶ γνώριμοι πᾶσιν, εἰς τὸν κοινὸν ἄγουσαι θάνατον· εἰ δὲ περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν ζῆν, καὶ τοῦ ἐναντιομένου τούτῳ θανάτου, καὶ ἐν ταῦθα σημαίνεται Θεὸς ἡμῶν ὢν ὁ Σωτὴρ, Θεὸς τοῦ σώζειν ἐστίν· γίνεται γὰρ αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου· λέγει γοῦν περὶ ἑαυτοῦ· Σώζων οὐκ ἐστίν πάρεξ ἐμοῦ (Isa. XLV, 21). Ὡσπερ οὖν τοῦ σώζειν ἐστίν ὁ Θεός, οὕτω καὶ αἱ διεξοδοὶ τοῦ θανάτου τυγχάνουσιν αὐτοῦ Κυρίου ὄντος παρέχοντος αἰεὶ διεξόδους, δι' ὧν τις ἐξέρχεται διὰ μετανοίας τοῦ ἐπομένου τῇ ἁμαρτίᾳ θανάτου.

Vers. 26. Ψάλλοντας, τοὺς τὸν πρακτικὸν κατορθοῦντας βίον λεκτέον· τυμπανιστοίας, ἐπομένως ἐκκληπτέον τὰς νεκρωσάσας τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἑαυτῶν περιφερούσας ψυχὰς· τούτους ψάλλοντας προέφθασαν οἱ κατὰ διδασκαλίαν ἄρχοντες, τῷ καὶ αὐτοὺς ἀπὸ πρακτικῆς ἀρετῆς ἤρχθαι· ἀλλὰ καὶ ἐν μέσῳ νεανίδων εἰσὶν τῶν διὰ τὸ ἀρχὴν ἔχειν τοῦ τυμπανίζειν, τουτέστι νεκροῦν τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, νεανίδων εἰρημένων· ἄρχοντες προφθάνοντες τοὺς ψάλλοντας εἰσὶν οἱ ἀπόστολοι.

Vers. 31. Νοήσεις θηρία καλάμου τοὺς τὴν ψευδώνυμον πρεσβεύοντας γινώσιν (1). Δύναται περὶ τούτων εἰρησθαι ἢ προφητεία ἢ οὕτως ἔχουσα· Οὐαὶ τοῖς γράφουσι πονηρίαν· γράφοντες γὰρ, πονηρίαν γράφουσι.

Vers. 35. Εὐχάριστοι γινόμενοι, ἔργῳ καὶ λόγῳ δοξάζατε αὐτὸν ὕμνοις, θεολογίαις, ἵνα τὴν μεγαλοπρέπειαν αὐτοῦ χωρῆσαι δυνηθῆτε· ἀληθινὸς Ἰσραὴλ γεγεννημένοι, διὰ καθαρότητα καρδίας, Θεὸν ὁρῶντες·

(1) In hujus Bibliothecae novae PP. t. I, dixi ad S. Augustini sermonem Vat. CXVIII, 6, pag. 250, ann. 5, videri mihi ponendam esse inter ejusdem

ἢ γὰρ ὑπερφυῆς Θεοῦ γινώσιν, ἐν μεγάλοις τὸ πρέπον ἔχουσα, σύνεστι μόνῳ τὸ ἁγιασμόν καὶ εἰρήνην ἔχοντι.

PSAL. LXVIII, vers. 5. Ἀπέδωκεν ἃ μὴ ἤρπασεν, ἀλλ' οὖν ἡμᾶς ἐλυτρώσατο, τουτέστιν ἀποτινύναί ἐξ-αλείφων τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον, ὃ ἐνηγιάσμεθα ἀποτινύναί· ἐπιφερόμενον καθ' ἡμῶν· ἐξήλειπται· δὲ τοῦτο, καὶ ἤρται ἐκ τοῦ μέσου, ἀφέσεως ἁμαρτημάτων δοθείσης.

Vers. 8. Ταύτην ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος εἰρημένην ἐξείληπεν ὁ ἐν Χριστῷ λαλῶν Ἀπόστολος, γράφων ὧδε· Ἐκαστος ἡμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθόν (Rom. xv, 2)· καὶ γὰρ Χριστὸς εὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν, καθάπερ γέγραπται· Οἱ ὄνειδισμοὶ τῶν ὄνειδίζόντων ἐπέπεσον ἐπ' ἐμὲ (Psal. LXVIII, 10).

Vers. 12. Ἐπεὶπερ ὁ Σωτὴρ περὶ ἡμῶν ἐξομολογεῖται καὶ κακοῦται· αἰνίττεται δὲ διὰ τοῦ σάκκου τὴν σκληρὰν καὶ κακωτικὴν δίαιταν· οὐ γὰρ αἰσθητῶς που ἐλέχθη σάκκον ἐνδεύσθαι τὸν Ἰησοῦν· τινὲς δὲ φασὶ δηλοῦσθαι ἐκ τοῦ ἐνδύματος τούτου ὃ ἀνέλαβεν σῶμα.

Vers. 14. Ἐν τῷ πλῆθει τοῦ ἐλέους σου ἐπάκουσόν μου, ἵνα ἐμοῦ ζωοποιουμένου, σὺν ἐμοὶ ζωοποιηθῶσιν οἱ δι' ἁμαρτίας νεκροί· τοῦτο μυσταγωγῶν ὁ Ἀπόστολος, εἶπεν· Ὁ Θεὸς πλουσιος ὢν ἐν ἐλέει, διὰ τὴν πολλὴν αὐτοῦ ἀγάπην, ἦν ἠγάπησεν, ἡμᾶς, νεκροὺς ὄντας διὰ παράπτωμα καὶ ἁμαρτίας, τῷ Χριστῷ συνεζωοποίησεν (Ephes. II, 4, 5).

Vers. 15. Καὶ ταύτην ὑπὲρ ἡμῶν προσάγει τὴν δέξιν ἵνα μὴ ἐμπαγῶμεν τῷ σώματι διὰ παθῶν πηλῶ ὀνομαζομένῳ· εἰ δὲ καὶ αὐταὶ αἱ ἁμαρτίαι, ἃς ἀνέλαβεν εἰς τὸ ἑαυτοῦ σῶμα, ἵνα ἀνέλη αὐτὰς ἀναβάς ἐπὶ τὸν σταυρὸν, ὁ πηλὸς ἐστίν, συνεπίσκειψαι.

Vers. 17. Ἐπεὶ ἐκ πολλῆς ἀγαθότητος χρηστὸν ἔσται τὸ ἐλεός σου, ὃ παρακαλῶ γενέσθαι ἐπὶ τοὺς ὑπὲρ ὧν ἀξιῶ (λύσει γὰρ αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας), εἰσάκουσόν μου· ὡσεὶ ἐπιβλέψεις ἐπ' ἐμὲ πρεσβεύομενον ὑπὲρ πάντων οὐ καθ' ἕνα ἢ δεύτερον, ἀλλὰ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρισμῶν σου σωθήσονται καὶ πολλὴν ὠφέλειαν σχήσουσιν· ταῦτα γὰρ οἰκονομησαί με βουλόμενος ἀπέστειλας· οὐ γὰρ ἐπὶ τῷ κρίναι, ἀλλὰ σῶσαι τὸν κόσμον ἐπέμφθην ὑπὸ τῶν σῶν οἰκτιρισμῶν τῶν εἰς τοὺς εὐεργετούμενους, καὶ τῷ χρησιμῷ ἐλέει σου· ἢ δὲ προσθήκη ἢ τῷ χρησιμῷ παρίστητι ὡς μὴ πᾶν ἔλεος εἶναι τοιοῦτον· λέγει γοῦν ὁ Θεὸς περὶ τῶν κόλπων τοῖς δικάζουσιν· Οὐ φείσεται ὀφθαλμὸς σου ἐπ' αὐτῷ, οὐδὲ μὴ ἐλεήσει αὐτόν. Οὐ πιθανὸν δὲ ἐκ προσώπου τοῦ Μονογενοῦς ταῦτα λέγεσθαι, γυμνοῦ ὄντος τῆς ἐνανθρωπήσεως, κἄν ποτε ἢ παῖς προσηγορία σημαίνει τὸν τινὸς υἱόν· ἀλλὰ ταῦτα δηλονότι κενώσας ἑαυτόν, καὶ μορφὴν δούλου λαβὼν καὶ ὁμοιωθεὶς ἡμῖν κατὰ πάντα

argutias dicti hujus feras calami explicationem. Sed ecce nunc Diodorus quoque Tarsensis, Augustino antiquior, idem fere dicit. ΜΑΙ.

χωρίς ἀμαρτίας, καὶ τὰ ἡμέτερα οἰκαιωσάμενος πάθη, **A** ἔλεγεν, τὰ φυσικὰ φημί καὶ ἀδιόλητα.

Vers. 20. Πρὸς ἀλληγορίαν τοῦ Ἰησοῦ προσδοκῶντος ὄνειδισμὸν καὶ ταλαιπωρίαν, ἵνα ὑπὲρ τοῦ κόσμου παθῶν ἄρῃ τὴν ἀμαρτίαν αὐτοῦ· οὐδεὶς τῶν κατὰ σάρκα Ἰσραηλιτῶν συναποθανεῖν ἠθέλησεν αὐτῷ ἔχοντι τὴν ψυχὴν ἕως θανάτου· οὐδὲ παρεκάλεσεν αὐτὸν συγκαταθέμενός ταῖς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ προφητείας· ὅθεν πρὸς τὸ ταῦτα μὴ ποιεῖν εἰς μείζονα ἀσέβειαν διαβάντες, χολὴν αὐτὸν διέθρεψαν, καὶ ἐπότισαν ὄξος· πῶς γὰρ οὐ χολή, καὶ ὄξος ὁ καρπὸς αὐτῶν ἐγεγόνει μὴ τρηστάντων τὴν ἐξ ἀρχῆς φυτείαν ; Τοῦ γὰρ Θεοῦ ἀμπελον καρποφόρον πᾶσαν ἀληθινὴν τὴν Ἰουδαϊκὴν πληθὺν φυτεύσαντος, αὐτῇ ὁρμῇ ἰδίᾳ στραφεῖσα εἰς πικρίαν γέγονεν ἀμπελος ἀλλοτρία· εἴρηται γοῦν περὶ αὐτῶν ἐχθρῶν καὶ **B** ἀνοήτων γεγενημένων. Ἐξ ἀμπελοῦ Σοδόμων ἡ ἀμπελος αὐτῶν, καὶ ἡ κληματὶς αὐτῶν ἐκ Γομόρρας· σταφυλὴ αὐτῶν, σταφυλὴ χολῆς, βότρυς πικρίας αὐτῆς· θυμὸς δρακόντων ὁ οἶνος αὐτῶν, καὶ θυμὸς ἀσπίδων ἀνιάτος (*Deut.* xxii, 32, 33). Ταύτην τὴν τῆς σταφυλῆς χολὴν, καὶ τῆς πικρίας τὸν βότρυον προσήγαγον αὐτῷ ποτόν· καὶ τοὶ διψῶντι αὐτῷ τὴν αὐτῶν σωτηρίαν· οἴνου γὰρ παράδασις τὸ ὄξος. Ἠλὴν εἰ καὶ μὴ εὐρέθη ἐν τοῖς προδόταις Ἰουδαίοις συλλυπούμενος καὶ παρακαλῶν, ἀλλ' ἐν τῇ κλήσει τῶν ἔθνων εὐρίσκεται· φασὶ γοῦν οἱ οὕτω γνώμης ἔχοντες· Εἰ συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν (*II Tim.* ii, 11)· καὶ, Εἰ σύμφυτοι τοῦ θανάτου αὐτοῦ γεγόναμεν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ ἐσόμεθα (*Rom.* vi, 5).

Vers. 26. Τὸ γεννηθῆτω ἡ ἔπαυλις αὐτῶν ἔρημος, καὶ τὸν ἐξῆς στίχον περὶ Ἰουδα πεπροφητεῦσθαι, Πέτρος, ὁ προκριτός τῶν ἀποστόλων, ἐξεῖλησεν· καὶ ἐπεὶ πληθυντικῶς ἐξενήνεκται, περὶ πάντων τῶν Ἰησοῦ προδοτῶν ἐκκληπέτον αὐτό· ἐρημωθείσης τῆς πόλεως, καὶ ἐπαύλειος γεγενημένης, διὰ τὸν κτηνώδη αὐτῶν τροπὸν· ἐν ἐπαύλει· γὰρ τὰ θρέμματα τὴν κοίτην ἔχει· καὶ ἄλλως δὲ μὴ ἔχουσα τὸν Θεὸν ἐν ἑαυτῇ, ἀλλ' οὔτε ἀγγέλους τοὺς πάλαι αὐτὴν ἐφορῶντας.

Vers. 27. Τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἀναλαμβάνων εἰς τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ὁ Ἰησοῦς, δι' ἃς ἔμεν τραυματῆται πληγέντες ὑπὸ ληστῶν ἐν τῷ καταβαίνειν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχὼ· διὸ ποιησάμενος ὑπὲρ τοῦ ἰάσασθαι τραύματα ἑαυτοῦ εἶπεν· ἀλγηδόνα δὲ ἔχει ταῦτα, εἰς **D** ὅσον ἐπιμένομεν τῷ ἀμαρτάνειν· εἰ δὲ πρὸς τοῦτο καὶ διωγμὸν κατ' αὐτοῦ κινούμεν, προσθήκη ἀλγημάτος ποιούμεν, τῷ μηκέτι ὑπὲρ ἀμαρτωλῶν ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ διωκόντων αὐτὸν ἀλγεῖν ὑπὲρ ἡμῶν.

Vers. 28. Ταῖς αὐτῶν ἐπιθυμίαις καὶ οἷς εἶλαντο ἔχειν πάθεισιν παραδιδόμενοι, ἑαυτοῖς εἰσὶν αἰτίαι τοῦ ὑπομένειν ταῦτα, τοῦ Θεοῦ αἰτίαν οὐκ ἔχοντος, εἰ οἷς ἐπόθησαν παραδέδονται· ἐξαπέστειλεν γοῦν αὐτοὺς κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτῶν, προσθήκης γενομένης ἀνομίας ἐπὶ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν· ἐπεὶ τοίνυν οὐχ εἶλαντο τῇ ἀλήθειαν ἐλθοῦσαν, ἀλλ' ἐν τῇ σκιᾷ τοῦ νόμου παρανόμως διαβιῶναι ἠθέλησαν,

ἔξωσθησαν καὶ τοῦ τόπου τῆς τυπικῆς λατρείας, ἵνα προσθῶσι τῇ προτέρᾳ ἀνομίᾳ καὶ ἄλλην, τὸ ἐξωθεν τῆς Ἰουδαίας βούλεσθαι ταύτην φυλάττειν· διὸ οὐκ εἰσέρχονται ἐν δικαιοσύνῃ τῇ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, περὶ ἧς γράφεται· Νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου, δικαιοσύνη Θεοῦ πεφανέρωται μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν (*Rom.* iii, 21)· πῶς γὰρ οἶόν τε τῇ, αἰεὶ περὶ τὰ ἔξω καὶ τὴν σκιάν ἔχοντας, εἰσελθεῖν ἐν δικαιοσύνῃ ἣν ἠγνόησαν Θεοῦ οὐσαν, ἵνα στήσωσι ; Τὴν ἰδίαν ζητοῦντες στήσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν· ταυτὸν τὸ ὑποταγεῖναι δικαιοσύνῃ, καὶ τὸ εἰσελθεῖν ἐν αὐτῇ.

Vers. 29. Ὅτι γὰρ οἱ ἀρετὴν καὶ πίστιν καὶ γνῶσιν Θεοῦ ἔχοντες ζῶσιν, ἀκουστέον τοῦ, Αὕτη ἡ ζωὴ σου καὶ ἡ μακρότης τῶν ἡμερῶν σου, ἀγαπᾷ σε καὶ τὸν Θεὸν σου ἐξ ὅλης καρδίας καὶ ἐξ ὅλης ψυχῆς σου (*Deut.* xxi, 20)· ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ, Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἔχει ζωὴν αἰώνιον (*Joan.* vi, 47). Βίβλος ἐν ἧ ὁ οὕτως ζῶντες γράφονται, ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις ἐστίν, γινώσκοντος τοὺς ὄντας αὐτοῦ· ᾧ ἔπειτα ἐξαλείφεται τοὺς μὴ ὑποπίπτοντας τῷ μνημονεύεσθαι ὑπὸ Θεοῦ. Καὶ ταῦτα μὲν οὗτοι. Εἶποι δ' ἄν τις πρὸς τοὺς ἐξειληφότας τὸν ψαλμὸν ἐκ προσώπου τῶν ἐν Βαβυλῶνι Ἰουδαίων εἰρησθα· Πῶς ἐξαλείφονται οἱ Βαβυλώνιοι ἐκ τῆς βίβλου τῶν ζώντων, μηδ' ὅλως ἐγγραφέντες ἐν αὐτῇ, διὰ τὴν ἐκ προγόνων καὶ μέχρι τῆς παντελοῦς ἀπωλείας αὐτῶν διαμείναντες ἀσέβειαν ; ἐπὶ γὰρ Ἰουδαίων ἀρμόττει τοῦτο λέγεσθαι· ἐπὶ δὲ τῶν Βαβυλωνίων οὐδ' ὅλως.

Vers. 30. Πλούσιος καὶ ἐκτὸς τραυμάτων ὑπάρχων, πτωχὸς γέγονα, ἵνα οἱ πτωχοὶ πλουτήσωσιν τῇ ἐμῇ πτωχείᾳ· καὶ ἠλγίστα τραυματισθεῖς ὑπὲρ τραυματιῶν γενομένων ὑπὸ τῶν πεπυρωμένων βελῶν τοῦ πονηροῦ· κἄν οὕτω μοῦ ὄντος ἀνκισθητῶσί τινες τῶν ὑπὲρ ὧν γέγονα πτωχὸς καὶ ἀλγῶν, ὡς προστιθέσθαι ἀλγος ἐπὶ τὰ τραύματά μου, καὶ ὄλεσθαί με κατὰ φύσιν πτωχὸν εἶναι· ἀλλ' οὖν ἡ σωτηρία ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ ἀντελάβετό μου· ἀναστὰς γὰρ ἐκ νεκρῶν καὶ ἀναληφθεὶς ἀπέβαλεν τὰ τραύματα καὶ τὴν πτωχείαν ἣν εἶχεν ὑπὲρ ἀνθρώπων· καταλυθέντων δὲ τῶν ἐχθρῶν, καὶ μάλιστα τοῦ διαβόλου, ἀκόλουθον ἦν ᾠδὴν ἐπινίκιον ἀνακρουσθῆναι ὑπ' αὐτοῦ νικήσαντος τῷ ὀνόματι· περὶ οὗ εἶπεν, Ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου (*Joan.* v, 45)· καὶ ἔτι ὑπερβάντα τῇ νοήσει αὐτὸν, τὸν οὗ τὸ ὄνομα μεγαλῶναι ἐν αἰνέσει, μεγάλα λέγοντα ἐν τῷ αἰνεῖν καὶ δοξολογεῖν αὐτόν· ἀλλὰ καὶ θεωροῦντα ὕψηλῶν τὰ περὶ αὐτοῦ· οὐ γὰρ οἱ ὄντες ἐτέρως ἢ οὕτως μεγαλύνεσθαι τὸν Θεόν, τῷ πᾶν αἰσθητῶς μέγεθος μακρὰν αὐτοῦ τυγχάνειν ἀσωμάτου ὄντος· καὶ ἐπεὶ τὸ αἰνεῖν τὸν Θεόν, ἐστὶ θυσία, κατὰ τὸ, Θυσία αἰνέσεως δοξάσει σε (*Psal.* xlix, 23)· αἰνέσας τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μετ' ᾠδῆς, καὶ μεγαλύνας αὐτὸν ἐν αἰνέσει, θαρβρεῖ ὡς ἀρέσε τῷ Θεῷ ὑπὲρ μόσχον νέον κέρατα ἐκφέροντα καὶ ὄπλας, προσαγόμενον εἰς θυσίαν· διὸ καὶ τοῖς οὕτω θύουσιν ἀρεσκόμενος φησὶν· Ἐλεος θέλω ἡ θυσίαν, ἐπίγνωσιν Θεοῦ ἡ ὀλοκαυτώματα. Ταῦτα ἰδέτωσαν οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι ἢ

κατώρθωσεν Ἰησοῦς κατὰ πάσης πονηρᾶς φάλαγγος· ἔφεται γὰρ τῷ ἰδεῖν αὐτοὺς τὴν τοσαύτην ἀνδραγαθίαν τὸ εὐφρανθῆναι αἰωνίως, κατὰ τὸ, Εὐφροσύνη αἰώνιος καταλήφεται αὐτούς (Isa. LXI, 7).

PSAL. LXIX, vers. 1. Εἰκότως εἰς ἀνάμνησιν περὶ σωτηρίας ὁ ψαλμὸς ᾄδεται· πάντων τῶν μετανοούντων ἀναμιμνησκομένων καὶ ἀναγνωρίζοντων τὸ ἀγαθὸν καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐρχομένην ἐπ' αὐτὰ, γνωσθήσονται καὶ ἐπιστραφήσονται πρὸς Κύριον πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς· καὶ ἐπὶ τέλος τῆς ἀναμνήσεως ἀναπολήσαι ἔστιν ἐκεῖνα ἃ πρότερον ἐπιλέληστο ὡς ἀκριβῆ καὶ τελείαν γνῶσιν ἔχειν· ἀκολουθῶς, εἰς τὸ τέλος εἰς ἀνάμνησιν εἰς τὸ σῶσαί με Κύριον, εἶπεν. Σωζομένου παντός τοῦ τὴν λήθην τῶν καλῶν ἀποβάλλοντος, ὡς χρῆσιν καὶ γνῶσιν αὐτῶν ἔχειν· πάντες γὰρ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ, καὶ εὐθεῖς γεγενημένοι, ἐσπαρμένους ἔχουσι τὰς περι Θεοῦ ἐννοίας· κἄν ποτε γοῦν ἐξ ἀμελείας ἢ ἀμαρτίας παρεῖδουσιν λάβη, εἰσεμβαίνει μετὰ τὴν πράξιν αὐτῆς μετανοῆσαι, ἀναμιμνησκαται τοῦ ἀγαθοῦ, οὐ κατὰ φύσιν τὴν ἐννοίαν εἶχεν, λογικὸς καὶ κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγονώς.

Vers. 4. Ἐπεὶ ἰγείται τῆς ἀμαρτίας ἀναισθησία καὶ ἀγνοία τῶν καλῶν, ὡς διὰ τοῦτο σὺν ἡδονῇ καὶ παρόρησιν πράττειν αὐτὰ· εἴρηται γοῦν περὶ τινῶν ὡς δόξαν ἔχουσιν ἐφ' οἷς αἰσχύνασθαι ἔδει· ὧν γὰρ φησὶν, ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνη αὐτῶν (Philipp. III, 19)· πρὸς οὓς καὶ ἡ προφητεία φησὶν, Αἰσχύνθητε ἀπὸ καυχῆσεως ὑμῶν· φόγον γὰρ καὶ ἐπώλειαν φέρει. Οἱ οὕτως ἀναισθητῶς ἐπὶ τὸ κακὸν τρέχοντες, εἰ αἰσθησιν καὶ ἐννοίαν αὐτοῦ λάβοιεν, πεπαύσεσθαι τοῦ ποιεῖν αὐτὸ θελήσαιεν· ᾧ ἔπεται, ἐκκλίναντας αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ κακοῦ τὸ ἀγαθὸν ποιῆσαι· τοῦτο αὐτὸ ὑπαρχθῆναι τοῖς ἐπικειμένοις διαφόροις, εὐχόμενος, φησὶ, περὶ αὐτῶν, Αἰσχυνηθήτωσαν γνόντες οἱ κακῶν εἰσιν· ἐντραπέτησαν, ἀναπολήσαντες ἃ ἔπραξαν· τὴν γὰρ ψυχὴν μου εἰς τὴν αὐτὴν αὐτοῖς κακίαν ἀγαγεῖν ἐζήτησαν· ἢ ἀποκτεῖναί με, ἐπεὶ μὴ συντρέχω αὐτοῖς εἰς τὴν ἀποστασίαν, κατ' ἦν ἐκτός Θεοῦ εἰσίν· τοῦτο αὐτὸ συμφέρον αὐτοῖς προσλιπαρεῖ λέγων· Ἀποστραφείησαν εἰς τὰ ὀπίσω, μηκέτι ἐπὶ τὸ κακὸν ἐπίγεσθαι ποθοῦντες, καὶ κατασχυνηθήσονται ἐφ' οἷς ἔδρασαν κακῶς, βουλόμενοι ὑπαρχθῆναι μοι τὰ βλάπτοντα. Ἀποστρέφεται εἰς τὰ ὀπίσω ὁ μετανοῶν, παλινδρομῶν ἐφ' ὃ καταλέλοιπεν ἀγαθὸν μετὰ τὸ αἰσχύνασθαι θέλει· καὶ τοι πρὸ τῆς μετανοίας ἀλαζονικῶς κατὰ τοῦ διωκομένου λέγων, Εὐγε εὐγε, τουτέστι, κρατήσωμέν σου φεύγοντος ἀφ' ἡμῶν. Ἐπιστατέον τῷ, οἱ βουλόμενοί μοι κακά, μέχρι τοῦ βουληθῆναι κακῶσαι καὶ βλάψαι ἔχουσι δύναμιν, ἃ ἐπαγαγεῖν βούλονται κακά, οὐχ οἱοί τε ὄντες, εἰ μὴ Θεὸς παραδῶ.

Vers. 5. Πιστεύσας ὅτι πάντως εὐρήσει τὸν βοηθήσαντα αὐτῷ, περὶ πάντων τῶν ὡσαύτως διακειμένων, ὅτε περιστάσεις καὶ διάφοροι πάρεσις, φησὶν ὑμῶν· Ἀγαλλιάσονται καὶ εὐφρανθήσονται οἱ ζητούντες σε, Κύριε· κἄν γὰρ σὺν πόνῳ καὶ ἰδρωτί τὸ ζητεῖν τὸν Κύριον γίνεται, ἀλλ' οὖν, αὐτοῦ ἐπι-

φαινομένου, ἀγαθότητι πολλῇ οἷς ποθοῦσιν ἰδεῖν, ἀγαλλίασις θεία καὶ εὐφροσύνη, διαδέχεται τὸν ἐν τῷ ζητεῖν πόνον· ταύτης δὲ τῆς χάριτος τυχόντες διαπαντός, ἔργῳ καὶ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ διαθέσει πιστῆ ἔρουσι· Μεγαλυνθήτω ὁ Κύριος· αἰεὶ μέγεθος νοήσεως αὐτοῦ εὐχόμενοι δέχεσθαι, ὑμνοῦσι ταῦτα οἱ πείραν λαβόντες τῆς παρ' αὐτοῦ σωτηρίας, ὡς ἀγαπᾷν αὐτὴν σωτήριον ὀνομαζομένην· ἢ ἀγαπῶσι τὸ σωτήριον· τοῦτο δ' ἔστιν ὁ Χριστὸς, ὁ αἷτιος αὐτοῖς αἰωνίου σωτηρίας ὧν· τοῦτο τὸ σωτήριον ὄφεται πᾶσα σὰρξ.

Vers. 6. Μὴ εἰς μακροῦς, φησὶ, χρόνους πολεμούμενόν με καταλείψης, ἵνα μὴ μεγάλην ἀπενέγκωμαι βλάβην· ἀλλὰ βοήθειαν ὄρεξον, ἵνα ταύτη σκεπόμενος ὡς ὄπλῳ εὐδοκίας, μὴ βληθῶ ὑπ' αὐτῶν.

PSAL. LXX, vers. 1. Ὁ ἔχων τὴν ἐπὶ Θεὸν ἐλπίδα ἀκαταίσχυντον, ἔχει τέλος μέχρι τοῦ παντός αἰῶνος, παρόρησιαζόμενος ἐφ' ἧ ἔσχεν προσδοκίαν παντός τοῦ ἐπὶ ἕτερόν τι τὴν πεποιθήσιν ἔχοντος· κατασχυνομένου μου ὅτ' ἂν διαμάρτη τῆς ἐλπίδος· ὃ πεποιθὼς γὰρ, φησὶν, ἐπὶ πλούτῳ, οὕτως πεσεῖται· καὶ, Μὴ ἐλπίζετε, φησὶν, ἐπ' ἀρχοντας ἐπὶ υἱοὺς ἀνθρώπων οἷς οὐκ ἔστι σωτηρία (Psal. CXLV, 3)· καὶ, Ἐπικατάρατος ὅς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον (Jerem. xv, 5)· ὅθεν σπουδαστέον τὸν Κύριον ἔχειν ἐλπίδα· ἐλλόγιμος γὰρ ὁ ἄνθρωπος ὅς πέποιθεν ἐπὶ τῷ Κυρίῳ· καὶ ἔσται Κύριος ἐλπίς αὐτοῦ· ζῶσα γὰρ αὕτη ἡ ἐλπίς· διὸ γέγραπται· Ἀναγεγεννημένοι εἰς ἐλπίδα ζῶσαν· ὅθεν εἴρηται ὑπὸ τοῦ ἔχοντος αὐτήν, Οὐ κατασχυνηθήσιν εἰς τὸν αἰῶνα· ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ῥῦσαί με καὶ ἐξελοῦ με.

Vers. 3. Πολλῶν πολεμεῖν με θελώντων, ὑπερασπιστῆς μου γενοῦ, σκέπασόν με τῇ σῇ ἀσπίδι, περὶ ἧς εἴρηται, Ὅπλῳ κυκλώσει σε ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ· καὶ ἐπειδὴ σὲ θέλω εἶναί μοι πάντα, καὶ φρούριον ἀκαταμάχητον καὶ ἔρουμα ἀκαθάρτεον γενοῦ μοι· ἵν' ἐχυρώτατον τόπον σε ἔχω, παντός φόβου τοῦ ἀπὸ ἐχθρῶν ἐκτός μένω, σοῦ καταφυγῆς καὶ στερεώματός μου ὄντος.

Vers. 4. Χεῖρ ἀμαρτωλοῦ, ἡ ἀμαρτική ἐστι πράξις, ἀφ' ἧς ῥυθθῆναι ἀξιοῖ, ἵνα μηδὲ κατὰ ποσὸν ἐνεργῆ κατ' αὐτὴν πράττων· ὡσαύτως παρανομοῦντος καὶ ἀδικούντος πράξεις, αἱ ἀποστελεστικαὶ ἐνεργεῖται· ὧν καὶ αὐτῶν ἔξω εἶναι ποθεῖ ῥυσαμένου Θεοῦ. Πότερον δὲ ὁ αὐτὸς ἢ ἕτερος καθ' ὑποκείμενον ἀμαρτωλός, τῷ παρανομοῦντι καὶ ἀδικούντι ἐπιστήσεις; δοκεῖ γὰρ εἰς ἑκάτερα ῥέπειν, παντός παρανομοῦντος καὶ ἀδικούντος ἀμαρτωλοῦ ὄντος. Ἐὰν δὲ ὁ διάδοχος ἢ ἐκ τούτων τῶν ὀνομάτων σημαίνόμενος, χεῖρα αὐτοῦ ἐκληπτέον, καὶ τὴν ὡσεὶ στρατιωτικὴν αὐτοῦ δύναμιν συνταττομένην ἐκ παντός πνεύματος πονηροῦ καὶ ἀκαθάρτου. Ὁ ῥυθθῆς ἐκ χειρὸς τῶν ἐκκειμένων ὑπὸ τὴν κραταίαν χεῖρα τοῦ Θεοῦ γενόμενος, ὑπ' οὐδενὸς ἀρπάζεται ἐξ αὐτῆς.

Vers. 5. Ὡσπερ σοφία καὶ δύναμις τοῦ ἁγίου ὁ Θεός, οὕτω καὶ ὑπομονὴ καὶ ἐλπίς ὑπομείναντος εἰς σωτηρίαν, καὶ ἐλπίζοντος ἐπ' αὐτόν.

Vers. 6. Εἰ δυνατόν περὶ πνευματικῆς γεννήσεως

ἐκλαθεῖν τοὺς στίχους, ἐπίστησον τοῦ ἐκ διδασκαλίας θείας καὶ ὕδατος καὶ Πνεύματος γεννωμένου, καταλήλως τῇ γεννήσει ταύτῃ, γαστρὸς καὶ κοιλίας νοουμένων, ἀφ' ὧν ὁ γεννηθεὶς νοητῶς προελήλυθεν. — Πᾶν τὸ καλὸν καὶ εὐσεβὲς ἀνύεται σὺν Θεῷ· ὅθεν ὁμολογῶν τὸν Ἰησοῦν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἐν αὐτῷ αὐτὸ ποιεῖ· ἵνα ἀκολουθῶς καὶ αὐτὸς ὁμολογηθῇ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος, ὄντος ἐν τῷ ὁμολογοῦντι αὐτόν. Ἐπεὶ γὰρ δικαιοσύνη καὶ σοφία ἀγιασμός τε καὶ ζωὴ καὶ ἀλήθεια ὁ Σωτῆρ, ὁ πραγματικῶς ὁμολογῶν αὐτόν, ᾧ ἔπεται καὶ διὰ φωνῆς ὁμολογία, ἐν τῷ ὁμολογουμένῳ τυγχάνει ὧν ἐν δικαιοσύνῃ καὶ σοφίᾳ δίκαιος καὶ σοφὸς ὑπάρχων, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀγιασμῷ καὶ ζωῇ καὶ ἀληθείᾳ ἅγιος καὶ ζῶν καὶ ἀληθῆς ἀποδειχθεὶς· ὡς οὖν αὐτὸς ἐν τῷ μετεχομένῳ, οὕτω καὶ ὁ μεθεκτός ἐν τῷ μετέχοντι· καθ' ὃ λέγομεν ἐν τῷ σπουδαίῳ τὴν ἀρετὴν, καὶ ἐν αὐτῇ τὸν σπουδαῖον εἶναι. Κατὰ τοῦτο τὸ σημαίνον, ὁ Ἀπόστολος ἄνθρωπος ἦν ἐν Χριστῷ, καὶ εἶχεν Χριστὸν ἐν ἑαυτῷ· ἢ φησὶν· Ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός (Galat. II, 20)· ταύτης τῆς θεωρίας καθόλου οὐσίας· καὶ ὁ ὕμνων Θεὸν, ἐν αὐτῷ τυγχάνει, ὄντος καὶ τοῦ ὕμνουμένου ἐν τῷ ὕμνουντι.

Vers. 7. Οἱ ἀρετὴν εὐτελιζόντες, καὶ βδελυγμα τὴν θεουδέειαν ἠγούμενοι ἀμαρτωλοί, τὸν σπουδαῖον καὶ εὐτελεῖ βδελυττόμενοι, τέρας ἀποκαλοῦσιν· φάσκουσιν γὰρ ἐν ἑαυτοῖς· Δῆσωμεν τὸν δίκαιον ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστίν. Καὶ ἐπεὶ φαῦλοί εἰσιν ἡμῖν οἱ τὰ τοιαῦτα διανοούμενοι καὶ λέγοντες, εἰκότως οὐ καθάπαξ εἶπεν τέρας, ἀλλὰ ταῖς πολλοῖς γεγονέναι, τουτέστι τοῖς χυδασιτέροις καὶ φεύγουσι τὴν ἀρετὴν.

Vers. 9. Ἐπὶ σοὶ ἐλπίς μου ἐκ νεότητός μου· παρακαλῶν ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ μέχρι γήρως διαμεῖναι, οὐκ ἀπορρίπτομενος ἀπὸ σοῦ· παντός τοῦ φαῦλα πράσσοντος καὶ ἀνομοῦντος ἀπορρίπτομένου. Θεωρηθεῖτῃ δὲ καὶ πρὸς διάνοιαν· ἐπεὶ γῆρας τίμιον, οὐ τὸ πολυχρόνιον πολιᾶς οὐσίας τοῦ ἔνδον ἀνθρώπου τῆς θείας φρονήσεως, καὶ γήρως τοῦ δι' ἀκριτάτην ἀρετὴν ἀκηλιδώτου βίου· ἐπεὶ ἀκμὴν ἐν τῷ προκόπτειν εἰμὶ, παρακαλῶ μὴ ἀπορρίφῃναι, ἀλλὰ συνεργεῖσθαι ἀπὸ τῆς ἀγαθότητός σου, ἕως φθάσω ἐπὶ τὸν καιρὸν τοῦ ἀκηλιδώου βίου.

Vers. 15. Αἱ μὲν γραμματεῖαι Ἰουδαίους μόνοις ἤρμοστον, τρεῖς τοῦ ἑνᾶυτοῦ παρακελευόμεναι ἀπαντῆν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, πολλά τε ἄλλα δυσχερῆ καὶ οὐκ ἀναγκαῖα περιεῖχον· ἐγὼ δὲ ἐν δυνάμει Κυρίου εἰς τὰς ἑμαυτοῦ ἐκκλησίας εἰσελεύσομαι καὶ μνησθήσομαι δικαιοσύνης σου μόνου· δικαιοσύνη γὰρ Πατρὸς ἦν τὸ πάντας ἀνθρώπους Ἑλληνας τε καὶ βερβάρους καταξιωθῆναι τῆς αὐτοῦ γνώσεως· καὶ τὸ ἐν παντί τόπω, ἀλλὰ μηκέτι ἐν ἐνὶ, τρέψαι (1) λατρεύειν αὐτῷ· ὥστε ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν δεξάζεσθαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν ταῖς ἔθνεσιν.

Vers. 19. Ταῦτα ἕως ὑψίστων μεγαλεῖα, καὶ σὺν αὐτοῖς τὰ θαυμάσια ὑπῆρξαν τοῦ Σωτῆρος ἀνθρώπου γεγεννημένου· τεχθέντος γὰρ αὐτοῦ ἐκ τῆς Παρ-

θένου, πλῆθος οὐρανοῦ στρατιάς, Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, ἔλεγον, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία (Luc. II, 14). Τῆς γὰρ γενομένης εὐδοκίας ἐν ἀνθρώποις, εἰρήνη πολλὴ ἐκράτησεν, τῶν ἐπὶ γῆς πάντων πολεμίων καταλυθέντων· ἀλλὰ καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις γέγονεν τῶν σωζομένων ἀνθρώπων μέχρι τῶν ὑψίστων τὴν ἀνάβασιν ἐχόντων. Πῶς γὰρ οὐκ ἔμελλον οἱ γενόμενοι τέλειοι ὡς ὁ Πατὴρ ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστιν (Matth. V, 48), ἐν ἀνυπερβλήτῳ ἀγίοτητι γενόμενοι, ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς τὸν Θεόν, πάντα ἐν πᾶσιν γινόμενον; Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίοις ἔφη πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα· Θέλω, Πάτερ, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, καὶ οὗτοι ὧσιν μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμήν (Joan. XVII, 24).

Vers. 20. Ἐπεὶ ἀγαθότητι ὁ Θεὸς πειραθῆναι Ολιβερῶν καὶ κακωτικῶν πρὸς σύμφορον τι συνεχώρησεν, πάλιν ἐπιστρέψας πρὸς ἑαυτὸν ζωοποιεῖ, μεταδίδους ζωῆς τοῖς ἐωρακόσι διὰ πείρας θλίψεις καὶ κακὰ, ὡς καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀθύσσω, τουτέστι τοῦ βίου τῶν περιστατικῶν, ἀνιμήσασθαι τὸν κατενεχθέντα· καὶ ἐπειδὴ τὰ κακὰ κατάλληλα ταῖς θλίψεσι, τὰ ἐπίκονα καὶ κακωτικὰ ἐξειλήφαμεν, ἀκολουθῶς ἡ ζωοποίησις κατὰ τὴν κοινὴν ζωὴν ἐκληφθήσεται, καὶ ἡ τῆς ἀθύσσου ἀνοδος· ἐπεὶ γὰρ τὰ κακωτικὰ ἐκταθέντα θανατοῦν δοκεῖ, καὶ καταβιβάζειν εἰς ᾄδην, ὅτ' ἂν τέλος λάβῃ τὰ αἰτία, ζωοποιεῖται τις ὑπὸ Θεοῦ, καὶ ἐκ τῶν ἀθύσσω τῆς γῆς ἀναβιβάζεται· ταῦτα δὲ οὐκ ἀπὸ ἰδίου προσώπου ὁ ἅγιος λέγει, ἀλλὰ τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους, πειραθέντος πλείστων ὄσων κακῶν καὶ θλίψεως πρὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίας, μεθ' ἣν πείραν ἐπιστρέψας ὁ Κύριος πρὸς ἡμᾶς ἐλήλυθεν, καὶ ἐζωοποίησεν, δοὺς ἀνθ' ἡμῶν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν λύτρον, ὥστε πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτόν καὶ δεχόμενον τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, ἔχειν ζωὴν αἰώνιον· ἀνήγαγεν δὲ ἐν τῶν ἀθύσσω τῆς γῆς, τουτέστι τοῦ ᾄδου, γενόμενος ἐκεῖ μετὰ ἀπόθεσιν οὐ εἶχεν σώματος, οὐκ ἄλλου ἕνεκα, ἢ τοῦ ἀναγχεῖν τοὺς ἐκεῖ καταχθέντας δι' ἀμαρτίας ἰδίας.

Vers. 22. Σκεῦος ψαλμοῦ τὸ ψαλτήριον, δι' οὗ λέγει, ἐξομολογήσομαί σοι, εὐχαριστικῶς προφέρων τὴν ἀλήθειαν, καὶ καθ' ἣν οὐδεὶς ὁμοιος Θεοῦ μετὰ τα κακὰ ζωοποιουῦντος, καὶ πᾶσαν τὴν ἐπομένην εὐγεσίαν τελουῦντος. Πρὸς τὸ ἐξομολογήσασθαι τὴν ἀλήθειαν ἐν σκεύει ψαλμοῦ, καὶ ἐν κιθάρᾳ ψάλλειν ὑπισχνεῖται τῷ Θεῷ ὑπάρχοντι Ἄγιῳ τοῦ Ἰσραὴλ· Ἄγιος δὲ τοῦ Ἰσραὴλ λέγεται ὁ ἀγιαζῶν αὐτόν· ὡσπερ γὰρ ἐὰν λέγωμεν Θεοῦ ἁγίους εἶναι, παριστῶμεν τοὺς πρὸς αὐτοῦ ἀγιαζομένους, οὕτως Ἄγιον αὐτόν λέγοντες, τινὸς τὸ ἀγιαζόμενον σημαίνομεν· καὶ ὅτι τοῦθ' οὕτως ἔχει, ἐπίστησον τῷ περὶ Χριστοῦ λεγομένῳ, ὡς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη, καὶ ἀγιασμός, καὶ λύτρωσις (I Cor. I, 30)· γέγονε γὰρ σοφία τοῖς σοφοῖς, δικαιοσύνη τοῖς δικαιοῦμένοις, ἀγιασμός καὶ ἀπολύτρωσις τοῖς ἀγιαζομένοις καὶ ἀπολυτρούμενοις· οὐκ ἐνταῦθα μόνον Ἄγιος τοῦ Ἰσραὴλ ὁ Θεὸς εἴρηται, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ, Παρωξύ-

(1) Τρέψαι. An legendum ἐπιτρέψαι? Edit.

νατε τὸν Ἅγιον τοῦ Ἰσραήλ, δηλονότι οἱ ἁμαρτάνοντες.

Vers. 23. Λυτροῦται ἡ λογικὴ ψυχὴ, λύτρον δεδωκότος τοῦ Ἰησοῦ ὑπὲρ αὐτῆς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, καὶ αὐτὴν δηλονότι λογικὴν οὖσαν· ὄνπερ γὰρ τρόπον λυτρούμενος τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων, σῶμα ὁμοούσιον αὐτὸς ὑπὲρ αὐτῶν δέδωκεν, οὕτως λυτρούμενος λογικὰς ψυχὰς, λογικὴν ψυχὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἔθηκεν.

PSAL. LXXI, vers. 1. Οὗτος ὁ ψαλμὸς οὐ διενάγει (00) τῷ πατρὶ τοῦ Ῥοβοάμ Σολομῶντι, ἀλλὰ τῷ πνευματικῷ οὕτω καλουμένῳ, διὰ τὴν τοῦ ὀνόματος μετάληψιν· ἐρμηνεύεται γὰρ, Ἑλλήνων φωνῆ, εἰρηνικός. Τίς δὲ οὗτος ὑπάρχει ἢ ὁ λέγων Ἰησοῦς, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν; Περὶ τούτου ὁ θεολόγος γράφει· Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν (Ephes. II, 14)· καὶ τὸ, Εὐηγγελίστατο εἰρήνην ὑμῖν τοῖς μακρὰν, καὶ εἰρήνην τοῖς ἐγγύς (ibid. 17), λύσας τὴν ἐχθρὰν τὴν διαιρούσαν Ἑλληνας ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων, ὥστε μίαν ποιήσῃ, καὶ ἓνα λαὸν ἐξ ἔθνῶν καὶ Ἰουδαίων συστήσῃ· οὕτως εἰρηνικός δεικνύμενος διὰ τῶν ἔργων ὧν ἐτέλεσεν, ἐκ τοῦ Δαβὶδ ἐστὶ τὸ κατὰ σάρκα, γεννηθεὶς ἐκ παρθένου· γέγραπται γοῦν περὶ αὐτοῦ, Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαβὶδ.

Vers. 8. Ταυτὸν τῷ Συμπαραμενεὶ τῷ ἡλίῳ, τὸ πρὸς αὐτὸν εἰρημένον, Σὺ εἶ Ἰσραὴλ εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μαλχισεδέκ. Καὶ τὸ, Πρὸ τῆς σελήνης γενεᾶς γενεῶν, ταυτὸν τῷ, Πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσάς με, λέγεται τὸ, Συμπαραμενεὶ τῷ ἡλίῳ, καὶ περὶ τῆς σαρκὸς, ἧς ἤνωσεν ἑαυτῷ, τῆς ἐμφυχωμένης ψυχῆ λογικῆ τε καὶ νοερᾶ συμπαραμενεὶ γὰρ τῷ ἡλίῳ τῆς δικαιοσύνης διὰ τὴν ἀδιαίρετον ἕνωσιν· ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς σελήνης τῆς ἀναγωγίαν ἐχούσης πρὸς τὸν νοητὸν ἡλίον, ὑπάρχει γενεὰ γενεῶν τῷ δὲ αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ ἰδρῦσθαι τὴν Ἐκκλησίαν συγκειμένην ἐκ πάντων τῶν γενεῶν ἐχόντων ἀνθρώπων· οὗτοι γὰρ ἐκ γενεᾶς καὶ γενεᾶς κατὰ διαδοχὴν ὑπαρξίν ἔχουσιν. Παρίσταται· ἐκ τοῦ Ἄσματος τῶν ἄστρων, ὡς σελήνη ἡ Ἐκκλησία γρηματίζει, οὕτως· Τίς αὕτη ἐκκύπτουσα ὡσεὶ ὄρθρος, καλὴ ὡς σελήνη ἐκλεκτὴ (Cant. VI, 9) ;

Vers. 6. Ὡς ὁ μὲν πόκος τὸν Ἰσραὴλ σημαίνει, ἡ δὲ γῆ τὰ ἔθνη δηλοῖ, ἐπεὶ πρότερον ἐπὶ πόκον κατήλθεν, εἶπ' ἐκεῖθεν ἐπὶ τὴν γῆν ἀπειθήσαντος γὰρ τοῦ Ἰσραὴλ, ὡς μὴ δεξιῶσαι τὸν ἐληλυθότα, μετάβασις ἐπὶ τὴν γῆν τοῦ ὑετοῦ γέγονεν· ὡς πάντας τοὺς ἐπ' αὐτῆς ἀνθρώπους ὑγραίνεσθαι, μᾶλλον δὲ ποτίζεσθαι ἐκ τῶν σταγόνων ἐπὶ τῷ ἀγαγεῖν καρποὺς πνευματικούς.

Vers. 9. Νοήσεις οὕτως· Τῶν ἀπὸ ἔθνῶν Αἰθίοπων καλουμένων, δι' ἣν εἶχον ἐξ ἀσεθείας μελανίαν, ἐνώπιον τοῦ βασιλέως προσπιπτόντων μεταγνώσεως τρόπῳ, οἱ τοῦ βασιλέως ἐχθροὶ Ἰουδαῖοι χροῦν λείξουσιν· εὖ δὲ καὶ τὸ φάναι ἐνώπιον αὐτοῦ προσπίπτειν τοὺς Αἰθίοπας, γνησίαν ὑποταγὴν δηλοῖ τὸ ἐπίπροσθεν τοῦ τὰ κρυπτά ὀρώντος βασιλέως προσπίπτειν· Δυνατὸν καὶ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ αἰσθησὶν μετα-

Α νοίας φαίνεσθαι, διὰ τοῦ χροῦν λείχειν· γονυπετούντων γὰρ ἡ ἐνέργεια μεταλαμβάνεται δὲ θαρσεῖς εἰς τὸ κατασκοπεῖν χαρὰν, κατασκοπούντων χαρὰν τῶν ἀρετῆς καὶ εὐσεθείας φίλων· ἴν' ἀκούσαι ποτε δυνηθῆ ἕκαστος αὐτῶν, Εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου (Matth. XXV, 21, 23). Τῶν αὐτῶ θεωρητικῶν πρὸς τὴν χαρὰν τὸ βλέμμα ἐχόντων, οἱ κρατοῦντες βασιλεῖς δῶρα οἴσουσιν τοὺς ἀρχομένους· καὶ νῆσοι δὲ προσάγονται· ψυχαὶ δὲ εἰσὶν αὐταί, ἐδραίως καὶ ἀμετακινήτως ἔχουσαι, καὶ ἐπαφρίζη καὶ τρικυμίας ἡ θάλασσα ἐπεγείρη. Πρὸς ταύτας ὁ Σωτὴρ λέγει· Ἐγκαινίζεσθε νῆσοι πρὸς με, ἀνανεούμεναι τῇ καινότητι τοῦ πνεύματος, φέρουσαι τὸν νέον ἄνθρωπον, τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα· πρὸς τούτοις τοῖς βασιλεῦσιν, καὶ οἱ τῶν Ἀράβων καὶ Σαβᾶ προσοἴσουσι δῶρα, τοὺς πρὸς τὴν ἐσπέραν βίου τοῦ φαύλου ἐρχομένους, ὡς σκοτισθῆναι ἀπ' αὐτῶν τὸ φῶς τῶν ἀσεβῶν· καὶ δόνατ' ἂν μετασχηματιζόμενον εἰς ἄγγελον φωτὸς ψευδῶς καὶ μέχρι τοῦ ἀπατῆσαι ἕλκον ὄντα. Ἀραβες γὰρ δυσμαὶ καὶ ἐσπέρα ἐρμηνεύονται μετὰ τούτων τῶν Ἀράβων, καὶ ἐτέρων πλειόνων μετάνοια· προσφέρεται Σαβᾶ μεταλαμβάνεται δὲ τὸ ὄνομα εἰς τὸ ἐπιστροφή· δυνατὸν ἐκλαβεῖν προσκυνούντας αὐτὸν, καὶ δῶρα προσφέροντας τοὺς διδασκάλους πάντων τῶν ἔθνῶν ἀποστόλους καὶ μαθητὰς καὶ τοὺς τούτων διαδόχους· προσφέρουσι γὰρ τοὺς κερδαινομένους ὑπ' αὐτῶν ἄνθρώπους δῶρα τῷ Θεῷ· εἰ δὲ ἕκαστος τῶν πιστῶν δῶρα φέρει πράξεις ἐπαινετὰς καὶ ἀληθῆς φρόνημα, ὡς βασιλεῖς προσάγουσιν τὰ οἰκεῖα δῶρα τῷ μόνῳ καὶ ἐνὶ Παμβασίλει.

Vers. 15. Μαθόντες οἱ ἅγιοι ἄνδρες ὡς οὐδεὶς τῶν γεννητῶν λυτρώσεται τοὺς ἀνθρώπους ἐκ τῆς κατεχούσης κακοπραγίας, πάντων ἐκκλινάντων καὶ ἅμα ἀχρειωθέντων, περὶ τοῦ δυναμένου ῥύσασθαι ἐκ χειρὸς δυνάστου καὶ σωτηρίας αἰωνίου αἰτίου ἐσομένου, συνεχῶς καὶ ἀδιαστάτως εὐχὴν τῷ Πατρὶ ἀναπέμπων· ὅτε μὲν λέγοντες, Δείξον ἡμῖν, Κύριε, τὸ ἔλεός σου, καὶ τὸ σωτήριόν σου δόξης ἡμῖν (Psal. LXXXIV, 5). ὅτε δὲ, Ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου (Psal. XLII, 3).

Vers. 16. Οὗς γὰρ ἐκαρποφόρησεν Ἰησοῦς διὰ τῆς ἐπιδημίας πιστοῦς ἀνθρώπους, καὶ πλῆθος καὶ μέγεθος πράξεων καὶ θεωρημάτων, ἔχουσιν μαρτύριον τὸ, Δίκαιος ὡς φοίνιξ ἀνθήσει, ὡσεὶ κέδρος ἡ ἐν τῷ Λιβάνῳ πληθυνθήσεται (Psal. XCII, 3)· οὕτω πληθυνθέντος καὶ ὑπεραρθέντος τοῦ καρποῦ τοῦ στηρίγματος τῶν ὄλων, ἐξανθήσουσιν ἐκ τῆς πόλεως τῆς Ἰερουσαλήμ οἱ ἀπιστήσαντες τῷ Σωτῆρι Ἰουδαῖοι, ὡς ἐκ τῆς γῆς χόρτος, διὰ τὸ εὐμάραντον καὶ ταχὺ ἀποξηραίνεσθαι, οὕτως ὀνομασμένοι· καὶ μᾶλα δικαίως, ἐπεὶ σὰρξ τῷ φρονήματι γεγονάσιν, ἀπιστήσαντες τῷ Σωτῆρι. Καὶ δόξαν παρ' ἀλλήλων λαμβάνοντες, ἀλλὰ μὴ τὴν παρὰ Θεοῦ μόνου διδομένην ζητοῦντες, ἐξανθήσουσιν, οἷα τῆς γῆς χόρτος· Πᾶσα γὰρ σὰρξ χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου (Isa. XL, 6)· εὖ δὲ καὶ τὸ ἐκ πόλεως, καὶ μὴ « ἐν πόλει » ἐξανθῆσαι οἷα χόρτος, τοὺς περὶ

ῶν ὁ λόγος· ἔξω γὰρ τῆς πνευματικῆς πότειος Ἱερουσαλήμ βίψ και φρονήματι σπεύσαντες εἶναι ὡς εὐμάραντος και ξηραίνόμενος ταχὺ χόρτος ἐξηράνθησαν, τοῦ ἔνδον ἐν τῇ πόλει μένοντος, οὐδὲν τοιοῦτο πεισομένου· Οὐ σαλευθήσεται γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα ὁ κατοικῶν Ἱερουσαλήμ (*Psal.* CXXIV, 2).

Vers. 17. Αἱ ἐβλογηθεῖσαι ἐν αὐτῷ φυλαὶ οὔσαι τὰ ἔθνη μκακρίζουσιν τὸν εὐλογησαντα, λέγουσαι· Εὐλογητός ὁ τοῦ διορατικοῦ γένους Θεός, ὅς μόνος θαυμάσια πεποίηκεν, ἐλευθερώσας ἡμᾶς ἀπὸ εἰδωλολατρείας, και δαιμόνων ἀλιτηρίων θεραπειᾶς.

Vers. 18. Θαυμάσιον γὰρ ἀληθῶς ἕκαστον τῶν ὑπὲρ τῆς κλήσεως τῶν ἔθνῶν γεγονός. Προσκείμενον δὲ τὸ, μόνος, μὴ ταραττέτω· οὐ γὰρ ἐναντιοῦται τῷ, Οὐ δύναται ποιεῖν ὁ Υἱός οὐδὲν, ἐὰν μὴ βλέπει τὸν Πατέρα ποιῶντα (*Joan.* v, 19)· ἃ γὰρ ἂν ὁ Πατήρ ποιῇ, ταῦτα και ὁ Υἱός ὁμοίως ποιῇ· τὸ γὰρ, μόνος, και ὅσα τοιαῦτα, ἐπὶ θεότητος λαμβανόμενα, δηλοῖ Πατέρα και Υἱόν, ὡς ἐκ τοῦ προφήτου παρίσταται, ἔνθα εἴρηται πρὸς τὸν Σωτῆρα· Καὶ οἱ Σαβασιμ ἄνδρες ὑψηλοὶ ἐπὶ σὲ διαθήσονται, και προσκυνηθήσονται σοι, και ἐν σοὶ προτεύξονται· ὅτι ἐν σοὶ ὁ Θεός ἐστι, και οὐκ ἔστι, Θεός πλην σοῦ· σὺ γὰρ εἶ ὁ Θεός, και οὐκ ἤδειμεν, Θεός τοῦ Ἰσραὴλ σωτήρ (*Isa.* XLV, 14, 15).

PSAL. LXXII, vers. 1. Ἐντὶ τοῦ, Ὡς ἀγαθός ὁ Θεός, ὁ Σύμμαχος φησί, Πλὴν ὄντως ἀγαθός τῷ Ἰσραὴλ ὁ Θεός τοῖς καθαροῖς τὴν καρδίαν. Τοῦτο εἰπὼν, πρέστησεν τίς εἴη ὁ Ἰσραὴλ· αὐτοὶ γὰρ εἰσιν ὁ ἀληθινός Ἰσραὴλ· διὸ ἐλέγετο και ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος, Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὀφονται (*Matth.* v, 8)· και ὁ Ἰσραὴλ δὲ, ὄρων τὸν Θεόν, ἐρμηνεύεται· διὸ και νοοῦντες ὃν ὄρωνσιν, ἴσασιν ὅτι ἀγαθός ἐστιν· κἂν τι γοῦν σκυθρωπὸν τε και ἀηδὲς τοῖς ἀνθρώποις παρέχει, ἴσασιν ὡς συμφερόντως και πρὸς σωτηρίαν ποιῇ τοῦτο, και οὐ σαλεύονται τὰ διαθήματα ἃ ἦσαν διαθεθηκότες και προκόψαντες.

Vers. 14. Δυνατὸν ἐκλαβεῖν τὸ, και ἐγενήθη μαστιγώμενος ὅλην τὴν ἡμέραν· νοήσει τοιαύτη εἰρηκώς, Ἐμασίχθη ὑπὸ τοῦ τῆς εὐσεβείας λογισμοῦ ὅλην τὴν ἡμέραν ἐλεγχόμενος και ἐπιτιμώμενος ὑπ' αὐτοῦ.

Vers. 23. Εἰ γὰρ και τὰ μάλιστα οὐ συνιεῖν πρὶν φωτισθῆναι και γινῶναι τὰ περὶ τῆς πόλειως λελεγμένα, και τὰ περὶ τῆς εἰκόνας τῶν ἀσεβῶν· και εἰ δίκην ἀλόγου κτήνους διετέλεσα πρότερον, ἀνοηταίων και μὴ δυνάμενος ἐπιβαλεῖν τοῖς τῆς σῆς προνοίας, ὅμως οὐκ ἀπελιμπανόμην σοῦ τοῦ Θεοῦ· συνήμην δὲ σοι διαπαντός· και τοῦτο ἔπραττον οὐκ ἐξ ἑμαυτοῦ δυνάμεως, ἀλλ' ἐκ τῆς σῆς χάριτος· σὺ γὰρ αὐτός τῆ σαυτοῦ φιλανθρωπία τῆς ἐμῆς χειρὸς δεξιᾶς ἐπιλαβόμενος, συνεῖχες και διεκράτεις, πρὸς τὸ μὴ διαχεισθαί μου τὰ διαθήματα, μηδὲ τοὺς πόδας μου σαλεύεσθαι τῆς παρὰ σοὶ στάσεως· χεῖρα δὲ φημι δεξιάν ἐβρίωμένην πρακτικὴν, τὰ δεξιὰ πάντα και τὰ σοὶ ἀρεστὰ πράττουσαν· διὸ ὁ ἐπιλαβόμενος αὐτῆς,

A τῇ βουλή σου ὠδήγησάς με, ἢ κατὰ τὸν Σύμμαχον, ἐν τῇ συμβουλίᾳ σου ὠδήγησάς με, τὸν θνητὸν διαπορθμεῦων βίον, και εἰς εὐδίων και ἀσφαλῆ λιμένα τῆς παρὰ σοὶ ἀναπαύσεως χειραγωγῶν με, και μετὰ δόξης προσελάθου με, μηδὲν πεπληθότα ὑπὸ τῶν τοσοῦτων πειρασμῶν· κατὰ δὲ τὸν Σύμμαχον, ὑστερόν φησι τιμὴ διεδέξατο.

Vers. 27. Ἐπεὶ μὴ ἐν τόπῳ ὁ Θεός, τοπικῶς οὐδεὶς αὐτοῦ δεῖσεται, ἀλλὰ σχέσει και διαθήσει τοῦ ἀδίκου και πονηροῦ μακρὰν νοουμένου τοῦ Δικαίου και Ἀγαθοῦ και πάντων αἰτίου· και ἐπεὶ τὸ ἐγγίζειν αὐτῷ ἀρετῆς ἀναλήψει σώξει τὸν πλησιάζοντα, τὸ ἀφίστασθαι αὐτοῦ, τῷ κακίαν και ἀσεβειαν ἐσχηκέναι, ἀπώλειαν φέρει· ταυτὸν τοῦ μακρύνεσθαι τοῦ Θεοῦ τὸ ἀμαρτάνειν· εἰκότως οὖν εἴρηται, Ὅτι ἰδοὺ οἱ μακρύνοντες· τῷ μὴ τοὺς ἡμαρτικότητας ἀπόλλυσθαι, τῷ ἀμαρτάνειν τέλος ἐπιβάλλοντας διὰ μετανοίας· ταύτη και, Ὁ ποιῶν, ἀλλ' οὐχ ὁ ποιήσας τὴν ἀμαρτίαν, δοῦλός ἐστιν αὐτῆς (*Joan.* VIII, 34).

Vers. 28. Πολλῶν κινησάντων μακροὺς και πλείονας λόγους περὶ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ οὐσίας, διὰ βραχυλογίας ὁ σεφὸς παρέστησεν αὐτοῦ τὴν ὑπαρξιν εἰπὼν, κυρίως ἀγαθὸν εἶναι τὸ προσκολλᾶσθαι τῷ Θεῷ, και ἐπ' αὐτῷ τιθεσθαι τὴν ἐλπίδα. Εἴρηται δὲ ἤδη ὡς ἀρεταὶ και εἰς τὴν τελειότητα εἰσαγωγαί, αἱ πύλαι τῆς Σιών εἰσιν· Ουγάτηρ δὲ Σιών πᾶσα γινομένη ἢ γεννηθεῖσα κατ' αὐτὴν και πρὸς αὐτῇ ψυχῇ χρηματίζουσα·

PSAL. LXXIII, vers. 1. Ἀπωθεῖται ὁ Θεός τὸν ἀμαρτάνοντα, ἐκείνου πρότερον ἀποσχοινίσαντος αὐτόν· Τὸν γὰρ ἐρχόμενον πρὸς με οὐ μὴ ἐκβάλλω ἔξω, εἶπεν ὁ Κύριος (*Joan.* VII, 37).

Vers. 13. Θάλασσα πᾶς ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος λαμβάνεται· τοῦτο ἐν τῇ δυνάμει ἑαυτοῦ ὁ Θεός ἐκραταίωσεν, ὡς ἐκ πλείονος χειμῶνος και σφοδροτάτης ζάλης εἰς εὐδίαν και γαλήνην ἀγαγεῖν· ἴν' οἱ πατοῦντες αὐτὴν ὡς διὰ ξηρᾶς βαδύζωσιν, κατὰ τὰ λεχθέντα· Ὁ μεταστρέφων τὴν θάλασσαν εἰς ξηρὰν.

Vers. 14. Πλείονων δρακόντων πολλὰς κεφαλὰς, ἀλλὰ και ἐνός πολλὰς κεφαλὰς συνέθλασεν ἐπὶ τοῦ ὕδατος, νοουμένου τῆς κακίας, ἢ τῶν ἀστάτων και τετραγμῶνων πραγμάτων τοῦ βίου· ἐν τῷ τοιοῦτῳ γὰρ ὕδατι ἐνεργοῦσι βλαπτικῶς οἱ δράκοντες, και ὁ τούτων ὑπερέχων εἶς, περὶ οὗ γέγραπται ὡς βασιλεὺς εἴη πάντων τῶν ἐν τοῖς ὕδατιν, και ὡς ἐν θαλάσῃ διατρίβει· αὐτὴν γὰρ ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη και εὐρύχωρος, δεικνύς τὴν τεραχὴν τῶν πραγμάτων και τὴν κακίαν· μόνου δὲ τοῦ Σωτῆρος ἔργον συντρίβειν τῶν εἴρημένων δρακόντων τὰς κεφαλὰς.

PSAL. LXXIV, vers. 1. Εἰς τὸ τέλος φθάσαντες τοῦ μὴ διαφθεῖρα κατωρθωμένης ἀφθαρσίας, εὐχαρίστως ἐξομολογησώμεθα σοι, Θεε, ὡς αἰτίῳ τῶν ὑπαρξάντων και κατορθωμένων ἀγαθῶν σὺν σοὶ γὰρ και ἐκ σοῦ βεβαιοῦται ταῦτα, και ἐπὶ τοῖς κατορθωθεῖσιν ἀγαθοῖς προσλαβεῖν και ἕτερα βουλόμεθα· οὐπω γὰρ ἔτμεν τέλειοι· ἐξομολογησώμεθα μὲν περὶ τῶν ὑπαρξάντων· ἐπικαλεσώμεθα δὲ τὴν προσηγαρίαν σου, ὑπὲρ τοῦ ἄλλα λαβεῖν· ἐὰν δὲ ὧσιν τέλειοι οἱ ἐξομολογοῦντες και ἐπικαλούμενοι, ἐξομολογοῦνται ὑπὲρ

ων πλήρη εἰλήφασιν, ἐπικαλούμενοι ὑπὲρ φυλακῆς αὐτῶν, ὅπως παραμείνῃ αὐτοῖς μέχρι τέλους τὰ δοθέντα παρὰ τοῦ οὐρανοῦ Πατρὸς τοῖς ἀιτήσασιν αὐτόν.

Vers. 4. Τὸ κατοικεῖν τὴν γῆν, ὡς ἐπίπαν ἀντὶ ψόγου λαμβάνεται ὡσπερ τὸ παροικεῖν, ἐπὶ ἐπαίνου.

Quæ sequuntur, inde a psal. LXXXI suppeditavit Catena Corderii

PSAL. LXXXI, vers. 1. Διοδώρου. Ταῦτα πρὸς ἀτιμίαν αὐτῶν φησι, διὰ τὸ κρίνειν ἀδικίαν, καὶ πρόσωπον ἀμαρτωλῶν λαμβάνειν· καὶ ἔτι, διὰ τὸ μὴ συνιέναι καὶ γινώσκειν τὰ τοῦ Θεοῦ ἐνταλματα, ἀλλ' ἐν σκότει διαπορεύεσθαι, ταραχῆς καὶ ζάλης ὁ βίος ἐμπέπλησται, καὶ τοῖς ἐπαλλήλοις ἡ γῆ κλονεῖται κακοῖς.

Ibid. Διοδώρου. Συσσεῖσω, φησὶ, καὶ συγκλονήσω τὸ πᾶν, ἐπειδὴ ἐλώ μὲν τοὺς δικαστὰς ἐν τάξει θεῶν κατέστησα καὶ υἱῶν Ἰψίστου· αὐτοὶ δὲ εἰς τὸ ἐμὸν ἐξύδρισαν ἀξίωμα, λήμματι τὸ δίκαιον διαφθείροντες, κατὰ τοὺς τῶν ἐθνῶν ἀρχοντας, οἱ, διὰ τὸ μὴ αἰσθάνεσθαι κατὰ τοὺς αὐτῶν θεοὺς, κέχρηται τῆ δικάζειν ὡς βούλονται, οὐκ ὄντος τοῦ ἐφορῶντος αὐτοῦ, οὐδὲ απαιτοῦντος δίκας.

Vers. 8. Διοδώρου. Κυριώτερον οὖν τούτους τοὺς στίχους εἴποι ἂν τις εἰς τὸν Χριστὸν εἰρήσθαι. Ἐπειδὴ γὰρ πᾶσαν τὴν κτίσιν δέδωκεν ὁ Πατὴρ τῆ Γῆ, ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν Υἱόν, καθὼς τιμῶσι τὸν Πατέρα, εὐχεται ὁ Δαβὶδ ἐπιταχυνοθῆναι τὸ πρᾶγμα, ὥστε ἀνάστάντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν καταστήναι κριτὴν τοῦ παντός· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τῶν ἐθνῶν ἐμνημόνευσεν. Ἐμελλε γὰρ ἀναστὰς, ἐκ νεκρῶν πάντων δεσπόζειν.

PSAL. LXXXII, in titulo. Διοδώρου. Ἡ μὲν ὑπόθεσις τοῦ ψαλμοῦ δῆλη ἐστὶν ἐπὶ νίκης τῶν Ἰσραηλιτῶν κατ' ἐθνῶν, συμμαχησάντων ἀλλήλοις κατὰ Ἰουδαίων· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐκείνους μὲν τῆφάνισεν, Ἰσραηλίταις δὲ παραδόξως ἔδωκε νίκην, ἀναγκαίως ὁ μακάριος Δαβὶδ τοῦτον ᾄδει τὸν ψαλμὸν ἐκ προσώπου αὐτῶν τῶν Ἰσραηλιτῶν· ἀμφιβάλλεται δὲ ὁ χρόνος· οἱ μὲν γὰρ ἔφασαν μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον λαθεῖν ταῦτα τὴν ἐκδοκίαν, οἱ δὲ μετὰ τὴν νίκην τῶν Μακκαβαίων· μάλιστα ἐπειδὴ ἐν τῇ Μακκαβαϊκῇ ἱστορίᾳ κεῖται οὕτως· Καὶ ἐγένετο, ὅτε ἤκουσε τὰ ἔθνη τὰ κυκλῶ, ὅτι ὑποδορμήθη τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἀνεκαινίσθη τὸ ἅγισμα ὡς τὸ πρότερον, καὶ ὠργίσθησαν σφόδρα, καὶ ἐπεβουλεύσαντο τοῦ ἄραι τὸ γένος Ἰακώβ, τοὺς ὄντας ἐν μέσφ αὐτῶν. Ἀλλ' ὁ χρόνος οὐ λυμαίνεται τῇ ὑποθέσει, εἴτε ὁ μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπαινοδον, εἴτε ὁ μετὰ τὴν νίκην τῶν Μακκαβαίων, μιᾶς τῆς ὑποθέσεως οὔσης.

Vers. 18. Διοδώρου. Οὗτος ὁ ψαλμὸς προφητεῖαν ἔχει μελλόντων πραγμάτων. Ἡ γὰρ ἱστορία οὕτως ἔχει· ὅτι συνήχθη ταῦτα πάντα τὰ πλήθη κατὰ Ἰσραηλιτῶν, ὀλίγων ὄντων· καὶ ὅτι φάσμα νυκτερινὸν αὐτοῖς ἐπέμψεν ὁ Θεός, καὶ διαναστάντες οἱ πολέμιοι ἀλλή-

Οὐαὶ γὰρ, φησὶν, ἐπὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν· φαύλου τοιγαροῦν ὄντος τοῦ κατοικεῖν τὴν γῆν, παχύνεσθαι συμβαίνει τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς, ἔχθρας εἰς Θεὸν ὄντος (1).

λους ἀνήρουν, καὶ οἱ φεύγοντες ἀλλήλους συνέτριβον, ἕως οὗ σχεδὸν ἅπαντες ἀπώλοντο· ὥστε Ἰσραηλίτας μαθόντας τῇ ἐξῆς τὰ γεγενημένα, καὶ πλοῦτον ἀπειρον εὔρειν εἰς κατασκευὴν τοῦ ναοῦ καὶ τσαῦτα ὅπλα κείμενα, ὥστε ἐπὶ πολλαῖς ἡμέραις κατακαίειν ταῦτα· καὶ γὰρ κατὰ πρόσταγμα Θεοῦ πυρκαῦστα ἐκλεύσθη γενέσθαι τὰ ὅπλα, ὡσανεὶ Θεῷ ἀνατεθειμένα, τῆ τῆς νίκης αἰτίᾳ. Καὶ γνώτωσαν, φησὶν, ὅτι ὄνομά σοι Κύριος. Τὸ Κύριος ὄνομα ἐπὶ θαυματουργίας λαμβάνει· ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ Μωσέως λέγει ὁ Θεός, Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεός Ἰσαὰκ καὶ ὁ Θεός Ἰακώβ· καὶ τὸ ὄνομά μου, Κύριος, οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς· ἀντὶ τοῦ, Οὐ διὰ θαυμάτων αὐτοῖς φάνην· ἀλλ' οὕτως ἦσαν πιστοὶ, ὥστε μὴ δεηθῆναι θαυμάτων εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τὴν ἐμήν. Ταῦτα δὲ λέγει ὡς ὄνειδίζων Μωσέα, ἀπαιτοῦντα αὐτόν θαύματα. Καὶ ἐνταῦθα οὖν, Γνώτωσαν ὅτι ὄνομα σοι Κύριος, ἀντὶ τοῦ, Ἀφ' ὧν θαυματουργεῖς τιμωρούμενος αὐτούς, γνώτωσαν ὅτι τοῦ παντός ὑπάρχεις Κύριος, καὶ πάσης τῆς γῆς ὑψηλότερος.

PSAL. LXXXIII, in titulo. Διοδώρου. Εὐχαριστήριός ἐστιν οὗτος ὁ ψαλμὸς τῶν ἐπανελθόντων ἐκ Βαβυλῶνος, ὁρώντων διὰ πολλοῦ χρόνου τὰ οἰκεία μετὰ πλείττης ἡδονῆς, καὶ τῆ φωνῆ τὴν διάθεσιν δεικνύοντων.

Ibid. Διοδώρου. Σκηνώματα δὲ καλεῖ τὰς οἰκήσεις. Τὸ δὲ, Ἐπιποθεῖ καὶ ἐκλείπει ἡ ψυχὴ μου εἰς ἀύλας τοῦ Κυρίου, ἔδειξεν ὅτι οὐχ ἀπλῶς τὰς οἰκήσεις ποθεῖ τὰς ἐν Παλαιστίνῃ, ἀλλὰ διὰ τὰς ἀύλας τοῦ Κυρίου, τουτέστι, διὰ τὸν ναὸν τὸν ἅγιον. Τὸ δὲ ἐπιποθεῖ. Ἀντὶ τοῦ· Ταῦτα γὰρ ἐστὶν ἃ ἐπεπόθουν ἃ καὶ εἶδον, ὑπὲρ ὧν καὶ εὐχαριστῶ.

Vers. 6 Διοδώρου. Ἱστορίας μέμνηται κειμένης ἐν τοῖς Κριταῖς, τριαύτης. Ἐκέλευσεν αὐτοὺς ὁ Θεός, ἐξολοθρεῦσαι πάντα τὰ ἔθνη ἐξεληθόντας ἐξ Αἰγύπτου· οὐκ ἐξωλόθρευσαν δὲ ἐκεῖνα, ἀλλ' ἔπασχον κακῶς παρ' αὐτῶν, καὶ τὴν αἰτίαν ἐζήτουν. Τότε ἐπιστὰς ἄγγελος ἔλεγξεν αὐτοὺς τῆς παρακοῆς. Ἀσθόμενοι γοῦν ἐκεῖνοι ἐκλαυσαν πικρῶς, κλαυθμὸν ποιησάμενοι ἀπὸ τοῦ πράγματος. Τοῦτο οὖν βούλεται καὶ ἐνταῦθα εἰπεῖν· Ὅτι ὡσπερ ἐκεῖνοι μετὰ τὸν ἔλεγχον ἐκλαυσαν, καὶ ὑπέσχοντο φυλάττειν τὰ προστάγματα, τὸ αὐτὸ ποιεῖν καὶ ἡμῖν ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἐλεγχθεῖσι μὲν ἐφ' οἷς παρηναμήσαμεν διὰ τῆς ἀχιμαλωσίας, ἐπανελθοῦσι δὲ εἰς τὰ οἰκεία καὶ ἀφείλουσιν ὑποσχέσθαι μηκέτι παραβαίνειν τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ.

Vers. 11. Διοδώρου. Βούλεται εἰπεῖν, ὅτι βέλτιον

(1) Hactenus præstantissimi Interpretis reliquas deducere licuit. Etenim posthinc usque ad psalmum LXXXI nihil est Diodori in codice nostro.

Porro in psalmo LXXXI incipiunt Diodori excerpta apud Corderii catenam.

ἡμῖν ἐστὶ σχόντας τὴν γνῶσιν τὴν σὴν καὶ τὸν φόβον ἅμῃαν ἡμέραν ζῆσαι ἐνταῦθα, ἢ δίχα τῆς γνώσεως τῆς σῆς καὶ τοῦ ὀμνεῖν σε χιλιάδας ἡμερῶν ἐξαντλεῖν.

Vers. 13. Διοδώρου. Ὡς θεός, φησὶ, τῶν δυνάμεων καὶ ὁ τῶν ἡμετέρων προγόνων, ἐπίμεινον ὑπερασπίζων ἡμῶν, καὶ φρόντισον τῆς εὐπρεπειᾶς τῆς βασιλείας ἡμῶν. Χριστὸν γὰρ ἐνταῦθα αὐτοῦ καλεῖ τὸν ἐκ βαβυλῶνος ἐπανελθόντα βασιλέα τὸν Ζοροβάβελ.

PSAL. LXXXIV, vers. 9. Διοδώρου. Ὡς ἐπὶ τῶν βασιλείων βουλομένων ἀναφθέγγασθαι ὁ κήρυξ ἐπιτάττει σιωπὴν, οὕτως αὐτοῖς ἐγκελευσάμενος σιγᾶν, ἵνα μάθωσι τί ἀποφαίνεται ὁ θεός, ἐπιφέρει. Ὅτι λαλήσει εἰρήνην ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ τὰ ἐξῆς. Σιωπήσωμεν, φησὶ, μέλλει γὰρ ἀποφαίνεσθαι εἰρήνην παντὶ τῷ λαῷ, καὶ μάλιστα τοῖς ἀνακειμένοις αὐτῷ, καὶ ἐξηρητημένοις αὐτοῦ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας· ἅ γὰρ βούλεται ὁ θεός ἐναποτίθεσθαι διανοίᾳ, μὴ πλήττων ἐξω τὴν ἀκοήν. Οὕτω καὶ ὁ Ἀβακούμ· Καὶ ἀπεσκοπέψω, τοῦ ἰδεῖν τί λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύριος ὁ θεός. Καὶ Παῦλος· Εἰ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ; ἐν ᾧ γὰρ λαλεῖ Χριστός, ἐκεῖνῳ λαλεῖ· οὐ μὲν καὶ ᾧ λαλεῖ τις ἐν ἐκεῖνῳ λαλεῖ. Τὸ δὲ καὶ λαληθὲν αὐτῷ εἰρήνην ἐπὶ σὸν λαὸν εἰναί φησιν. ἢ τῶν πολεμίων ἀνατραπέντων, ἢ εἰρήνην τὴν ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν, ἐσχηκότα παντός ἀπηλλαγμένον θορύβου καὶ ταραχῆς, καὶ γαληνιώντα τὸν λογισμὸν. Αὕτη ἡ εἰρήνη, ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ ἅμα χάριτι δίδοται τοῖς ἀποδιδούσι τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ, τὴν αὐτοῦ δικαιοσύνην φυλάττουσι, κυρίως ὅσοις αὐτοῦ καλουμένοις. Δίδοται καὶ τοῖς ἐπιστρέφουσιν οὐκ ἐπιπλάστως, ἀλλ' ἐκ βαθύς καρδίας.

PSAL. LXXXV, in titulo. Διοδώρου. Τὴν αὐτὴν ὑποθεσιν ἔχουσι ὁ πε' καὶ ὁ πς' ψαλμός· ἐκ προσώπου γὰρ εἴρηται τοῦ Ἐζεκίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ· ἀλλ' ὁ μὲν πε' ὡς ἐτι κεκυκλωμένης τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων, ὅτε δι' ἀγγέλου χειρὸς ἀνηρέθησαν.

Vers. 2. Διοδώρου. Ἄς εἶχεν ἀρετὰς ἀξιοῖ φυλαχθῆναι. Ἐφη γὰρ εἶναι πτωχὸς καὶ πένης καὶ ὄσιος ὡς καὶ ἀλλαχοῦ φησὶ· Μὴ ἐλθέτω μοι πούς ὑπερηφανίας. Δούλος δὲ θεοῦ, ὁ μὴ δουλεύων ἀμαρτίᾳ· ὁ δὲ μήπω υἱός, δούλος ἐστὶ.

Vers. 13. Διοδώρου. Παῖδα καὶ υἱὸν παιδίσκης ἑαυτὸν ὁ Ἐζεκίας καλεῖ· ὡς ὅταν λέγῃ ἄνθρωπον, καὶ υἱὸν ἀνθρώπου. Καλῶς δὲ εἰς δυσώπησιν τοῦ θεοῦ τὴν μητέρα μάλλον προβάλλεται ἢ τὸν πατέρα· εὐσεβέστερα γὰρ αὕτη ἐδόκει εἶναι τοῦ Ἀχαζ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, οὐ πάνυ ὄντος εὐσεβοῦς.

PSAL. LXXXVI, vers. 2. Διοδώρου. Σκηνώματα Ἰακώβ καλεῖ τὰς δέκα φυλάς. Ἐδειξεν οὖν, φησὶν, ὁ θεός ὅτι πλέον τὴν Σιών ἀγαπᾷ τῶν ἄλλων Ἰσραηλιτῶν· δι' ὧν ταύτην μὲν ἔσωσεν, ἐκεῖνους δὲ ἐξέδωκεν Ἀστυρίοις.

Vers. 5. Διοδώρου. Ὡσπερ τὴν Ἱερουσαλήμ θυγατέρα καλεῖ, οὕτω τὴν Σιών μητέρα ὀνομαζει. Λέγει οὖν· Ὅτι μὴ πορθήσης τὴν Σιών, ἔξῃστι τοῖς ἀπομείνασι καλεῖν σε μητέρα· Καὶ ἄνθρωπος ἐγεν-

νήθη ἐν αὐτῇ. Οὐδὲ γὰρ ἀπέβαλες, φησὶ, τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἐν σοὶ, ἀλλ' ἔμεινας ἔχουσα αὐτοὺς οἰκίτηρας διὰ τὴν τοῦ θεοῦ συμμαχίαν. Ὅθεν ἐπιφέρει· Καὶ αὐτὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν ὁ Ὑψιστος. Ἄτε γὰρ, φησὶ, παρ' αὐτοῦ θεοῦ θεμελιωθεῖσα, ἀνάλωτος ἐγένου τοῖς πολεμίοις.

Vers. 6. Διοδώρου. Ἀνακτῆση, φησὶ, πάλιν τὰ πάτριά σου, καὶ ἔσονται σύνοδοι εὐσεβούντων ἐν τῷ ναῷ, καὶ ἀναγνωσθήσονται θεῖαι Γραφαί, δι' ὧν ὁ θεός δοκεῖ τοῖς λαοῖς διαλέγεσθαι. Ἐν αἷς συνόδοις, φησὶ, καὶ ἄρχοντες ἔσονται πάλιν. Λέγει δὲ τοὺς διδασκάλους καὶ ἱερέας. Καὶ τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν, φησὶν; Οὕτως ἔση πεπολισμένη καὶ πεπληθυσμένη, ὡς ἂν πόλις οἰκισθεῖσα παρὰ ἀνθρώπων ἀλύπως διαγόντων τῶν ἐν αὐτῇ καὶ μετὰ πλείστης εὐφροσύνης.

PSAL. LXXXVII, in titulo. Διοδώρου. Τὸ μέγεθος τῶν συμφορῶν περιέχει ὁ πς' ψαλμός τοῦ ἐν Βαβυλῶνι λαοῦ, δεομένου τῆς τῶν κακῶν ἀπαλλαγῆναι βαρύτητος.

Vers. 8. Διοδώρου. Τοὺς μετεωρισμοὺς ὡς ἐπὶ θαλάσσης εἶπεν ἐνταῦθα, ἀντὶ τοῦ, Πᾶσαν τὴν ἄβυσσον ὀργῆς σου ἐπήνεγκάς μοι.

Vers 9. Διοδώρου. Ἀπεκλαιόμην, φησὶν, ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, ἰδὼν αὐτοὺς τοῦ κατὰ θεὸν πλοῦτου ἐκπεσομένους, καὶ εἰς πτωχείαν ἐξενεχθησόμενους ἐσχάτην.

Vers. 11. Διοδώρου. Ὁ Σύμμαχος, Ἄρα νεκροῖς ποιήσεις τεράστια; καὶ πάλιν, Ἡ διηγῆσεται τις ἐν τάφῳ; καὶ πάλιν, Ἡ γνωσθήσεται; Ταῦτα γὰρ οὐχ ἀπλῶς ἀπογινώσκων ἔλεγεν ὁ Σωτὴρ ἐν τῷ τοῦ πάθους καιρῷ, ἀλλὰ παραχωρῶν ὡς δυνατὰ τῷ Πατρὶ, ἐπεδίδασκε τὰς αἰτίας αὐτοῦ τῆς καθόδου τῆς εἰς τὸν θάνατον· ὡσεὶ ἔλεγεν. Εἰ γὰρ μὴ κάκεινους ἤθελες σῶσαι, οὐκ ἂν ἕως ἄδου με κατωτάτου κατελθεῖν συνεχώρησας, τὰ ὑπὲρ τέχνην ἱατρικὴν τῇ σῇ δυνάμει ποιῶν, ὅπως ἀναστάντες ἐξομολογήσονται οἱ νεκροί. Ταῦτα δὲ πρὸς ἔργον ἐξέβη, κὰν τοῖς περὶ τὸ μνῆμα, καὶ τὸ τοῦ Σωτῆρος μαρτύριον θαύμασι γενομένοις. Ταῦτα γὰρ πάντα τὰ θαυμάσια αὐτοῦ καὶ ἡ δικαιοσύνη· καὶ ἐπὶ τοὺς πάλαι τελευτήσαντας ἔφθασε, δι' οὓς ἐκεῖ κατῆλθεν, ἵνα μὴ μόνον ζώντων, ἀλλὰ καὶ νεκρῶν κυριευσῇ. Διὸ καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθησαν, καὶ σὺν αὐτῷ τῷ Σωτῆρι εἰς τὴν ἁγίαν θεοῦ πόλιν εἰσῆλθον, δηλονότι τὴν ἐπουράνιον. Τοὺς αὐτοὺς δὲ νεκροὺς ἔφη καὶ ἐν τάφῳ, καὶ ἐν ἀπολείᾳ, καὶ σκότῳ.

Vers. 16. Διοδώρου. Λέγοις δ' ἂν ὑψωσιν, καὶ τὴν ἐν σημείοις καὶ τέρασι. Περὶ τῆς εἰπόντος τῆ, Δόξασόν με, φησὶν ὁ Πατήρ· Καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω. Ταύτην γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν παθῶν ἐταπεινώσεν

PSAL. LXXXVIII, in titulo. Διοδώρου. Ὁ λαὸς ὁ Ἰσραηλιτῆς εἰ ποτε ἐν μεγάλῳ κατέστη κινδύνῳ, καὶ ἀπέγνω τὰ καθ' αὐτὸν, μίαν περιέμενεν ἐλπίδα σωτηρίας τὴν ἐπαγγελίαν τὴν κατὰ τὸν Χριστὸν δοθεῖσαν μὲν ἐξ ἀρχῆς τῷ Ἀβραάμ, ἀνακαινισθεῖσαν δὲ τελευταῖον ἐπὶ τοῦ Δαβίδ. Καὶ νῦν οὖν ἐν ἀίχμαλωσίᾳ διατρίψαντες ἐπὶ πολὺν τὸν χρόνον, καὶ ἀπογόντες τῆς σωτηρίας, οὐκ ἔχοντες παρρησίαν εἰς τὸ

δεθῆναι αὐτοὶ τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὸν Γαβὶδ, ὡς τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελιαμέου ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ βασιλέα ἀνιστᾶν διαιωνίζοντα, κατὰ τε τὴν δόξαν καὶ τὸ κράτος κοινῇ ποιοῦνται μετὰ συντριβῆς καρδίας τὴν αἴτησιν. Ἔστι μὲν ὅην τὰ μὲν πρῶτα τοῦ ψαλμοῦ ὑπομνησκόντων τὸν Θεόν τῶν ἐπαγγελιῶν τῶν αὐτοῦ τῶν πρὸς Δαβὶδ· τὰ δὲ τελευταῖα διομένων διὰ τὴν ἐπαγγελίαν τυχεῖν τῆς φιλανθρωπίας.

Vers. 3. Διοδώρου. Ὑπέσχου, φησί, τὴν τοιαύτην φιλανθρωπίαν συνοικοδομεῖν τῷ αἰῶνι. Καὶ καλῶς οἰκοδομίαν ἐκάλεσε τὴν τῆς ἐπαγγελίας αὔξησιν. Ἦρξατο γὰρ ἐξ ἑνός τοῦ Ἀβραάμ, εἶτα διέβη εἰς τὸν λαὸν τὸν Ἰσραηλίτην, καὶ ἐκ τοῦ λαοῦ τοῦ Ἰσραηλίτου εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. Τὴν οὖν κατὰ μικρὸν αὔξησιν οἰκοδομίαν ἐκάλεσεν. Ἐτοιμον δὲ πανταχοῦ τὸ ἐδραῖον καλεῖ καὶ τὸ βέβαιον. Βούλεται οὖν εἰπεῖν ὅτι, ἡ τοιαύτη σου ἐπαγγελία ἤδρασται, καὶ τὴν βεβαίωσιν ἔχει ἄνω ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὥστε αὐτῆς μηδὲν ἐπίγειον περιγίνεσθαι πρᾶγμα.

Vers. 5. Διοδώρου. Μόνῃ δὲ τῷ Δαβὶδ δι' ὄρκου πεποιήται τὴν περὶ τοῦ σπέρματος ἐπαγγελίαν, ἐπεὶ καὶ Δαβὶδ πρὸ ταύτης ἐν ρλα΄ ψαλμῷ σὺν ὄρκῳ λέγει· Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ Δαβὶδ, καὶ πάσης τῆς πραότητος αὐτοῦ. Ὡς ὤμοσε τῷ Κυρίῳ, εὗξατο τῷ Θεῷ Ἰακώβ· Εἰ εἰσελεύσομαι εἰς σκῆνωμα οἴκου μου· εἰ ἀναθήσομαι ἐπὶ κλίνης στρωμνῆς μου· εἰ δώσω ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, καὶ τοῖς βλεφάροις μου νυσταγμὸν, ἕως οὗ εὔρω τόπον τῷ Κυρίῳ, σκῆνωμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ. Διόπερ ὁ Θεὸς ἔνθεν ὡς διδοὺς ὄρκῳ τὸν ὄρκον ἀμείβεται, καὶ συνάπτει τοῖς εἰρημένοις ἐξῆς· Ὡμοσε Κύριος τῷ Δαβὶδ ἀλήθειαν, καὶ οὐ μὴ ἀθετήσῃ αὐτήν· Ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τὸν θρόνον σου. (Psal. cxlxi, 11). Κατὰ γὰρ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνὴν (Matth. vii, 2), Ὡ μέρψ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. Ἦν γὰρ ζηλώσας ὁ Δαβὶδ, τὴν πανταχοῦ γῆς ἀσέβειαν θεωρῶν, τῆς μὲν ἀντικειμένης τιμωμένης δυνάμεως, τοῦ δὲ Ποιητοῦ τῶν ὅλων ἠγνοημένου. Ὅθεν εὗξατο σὺν ὄρκῳ πρῶτος, οἰκοδομήσειν ἱερὸν ἐπὶ γῆς τῷ τῶν ὅλων Θεῷ. ἐν ᾧ τὴν διὰ Μωϋσέως κισιωτὸν ἀναπαύσει· πρὸ γὰρ τοῦ Δαβὶδ περιήγετο ποτὲ μὲν εἰς Γάλαγα, ποτὲ δὲ εἰς Μασσαφά, ποτὲ δὲ εἰς Σηλῶμ, ἄλλοτε πρὸς ἀλλοφύλους, κάκειθεν εἰς Βηθσαμὸς, εἶτα εἰς Καριαθικρεῖμ, εἶτα εἰς οἶκον Ἀμιναδάβ, κάκειθεν εἰς οἶκον Ἀβεδδαρά· ὅθεν αὐτὴν ὁ Δαβὶδ εἰς Σιών τὴν πόλιν μετεστήσατο· διὸ καὶ ναὸν ἀνεγείρειν εἰς ὃν αὐτὸν οἴσει σοι δεῖσχυρίσατο· καὶ τὴν μὴν προαίρεσιν ὁ Θεὸς ἀπεδέξατο, οὐ μὴν τὸν οἶκον ἐπέτρεψε ποιῆσαι· μὴ γὰρ δεῖσθαι τινος πρὸς οἴκησιν αἰσθητοῦ· εἰ δὲ χρῆ Θεὸν οἰκεῖν ἐπὶ γῆς, ἐκ σπέρματος αὐτοῦ προελεύσεσθαι κατὰ σάρκα τὸν Σωτῆρα Χριστὸν, τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ καὶ αἰώνιον, καὶ τὴν αὐτοῦ καθολικὴν Ἐκκλησίαν πηγῆσθαι δι' αὐτοῦ. Δύο δὲ νῦν ἐπαγγέλλεται τῷ Δαβὶδ· Ἐν μὲν, αὐτοῦ τὸ σπέρμα φυλάξειν ἕως αἰῶνος· δεύτερον δὲ, τὸν θρόνον αὐτοῦ οἰκοδομήσειν εἰς γενεὰν καὶ γενεάν. Ἀσυστάτων δὲ τούτων ὄντων ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς οὐρανοὺς ἐξῆς ἀναπέμπει τὰ τούτων

ἀποτελέσματα. Ὡς γοῦν ἔλεγεν, Ἐν τῷ οὐρανῷ ἐτοιμασθήσεται· ἡ ἀλήθεια σου· οὕτω μετὰ ἐπαγγελίαν νῦν ἐπιφέρει, Ἐξομολογήσονται οἱ οὐρανοὶ τὰ θαυμάσιά σου, Κύριε· ὡς τῶν ἐπὶ γῆς μὴ δυναμένων τῶν ἐπαγγελιῶν σου συνιέναι τὸν νοῦν, ἅς δεῖ τὰς οὐρανίους ἐρμηνεῦσαι δυνάμεις· τὰς πρὸς Δαβὶδ γὰρ ἐπαγγελίας μόνων ἀγγέλων εἰδέναι τε καὶ διηγείσθαι. Οὗτοι γὰρ καὶ τὴν ἀλήθειαν σου καὶ τὰ θαυμάσιά σου ἐν Ἐκκλησίᾳ ἁγίων ἐξομολογήσονται. Ὡς τε καὶ εἰ ἐγένετο τοιαύτη τις ἐπὶ γῆς Ἐκκλησία, ταύτην διδάξουσιν εἴτε θεῖται δυνάμεις, εἴτε ἄνδρες οὐράνιοι· τὴν ἐμφορομένην ταῖς ἐπαγγελίαις ἀλήθειαν. Λέγοι δ' ἂν ἀκριβῶς εἰδέναι ταῦτα καὶ τὴν τῶν πρωτοτόκων Ἐκκλησίαν, τῶν ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς.

Vers. 8. Διοδώρου. Ὡς περ οἱ ἀσύνετοι σκανδαλίζονται ὀρώντες αὐτὸν ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ, ἀκούοντές τε λέγοντος αὐτοῦ, Ἐγὼ εἰμι· ἡ ἀλήθεια· καὶ, Πρὸ τοῦ Ἐβραάμ γενέσθαι ἐγὼ εἰμι· οὕτως οἱ ἅγιοι τοῦμπαλιν δοξάζουσιν αὐτὸν, καὶ μέγαν καὶ φοβερὸν καλοῦσι. Καὶ τοῦτο ἐκαίθεν ὀθλον, ἐκ τοῦ, τὸν μὲν Πέτρον ὡς περ ἐκ στόματος ἀπάντων βοᾶν· Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος· πάλιν δὲ τοὺς πάντας· Ἀληθῶς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶ· ὅτε τῇ θαλάσῃ καὶ ἀνέμοις ἐπετίμησε.

Vers. 11. Διοδώρου. Ταῦτα δὲ ποιεῖς καὶ ἐπὶ τῶν ἀοράτων δυνάμεων· ἐχθραίνουσαι γὰρ τῇ σῇ προνοίᾳ διασκορπίζοντι μετὰ τοῦ σὺν ὑπερηφανίᾳ κατάρχοντος καὶ τοῦ παρόντος αἰῶνος, ὃν ἐπληξας τῇ ῥομφαίᾳ· κατὰ τὸ, Ἀπάξει Κύριος τὴν ῥομφαίαν, τὴν μεγάλην, τὴν ἰσχυρὰν ἐπὶ τὸν δράκοντα, τὸν ὄφιν τὸν σκολιὸν, καὶ ἀνελεῖ τὸν δράκοντα τὸν ἐν τῇ θαλάσῃ. Περὶ οὗ φησὶν ὁ Δαβὶδ (Psal. ciii, 25). Αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύχωρος, ἐκεῖ ἐρπετὰ, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. Δράκων οὗτος ὃν ἐπλασας ἐμπαίξειν αὐτῷ. Ἐπεὶ οὖν ἐν θαλάσῃ, κατὰ τὴν διττὴν εἴρηται προφητείαν, σημαίνουσα τὸ τῶν δυνάμεων τῶν ἀντικειμένων χωρίον· μήποτε καὶ νῦν τὴν τοιαύτην ἠνίξατο θάλατταν εἰπὼν· Σὺ δὲ δεσπόζεις τοῦ κράτους τῆς θαλάσσης, καὶ τὰ ἐξῆς. Τούτοις γοῦν συνῆψε τό· Σὺ ἐταπεινώσας ὡς τραυματίαν ὑπερήφανον, καὶ τὰ περὶ τῶν ἐχθρῶν τῶν ἀντικειμένων. Ψάλλει δὲ καὶ ἄλλοθι Psal. lxxiii, 13). Σὺ συνέθλασας τὰς κεφαλὰς τῶν δράκόντων ἐπὶ τοῦ ὕδατος· σὺ συνέθλασας τὴν κεφαλὴν τοῦ δράκοντος, ἔδωκας αὐτὸν βρῶμα λαοῖς τοῖς Αἰθίοψι. Καὶ ἐν Ἰώβ (Job xl, 20). Ἄξεις δὲ δράκοντας ἀγκίστρῳ, καὶ τὰ ἐξῆς. Οἷς ἐπάγει· Αὐτὸς δὲ ἐστὶ βασιλεὺς πάντων τῶν ἐν τοῖς ὕδασι. Νῦν τοίνυν τὸ θεῖον Πνεῦμα δηλοῖ τοῦ Μονογενοῦς τὴν κάθοδον τὴν μέχρι τῆς εἰρημένης θαλάσσης. Προθεολογῆσας γοῦν αὐτὸν, καὶ τὴν πρώτην αὐτοῦ διατριβὴν, τὴν ἐν τοῖς ἁγίοις, εἰπὼν, πρόβεισι διδάσκων ὡσαύτως, ὡς καὶ τῆς δηλωθείσης ἡμῖν κρατήσε· θαλάσσης· διὸ καὶ δυνατόν αὐτὸν προεῖπεν εἰς πίστιν τῆς πρὸς τὸν Δαβὶδ γινομένην ἐπαγγελίας.

Vers. 14. Διοδώρου. Καὶ ἄλλως δὲ, φησὶν, ἡ σὴ δύναμις πάντων ἐπικρατεῖ· ἐνδοξος δὲ φανήτω καὶ τοῖς ἐπὶ γῆς (ἐμπεριεῖληπται δὲ τῷ ἐνὶ Θεῷ ἦτε δύνα-

μικ αὐτοῦ, καὶ ἡ χεὶρ, καὶ ὁ βραχίον.) Τελεῖα γὰρ ἐφ' αὐτοῦ, δι' ἧς ἅπαντα γέγονέ τε καὶ γίνεται, συναριθμεῖται Θεῷ κατὰ τὸν ἕνα τῆς θεότητος ἀριθμὸν, ὡς μὴ περιπίπτειν τοῖς περὶ τῶν ἀνομοίων αὐτῶ, λεγομένοις πολλῶν υἱῶν. Ἡ γὰρ μία δύναμις εἰκὼν ἀληθινή καὶ γνώρισμα τοῦ Θεοῦ πάντα δι' αὐτῆς ἐπιτελοῦντος· διόπερ αὐτῆς ἤρμοσε καὶ τῆς εἰς ἀνθρώπους ἐπιδημίας τὰ θεϊκὰ, καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ κρίσις ὑπὸ Χριστοῦ γίνεται· ἐνυπάρχουσα μὲν ὡς δυνάμει Θεῷ, δοθεῖσα δὲ ὡς ἀνθρώπῳ, καθάπερ εἶπεν αὐτός. Διεῖλε δὲ τοῖς χρόνοις τὸν ἔλεον καὶ τὴν κρίσιν· Ἢ μὲν γὰρ ἔσται, ὅταν ἐλθὼν ὁ βασιλεὺς καθίσῃ ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, βᾶσιν ἔχοντας τὴν δικαιοσύνην· καθὰ προεῖπεν ἐν θ' ψαλμῷ, Ἰδρασαν ἐν κρίσει τὸν θρόνον αὐτοῦ. Πρωτρέχει δὲ τῆς ἐπιφανείας ἐλείνης ἔλεος πολὺ ἐπὶ γῆς, ἐλέψ τούς ἀνθρώπους εἰς σωτηρίαν εὐτρεπίζοντας τοῦ μέλλοντος ἐπιφανήσεσθαι φοβεροῦ κριτοῦ. Μετὰ τοῦ ἔλεους δὲ ἡ ἀλήθεια· οὐ γὰρ οἶόν τε μὴ γενέσθαι οὐκ ἀληθῶς ἢ ὀρθῶς ἐν τῇ χρηστότητι τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν· κὰν δοκῶσι τοῖς ἀγνοοῦσι· τὸ μέλλον οὐκ ὀρθῶς εὐπράττειν οἱ φαῦλοι, οὐδὲ μὴν οἱ ἀγαθοὶ δυσπραγεῖν.

Vers. 20. Διοδώρου. Ῥητῶς ἤδη τὴν ἐπαγγελίαν διέξεισι τὴν γενομένην διὰ Νάθαν τοῦ προφήτου, πληθυντικῶς αὐτὸν εἰπὼν υἱὸς Θεοῦ· ἢ κατὰ τοὺς λοιποὺς ἐρμηνευτὰς, ὁσίους Θεοῦ· ὡς δηλονότι δυνάμεως καὶ δόξης μετέδωκε τῷ Δαβίδ, κατὰ τὸ, Ἔλαβόν σε ἐκ τῆς μάνδρας ἐξόπισθεν τῶν ποιμνίων, τοῦ εἶναί σε εἰς ἡγούμενον ἐπὶ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ· καὶ ὡς ἔχρισεν εὐάρεστον ὄντα πρὸς βασιλείαν, καὶ αὐτῷ συνεπράττετο, καὶ κατήργει τοὺς δυσμενεῖς, οὓς καὶ συγκόπτων ἐτρέπετο, κατὰ τὸ, Ἡμην μετὰ σοῦ ἐν πᾶσιν οἷς ἐπορεύθης, καὶ ἐξωλόθρευσα πάντας τοὺς ἐχθρούς σου ἀπὸ προσώπου σου (II Reg. vi, 9). Ταῦτα γὰρ ἔφη διὰ Νάθαν ὁ Θεός. Ὑψώθη τε, φησὶν, ἐμῷ τε ἐλέψ καὶ σπουδῇ τῇ περὶ αὐτόν· ὅθεν αἰεὶ νικῶν ἐν πολεμίοις ἀήττητος ἦν.

Vers. 25. Διοδώρου. Ἐντεῦθεν οὐκέτι περὶ Δαβὶδ ὁ λόγος· ἀλλὰ περὶ τοῦ κέρως ἀρμόττει, τοῦ ἐξ αὐτοῦ. Τὸ κέρως οὖν αὐτοῦ, τουτέστι Χριστός· ἐφ' οὗ καὶ ἀληθῶς τὸ, Καὶ θήσομαι ἐν θαλάσῃ χεῖρα αὐτοῦ· τῆς παράλου χώρας μὴ κρατήσαντος τοῦ Δαβὶδ, καὶ μόνης βασιλεύσαντος τῆς Ἰουδαίας· ἀλλ' οὐχ' ὑψηλοῦ γενομένου παρὰ τοῖς βασιλεῦσι τῆς γῆς. Περὶ τούτου δὲ τοῦ κέρως καὶ Ζαχαρίας ἐν Εὐαγγελίῳ φησί· Καὶ ἤγειρε κέρασ σωτηρίας ἡμῖν ἐν οὐκῷ Δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ· καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ. Κέρασ δὲ καθὸ καὶ μονόκερως εἴρηται· Καὶ ὁ ἡγαπημένος γὰρ, φησὶν, ὡς υἱὸς μονοκερώτων. Τὴν γὰρ ἀντικειμένην Θεῷ πᾶσαν ἐκεράτωσε δυνάμιν, οὐ καὶ ἡ δεξιὰ κατεκυρίευσεν τῆς οἰκουμένης, ἐν ποταμοῖς καὶ θαλάσσις. Καὶ νῆσοι γὰρ αὐτὸν μετὰ τῶν ἄλλων ἀναγορεύουσι Θεόν τε, καὶ Κύριον, καὶ Βασιλέα. Τοιοῦτον ἐν σα' ψαλμῷ τὸ, Κατακυριεύσει ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης, καὶ ἀπὸ ποταμῶν ἕως τῶν περάτων τῆς οἰκουμένης. Ἀπὸ γὰρ τοῦ βαπτίσματος ἀρχάμενος τοῦ κατὰ τὸν Ἰορδάνην τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ κηρυττειν, τὴν πᾶσαν οἰκουμένην

ἐπλήρωσε. Προφητεύει καὶ Ζαχαρίας· Χαῖρε καὶ εὐφραίνου, θύγατερ Σιών· Ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς σου ἐρχεται σοι· πραῦς ἐπιβεσηκῶς ἐπὶ ὑποζυγίον καὶ πῶλον νέον· καὶ κητάρξει ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης καὶ ποταμῶν διεκδολὰς γῆς· ἀνθ' οὗ τὸ Ἑβραϊκόν, Καὶ ἀπὸ ποταμῶν ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης.

Vers. 29. Διοδώρου. Οὐκ εἰς ἕνα δὲ παρόντα αἰῶνα θήσειν τὸ σπέρμα τοῦ δηλωθέντος ἐπαγγέλλεται κέρως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Καὶ Σύμμαχος δὲ οὕτως ἐξέδωκε, Καὶ ποιήσω διηνεκῆς τὸ σπέρμα αὐτοῦ καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον αἱ ἡμέραι τοῦ οὐρανοῦ. Σπέρμα δὲ Χριστοῦ τὰς πανταχοῦ φησὶν Ἐκκλησίας, καὶ τοὺς ἀναγεννηθέντας αὐτῷ λαούς. Τὸν δὲ τούτου διέπουσι θρόνον οἱ ἐν ταύτοις ἐκ τῆς αὐτοῦ διαδοχῆς προεδρεύοντες, ὃν καὶ διηνεκῆ φησὶν. Ὁ γὰρ Ἰουδαϊκὸς πρὸς ὀλίγον ἀπαρκέσας ἀπέβη, περὶ που τετρακόσια φυλαχθεῖς ἔτη, ἀπὸ Δαβὶδ μέχρι τῆς εἰς Βαβυλῶνα μόνον σιγμαλωσίας. Εἰ δὲ τοὺς υἱούς, τουτέστι τοὺς διαδόχους τοῦ προφητευομένου, πλημμελῆσαι συμβῆ, διὰ μὲν τῶν ἐπαγομένων αὐτοῖς ἐπιστραφήσονται διωγμῶν· τὸν δὲ θρόνον οὐκ ἔσται πεσεῖν, οὐδὲ τὸ ἔλεός μου διασκεδάσω, καὶ οὐκ εἶπεν ἀπ' αὐτῶν, ἀλλ' ἀπ' αὐτοῦ, ἢ τοῦ θρόνου, ἢ τοῦ κέρως.

Vers. 36. Διοδώρου. Ὁ ἄψευδής κατὰ φύσιν Θεός καὶ ὄρωφ χρεῖται, τοὺς ἀνθρώπους ἀνθρωπίνως πιστούμενος· Ἰνα διὰ ὅσο, φησὶν ὁ Ἀπόστολος (Hebr. vi, 18), πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι τὸν Θεόν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν. Ὁμνυσι δὲ κατὰ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ· ὡς ἂν Πατὴρ εὐορκῶν κατὰ γνησίου Παιδὸς καὶ ἀγαπητοῦ. Τί δὲ ὥμοσε; πρῶτον περὶ τοῦ σπέρματος, δεύτερον περὶ τοῦ θρόνου· οὕτω μὲν γὰρ, οὐ διαλείψει, φησὶν, εἴτε λόγος ἐστὶ σπαρεῖς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, εἴτε λαός· τὸν ἐκκλησιαστικὸν δὲ Χριστοῦ θρόνον κατὰ τὸν ἥλιον πᾶσαν φωτίσειν τὴν οἰκουμένην, καὶ κατὰ τὴν σελήνην ἐδραίως ἐστάναι. Περὶ δὲ τῆς διδασκαλίας, ἧς αὐτὸς ὑπῆρξε σπορευς, διὰ τῆς ἐν Εὐαγγελίῳ λέγει παραβολῆς· Ἐξῆλθεν ὁ σπεῖρων τοῦ σπεῖραι, καὶ τὰ ἐξῆς (Luc. viii, 5). Καὶ ταῦτά, φησὶν, οὐκ ἄλλως ἔσται. Πιστός γὰρ ὁ μάρτυς αὐτῶν, ὁ τὸν οὐρανὸν οἰκῶν Θεός. Ψευδὲς δὲ τὸ περὶ τοῦ σωματικοῦ θρόνου ταῦτα νομίζειν εἶρησθαι· μετὰ γὰρ τὴν σιγμαλωσίαν τὴν ἐν Βαβυλῶνος οὐδεὶς εἰς τὸν θρόνον ἐκάθισεν τοῦ Δαβὶδ. Ἐξ ἐκείνου δὲ μέχρι τοῦ παρόντος χιλίων ἐγγύς ἐστιν ἔτων, ἐξ οὗ τοῦ Δαβὶδ ὁ σωματικὸς θρόνος ἐλύθη· ὃν καὶ διὰ τῶν ἐξῆς ἀποδύρεται, τάναντία ταῖς ἐπαγγελίαις συμβεβηκότα· τούτω δεικνύων ἅπερ ἀναγκαίως τῇ περὶ Χριστοῦ προφητεία συνελληπται· τῆς ἐκατέρου θρόνου δηλουμένης διαφορᾶς· τοῦ μὲν πνευμένου, τῆς δὲ περὶ τούτου θεοπρεπῶς πληρουμένης ἐπαγγελίας.

Vers. 39. Διοδώρου. Ταῦτα περὶ τῆς σωματικῆς ἀρμόττει διαδοχῆς. Ἐξ οὗ γὰρ ἀπέχθησαν εἰς Βαβυλῶνα, τὸ βασιλικὸν ἐξέλιπε χρίσμα, μηδενὸς ἐτι βασιλεύσαντος ἐκ γένους Δαβὶδ. Ταῦτα δὲ φησὶν ὀδυρόμενος, ὡς ἕτερα μὲν ἐπαγγελιαμένου Θεοῦ, τὰ προλαβόντα φημί, ἕτερον δὲ παρ' ἐκεῖνα τῶν παρόντων ἐκβεβηκότων. Οὐκοῦν οὐ περὶ τῶν σωματικῶν, περὶ

δὲ τῶν κατὰ Χριστὸν ὁ ἀψευδὴς Θεὸς ἐπηγγείλατο· οὐ δὴ μὴ γέγονεν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἡ βασιλεία, οὐδὲ τὸν αἰσθητὸν τοῦ Δαβὶδ ἐκλήρωσατο θρόνον, ὃς γε τούναντίον καὶ πέπονθε. Τὰ οὖν οὕτως ἐναντία σύνεγγυς τὸ προφητικὸν ἐνέθηκε πνεῦμα, πρὸς ζήτησιν ἡμᾶς ἀνεγεῖρον τῆς τῶν ἐπαγγελιῶν τῶν θείων ἐκβάσεως.

Vers. 40. Διοδώρου. Ἡ καὶ οὕτως· Εἰπὼν, φησὶν, Ὁ Δέσποτα, τοῦ Χριστοῦ τὸ σπέρμα εἰς τὸν αἰῶνα μένειν, ἀπώσω τὸ σπέρμα αὐτοῦ· καὶ μὴ βεδηλώσειν εἰπὼν τὴν πρὸς αὐτὸν διαθήκην, ἐβεδήλασας τὸ ἀγιαστήριον αὐτοῦ, εἰς τὴν γῆν κατέρραξας, ἦτοι εἰς θάνατον καὶ μνήμα τὸ σῶμα παραδούς αὐτοῦ· ἢ τὴν Ἐκκλησίαν, οὗσαν οἶκον καὶ ἀγιαστήριον αὐτοῦ, συχωρήσας κατὰ καιροὺς παραδοθῆναι τοῖς ἐκ τῶν ἀθείων ἐπενεχθεῖσιν αὐτῇ διωγμοῖς. Θεοῦ δὲ δούλος ὁ Χριστὸς, ὡς ἀναλαβὼν τὴν τοῦ δούλου μορφὴν (*Philipp.* II, 7), καὶ γενόμενος ἐκ τῆς εἰπούσης τῆς ἀγγέλου· Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου (*Luc.* I). Ἀλλὰ καὶ πᾶσαν τῶν υἱῶν αὐτοῦ καθείλας ὀχυρωτάτην βοήθειαν, ὡς προκεῖσθαι πρὸς πᾶσαν ἐπιβουλήν. Φραγμοὶ γὰρ κατὰ τὴν Γραφήν αἰθεόθεν φρουραί. Λέγοντο δὲ φραγμοὶ ἀμπελωνος τοῦ Χριστοῦ καὶ οἱ θεῖοι ἀπόστολοι, οὓς καθαιρεῖσθαι ὑπὸ Θεοῦ φασιν οἱ ὀρῶντες αὐτοὺς ἐσκηρπισμένους καὶ σκανδαλισθέντας ἐν τῇ νυκτὶ τῆς παραδόσεως Ἰησοῦ. Οἵπερ καὶ ὀχυρώματα λέγονται, κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν περιπεσόντες δειλίᾳ· ἧ ἠκολούθησε τὸ διηρπάσθαι Χριστὸν, ὃ ἐστὶν αὐτοῦ τὸ σῶμα. Ἔμεῖς γὰρ ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους (*I Cor.* XII, 27). Ὀχυρώματα ἔξ αὐτοῦ αἰ πανταχοῦ Ἐκκλησίαι. Ἐγένοντο δὲ καὶ ὄνειδος τοῖς, διὰ τὸ περὶ αὐτὸν εἶναι, γείτοσι καλουμένοις· οἵτινές εἰσιν οἱ δοκουντες τῆς Γραφῆς αὐτοῦ περιέχεσθαι, καὶ τῆς Ἐκκλησίας ὑπάρχειν ἐγγὺς, δι' οὓς ὄνειδίζεται, κακῶς φρονούντας ἢ πράττοντας· ὡσπερ καὶ δοξάζουσιν αὐτὴν οἱ ὀρθῶς φρονούντες ἢ πράττοντες. Οἱ δὲ ἐχθροὶ αὐτοῦ κατεπαίρονται, ὡς ἰδίᾳ δυνάμει πράττοντες ἅ δὴ παθεῖν συνεχώρησας· ἐφ' οἷς καὶ οἱ μισοῦντες εὐφραίνονται, μηδεμίαν ὀρῶντες ἀντίληψιν, ἐκ τῆς συμβάλλειν εἰς πόλεμον αὐτῷ τοὺς ἐχθροὺς, ὥστε δέξαντας αὐτὸν ἀπαγγεῖν ἐπὶ τὸν σταυρὸν, καὶ ὄσα πρὸς ὕβριν ἐπενεγεῖν. Ταῦτα φασὶν οἱ Χριστὸν μὲν ποθοῦντες, καὶ Πρόνοίαν ἠγούμενοι· τὸν σκοπὸν δὲ μὴ καθορῶντες, καθ' ὃν οὐ φεισάμενος ὁ Πατὴρ τοῦ ἰδίου Υἱοῦ, ἔκδοτον αὐτὸν ἀφῆκε τοῖς ἐπαναστάσιν αὐτῷ. Παύσσονται δὲ τῶν ῥημάτων, μαθόντες τὴν κατορθουμένην σωτηρίαν διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, οὐ μόνον τοῦ Πατρὸς ὑπὲρ ἡμῶν παραδόντος αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ ἐκυτόν. Δέδωκε γὰρ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν (*I Tim.* II, 6). Τέως γε μὴν ἦντο καὶ ἀπὸ τοῦ καθαρισμοῦ καταλελύσθαι Χριστὸν, οὐ ἐργάσατο διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, κατερράχθαι τε εἰς τὴν γῆς τὸν θρόνον αὐτοῦ· καίτοι τοῦ Θεοῦ τεθεικότος αὐτὸν ὡς τὰς ἡμέρας τοῦ οὐρανοῦ. Ὀρῶντες γὰρ αὐτοῦ τὸ πάθος καὶ τὸν σταυρὸν, ἔδοξαν τέλος εἰληφέναι τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, σμικρυνθεῖσαν καὶ ἀνατραπεῖσαν, ἐπὶ τῇ κατὰ τὸν σταυρὸν αἰσχύνῃ γεγεννημένῃ· περὶ ἧς ὁ Ἀπόστολος εἶπεν, Ὅς

Ἄντι τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύνης καταφρονήσας (*Hebr.* XII, 2), ἵν' ἐκ νεκρῶν ἀναστάς μηκέτι ἢ καταλελυμένος ἀπὸ καθαρισμοῦ, ἀλλ' ἐνεργῶν αὐτὸν αἴροι τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου· κατὰ τὸ, Καθαρισμὸν ἀμαρτιῶν ποιησάμενος ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς (*Hebr.* I, 3), ἀνωρθωμένον ἔχων καὶ βεβαίως ἰδρυμένον τὸν θρόνον· ὃν μακροήμενον, καὶ αἰώνιον διαμένοντα ἔχειν λέγεται εἰς αἰεί.

Vers. 50. Διοδώρου. Ἄνω μὲν ἔφην, ὡς τὰ ἐλέη σου εἰς τὸν αἰῶνα μένει, καὶ διαπεσεῖται τῆς σῆς ἐπαγγελίας οὐδέν· ἀξίῳ δὲ μαθεῖν αὐτὸν τὸ λανθάνον, καὶ πότε ἤξει· ὡς οὖν ἡ πρόβρῃσις τῶν σκυθρωποτέρων ἀπήντηκες, οὕτως ἀκόλουθον, καὶ τὴν τῶν κρειττόνων εἰς ἔργον ἐλθεῖν· τὰ αἰώνια σπέρματά τε, καὶ τὸν θρόνον Δαβὶδ. Ταῦτα μὲν οὖν πάλαι προσεδόκᾳτο προφήταις, ἡμῖν δὲ νῦν δι' ἔργων ὁράται, διὰ τῶν εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἀποτελεσμάτων.

PSAL. LXXXIX, in titulo. Καὶ ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ τὰς συμφορὰς διηγεῖται τοῦ λαοῦ τοῦ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ καὶ εἰσάγει αὐτοὺς ὡσανεὶ δεομένους τοῦ Θεοῦ ἀπαλλαγῆναι τῶν κατεχόντων αὐτοὺς ἀνιαρῶν. Δείκνυσι δὲ καὶ τὸ προοίμιον τῆς δεήσεως ἐπίτασιν, καὶ ὅτι ὠφελήμενοι ὑπῆρχον ἐκ τῶν συμφορῶν. Οὐ γὰρ ἡμέλουν πρὸ τούτου Θεοῦ, ἐπὶ τούτῳ νῦν τὴν καταφυγὴν ἔχειν ὁμολογοῦσιν.

Vers. 1. Διοδώρου. Λέγοις δὲ ὄρη μὲν ἐδραζόμενα τοὺς ἀποστόλους, γῆν δὲ πλασσομένην τὴν καρποφορεῖν δυναμένην ψυχὴν, οἰκουμένην δὲ τὴν Ἐκκλησίαν, καθ' ἣν οἰκοῦσιν ἄγγελοι, δόγματά τε ἀληθείας καὶ τοῦ Πνεύματος τὰ χαρίσματα. Πρὸ δὲ τούτων ἀπάντων ὁ Θεὸς καταφυγὴ τοῖς προυήταις γίνεται, ὁ αὐτὸς ὢν αἰεί, ἀτρεπτον ἔχων τὴν ὑπαρξίν. Τὸ δὲ ἡμῖν οὐ τοῖς τότε μόνον, φησὶν, ἀλλὰ τοῖς καθ' ἑκάστην γενεάν σὲ φοβουμένοις καταφυγὴ ἐγενήθη. Καὶ ἡμᾶς δὲ διδάσκει μὴ καταφεύγειν εἰς ἕτερον. Σαφῶς δὲ Σύμμαχος ἐξέδωκεν, ἐν ἑκάστη γενεᾷ. Φυσικῶς δὲ πρὸ τοῦ ὄρη γεννηθῆναι ἢ τεχθῆναι, ὡς ἂν μὴ ἅμα τῷ γενέσθαι τὴν γῆν, τῶν ὄρων συνυπαρξάντων αὐτῇ, φύντων δὲ κατὰ μικρὸν ἐξ αὐτῆς, καθάπερ ἐκ τόκου πρὸς αὐξήσιν ἐπιδοῦναι, καθὼς καὶ τὰ τικτόμενα βρέφη. Φασὶ γοῦν εἰς ἔτι νῦν τινες τῶν φυσιολόγων αὐξεῖν τὰ ὄρη, καὶ τὰς πέτρας γίνεσθαι μείζους γινομένης αἰεὶ διὰ τινος διὰ μακρῶν περιόδων προσθήκης. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὠδινυθῆναι τὴν γῆν καὶ τὴν οἰκουμένην εἰρήκασιν οἱ ἐρμηνεύσαντες ἀκολουθήσαντες τῷ Ἑβραϊκῷ, ἔστι καὶ τὴν γῆν ὑπονοεῖν ὡς ἐξ ἑτέρου προσελθοῦσαν στοιχείου. Εἴρηται γοῦν ἐν τῇ Κοσμοποιίᾳ. Ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκοιτασκεύαστος (*Gen.* I, 2), ἀφανῆς γὰρ ἦν, οἶονεὶ κουουμένη καὶ συγγαμβανομένη, ἐν τῇ φύσει τῆς ὑγρᾶς οὐσίας· ἀπεγεννήθη δὲ ὀπρινίκα εἶπεν ὁ Θεὸς, Συναγῆτω τὰ ὕδατα ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς συναγωγὴν μίαν, καὶ ὄρητω ἡ ξηρά. Καὶ ἐγένετο οὕτως (*Gen.* I, 9). Βουλῆσαι Θεοῦ γὰρ ἐπλάσθη τε καὶ συνεπάγη· καὶ ὡσπερ ἀθρόως ἀναδοθεῖσα προῆλθεν εἰς φῶς καθάπερ ἀπὸ γαστροῦς.

PSAL. XC, in titulo. Διοδώρου. Ἐν τούτῳ τῷ ψαλμῷ τὸ πρόσωπον εἰσάγει τῶν διὰ Χριστοῦ τελειουμένων, καὶ νικῶντων δι' αὐτοῦ τοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς

ἀρχὰς δηλαδὴ καὶ ἐξουσίας, καὶ τοὺς κοσμοκράτορας A τοῦ σκότους τούτου, καὶ τὰ πνευματικὰ τῆς πονη-
ρίαν, καὶ αὐτὸν τὸν ἀλιτήριον Σατανᾶν· οἱ καὶ πολυ-
τρόπως διὰ τῶν προκειμένων κατασημαίνονται, φό-
βος τε νυκτερινός, καὶ βέλος ἡμέρας πετόμενον, καὶ
πρᾶγμα διαπορευόμενον ἐν σκότει, καὶ σύμπτωμα,
καὶ δαιμόνιον μεσημβρινόν, καὶ χιλιάδες, καὶ μυριά-
δες, καὶ ἀσπίς, καὶ βασιλίσκος, καὶ λέων, καὶ δρά-
κων· κατὰ τούτων δὴ πάντων νίκην ἀναγορεύει τοῦ
θεοῦ ἀνθρώπου.

Vers. 1. Διοδώρου. Ὁ μὲν πρότερος λαὸς, ὁ διὰ
τῆς προηγουμένης Μωσείως προσευχῆς ἀποκλαυσά-
μενος ὠμολόγει φάσκων· Ὅτι ἐξελίπομεν ἐν τῇ
ὀργῇ σου (Psal. LXXIX, 7), καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα ἐδη-
λοῦτο διὰ τῶν ἐμφερομένων. Ὁ δὲ μέλλων συστήσε-
σθαι μετ' ἐκεῖνον τῷ θεῷ διὰ Χριστοῦ λαὸς, ἐπὶ τῇ B
βοηθείᾳ τοῦ Ὑψίστου πεποιθὼς ἀεὶ ἐμμένει, ὡς ἂν
ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ θεοῦ αὐλιζόμενος, καὶ οὐδένα
τῶν πειρασμῶν ἀποστραφήσεσθαι ποτε βουλήσεται,
ἀλλ' ἐφ' ἐκάστῳ ἐρεῖ τῷ Κυρίῳ, Ἀντιλήπτωρ μου εἶ
καὶ καταφυγή μου· ὁ θεὸς μου, ἐλπιῶ ἐπ' αὐ-
τόν.

Vers. 4. Διοδώρου. Πρόχός σου γενήσεται, καὶ
κατακαλύψει σε πολεμούμενον. Τέθεικε δὲ τοῦτο ἐκ
μεταφορᾶς τῶν πρώτων ἐν πολέμοις ἐστῶτων, καὶ
τοῖς μεταφρένοις καλυπτόντων τοὺς ὀπισθεν. Πτέρυ-
γας γὰρ καλεῖ τῆς Προνοίας τὰς ἐνεργείας. Τέθεικε
δὲ τοῦτο τῇ τῶν ὀρνίθων εἰκόνι χρησάμενος· καὶ
γὰρ ἐκεῖνοι τοῖς πτεροῖς τοὺς νεοττοὺς συγκαλύπτουσι.

Vers. 8. Διοδώρου. Πρόσωπον τὸ τοῦ ἐλπίζοντος C
παρεισάγει λέγων παρ' ἑαυτοῦ πρὸς θεόν, ὅτι αὐτὸν
ἔθετο τὴν ἐλπίδα. Καὶ πάλιν ἐπιφωνεῖ τῷ τοιοῦτῳ·
Ὅτι ἐπειδήπερ ἔθου τὸν Ὑψίστον ὡσπερ οἶκον ἀσφα-
λείας, πρὸς οὐδενὸς κρατηθῆσθαι κακοῦ, οὐδὲ οἶκος ὁ
σὸς πληχθήσεται θεηλάτοις πληγαῖς. Δῆλον γὰρ, ὡς
εἶ τι πάθῃ δίκαιος καὶ οἶκος δικαίου, ἀγώνισμα τοῦτο
ἐξ ἀδίκων ἀθισταμένων, καὶ οὐ κολάσεις παρὰ
θεοῦ.

Vers. 11. Διοδώρου. Ὡσπερ γὰρ οἱ κατὰ σάρκα
πατέρες ὅταν ἴδωσιν ὄδον τραχεῖαν καὶ δύσβατον,
ἀρπάζουσιν εἰς χεῖρας τὰ βρέφη, μὴ ἄρα πως ἀδι-
κηθῆναι τρυφερὸν ἔχοντα πόδα, καὶ οὐπω διὰ σκληρᾶς
ὁδοῦ βῆναι δυνάμενα· οὕτω καὶ αἱ λογικαὶ δυνάμεις
τοὺς οὐπω πονεῖν ἰσχύοντες, νηριοπρεπῆ, δὲ πως τὴν
διάνοιαν ἔχοντας. οὐκ ἐῷσι πονεῖν ὑπὲρ δύναμιν,
ἀλλὰ παντὸς ἐξέλκουσι πειρασμοῦ, μὴ ἄρα πως ὀλι-
γωρήσαντες ὑπὸ πόδας γένωνται τοῦ Σατανᾶ, καὶ
ἀπαγορεύσωσι τὸ βούλεσθαι δουλεύειν θεῷ.

Vers. 13. Διοδώρου. Λέων μὲν οὖν καὶ δράκων καὶ
βασιλίσκος νοηθεῖν ἂν αὐτὸς τε ὁ Σατανᾶς, καὶ οἱ
συναποστάντες αὐτῷ ἄγγελοι πονηροί, οἱ τὴν ἑαυτῶν
ἀρχὴν μὴ τηρήσαντες, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς
τὸν αἰῶνα τετήρηται. Ἀσπίς γὰρ καὶ βασιλίσκος
νοηθεῖν ἂν λέων τε καὶ δράκων καὶ οἱ τοῖς ἐκείνου
θελήμασιν ὑπηρετεῖν εἰωθότες, καὶ τῆς ἐνούσης αὐτῷ
δυστροπίας μιμηταί, οἱ πικροὶ καὶ δεινοὶ καὶ πανχά-
λεποι, οἱ τῶν ἀγρίων θηρῶν οὐδὲν διαφέροντες, ἀπο-
μιμούμενοι δὲ καὶ τὴν τῶν ἰοδύλων πικρίαν. Καὶ, εἰ

βούλει, δέχον ὄφεις τε καὶ βασιλίσκους τοὺς τῶν ἀνο-
σίων αἱρέσεων εὐρατάς.

Vers. 13. Διοδώρου. Τί τούτου μακαριώτερον,
θεὸν ἔχειν εἰς βοήθειαν ἔτοιμον παρεσκευασμένον
τοῖς ἐχθροῖς ἀντιτάττεσθαι; Μάλιστα γὰρ τότε συν-
εἶναι αὐτῷ χρεῖα, ὅταν ἢ θλιβερά καὶ περιστατικά
περὶ ἡμᾶς. Οὐ μόνον δὲ αὐτὸν ἐλευθερώσω τῶν λυ-
πηρῶν, φησὶν, ἀλλὰ καὶ περιδλεπτιον ἀπεργάσομαι.
Οὐκοῦν ἡ θλίψις οὐκέτι θλίψις· ἀλλὰ χαρὰ καὶ ὄξα
διὰ τὸν συνόντα καὶ κοινωνοῦντα γίνεται τοῖς θλιβο-
μένοις.

PSAL. XCI, in titulo. Διοδώρου. Ὁ σαββατισμὸς
ἦτο· τὸ Σάββατον εἴη ἂν ἡ μέλλουσα κληρονομία,
ὅτε καὶ ἀνάπαυσις τοὺς ἐνθάδε πόνους διαδέξεται·
τὰς ἀμοιβὰς ἡμῶν δηλονότι ἀποληψομένων. Αἰνεῖ οὖν
ἐκείνην τὴν γενησομένην ἀνάπαυσιν. Ἔστι δὲ τῆς
φθῆς ὄλος ὁ σκοπὸς εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου·
εἰκὼν δὲ ὡσπερ ἐστὶ τὸ Σάββατον τῆς ἐν Χριστῷ
ζωῆς, καὶ τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας· ἦν αὐτὸς ἡμῖν
κεκαινοτόμηκεν ὁ Σωτὴρ μεταβαλὼν, τὰς τοῦ νόμου
σκιας εἰς τὴν πνευματικὴν λατρείαν.

Vers. 11. Διοδώρου. Τὸν μονοκέρωτα φασὶ ζῶον
εἶναι ᾧ κέρας ἐπὶ τοῦ μετώπου ἐγήγερται, ὕψηλόν τε
καὶ ἄθραυστον· ᾧ κεχρημένον πρὸς τὰ ἕτερα τῶν
ζῶων, ἀεὶ νικᾷ καὶ περιγίνεται· καὶ ἐστὶν ἰσχυρὸν
καὶ δυσάντητον. Τούτῳ τῷ μονοκέρωτι παρεικάξει
τὸν νέον λαὸν ἡ θεία Γραφή. Νέον δὲ ὅταν εἴπω λαὸν,
τοὺς διὰ πίστεως νόει, οἱ πάντα νενικήσασι τὰ ἔθνη.

Vers. 13. Διοδώρου. Φοῖνιξι δὲ καὶ κέδροις τοὺς
ἐν Χριστῷ δεδικαιωμένους παρεικάξειν ἀξιοῖ τὸ
γράμμα τὸ ἱερόν. Φυτόν γὰρ ἐστὶν ὁ φοῖνιξ ἀειθαλὴς,
εὐριζὸν τε, καὶ ὕψηλόν, καὶ εὐκάρδιον, εὐώδη, καὶ
γλυκὸν ἔχον τὸν καρπὸν. Τοιοῦτοι δὲ πάντες οἱ τὴν
ἐν Χριστῷ δικαιοσύνην ἔχοντες· ἐστήκασιν γὰρ ἑδραῖοι
καὶ ἀκατάσειστοι, λευκὴν ἔχοντες τὴν καρδίαν. Οὕτω
καὶ ὁ ψάλλον φησί, Καρδίαν καθαρὰν κτίσον
ἐν ἐμοί, ὁ θεός (Psal. L).

PSAL. XCII, vers. 4. Διοδώρου. Θάλασσα πολλάκις
μὲν ὁ βίος, πολλάκις δὲ τὸ μυστήριον λέγεται· ὁ βίος
μὲν διὰ τοὺς ἐν αὐτῷ κινδύνους καὶ τὰ νοητὰ τῆς κα-
κίας θηρία· ὡς ὅταν οὗτος ὁ Δαβὶδ λέγη· Αὕτη ἡ
θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύχωρος· ἐκεῖ ἔρπετὰ,
ἧν οὐκ ἐστὶν ἀριθμὸς (Psal. ciii, 23). Τὸ μυστή-
ριον δὲ, διὰ τὸ ἀμέτητον αὐτοῦ καὶ ἀκατάληπτον.
Ὅθεν φησὶν Ἀμβακούμ (Habac. iii, 13)· Ἐπεδίβα-
σας εἰς θάλασσαν τοὺς ἵππους σου ταράσσοντας
ὑδάτα πολλά· ἵππους τοὺς ἀποστόλους διὰ τὸν
δρόμον καλῶν, ὑδάτα πολλά, τὰ κατὰ πᾶσαν τὴν
οἰκουμένην τελούμενα διὰ τῆς Ἐκκλησίας βαπτίσμα-
τα. Περὶ ταύτης τῆς θαλάσσης καὶ νῦν εἰπεῖν τῷ
μελωδοῦντι πρόκειται. Ἡ γὰρ φωνὴ τῶν ὑδάτων τῶν
πολλῶν, τουτέστιν, ἡ τῶν πανταχοῦ βαπτισμάτων
ἐνέργεια, θαυμάζεσθαι τοὺς μετεωρισμοὺς τῆς νοη-
τῆς θαλάσσης, τὰς θεωρίας δηλαδὴ, καὶ τὰ ὕψη τοῦ
μυστηρίου πεποιήκει. Θαυμάζεσθαι δὲ καὶ τὸν θεὸν
ἐν ὕψηλοις, ὅτι διὰ τῶν ταπεινῶν ὕψηδὰ, καὶ διὰ τῶν
μικρῶν μεγάλα ἐθαυματούργησεν.

PSAL. XCIII, vers. 1. Διοδώρου. Ὁ τῶν ἐκδική-
σεων θεὸς Κύριος ὑπάρχων, ἐν αὐτῷ τῷ ἐκδικεῖν

ἐπαβήσασατο. Τὸ γὰρ ἀκριβῶς ἐπίστασθαι τῶν κρινομένων τὰ πράγματα, καὶ αὐτῶν τὴν πρόθεσιν τῶν ἐνεργούντων αὐτὰ, μετὰ παβήσασατος ἐπάγει τὰς ἐκδικήσεις τῶν ἄλλων κριτῶν ἔσθωτε σφαλλομένων, ὡς μὴ κατὰ ἀναλογίαν τῆς ποσότητος τῶν ἀμαρτανομένων ἐπάγειν τὴν τιμωρίαν· ἐφ. ᾧ καὶ ἀισχύνησθαι συμβαίνει τὸν κρίνοντα, ὡς μὴ δεόντως ἐπιτιμήσαντα τοῖς ἐαλωκόσι τῆ κακίᾳ· μόνου παβήσασατος ἐν τῷ ἐκδικεῖν τοῦ λέγοντος· Ὁ μέτρω μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν (*Matth.* vii). Ἀποδιδούς γὰρ ἐστὶν ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ (*Rom.* ii, 6).

Vers. 7. Διοδώρου. Ἐλέγχων αὐτῶν τὴν ἀμαρτίαν ὁ Θεὸς οὐκ εὐθὺς ἐπήγαγε τὰ ἐξ ὀργῆς, ἀλλ' ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος, καὶ ἀπαράβλητον ἔχων τὴν ἡμερότητα, χάριζεται μᾶλλον αὐτοῖς τῆς νοουθεσίας τὸ φάρμακον, καὶ τὸν τῆς κατηχίσεως ἐξαρτῶει λόγον, Σύνετε δὴ ἄφρονες, ὡσεὶ λέγων· κἄν ὀφείη καὶ νῦν γοῦν φρονήσατε, ἐκεῖνο καθ' ἑαυτοῦς ἐννενοηκότες, Ὁ φυτεύσας ἐτέροις ἀκοήν αὐτὸς οὐκ ἀκούει; ὁ πλάσας ἡμῖν ὀφθαλμὸν οὐχ ὀρᾷ; ὁ πάντων ἡμῖν τῶν ἀγαθῶν χορηγὸς αὐτὸς ἐστέρηται τούτων; Οὐκοῦν τὰς τῶν ἀτυνέτων ἀφέντες γνώμας μνημονεύσωμεν λέγοντος τοῦ παροιμιαστοῦ; Ὁρθὰς τροχίᾳς ποιεὶ σοὶς ποσὶ, καὶ τὰς ὁδοὺς σου κατεύθυνον (*Prov.* iv, 26). Ἐνώπιον γὰρ εἶσι τῶν τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμῶν ὁδοὶ ἀνδρός· εἰς δὲ πάσας τὰς τροχίᾳς αὐτοῦ σκοπεύει. Οὕτω διακείμενοι τὸν ὀρθὸν καὶ ἀμώμητον διαζήσομεν βίον, ὡς ἐφορῶντος Θεοῦ.

Vers. 17. Διοδώρου. Παρκαλεῖ ὁ Θεὸς τοὺς κάμνοντας ὅπερ ἀρετῆς, τοὺς πονοῦντας δι' εὐσέβειαν, τοὺς κατορθοῦν ἐθέλοντας τὴν ἀρέσκουσαν αὐτῷ πολιτείαν, τοὺς κατνεκροῦντας τὸ κίνημα τῆς σαρκός, καὶ μαχομένους τοῖς ἰδίοις θελήμασιν, ἕως ἂν τὸ σπουδαζόμενον κατορθώσωσιν.

Vers. 23. Διοδώρου. Τοῦτο δικαίου Κριτοῦ, ἀποδοῦναι τὴν ἀνομίαν τούτοις ὅπερ αὐτῆς τὴν αἰτίαν δεδώκασιν. Ἀνομίαν δὲ νῦν τὴν ἡτοιμασμένην ἐπ' αὐτῷ τιμωρίαν ἐκλάμβανε. Διόπερ ἡ Β' καὶ ζ' ἐκδοσις τὰς ὁδύνας αὐτῶν φησὶν. Ἀλλὰ πῶς αὐτοῖς

ἀποδίδωσιν; Ἀφανιστὶ αὐτοὺς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν· *PSAL.* XCIV, vers. 3. Διοδώρου. Ποῖους θεοὺς; Ἄρα ψευδωνόμους; Οὐ τοῦτό φησιν, ἀλλὰ τοὺς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· τούτεστι, τὰς λογικὰς καὶ ἄνω δυνάμεις, καὶ ἀγίους δὲ τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς οἷς τὸ τῆς θεότητος ὄνομα δέδοται παρὰ τοῦ πάντων ἐπέκεινα τιμῆς ἕνεκα καὶ δόξης. Οὕτως αὐτῶν καὶ ὁ Ψαλμωδὸς διαμνημονεύει λέγων· Θεὸς θεῶν Κύριος ἐλάλησε, καὶ τὰ ἐξῆς.

Vers. 8. Διοδώρου. Τὸ σήμερον ὁ Ἀπόστολος εἰς πάντα τὸν παραινέοντα τῆς ζωῆς ἡμῶν χρόνον ἐξείληφε· κατὰ τὸ, Ἔως οὗ τὸ σήμερον καλεῖται (*Hebr.* iii, 13). Προτρέπει δὲ καὶ ἡμᾶς ὁ λόγος, ἐντεῦθεν ἀπάρξασθαι τῶν παρηγγελμένων, καὶ προσέχειν τοῖς εἰρημένοις ἵνα μὴ ζηλώσωμεν τὸν λαὸν ἐκεῖνον, ὃς ἀκούσας φωνὴν Θεοῦ ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν ἔρημον ὀπτασίας, ἐσκληρύνθη τὴν καρδίαν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πειρασμοῦ, ὀπηνίκα πάντων τὰ κῶλα κατεστρέφη ἐν τῇ ἐρήμῳ, διὰ τὸ παρακοῦσαι τῆς φωνῆς τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ γὰρ εἰς τὴν ἐπηγγελμένην εἰσελθεῖν οὐκ ἠβουλήθησαν γῆν, ἀλλ' ἀντεῖπον κελεύοντι τῷ Θεῷ, δέος ἄλογον προβαλλόμενοι καὶ δειλίαν, καὶ φάσκοντες· ὡς αὐτοὶ μὲν ἀναιρεθήσονται, ὀριάλωτα δὲ τὰ παιδία γενήσονται. Τότε δὴ τὸν τεσσαρακοσταῖον αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ διαγαγεῖν παρεσκεύασε χρόνον, ἕως αὐτοὶ μὲν καταναλώθησαν, οἱ δὲ παῖδες ἠύξθησαν.

PSAL. XCV, vers. 1. Διοδώρου. Καινῶν καὶ νέων ἀγαθῶν ἐπαγγελίας περιέχων, καὶ οὐ τῷ Ἰουδαϊκῷ μόνον λαῷ, ἀλλὰ πάσῃ τῇ γῆ προσηφωνημένης, τοῖς ἀποστόλοις τὸ Πνεῦμα παρκαλεῖται τὸ καινὸν ᾄσμα, τούτεστι, τὴν νέαν Διαθήκην ἐξηγεῖσθαι τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἔθνεσι.

Vers. 6. Διοδώρου. Ὁ τὸ τῆς ἀρετῆς κάλλος καὶ ὠραιότητα κεκτημένος, καὶ τὴν συμφυῆ ταύτη κατ' εὐχαριστίαν ἐξομολόγησιν, ἐνώπιον παρίσταται τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν λέγοντα· Ζῆ Κύριος τῶν δυνάμεων, ᾧ παρέστην ἐνώπιον αὐτοῦ. Παντὸς ἀμαρτάνοντος φεύγοντος ἐνώπιον ἵστασθαι Θεοῦ. Οὐ διαμενοῦσι γὰρ παράνομοι κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου.

ADDENDA

AD APOLLINARIUM METAPHRASIN IN PSALMOS ^(a).

(Supra col. 1537.)

Apollinarii Metaphrasi epistola quaedam nuncupatoria in codice praemittitur, qua Marciano consilium suum ac diligentiam in convertendis psalmis adhibitam anonymus auctor exponit. Haec neque in edit. Apollinarii Parisiensi A. 1580, 8°, neque in Append. ad *Biblioth. Graecam Veterum Patrum* in f° Parisiensi A. 1624, tom. VIII, p. 163, quam sedulo consulimus, occurrit; quare hic totam describendam duximus. Ea igitur, praefixo titulo, *Εἰς τὴν Μετάφρασιν τοῦ Ψαλμῶν προθεωρία*, est sequens:

Ἐλπομαι ἀθανάτοιο Θεοῦ κεκορυθμένος εἶναι (1)
Σοὶ χάριν ἀντὶ πόνων φορέειν, καὶ κέρδος ἐπ' ἔργῳ

Καὶ τυφλὸς γεγαῶς, δοκέειν φῶς ἄλλο κομίζειν,
Μαρκιανὲ κλυτόμητι· τί γὰρ νῦτοι ἔπρεπεν ἄλλο,

(a) Bandini. *Catalog. codd. Graec. biblioth. Mediceo Laurentianæ*, plut. V.

(1) Οἶμη.